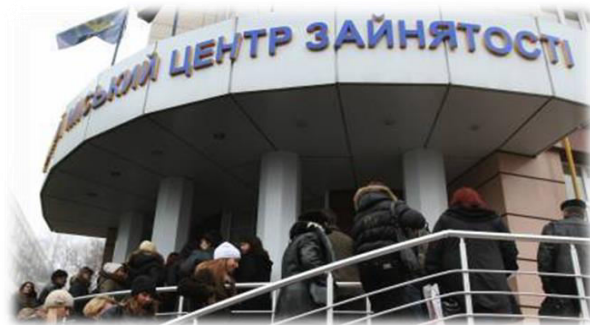

Т.М. ЗАВОРА

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

УДК 369 (477)(07)
ББК У9(4Укр)272.2я7
З-13

Рецензенти:

Заяць Т.А., професор, доктор економічних наук (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи);

Птащенко Л.О., професор, доктор економічних наук (Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка).

Затверджено науково-методичною
радою університету
Протокол № 8 від 24.04.2013 р.

Завора Т. М.

Соціальне страхування: навчальний посібник. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 272 с.

Навчальний посібник складено відповідно до освітньо-професійної програми дисципліни «Соціальне страхування». Висвітлено як теоретичні, так і практичні основи, загальні принципи, функції, організаційно-правові засади загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Навчальний посібник може бути корисним студентам і викладачам економічних спеціальностей, а також особам і установам, що працюють у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

©Завора Т.М., 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Тема 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	7
1.1. Поняття й необхідність загальнообов'язкового державного соціального страхування.....	7
1.2. Функції та принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування.....	9
1.3. Суб'єкти, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування й страхові випадки.....	11
1.4. Страхові фонди та їх функції.....	12
1.5. Забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.....	14
Запитання для самоперевірки.....	17
Тема 2. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	18
2.1. Етапи реформування системи соціального страхування в країнах світу.....	18
2.2. Становлення соціального страхування в Україні.....	19
2.3. Етапи становлення та реформування пенсійного страхування в Україні.....	22
Запитання для самоперевірки.....	24
Тема 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	25
3.1. Органи державного регулювання соціального страхування...	25
3.2. Органи нагляду загальнообов'язкового державного соціального страхування.....	28
3.3. Державне регулювання рівня та якості життя населення.....	29
Запитання для самоперевірки.....	33
Тема 4. УПРАВЛІННЯ КОШТАМИ СТРАХУВАННЯ	34
4.1. Управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.....	34
4.2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: порядок визначення та строки сплати.....	36
4.3. Платники зборів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.....	39
Запитання для самоперевірки.....	42
Тема 5. СТРАХУВАННЯ ТИМЧАСОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ	43

5.1. Загальна характеристика страхування тимчасової втрати працездатності.....	43
5.2. Джерела формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.....	49
5.3. Напрями використання коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.....	51
5.4. Управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.....	52
5.5. Допомога на період тимчасової втрати працездатності.....	56
5.6. Умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах.....	61
5.7. Допомога на поховання.....	62
5.8. Призначення й виплата матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.....	63
Запитання для самоперевірки.....	64
Тема 6. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ.....	66
6.1. Економічна необхідність та форми медичного страхування в Україні.....	66
6.2. Мета та принципи впровадження ОМС в Україні.....	72
6.3. Зарубіжний досвід медичного страхування.....	75
Запитання для самоперевірки.....	78
Тема 7. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ.....	79
7.1. Загальна характеристика соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й від професійного захворювання.....	79
7.2. Страхові експерти з охорони праці, їх права та функції.....	85
7.3. Страхові виплати: порядок і строки здійснення.....	86
7.4. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.....	93
7.5. Фонд соціального страхування від нещасних випадків.....	97
Запитання для самоперевірки.....	101
Тема 8. СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ.....	102
8.1. Сутність і види соціального страхування на випадок безробіття.....	102
8.2. Страхові внески та виплати.....	105
8.3. Джерела формування та напрями використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.....	111
8.4. Управління страхуванням на випадок безробіття через Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.....	114

Запитання для самоперевірки.....	118
ТЕМА 9. ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ.....	119
9.1. Загальна характеристика пенсійного страхування.....	119
9.2. Види пенсійних виплат і соціальних послуг.....	126
9.3. Умови надання та порядок обчислення пенсій.....	129
9.4. Порядок визначення заробітної плати для обчислення пенсії в солідарній системі.....	138
9.5. Пенсійний фонд України.....	142
Запитання для самоперевірки.....	151
Тема 10. НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ.....	152
10.1. Сутність недержавного пенсійного забезпечення.....	152
10.2. Недержавне пенсійне забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами.....	157
10.3. Адміністрування недержавного пенсійного фонду.....	160
10.4. Управління активами недержавних пенсійних фондів.....	162
10.5. Пенсійний контракт і пенсійна схема.....	166
Запитання для самоперевірки.....	170
Тема 11. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	171
11.1. Системи соціального захисту в країнах-учасниках Європейського Союзу.....	171
11.2. Соціальний захист у зарубіжних країнах.....	176
Запитання для самоперевірки.....	179
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	181
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ.....	216
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	236
ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ.....	241
ДОДАТКИ.....	256

ПЕРЕДМОВА

Відповідно до статті 46 Конституції громадяни України мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, яке гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Трансформаційні перетворення в економіці України потребують нових підходів до реформування соціального захисту населення. Саме надійна система соціального захисту населення, яка включає законодавчі, економічні, соціальні гарантії, надає працездатним громадянам рівні умови для поліпшення свого добробуту, а непрацездатним і соціально вразливим верствам населення – першочерговість у користуванні суспільними благами. У сучасних умовах система соціального захисту охоплює весь життєвий цикл людини від її народження до смерті.

Мета вивчення дисципліни соціальне страхування це – здобуття глибоких теоретичних знань та набуття практичних навичок з організації соціального страхування, управління діяльністю фондів соціального страхування. Завдання дисципліни:

- опанування теоретичних основ, сутності та принципів організації соціального страхування;

- ознайомлення з методологією розроблення й упровадження умов здійснення основних видів соціального страхування: пенсійного, на випадок тимчасової втрати працездатності, від безробіття, від нещасних випадків на виробництві, медичного;

- формування вміння управляти діяльністю фондів соціального страхування та надавати рекомендації з удосконалення руху й ефективності використання фінансових ресурсів;

- інформувати громадян України щодо необхідності та доцільності загальнообов'язкового державного соціального страхування з метою пропагування практики взаємодії держави, бізнесу, суспільства і людини щодо соціального захисту населення.

Тема 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1.1. Поняття й необхідність загальнообов'язкового державного соціального страхування.

1.2. Функції та принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

1.3. Суб'єкти, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування й страхові випадки.

1.4. Страхові фонди та їх функції.

1.5. Забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Ключові терміни та поняття: загальнообов'язкове державне соціальне страхування; суб'єкти, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування (ЗДСС); функції, принципи ЗДСС; соціальні послуги, страхові випадки, страхові фонди, забезпечення за ЗДСС.

1.1. Поняття й необхідність загальнообов'язкового державного соціального страхування

Статтею 46 Конституції України визначено, що громадяни мають **право на соціальний захист**, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, що гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (далі – роботодавець), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [2, ст. 1].

Необхідність соціального страхування зумовлена:

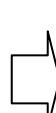

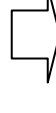
наявністю осіб, які з огляду на певні обставини не беруть участі в суспільно корисній праці

наявністю громадян, котрі є дієздатними, але не мають можливості реалізувати цю дієздатність

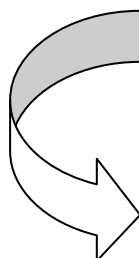
В Україні законодавчі умови для становлення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування базуються на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 р.) та рекомендаціях Міжнародної організації праці № 67 (1944 р.).

**БАЗОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО
СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ**

- обов'язковість (за законом) для страхувальників
- досить «дешево» для населення держави
- обов'язкове (за законом) право для застрахованих на одержання страхових виплат при настанні страхових випадків
- публічний вид правовідносин суб'єктів соціального страхування, за допомогою якого досягається обов'язковість за законом участі в ньому суб'єктів і високий рівень гарантій захисту
- самокеровані форми організації обов'язкового соціального страхування
- високий рівень надійності збереження фінансових засобів, що забезпечується у вигляді фінансування «з коліс» і не дозволяє знецінитися коштам

1.2. Функції та принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування

Відповідно до Конституції України принципи та загальні правові, фінансові й організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні визначають Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Функції загальнообов'язкового державного соціального страхування

Захисна – реалізація системи заходів щодо забезпечення громадян у старості, на випадок хвороби, втрати працездатності, щодо підтримки материнства та дитинства, а також з охорони здоров'я членів суспільства в умовах безплатної медицини

Компенсаційна – формування грошових фондів, з яких покриваються затрати, пов'язані з утриманням непрацездатних та осіб, що з огляду на обставини не беруть участі в трудовому процесі

Перерозподільна – скорочення розриву в рівнях матеріального забезпечення працюючих та непрацюючих громадян

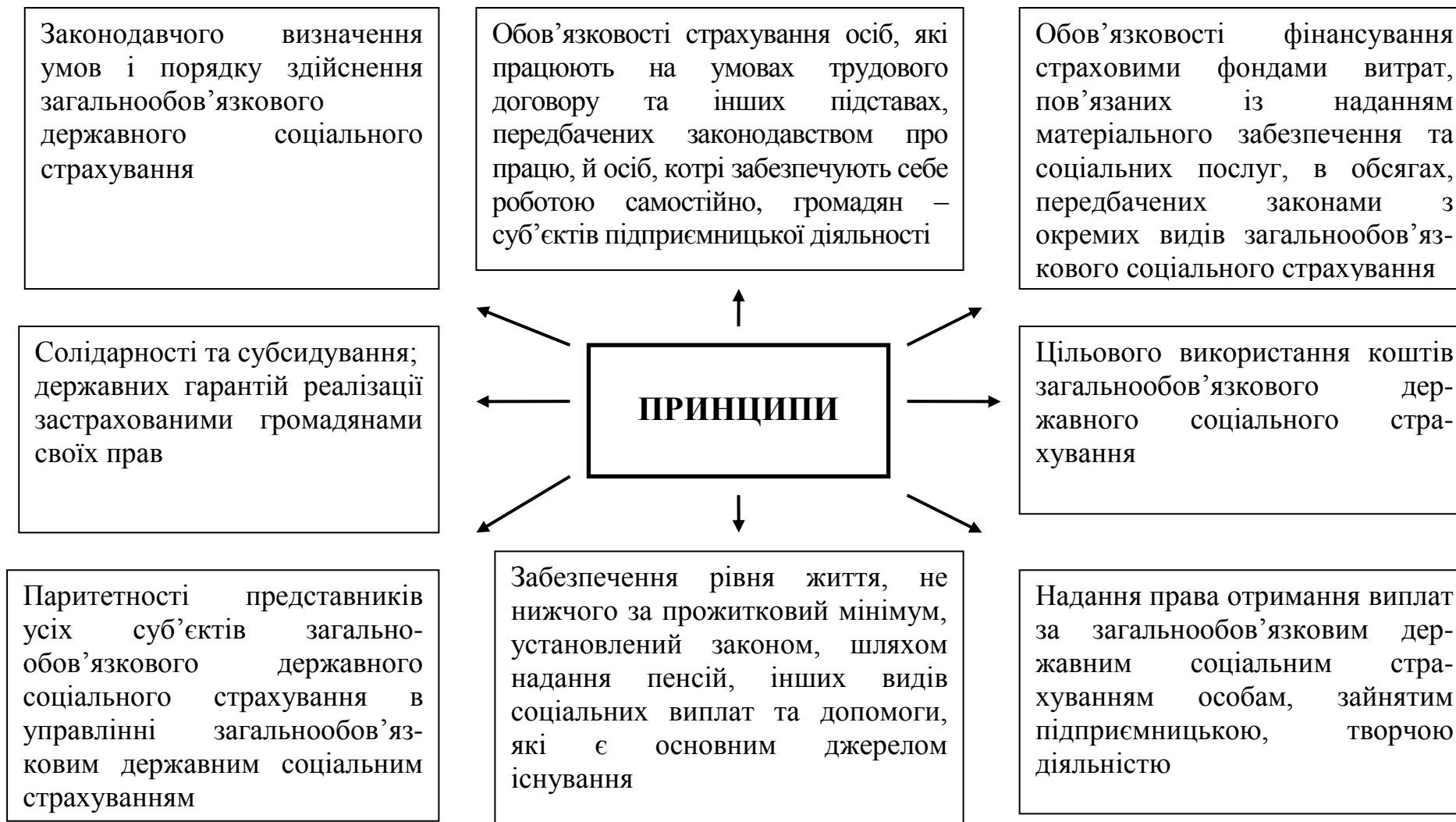
Відтворювальна – забезпечення певною мірою чисельності та структури трудових ресурсів

Стабілізуюча – сприяння вирівнюванню життєвого рівня різних соціальних груп населення, не залучених до трудового процесу

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування громадян України здійснюється за принципами

10

1.3. Суб'єкти, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування й страхові випадки

Суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування є застраховані громадяни, а в окремих випадках – члени їх сімей та інші особи, страхувальники і страховики.

Страхувальники –
роботодавці та
застраховані особи

Застраховані громадяни –
фізичні особи, на користь
яких здійснюється
загальнообов'язкове
державне соціальне
страхування

Страховики –
цільові страхові
фонди

Об'єктом загальнообов'язкового державного соціального страхування є страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її сім'ї, іншої особи) виникає право на отримання матеріального забезпечення та соціальних послуг, передбачених статтею 25 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Страховий ризик – обставини, внаслідок котрих громадяни та/або члени їх сімей можуть втратити тимчасово чи назавжди засоби до існування і потребують матеріальної підтримки або соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Страховий випадок – подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення чи соціальних послуг, передбачених законами України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню підлягають:

- 1) особи, котрі працюють на умовах трудового договору (контракту):
  - а) на підприємствах, в організаціях, установах незалежно від їх форм власності та господарювання;
  - б) у фізичних осіб;
- 2) особи, котрі забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності.

Громадяни України, котрі працюють за межами території України та не застраховані в системі соціального страхування країни, в якій вони перебувають, мають право на забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням в Україні за умови сплати страхових внесків, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість котрих надана Верховною Радою України.

Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, одержують свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке є єдиним для всіх видів страхування та документом суворої звітності. Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування затверджується Кабінетом Міністрів України.

1.4. Страхові фонди та їх функції

Страхові фонди є органами, які здійснюють керівництво й управління окремими видами ЗДСС, провадять акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечують фінансування виплат за ЗДСС та здійснюють інші функції згідно із затвердженими статутами.

- усі застраховані громадяни є членами відповідних страхових фондів залежно від виду соціального страхування;
- страхові фонди є некомерційними самоврядними організаціями;
- цільові страхові фонди не можуть займатися іншою діяльністю, крім тієї, для якої їх створено, та використовувати свої кошти на цілі, не пов'язані із цією діяльністю;
- кошти цільових страхових фондів не включаються до складу Державного бюджету України.

Із 1 січня 2011 р. взяття на облік страхувальників, забезпечення збору й обліку страхових коштів, контроль за повнотою та своєчасністю їх сплати, ведення Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб, здійснює Пенсійний фонд України відповідно до законодавства.

ДО СТРАХОВИХ ФОНДІВ НАЛЕЖАТЬ:

- Фонд пенсійного страхування;
- Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- Фонд соціального страхування від нещасних випадків;
- *Фонд медичного страхування.*

Страхові фонди діють на підставі статутів, що затверджуються у порядку, визначеному законами України з окремих видів ЗДСС.

Основними джерелами коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування є внески роботодавців і застрахованих осіб.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок на пенсійне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, медичне страхування, страхування від нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, страхування на випадок безробіття, котрий в обов'язковому порядку сплачується страхувальниками з метою забезпечення реалізації прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за соціальним страхуванням.

Розмір єдиного внеску на ЗДСС та пропорції його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування встановлюються Верховною Радою України.

Розмір єдиного внеску на ЗДСС має забезпечувати застрахованим особам виплати та надання соціальних послуг, передбачених законодавством про ЗДСС; фінансування заходів, спрямованих на профілактику страхових випадків; створення резерву коштів для здійснення виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам; компенсацію адміністративних витрат на забезпечення функціонування системи ЗДСС.

Розмір єдиного внеску на ЗДСС для страхувальників, які використовують найману працю, визначається залежно від класу професійного ризику виробництва, встановленого відповідно до законодавства.

1.5. Забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням

До страхових випадків, із настанням яких надаються матеріальне забезпечення та соціальні послуги, належать:

- тимчасова непрацездатність;
- вагітність і пологи;
- інвалідність;
- хвороба;
- досягнення пенсійного віку;
- смерть годувальника;
- безробіття;
- соціальні послуги та інші матеріальні витрати, пов'язані з певними обставинами;
- нещасний випадок на виробництві;
- професійне захворювання.

Призначення матеріального забезпечення та надання соціальних послуг здійснюються на підставі відомостей, що містяться в системі персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, а до впровадження такої системи – у порядку й на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Види соціальних послуг та матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням

- пенсії за віком, по інвалідності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства);
- пенсії у зв'язку з втратою годувальника, крім передбачених пунктом 4 статті 25 [2, ст. 25];
- медичні профілактично-реабілітаційні заходи;
- допомога на поховання пенсіонерів

Види соціальних послуг та матеріального забезпечення за медичним страхуванням

- діагностика й амбулаторне лікування;
- стаціонарне лікування;
- надання готових лікарських засобів та виробів медичного призначення;
- профілактичні й освітні заходи;
- забезпечення медичної реабілітації осіб, які перенесли особливо важкі операції або мають хронічні захворювання

Обсяг послуг, що надаються за рахунок коштів обов'язкового медичного страхування, визначається базовою та територіальними програмами обов'язкового медичного страхування, які затверджуються в порядку, встановленому законодавством

Види соціальних послуг і матеріального забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням

- допомога з тимчасової непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною);
- допомога по вагітності та пологах;
- допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);
- забезпечення оздоровчих заходів

Види соціальних послуг і матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

- профілактичні заходи щодо запобігання нещасним випадкам на виробництві й професійним захворюванням;
- відновлення здоров'я та працездатності потерпілого;
- допомога з тимчасової непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;
- відшкодування збитків, заподіяних працівникові каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням ним своїх трудових обов'язків;
- пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;
- пенсія у зв'язку із втратою годувальника, який помер унаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання;
- допомога на поховання осіб, котрі померли внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання

Види соціальних послуг і матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним страхуванням від безробіття

- допомога по безробіттю;
- відшкодування витрат, пов'язаних із професійною підготовкою або перепідготовкою та профорієнтацією;
- дотація роботодавцю для працевлаштування безробітних, у тому числі молоді на перше робоче місце;
- допомога на поховання безробітного;
- профілактичні заходи, спрямовані на запобігання настанню страхових випадків

Характеристика страхових випадків, умови надання соціальних послуг, їх види та розміри матеріального забезпечення за ЗДСС визначаються законами України з окремих видів ЗДСС, іншими нормативно-правовими актами, які містять норми щодо ЗДСС.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначте роль соціального страхування в системі соціального захисту населення.
2. Назвіть базові характеристики загальнообов'язкового державного соціального страхування.
3. Розкрийте поняття загальнообов'язкового державного соціального страхування.
4. Назвіть функції та принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування.
5. Схарактеризуйте суб'єктів і об'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
6. Назвіть страхові фонди, що здійснюють керівництво й управління видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та розкрийте їх функції.
7. Які види загальнообов'язкового державного соціального страхування Ви знаєте?
8. Схарактеризуйте базові характеристики загальнообов'язкового державного соціального страхування.
9. Назвіть джерела коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
10. Назвіть види соціальних послуг та матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.
11. Дайте характеристику єдиному внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та розкрийте механізм визначення його розміру.

Тема 2. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

- 2.1. Етапи реформування системи соціального страхування в країнах світу.
- 2.2. Становлення соціального страхування в Україні.
- 2.3. Етапи становлення та реформування пенсійного страхування в Україні.

Ключові терміни та поняття: загальнообов'язкове державне соціальне страхування; етапи реформування системи соціального страхування; етапи реформування соціального забезпечення в Україні, становлення пенсійного страхування в Україні.

2.1. Етапи реформування системи соціального страхування в країнах світу

Країна	Ключові моменти реформування соціального страхування
Франція	У 1681 р. було введено режим пенсійного забезпечення для моряків, у 1790 р. – для державних службовців, у 1831р. – для військових. Протягом ХІХ ст. були введені пенсійні режими для зайнятих у місцевих органах влади, банківських службовців, залізничників. Закон «Про страхування» введено в дію 1911 року, а закон «Про страхування по хворобі» – у 1929 р.
Німеччина	Перші законодавчі акти, які започаткували обов'язкове державне соціальне страхування, були прийняті наприкінці ХІХ ст. – закон «Про обов'язкове державне страхування на випадок хвороби» (1883 р.), закон «Про страхування від нещасних випадків на виробництві» (1884 р.).
Англія	У 1911 – 1913 рр. було введено закон «Про страхування у зв'язку з безробіттям, хворобою та інвалідністю», за яким частину внесків сплачувала сама держава, причому за чоловіків більше, ніж за жінок. За соціальним страхуванням надавалися допомоги, пенсії, медична допомога, ліки, санаторне лікування. Віком для пенсії по старості визначено 69 років.
Росія	У 1903 р. прийнято закон «Про винагороду робітникам, що потерпіли внаслідок нещасних випадків». Цей закон не передбачав пенсійного забезпечення у старості, внаслідок інвалідності (від загального захворювання), втрати годувальника. У 1912 р. пакет законів: «Про страхування робітників від нещасних випадків на виробництві», «Про забезпечення робітників на випадок хвороби», «Про затвердження Ради у справах страхування робітників», «Про затвердження закладів у справах страхування робітників». Таким чином була започаткована нова форма соціального забезпечення – державне соціальне страхування.

Країна	Ключові моменти реформування соціального страхування
	<p>Після Великої Жовтневої соціалістичної революції розпочався етап розвитку радянської системи соціального забезпечення. За період з 1917 до 1922 р. у Росії було видано понад 100 декретів і розпоряджень із питань соціального забезпечення, відкрито близько 1500 установ з охорони материнства і дитинства.</p> <p>31 жовтня 1918 р. Рада народних комісарів Росії затвердила Положення про соціальне забезпечення трудящих, яке передбачало такі види матеріального забезпечення: допомоги з тимчасової непрацездатності, по безробіттю, по вагітності й пологах, у зв'язку з народженням дитини, на поховання, пенсії по інвалідності, медичну допомогу, протезування й ін.</p> <p>У 1919 р. було скасовано стягнення внесків на соціальне страхування для всіх підприємств та установ (крім приватних роботодавців) і встановлено порядок прямого кошторисного фінансування соціального забезпечення. Постановою РНК РСФРР від 15 листопада 1921р. державне соціальне забезпечення робітників і службовців стало здійснюватися через соціальне страхування за рахунок внесків підприємств.</p>

2.2. Становлення соціального страхування в Україні

ЕТАПИ РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

1-й ЕТАП

Прийняття Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (1998 р.).

Для реалізації Концепції соціального забезпечення населення України групою спеціалістів міністерств і відомств були розроблені Основи законодавства України про соціальне страхування, які прийняті у вигляді базового рамкового закону.

Ураховуючи важливість цього законодавчого акта, Президія Верховної Ради України Постановою від 18 березня 1996 р. прийняла рішення про проведення 8 квітня 1996 р. парламентських слухань щодо цього законопроекту. Обговоривши проект закону, учасники парламентських слухань в основному схвалили його й рекомендували Верховній Раді після відповідного доопрацювання розглянути цей законопроект. З урахуванням положень Конституції Основи законодавства України про соціальне страхування були доопрацьовані й подані до Верховної Ради. Парламент розглядав їх тричі у першому читанні, двічі – в другому і 14 січня 1998 р. прийняв Основи законодавства України про соціальне страхування. Цим самим було відкрито шлях для розроблення законопроектів з усіх п'яти видів соціального страхування.

2-й ЕТАП

Прийняття законів згідно з Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Верховною Радою України були прийняті закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (23 вересня 1999 р. № 1105-XIV), «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (2 березня 2000 р. № 1533-III), «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» (18 січня 2001р. № 2240-III).

Таким чином, в Україні було створено законодавчі умови для становлення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка базується на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 р.) та рекомендаціях № 67 (1944 р.) Міжнародної організації праці.

3-й ЕТАП

2001р. – рік запровадження державного соціального страхування. Відповідно до прийнятих законів у 2001р. запроваджено три види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- на випадок безробіття;
- у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням;
- від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

4-й ЕТАП

2002 рік – удосконалення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, впровадження пенсійного соціального страхування.

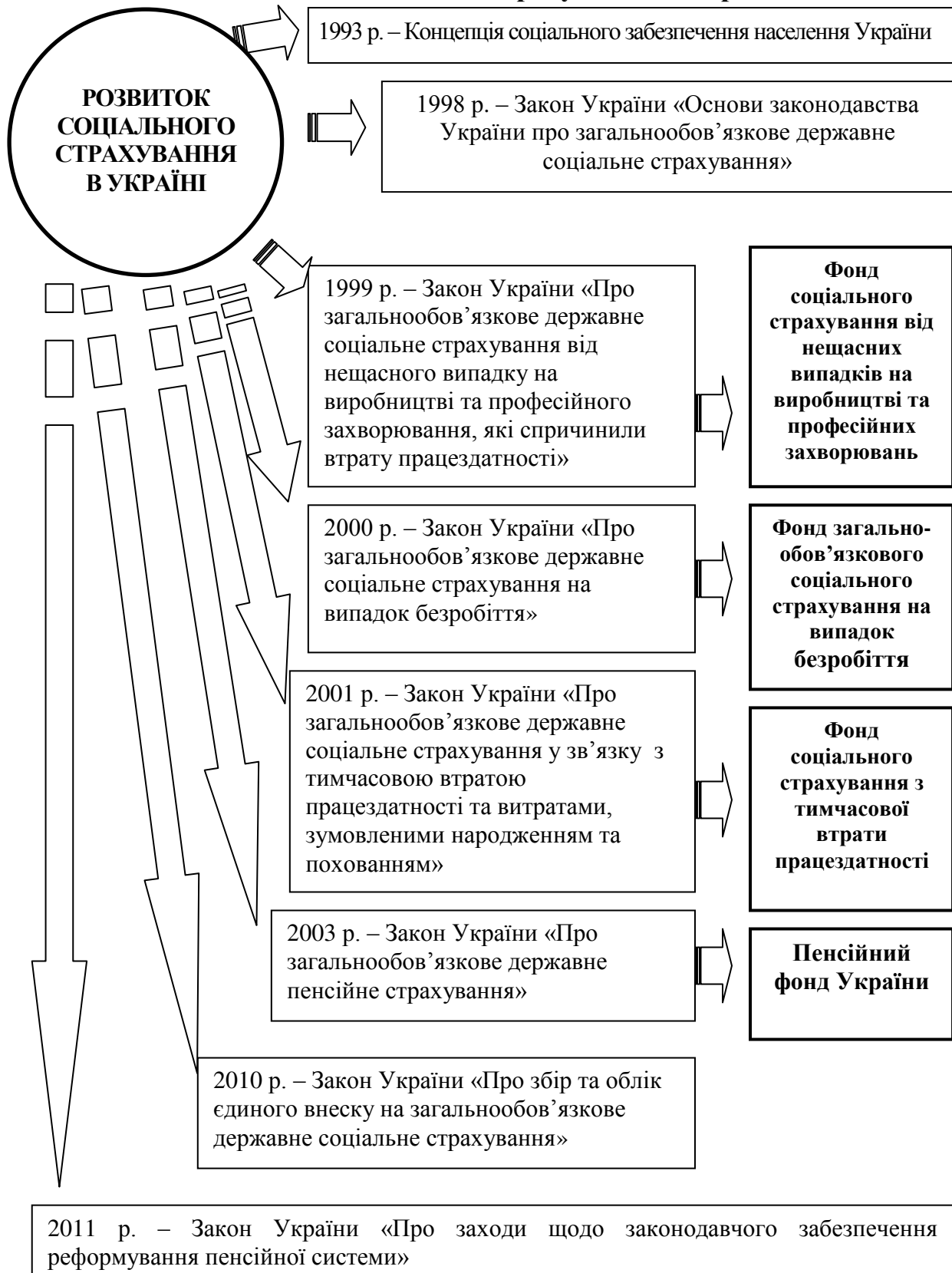
5-й ЕТАП

2011 рік – реформування пенсійного страхування, перспективи запровадження та розвитку медичного страхування.

З 1998 року прийнято закони за основними напрямками загальнообов'язкового соціального страхування:

- «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» № 1105-XIV від 23 вересня 1999 р.;
- «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» № 1533-III від 2 березня 2000 р.;
- «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» № 2240-III від 18 січня 2001р.;
- «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 9 липня 2003 р.

Розвиток соціального страхування в Україні

2.3. Етапи становлення та реформування пенсійного страхування в Україні

Період	Характерні особливості пенсійного страхування в Україні
1918 р.	Уведено пенсії для інвалідів Червоної Армії
1923 р.	Уведено пенсії для старих більшовиків
1928 р.	Уведено пенсії по старості для робітників окремих галузей промисловості (гірничорудна та текстильна)
1936 р.	Уведено пенсії по інвалідності взагалі
Із 1937 р.	Пенсії по старості поширюються на службовців і міських робочих
Із 1947 р.	Уведено пенсії для підземних робочих та інженерно-технічних працівників вугільної промисловості й будівництва шахт
14 липня 1956 р.	Прийнято закон СРСР «Про державні пенсії», який розширював коло осіб, що мали право на пенсію, та закріпив існуючу на той час нерівність у соціальному забезпеченні робітників і службовців, з одного боку, і колгоспників – з іншого.
1964 р.	Закон СРСР про пенсії членам колгоспів. Пенсійний вік членів колгоспу становив: для чоловіків 65 і жінок 60 років відповідно. Розмір пенсії для рядових колгоспників складав 12 крб. Створено єдину систему пенсійного забезпечення.
1968 р.	Колгоспники отримали право на пенсію по старості з такого ж віку, як робітники та службовці.
1974 р.	Було здійснено реформу в галузі пенсійного забезпечення інвалідів і сімей, які втратили годувальника, запроваджено допомогу на дітей з малозабезпечених сімей.
1990 р.	Прийнято закони «Про пенсійне забезпечення громадян у СРСР» та «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців». Практично завершився процес створення єдиної всеохоплюючої системи пенсійного забезпечення, яка діяла за єдиними умовами й нормами.
5 листопада 1991р.	Верховна Рада незалежної України схвалила Закон «Про пенсійне забезпечення». Відбулося суттєве розширення спектра пільг у пенсійному забезпеченні щодо дострокового виходу на пенсію. Зросла чисельність так званих «молодих» пенсіонерів (чоловіки не досягли 60, а жінки 55 років), у тому числі з причин безробіття.
1991 – 1999 рр.	Прийнято 19 законодавчих актів, які регулювали пенсійне забезпечення народних депутатів України, державних службовців, суддів, судових експертів, прокурорів, митників, журналістів, банківських працівників, науковців.
21 грудня 1993 р.	Схвалено Концепцію соціального забезпечення населення України, яка визначала механізм комплексної реформи національної системи соціального забезпечення.
2001 рік	Послання Президента України до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України «Про основні напрями пенсійного забезпечення населення України», яким передбачались заходи для проведення пенсійної реформи на 2001 – 2009 роки. Здійснено передачу органам Пенсійного фонду функцій з призначення та виплати пенсій.
9 липня 2003 р.	Прийнято Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV.

Період	Характерні особливості пенсійного страхування в Україні
2004 рік	Набрав чинності Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування», відповідно до якого для призначення пенсії враховуються за даними персоніфікованого обліку лише періоди роботи та заробіток, з якого сплачено страхові внески. Набрав чинності Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення».
2005 рік	З 12 січня 2005 року, згідно із внесеними змінами до статті 28 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування»: - забезпечено виплату мінімальної пенсії за віком, за наявності у чоловіків 25 років, а у жінок – 20 років страхового стажу, у розмірі прожиткового мінімуму, визначеного законом для осіб, які втратили працездатність (332 грн.); - здійснено перший крок до диференціації пенсій шляхом уведення доплати за понаднормовий стаж; - вперше пенсії підвищено у зв’язку зі зростанням заробітної плати. Після набрання чинності з 1 січня 2005 року Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» соціальні пенсії переведено в соціальну допомогу. Призначені відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» соціальні пенсії за бажанням пенсіонера продовжують виплачуватись органами Пенсійного фонду України до закінчення терміну їх виплати.
2006 рік	Поступово розвивається недержавне пенсійне забезпечення. Чисельність учасників недержавних пенсійних фондів збільшилась удвічі порівняно з 2005 роком, а сума активів недержавних пенсійних фондів відповідно втричі та склала 128 млн. грн. Підвищення пенсій інвалідам війни, учасникам бойових дій і сім’ям загиблих провадиться, виходячи з прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, що втратили працездатність.
2007 рік	Передано до Пенсійного фонду України функції з призначення і виплати пенсій та грошового забезпечення від 13-ти відомчих силових і судових органів. Парламентом у першому читанні схвалено проект Закону України «Про запровадження накопичувальної системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування».
2010 рік	З 1 січня 2010 року запроваджено щомісячну звітність до системи персоніфікованого обліку надходження страхових внесків до Пенсійного фонду України. Визначено з 1 липня 2010 року умови участі самозайнятих осіб у пенсійному страхуванні, запроваджено фіксований розмір пенсійного внеску для суб’єктів підприємницької діяльності, які працюють за спрощеною системою оподаткування.
2011 рік	З 1 січня 2011 року впроваджено єдиний внесок на загальнообов’язкове державне соціальне страхування замість платежів до чотирьох фондів соціального страхування. 1 жовтня 2011 року набрав чинності Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який визначив заходи щодо збалансування солідарної системи пенсійного страхування та створення умов з упровадження II рівня пенсійної системи – обов’язкової накопичувальної системи пенсійного страхування.

Період	Характерні особливості пенсійного страхування в Україні
2012 рік	<p>Для призначення пенсії враховується середня заробітна плата по Україні за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії, а для перерахунку пенсії – середня заробітна плата, з якої призначено (перераховано) пенсію.</p> <p>Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про підвищення рівня соціального захисту населення» № 327 від 23.04.2012 з 1 травня 2012 року передбачено:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Осучаснення раніше призначених пенсій, виходячи із середньомісячного заробітку в галузях економіки за 2007 рік. 2. Збільшення розміру підвищення до пенсії членам сімей померлих інвалідів війни. Розмір підвищення збільшився на 119,1 грн. (з 238,1 до 357,2 грн.) у 172,4 тис. осіб. 3. Збільшення розміру підвищення до пенсії учасникам війни. Це дало змогу збільшити розмір підвищення 1 307,2 тис. учасників війни на 42,5 грн. (в осіб, нагороджених медалями, – з 127,6 до 170,1 грн., в інших учасників війни – з 85,1 до 127,6 грн.) 4. Урядом 23 квітня 2012 року прийнято Постанову № 355 «Про збільшення розмірів пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», якою передбачено підвищення пенсійних виплат військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу, які залишили службу, з 1 липня 2012 року на 11%, з 1 вересня 2012 року на 23%, з 1 січня 2013 року – на 35%.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

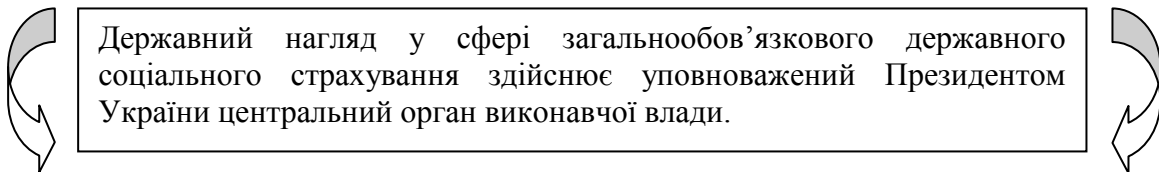
1. Визначте роль соціального страхування в системі соціального захисту населення.
2. Схарактеризуйте особливості реформування системи соціального страхування в країнах світу.
3. Назвіть закони щодо пенсійного забезпечення та надання соціальної допомоги, які були прийняті у розвинутих країнах світу.
4. У чому полягає мета реформи соціального забезпечення населення України?
5. З якими подіями пов'язане зародження страхування в Україні?
6. Назвіть етапи реформи соціального забезпечення населення в Україні.
7. Назвіть закони, які визначають механізм функціонування системи загальнообов'язкового соціального страхування.
8. Розкрийте процес становлення пенсійного страхування в Україні та обґрунтуйте необхідність реформування в сучасних умовах.

Тема 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

- 3.1. Органи державного регулювання соціального страхування.
- 3.2. Органи нагляду загальнообов'язкового державного соціального страхування.
- 3.3. Державне регулювання рівня та якості життя населення.

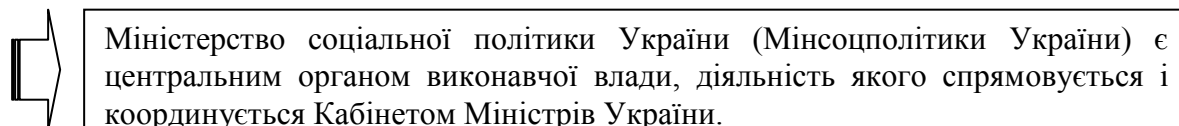
Ключові терміни та поняття: державне регулювання соціального страхування, Наглядова рада, рівень і якість життя, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

3.1. Органи державного регулювання соціального страхування

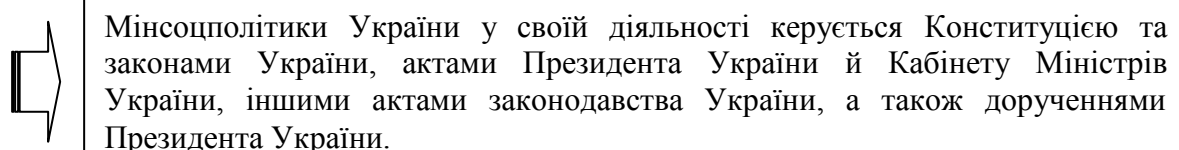

Державний нагляд у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснює уповноважений Президентом України центральний орган виконавчої влади.

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах зайнятості населення й трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту, соціального обслуговування населення, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення й відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну.

Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінсоцполітики України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України й Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України.

Спеціально уповноваженими органами, які здійснюють керівництво й управління окремими видами соціального забезпечення та фінансують їх надання, є фонди: Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Основними завданнями Мінсоцполітики України є:

- 1) формування державної політики щодо забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення, координація розроблення проектів прогнозів і державних програм з питань соціальної та демографічної політики;
- 2) формування і реалізація державної політики щодо регулювання ринку праці, процесів трудової міграції, визначення правових, економічних та організаційних засад зайнятості населення і його захисту від безробіття;
- 3) формування й реалізація державної політики стосовно визначення державних соціальних гарантій щодо прав громадян на працю, оплату праці, а також щодо нормування та стимулювання праці, професійної кваліфікації робіт і професій, умов праці;
- 4) формування й реалізація державної політики у сфері пенсійного забезпечення громадян;
- 5) формування основних напрямів державної політики та здійснення відповідно до закону державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, проведення соціального діалогу з питань формування й реалізації державної соціальної політики, регулювання соціально-трудових відносин;
- 6) формування та реалізація державної політики щодо надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, у тому числі малозабезпеченим і багатодітним сім'ям;
- 7) формування та реалізація державної політики у сфері надання соціальних послуг сім'ям, які можуть опинитися або перебувають у складних життєвих обставинах, людям похилого віку, інвалідам, бездомним особам і безпритульним дітям, дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, іншим соціально вразливим верствам населення;
- 7-1) формування та реалізація державної політики щодо забезпечення права дитини на одержання аліментів, відповідального батьківства й материнства;
- 8) формування та реалізація державної політики у сфері соціального захисту ветеранів, інвалідів, людей похилого віку, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, жертв нацистських переслідувань, жертв політичних репресій, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну;
- 9) формування і реалізація державної політики щодо соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, й тих, які підлягають звільненню у зв'язку з реформуванням Збройних сил України та інших військових формувань;
- 10) формування і реалізація державної політики з питань сім'ї та дітей, організації оздоровлення й відпочинку дітей;
- 11) формування і реалізація державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- 12) участь у розробленні та реалізація державної політики щодо попередження насильства в сім'ї;
- 13) забезпечення формування та реалізація державної політики з питань гуманітарної допомоги;
- 14) формування та реалізація державної політики щодо протидії торгівлі людьми.

У межах своїх повноважень Міністерство соціальної політики України:

- організовує виконання актів законодавства;
- здійснює систематичний контроль за їх реалізацією;
- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції;
- розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства;
- в установленому порядку вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства на розгляд Президентів України та Кабінету Міністрів України.

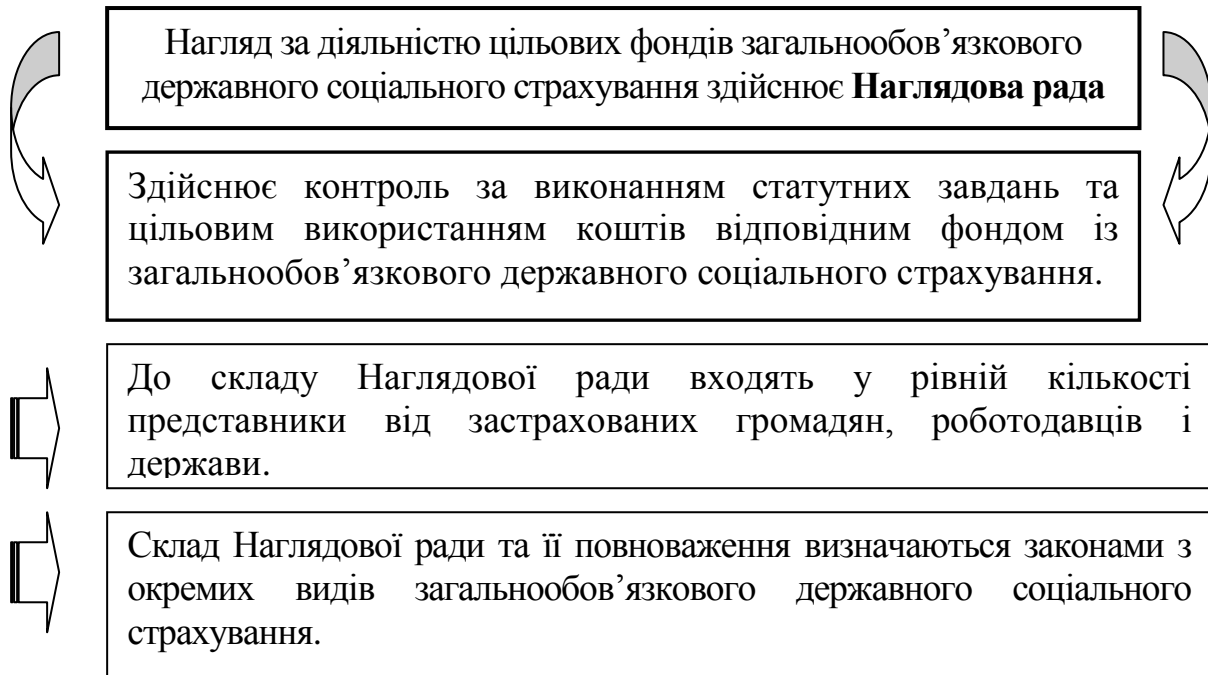
Безпосередньо роботу щодо соціального захисту населення виконують спеціально створені обласні та районні управління праці та соціального захисту населення.

Повноваження:

- аналіз ситуації у соціально-трудоій сфері на відповідній території;
- участь у розробленні програм із питань охорони праці;
- забезпечення діяльності комісії з розгляду питань, пов'язаних із наданням статусу учасника війни;
- здійснення державного контролю за додержанням законодавства про охорону праці, соціальний захист населення;
- участь у розслідуванні групових, а також смертельних нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань та аварій, організація розслідування, облік і аналіз нещасних випадків не виробничого характеру;
- організація роботи з надання пільг інвалідам, ветеранам війни та праці, забезпечення надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг;
- забезпечення надання адресної цільової допомоги малозабезпеченим, а також сім'ям із дітьми;
- організація роботи соціальних інспекторів;
- організація матеріально-побутового обслуговування інвалідів, ветеранів війни та праці, забезпечення інвалідів транспортними засобами, їх санаторно-курортне лікування;
- створення мережі й організація роботи територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів та інвалідів, контроль за якістю й своєчасністю надання соціальних послуг.

3.2. Органи нагляду загальнообов'язкового державного соціального страхування

Контроль за дотриманням страхувальниками та страховиками законів України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, інших нормативно-правових актів, виданих відповідно до них, здійснює центральний орган виконавчої влади.

Якщо страховик прийняв рішення з порушенням страхового законодавства або страхувальник не виконує вимог цього законодавства, орган державного нагляду вказує на допущені порушення і встановлює термін для їх усунення.

Якщо протягом цього терміну страховик чи страхувальник не усуне порушення, незаконне рішення скасовується органом державного нагляду з наступним відшкодуванням збитків за рахунок страховика або страхувальника.

У двотижневий термін страховики чи страхувальники можуть оскаржити рішення органу державного нагляду в суді.

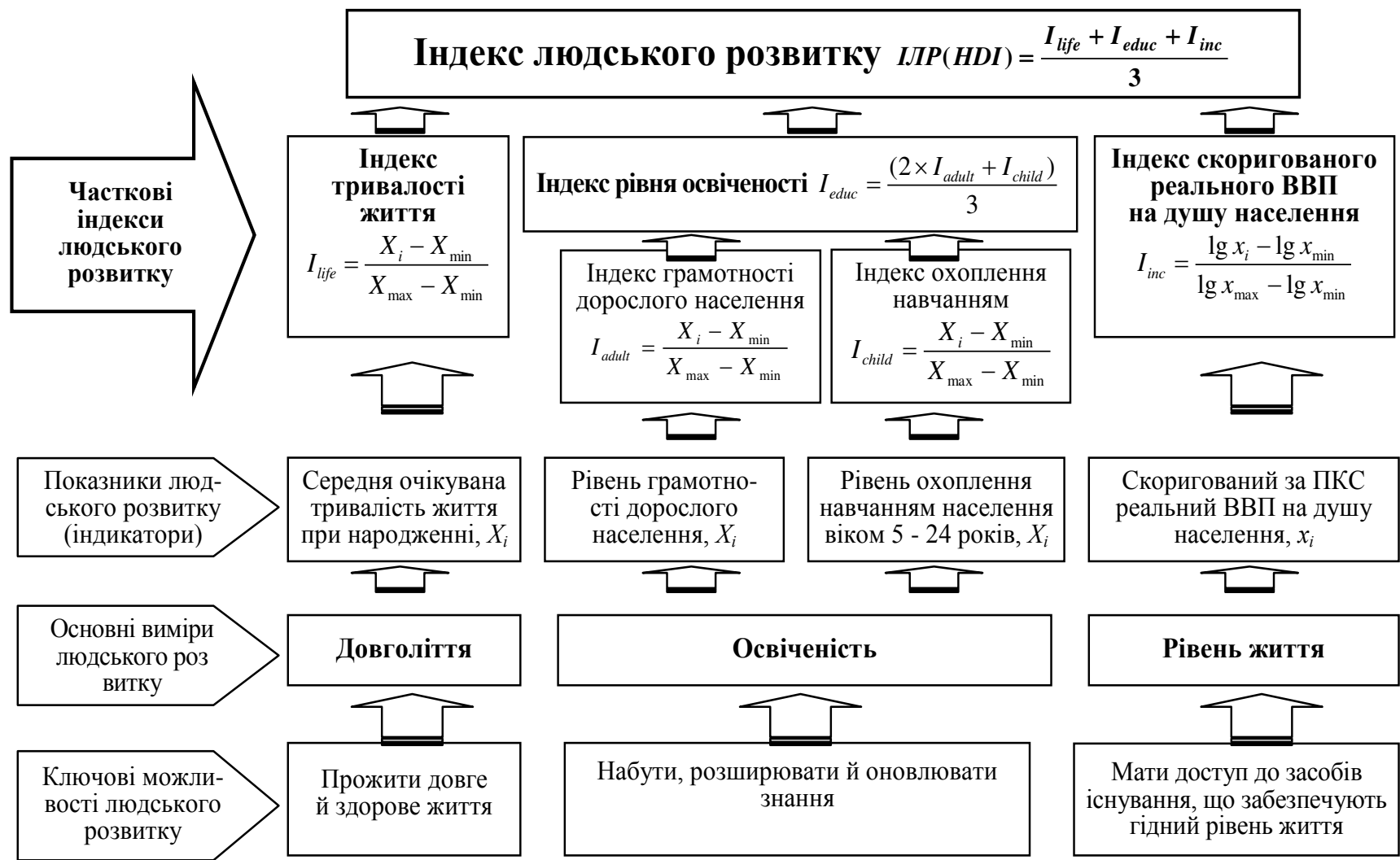
Орган державного нагляду може вимагати скликання засідання правління цільового страхового фонду. Якщо ця вимога не буде виконана, орган державного нагляду може сам скликати і провести засідання правління цільового страхового фонду.

За невиконання своїх обов'язків за рішенням органу державного нагляду члени правління цільового страхового фонду можуть бути позбавлені своїх повноважень.

3.3. Державне регулювання рівня та якості життя населення

Схема розрахунку Індексу людського розвитку

$$IIP(HDI) = \frac{I_{life} + I_{educ} + I_{inc}}{3},$$

Місце країни в загальносвітовому рейтингу визначається в порядку зменшення названих вище зведених показників. Для України цей індекс почали визначати з 1993 р. У 1993 та 1994 рр. Україна за цим показником займала 45-те місце, в 1995 р. – 54-те, 1996 р. – 80-те, 1998 р. – 102-ге, 1999 р. – 91-ше, 2000 р. – 78-ме місце. Значення ІЛР України за 2010 рік дорівнює 0,710, що відносить країну на 69-ту позицію з 169-ти держав і територій.

За період з 1990 до 2010 р. очікувана тривалість життя при народженні в Україні зменшилася приблизно на 1 рік, середня тривалість навчання зросла більш ніж на 2 роки, очікувана тривалість навчання збільшилася більш ніж на 2 роки. ВНД на душу населення в Україні за цей період зменшився на 27% [<http://hdr.uNedp.org>.]

Складові ІЛР:

1) тривалість життя – показник визначається як очікуваний при народженні. Він вимірюється кількістю років, які може прожити новонароджений, якщо впродовж його життя рівень смертності залишатиметься таким самим, яким він був при народженні. В Україні цей показник на кінець 90-х рр. дорівнював 68,1 року. Найвищі показники тривалості життя в Україні були в 1969 – 1970 рр. – 70,8 та в 1989 – 1990 рр. – 70,7 років. Найнижчі – в 1995 – 1996 рр. – 66,9 року.

Індекс тривалості життя (*Ilife*) обчислюється за формулою

$$I_{life} = \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}},$$

де X_i – очікувана тривалість життя при народженні населення i -тої території;

X_{max} – максимальне значення показника (прийняте на рівні 85 років);

X_{min} – мінімальне значення показника (прийняте на рівні 25 років);

2) грамотність та охоплення навчанням. Грамотність – показник, що застосовується до населення віком від 15 років і старше та передбачає вміння читати й писати нескладні тексти. На початку ХХІ ст. цей показник в Україні дорівнював 99,6 %.

Охоплення навчанням – показник, який характеризує відношення кількості тих, хто навчається (незалежно від віку) в навчальних закладах І – ІІІ рівнів освіти (початкової, середньої та вищої), до чисельності тих вікових груп, які мали бути охоплені цією освітою.

У країнах Заходу (країни – члени ОЕСР) наприкінці ХХ ст. цей показник дорівнював 94%, в Україні – 76 – 78%.

Індекс рівня грамотності (*Ieduc*) обчислюється за формулою

$$I_{educ} = \frac{(2 \times I_{adult} + I_{child})}{3},$$

де I_{adult} – індекс грамотності дорослого населення;

Ichild – індекс сукупної частки учнів у загальній чисельності населення відповідного віку.

Складові цього індексу *Iadult* та *Ichild* обчислюються за такою самою формулою, що й очікувана тривалість життя при народженні. При цьому

X_i означає частку грамотних серед дорослого населення *i*-ої території в процентах (для розрахунку *Iadult*) і сукупну частку учнів у процентах (для розрахунку *Ichild*);

X_{max} – максимальне значення обох показників (прийняте на рівні 100%);

X_{min} – мінімальне значення обох показників (прийняте на рівні 0%);

3) ВВП на одну особу – найслабша ланка в структурі ІЛР для України. За цим показником наша країна займає 96-те місце серед 162-х країн світу. Цей показник становить менше половини світового рівня (49,5%) і в грошовому (доларовому) вираженні за паритетом купівельної спроможності наприкінці ХХ ст. дорівнював 3458 дол. США.

Найвищий показник мала держава Люксембург (42 769 дол.), на другому місці США – 31 872 дол., на третьому Норвегія – 28 433 дол.

Причина такого вразливого для України становища полягає насамперед у двократному зниженні ВВП з 1990 до 1999 рр. Пожвавлення економіки нашої країни, яке розпочалось у 2000 р., сприяє позитивним зрушенням у ІЛР України.

Індекс скоригованого реального ВВП (*Iinc*) на душу населення обчислюється за формулою

$$I_{inc} = \frac{\lg x_i - \lg x_{min}}{\lg x_{max} - \lg x_{min}},$$

де X_i – скоригований реальний ВВП у розрахунку на рік (за паритетом купівельної спроможності) на душу населення *i*-тої території;

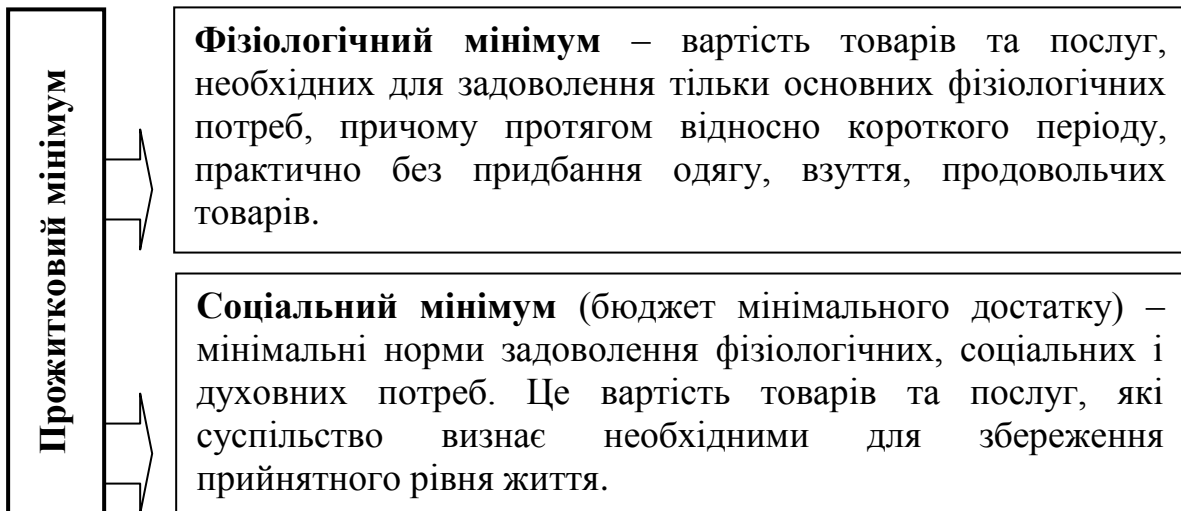
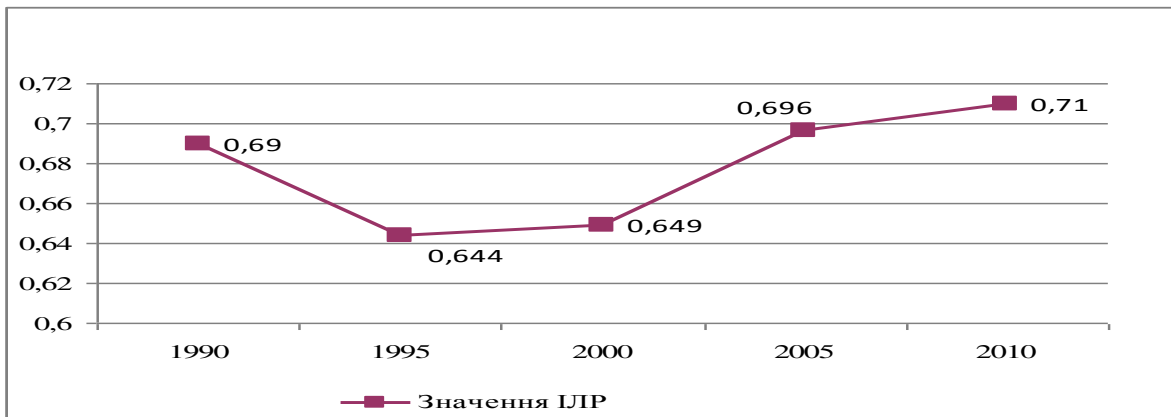
X_{max} – максимальне значення показника (прийняте на рівні 40 000 доларів на рік);

X_{min} – мінімальне значення показника (прийняте на рівні 100 доларів на рік).

Динаміка індексу людського розвитку, розрахованого для України

Роки	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Очікувана тривалість навчання, років	Середня тривалість навчання, років	ВНД у розрахунку на 1 особу, за ПКС у дол. США	Значення ІЛР
1990	69,7	12,4	9,1	8928	0,69
1995	67,8	11,9	10,4	4153	0,644
2000	67,4	12,9	10,7	3882	0,649
2005	67,9	14,2	11,1	5976	0,696
2010	68,6	14,6	11,3	6535	0,71

ЗНАЧЕННЯ ІЛР ЗА 1990 – 2010 РР.

Прожитковий мінімум визначається на основі так званого кошика споживача.
Кошик споживача – вартість стандартного набору товарів та послуг масового вживання середнього споживача в конкретній країні в певний час.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Назвіть орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту.
2. Визначте основні повноваження обласних і районних управлінь праці та соціального захисту населення.
3. Який орган здійснює керівництво й управління окремими видами соціального забезпечення та фінансує їх надання?
4. Назвіть фонди, що належать до структури страхового фонду.
5. Схарактеризуйте повноваження Наглядової ради за діяльністю цільових фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
6. Дайте характеристику інтегрованим показникам соціально-економічного розвитку країн.
7. Назвіть показники, які характеризують рівень життя населення.
8. Поясніть, за рахунок чого відбулося збільшення ІЛР України у 2010 р.

Тема 4. УПРАВЛІННЯ КОШТАМИ СТРАХУВАННЯ

- 4.1. Управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.
- 4.2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: порядок визначення та строки сплати.
- 4.3. Платники зборів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Ключові терміни та поняття: управління страховими фондами, представник суб'єктів соціального страхування, Наглядова рада, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

4.1. Управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування

Страхові фонди є органами, які здійснюють:

- керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- збір та акумуляцію страхових внесків;
- контроль за використанням коштів;
- фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням;
- інші функції згідно із затвердженими статутами.

Управління страховими фондами здійснюється на паритетній основі державою та представниками суб'єктів соціального страхування. Управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюють правління та виконавчі дирекції страхових фондів, які забезпечують визначені законами конкретні види соціального страхування.

Виконавчим органом правління фонду, який забезпечує виконання рішень правління, є виконавча дирекція страхового фонду.
Виконавча дирекція є підзвітною правлінню фонду та здійснює діяльність від імені страхового фонду в межах і порядку, що визначаються його статутом та положенням про виконавчу дирекцію, яке затверджується правлінням страхового фонду.

1. Затверджує документи, що регламентують внутрішню діяльність фонду, в тому числі виконавчої дирекції.
2. Подає у встановленому порядку пропозиції щодо визначення розмірів загальнообов'язкових внесків для забезпечення відповідного виду соціального страхування (за винятком страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання).
3. Затверджує проекти річних бюджетів фонду та звіти про їх виконання, порядок використання коштів з окремих видатків бюджету фонду.
4. Створює резерви коштів для забезпечення виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам.
5. Розглядає кандидатури й затверджує на посадах керівника виконавчої дирекції фонду та його заступників.
6. Спрямовує й контролює діяльність виконавчої дирекції страхового фонду та її робочих органів.
7. Визначає кадрову політику.
8. Здійснює інші функції, передбачені статутом страхового фонду.

Державний нагляд у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснює спеціально уповноважений Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади.

1

Страховальники та страховики зобов'язані надавати посадовим особам органів державного нагляду за діяльністю страховиків усі документи та довідки, необхідні для здійснення ними функцій контролю.

2

У разі прийняття страховиком рішення з порушенням страхового законодавства або невиконання страховальником вимог законодавства орган державного нагляду вказує на допущені порушення і встановлює термін для їх усунення. Неусунення страховиком чи страховальником порушення призводить до скасування рішення органом державного нагляду з наступним відшкодуванням збитків за рахунок страховика або страховальника. У двотижневий термін страховики чи страховальники можуть оскаржити рішення органу державного нагляду в суді.

3

За невиконання своїх обов'язків за рішенням органу державного нагляду члени правління цільового страхового фонду можуть бути позбавлені своїх повноважень.

4.2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: порядок визначення та строки сплати

Основним джерелом формування коштів фондів ЗДСС визначені страхові внески страхувальників – роботодавців і застрахованих осіб (крім Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, до якого внески сплачують лише роботодавці), асигнування державного бюджету; суми фінансових санкцій, застосованих до підприємств, установ, організацій і фізичних осіб за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів фондів, а також суми адміністративних штрафів, накладених на посадових осіб і громадян за такі порушення; прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів фондів, у тому числі резерву коштів фондів, на депозитному рахунку; благодійні внески підприємств, установ, організацій та фізичних осіб; інші надходження відповідно до законодавства України.

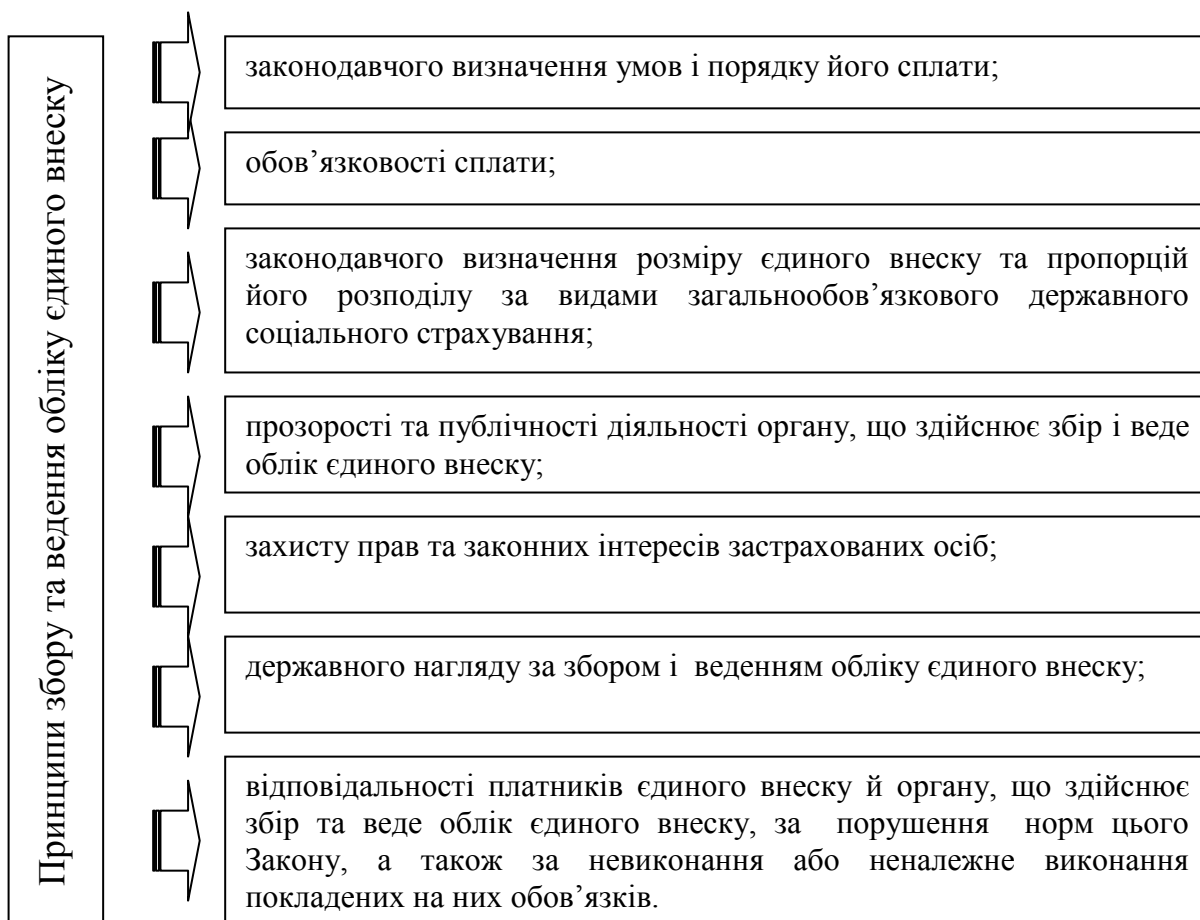
З 1 січня 2011 року введено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування замість платежів до чотирьох фондів соціального страхування, а також консолідацію в одному органі (Пенсійному фонді України) спільних для всіх фондів соціального страхування функцій, таких як:

- облік платників;
- збір та облік страхових коштів;
- контроль за нарахуванням та сплатою єдиного внеску;
- подання єдиної звітності.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок на пенсійне страхування, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, медичне страхування, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, страхування на випадок безробіття, який в обов'язковому порядку сплачується страхувальниками з метою забезпечення реалізації прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за соціальним страхуванням.

Розміри внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування щорічно встановлюються Верховною Радою України відповідно для роботодавців і застрахованих осіб з кожного виду страхування на календарний рік одночасно із затвердженням Державного бюджету України. Кошти цільових страхових фондів не включаються до складу Державного бюджету України.

Розмір єдиного внеску для кожної категорії платників, визначених Законом № 2464-IV, та пропорції його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування встановлюються з урахуванням того, що вони повинні забезпечувати застрахованим особам страхові виплати і соціальні послуги, передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; фінансування заходів, спрямованих на профілактику страхових випадків; створення резерву коштів для забезпечення страхових виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам; покриття адміністративних витрат із забезпечення функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску – максимальна сума доходу застрахованої особи, що дорівнює сімнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок.

Мінімальний страховий внесок – сума єдиного внеску, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та підлягає сплаті щомісяця.

Розміри нарахувань ЄСВ на зарплату залежать від **класів професійного ризику виробництва**, до яких віднесено платників єдиного внеску, з урахуванням видів їх економічної діяльності становлять від 36,76 до 49,7%.

Для **бюджетних установ** єдиний внесок установлюється у розмірі 36,3% визначеної бази нарахування.

Для **найманих працівників** із числа осіб льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації (пілоти, штурмани, бортінженери, бортмеханіки, бортрадисти, льотчики-наглядачі) і бортоператорів, які виконують спеціальні роботи в польотах, єдиний внесок установлюється у розмірі 45,96% визначеної бази нарахування для цих осіб (утримання 6,1%).

Для платників, зазначених у пункті 1 (крім абзацу сьомого) частини першої статті 4 Закону № 2464-IV, встановлюється єдиний внесок у розмірі 34,7% винагороди за цивільно-правовими договорами.

Для **лікарняних єдиний внесок** у більшості випадків установлюється у розмірі 33,2% (в разі виплати працівникові інваліду – 8,41%. Утримання становитимуть 2% ЄСВ для звичайного працівника та 6,1% ЄСВ, якщо йдеться про дохід спецпрацівника.

Порядок здійснення платежів, строки сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначаються Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-IV, порядок резервування коштів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – законами України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

- Єдиний внесок обчислюється виключно у національній валюті, у тому числі з виплат (доходу), що здійснюються в натуральній формі.
- Сплата єдиного внеску здійснюється виключно у національній валюті шляхом внесення відповідних сум єдиного внеску на рахунки територіальних органів Пенсійного фонду, відкриті в органах Державного казначейства України для його зарахування.
- Для зарахування єдиного внеску в органах Державного казначейства України відкриваються в установленому порядку небюджетні рахунки відповідного територіального органу Пенсійного фонду. Зазначені рахунки відкриваються виключно для обслуговування коштів єдиного внеску.
- Платники єдиного внеску зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за відповідний базовий звітний період, не пізніше 20 числа місяця, що настає за базовим звітним періодом.

4.3. Платники зборів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Платниками єдиного внеску є:

1) роботодавці:

підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою-підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), у тому числі філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами;

фізичні особи - підприємці, зокрема ті, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою-підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців);

фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи, котрі використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту);

дипломатичні представництва і консульські установи України, філії, представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), утворені відповідно до законодавства України, які мають окремий баланс і самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами;

дипломатичні представництва і консульські установи іноземних держав, філії, представництва й інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), розташовані на території України;

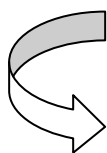
підприємства, установи, організації, фізичні особи, які використовують найману працю, військові частини та органи, котрі виплачують грошове забезпечення, допомогу по тимчасовій непрацездатності, допомогу або компенсацію відповідно до законодавства, для осіб, зазначених у пунктах 9 – 14 статті 4;

Платниками єдиного внеску є:

- 1) інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції (у тому числі постійне представництво інвестора-нерезидента), що використовує працю фізичних осіб, найнятих на роботу в Україні на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою-підприємцем в Україні, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців);
- 2) працівники – громадяни України, іноземці (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) й особи без громадянства, котрі працюють:
  - на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб, зазначених в абзацах другому й восьмому пункту 1 цієї частини;
  - у фізичних осіб-підприємців на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством;
  - у фізичних осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та в інших фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту);
- 3) фізичні особи, котрі виконують роботи (надають послуги) на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб, зазначених в абзаці другому пункту 1 цієї частини, чи у фізичних осіб - підприємців або осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, за цивільно-правовими договорами (крім фізичних осіб-підприємців, якщо виконувані ними роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців);
- 4) фізичні особи-підприємці, в тому числі ті, котрі обрали спрощену систему оподаткування, та члени сімей цих осіб, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності;
- 5) особи, котрі забезпечують себе роботою самостійно – займаються незалежною професійною діяльністю, зокрема науковою, літературною, артистичною, художньою, освітньою або викладацькою, а також медичною, юридичною практикою, в тому числі адвокатською, нотаріальною діяльністю, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід безпосередньо від цієї діяльності, за умови, що такі особи не є найманими працівниками чи підприємцями;
- б) громадяни України, котрі працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах і консульських установах України, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах підприємств, установ та організацій (зокрема, міжнародних), утворених відповідно до законодавства України (якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України); громадяни України та особи без громадянства, котрі працюють у дипломатичних представництвах і консульських установах іноземних держав, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах іноземних підприємств, установ та організацій (зокрема міжнародних), розташованих на території України;

- 7) особи, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян та отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на такій посаді;
- 8) працівники воєнізованих формувань, гірничорятувальних частин незалежно від підпорядкування, а також особовий склад аварійно-рятувальної служби, утвореної відповідно до законодавства на постійній основі;
- 9) військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби), особи рядового і начальницького складу;
- 10) батьки – вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства;
- 11) особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності;
- 12) особи, котрі проходять строкову військову службу в Збройних силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України, органах Міністерства внутрішніх справ України та службу в органах і підрозділах цивільного захисту;
- 13) особи, які відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 14) один з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, котрі фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за інвалідом І групи або за престарілим, котрий за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досяг 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу або компенсацію відповідно до законодавства.

Платник єдиного внеску має право

- 1) безоплатно отримувати від територіального органу Пенсійного фонду інформацію, необхідну для виконання обов'язків, покладених на платника згідно з цим Законом, а також для підтвердження надходження до Пенсійного фонду сплачених платником сум єдиного внеску;
- 2) звертатися до Пенсійного фонду з письмовою заявою про зміну умов сплати єдиного внеску у разі зміни його статусу як платника (або отримання права на зміну розміру єдиного внеску, зокрема у зв'язку зі зміною виду економічної діяльності);
- 3) безоплатно отримувати від Пенсійного фонду консультації й роз'яснення щодо прав та обов'язків платника єдиного внеску, порядку його сплати;
- 4) оскаржувати в установленому законом порядку рішення територіального органу Пенсійного фонду та дії, бездіяльність його посадових осіб;
- 5) захищати свої права та законні інтереси, а також права й законні інтереси застрахованих осіб, на користь яких він сплачує єдиний внесок, у тому числі в суді.

Платник єдиного внеску зобов'язаний:

- 1) своєчасно та в повному обсязі нараховувати, обчислювати і сплачувати єдиний внесок;
- 2) вести облік виплат (доходу) застрахованої особи та нарахування єдиного внеску за кожним календарним місяцем і календарним роком, зберігати такі відомості в порядку, передбаченому законодавством;
- 3) допускати посадових осіб територіального органу Пенсійного фонду до проведення перевірки правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску за наявності направлення на перевірку й посвідчення осіб, надавати їм передбачені законодавством документи та пояснення з питань, що виникають у процесі перевірки;
- 4) подавати звітність до територіального органу Пенсійного фонду у строки, в порядку й за формою, встановленими Пенсійним фондом за погодженням з відповідними фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики;
- 5) надавати безоплатно застрахованій особі та на вимогу членів сім'ї померлої застрахованої особи відомості про заробітну плату (дохід), суму сплаченого єдиного внеску й інші відомості про застраховану особу, що подаються до територіального органу Пенсійного фонду;
- 6) пред'являти на вимогу застрахованої особи, на користь якої він сплачує єдиний внесок, повідомлення про взяття на облік як платника єдиного внеску та надавати інформацію про сплату єдиного внеску, в тому числі у письмовій формі;
- 7) перевіряти під час прийняття на роботу наявність у фізичної особи посвідчення застрахованої особи;
- 8) повідомляти територіальний орган Пенсійного фонду про прийняття на роботу фізичної особи, відомості про яку відсутні в Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування або яка не пред'явила на вимогу платника єдиного внеску посвідчення застрахованої особи, та подавати необхідні відомості й документи для взяття на облік зазначеної особи;
- 9) отримувати в територіальному органі Пенсійного фонду посвідчення застрахованої особи в порядку, встановленому Пенсійним фондом, та видавати їх застрахованим особам;
- 10) повідомляти територіальний орган Пенсійного фонду про зміну відомостей, що вносяться до Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, про застраховану особу, на користь якої він сплачує єдиний внесок, у десятиденний строк після надходження таких відомостей; 11) у випадках, передбачених цим Законом і нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, стати на облік у територіальному органі Пенсійного фонду як платник єдиного внеску; 12) виконувати інші вимоги, передбачені цим Законом.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Хто здійснює управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування?
2. У чому полягають функції правління фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування?
3. Назвіть основні джерела коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
4. Назвіть платників збору загальнообов'язкового державного соціального страхування.
5. Розкрийте механізм сплати розмірів внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
6. Розкрийте сутність єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
7. Назвіть розміри нарахувань ЄСВ на зарплату.
8. Якими документами регламентується порядок здійснення платежів та строки сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування?

Тема 5. СТРАХУВАННЯ ТИМЧАСОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

- 5.1. Загальна характеристика страхування тимчасової втрати працездатності.
- 5.2. Джерела формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
- 5.3. Напрями використання коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
- 5.4. Управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.
- 5.5. Допомога на період тимчасової втрати працездатності.
- 5.6. Умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах.
- 5.7. Допомога на поховання.
- 5.8. Призначення й виплата матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

Ключові терміни та поняття: загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЗДСС); суб'єкти, об'єкти ЗДСС; матеріальне забезпечення, соціальні послуги, управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, допомога на період тимчасової втрати працездатності, забезпечення, соціальні послуги, допомога по вагітності та пологах, допомога на поховання, матеріальне забезпечення, комісія (уповноважений) із соціального страхування.

5.1. Загальна характеристика страхування тимчасової втрати працездатності

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, передбачає матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою заробітної плати (доходу) внаслідок тимчасової втрати працездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності та пологів, часткову компенсацію витрат, пов'язаних із смертю застрахованої особи або членів її сім'ї, а також надання соціальних послуг за рахунок бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, що формується шляхом сплати страхових внесків роботодавцем, громадянами, а також за рахунок інших джерел, передбачених Законом № 2240-III.

Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням

застрахована особа

страхувальник

страховик

Застрахована особа – найманий працівник, а у випадках, передбачених цим Законом, також інші особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства та члени їх сімей, котрі проживають в Україні, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість котрого надана Верховною Радою України), на користь яких здійснюється загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими

Страхувальник відповідно до Закону № 2240-III – це:

- роботодавець;
- громадяни України, котрі працюють за межами території України і не застраховані в системі соціального страхування країни;
- особи, які забезпечують себе роботою самостійно.

Страховик – Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Особам, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, видається **свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування**, що є єдиним для всіх видів страхування. Порядок видачі й зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Страховий ризик – це обставина, внаслідок якої застрахована особа або члени її сім'ї можуть втратити тимчасово засоби існування та потребувати матеріального забезпечення чи надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням.

Страховий стаж – це період (строк), протягом якого особа підлягала загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, і за котрий щомісяця сплачено нею та роботодавцем або нею страхові внески в сумі, не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

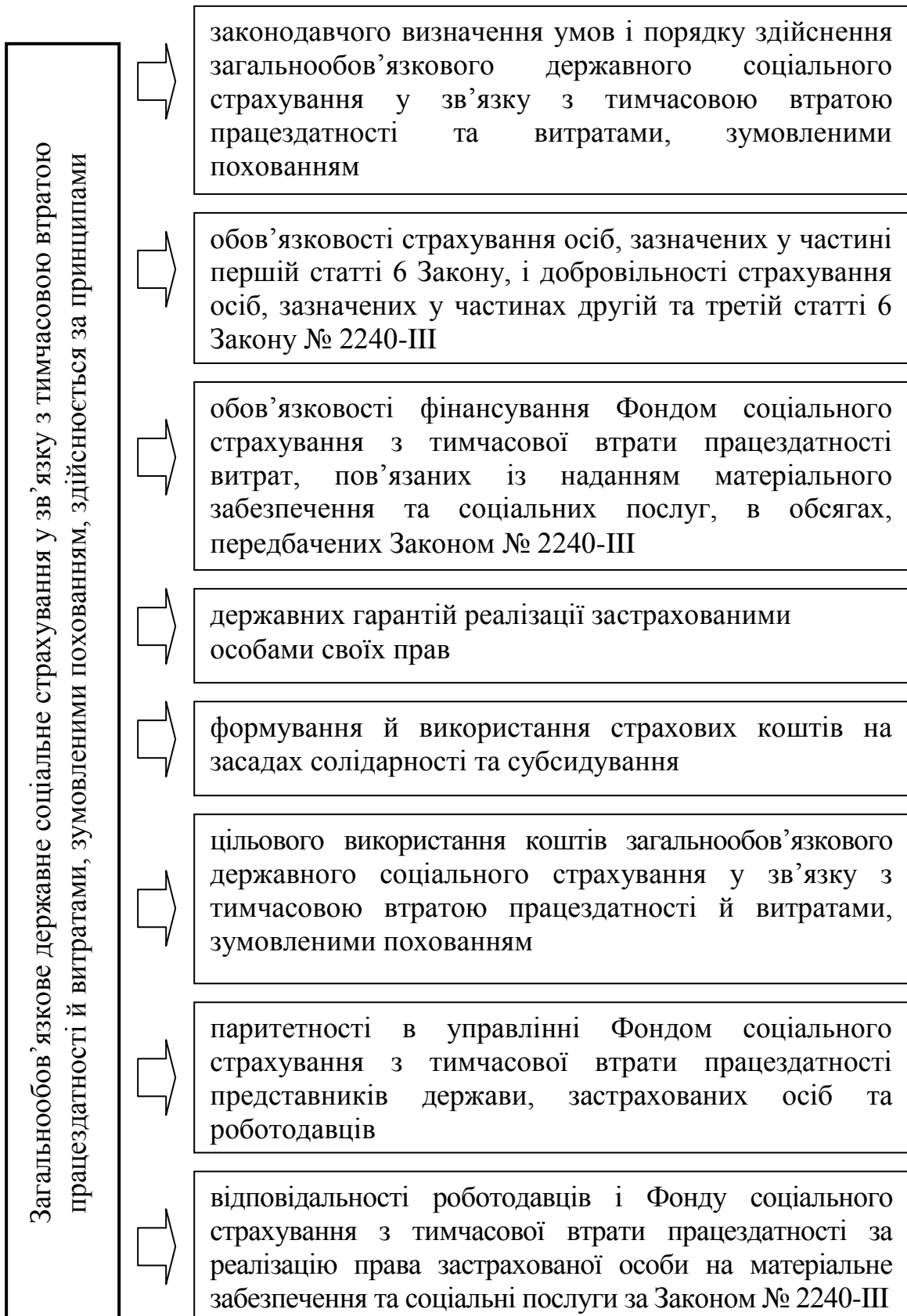
Суб'єкти	Права та обов'язки страхувальника
Страховальник має право	<ul style="list-style-type: none"> • брати участь в управлінні Фондом через своїх представників у складі правління Фонду та правлінь його відділень; • брати участь у підготовці пропозицій щодо визначення розміру страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; • отримувати в органах Фонду безоплатно інформацію про порядок використання його коштів; • на отримання інформації про результати проведення перевірки використання коштів Фонду; • на фінансування з коштів Фонду фактичних витрат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; • на судовий захист своїх прав.
Страховальник зобов'язаний	<ul style="list-style-type: none"> • надавати й оплачувати застрахованим особам у разі настання страхового випадку відповідний вид матеріального забезпечення та соціальних послуг відповідно до Закону № 2240-III; • вести облік коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, і своєчасно надавати органам Фонду встановлену звітність щодо цих коштів; • допускати посадових осіб органів Фонду, органу державного нагляду, інших контролюючих органів до перевірок правильності використання страхових коштів, надавати їм необхідні документи та пояснення з питань, що виникають під час перевірок; • надавати виконавчій дирекції відділення Фонду відомості про матеріальне забезпечення й соціальні послуги відповідно до Закону № 2240-III; • у разі порушення провадження у справі про банкрутство повернути Фонду страхові кошти, зараховані на окремий рахунок.

Суб'єкти	Права та обов'язки страховика
Страховик має право	<ul style="list-style-type: none"> • здійснювати перевірку обґрунтованості видачі й продовження листків непрацездатності застрахованим особам; • одержувати безоплатно від державних органів, підприємств, установ, організацій (у тому числі від державних податкових органів, банківських, інших фінансово-кредитних установ) та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності відомості щодо використання страхових коштів; • проводити перевірку правильності використання страхових коштів на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників; • одержувати необхідні пояснення (у тому числі письмові) з питань, що виникають під час перевірок; • накладати фінансові санкції та адміністративні штрафи, передбачені Законом № 2240-III й іншими законодавчими актами; • порушувати відповідно до законодавства питання про притягнення посадових осіб до відповідальності за порушення законодавства у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, вимагати надання інформації про вжиті заходи; • користуватися відомостями Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, необхідними для забезпечення виконання покладених на нього функцій.
Страховик зобов'язаний	<ul style="list-style-type: none"> • гарантувати фінансування матеріального забезпечення та надання соціальних послуг відповідно до Закону № 2240-III від 18.01.2001; • здійснювати контроль за дотриманням порядку використання страхувальником страхових коштів; • здійснювати контроль за достовірністю поданих страхувальниками та застрахованими особами відомостей, визначених статтями 27 і 51 Закону № 2240-III від 18.01.2001; • вести облік і звітність щодо страхових коштів; • публікувати в засобах масової інформації бюджет Фонду на поточний рік та звіт про виконання бюджету Фонду за минулий рік;

Суб'єкти	Обов'язки страховика
	<ul style="list-style-type: none"> • надавати безоплатно застрахованим особам і страхувальникам консультації з питань застосування законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; • інформувати застрахованих осіб про призначення (відмову) і розмір матеріального забезпечення, порядок виплати, види та умови надання матеріального забезпечення і соціальних послуг, а також про порядок оскарження рішень у разі відмови в наданні матеріального забезпечення й соціальних послуг; • стягувати надміру виплачені кошти з юридичних і фізичних осіб у встановленому законом порядку; • співпрацювати з фондами з інших видів загальнообов'язкового державного соціального страхування у реалізації заходів, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам, приймаючи спільне рішення щодо участі у фінансуванні цих заходів.
Права й обов'язки застрахованих осіб	
Застраховані особи мають право	<ul style="list-style-type: none"> • брати участь в управлінні Фондом через своїх представників у його правлінні та правліннях відділень; • отримувати безоплатно інформацію у виконавчій дирекції Фонду й виконавчих дирекціях його відділень про порядок витрачання страхових коштів Фонду; • отримувати у разі настання страхового випадку матеріальне забезпечення та соціальні послуги, передбачені цим Законом; • оскаржувати відповідно до законодавства дії страховика, страхувальника-роботодавця щодо надання матеріального забезпечення й соціальних послуг.
Застраховані особи зобов'язані	<ul style="list-style-type: none"> • надавати страхувальникові, страховику достовірні документи, на підставі яких призначається матеріальне забезпечення та надаються соціальні послуги відповідно до цього Закону; • своєчасно повідомляти страхувальника й страховика про обставини, що впливають на умови надання матеріального забезпечення та соціальних послуг (зміни стану непрацездатності, складу сім'ї, звільнення з роботи, виїзд за межі держави тощо) протягом десяти днів із моменту їх виникнення; • дотримуватися режиму, визначеного лікарем на період тимчасової непрацездатності; • виконувати інші вимоги, передбачені Законом № 2240-III.

Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням

5.2. Джерела формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Джерелами формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, є:

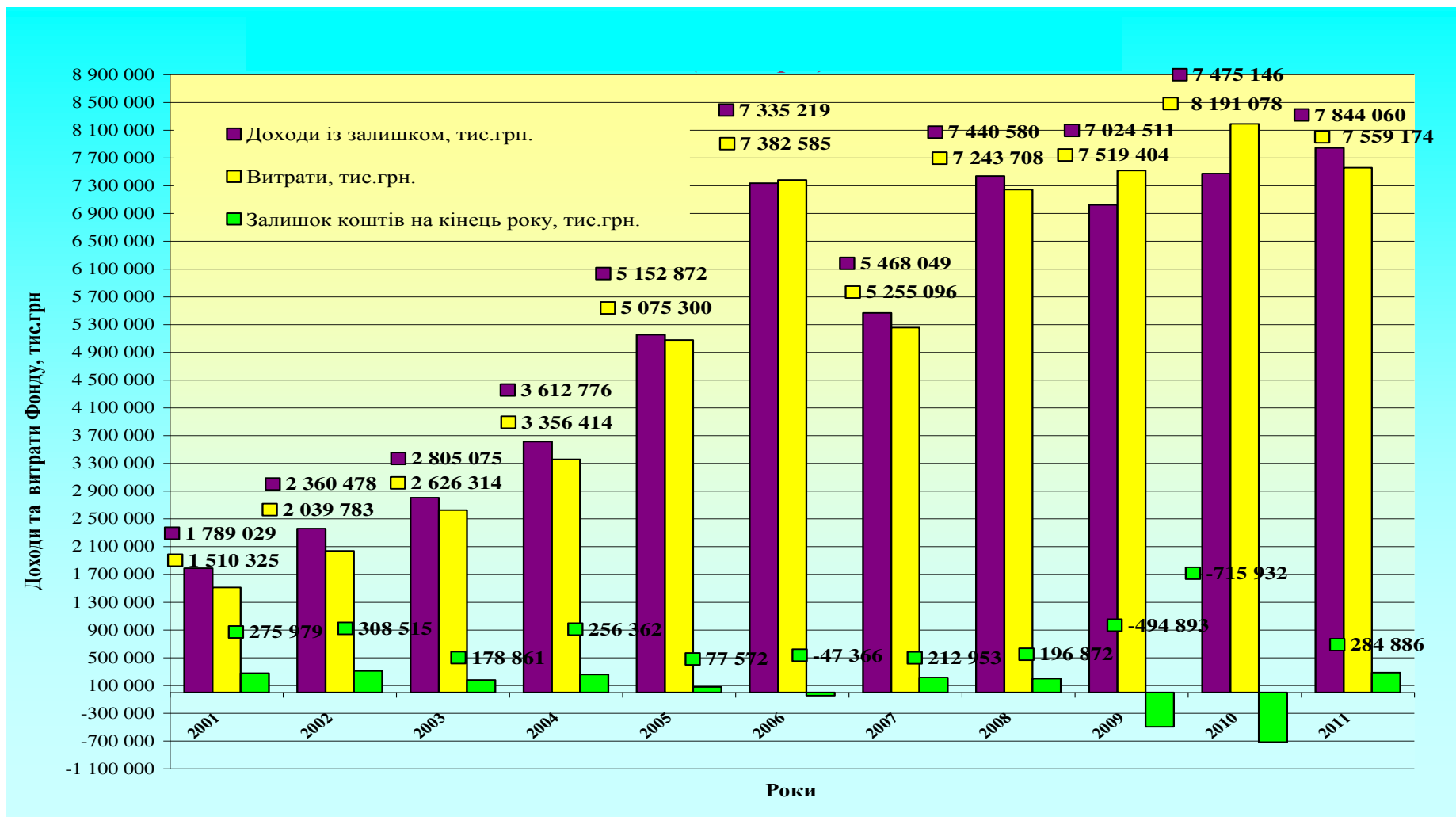

- страхові внески страхувальників-роботодавців і застрахованих осіб, що сплачуються на умовах та в порядку, передбаченому законом;
- суми не прийнятих до зарахування витрат страхувальника за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, пені, штрафів та інших фінансових санкцій, застосованих до страхувальників і посадових осіб відповідно до цього Закону та інших актів законодавства;
- благодійні внески підприємств, установ, організацій і фізичних осіб;
- асигнування з Державного бюджету України;
- прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів Фонду, в тому числі резерву його страхових коштів на депозитному рахунку;
- часткова сплата за путівки на санаторно-курортне лікування;
- інші надходження відповідно до законодавства.

Кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, не включаються до Державного бюджету України, не підлягають вилученню й використовуються тільки за цільовим призначенням. У разі їх невикористання в поточному році вони переходять на наступний фінансовий рік.

Для забезпечення фінансової стабільності Фонду утворюється резерв страхових коштів у сумі, необхідній для фінансування всіх видів матеріального забезпечення, передбачених статтею 34 Закону, в розрахунку не менш як на п'ять календарних днів.

Показники доходів та витрат Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності за 2001 – 2011 роки (тис. грн.)

5.3. Напрями використання коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, спрямовуються на:

- виплату застрахованим особам допомоги з тимчасової непрацездатності, по вагітності та пологах, на поховання;
- фінансування санаторно-курортного лікування й оздоровлення застрахованих осіб і членів їх сімей, позашкільне обслуговування, у тому числі придбання дитячих новорічних подарунків;
- утворення резерву страхових коштів у розрахунку не менш як на п'ять календарних днів для фінансування матеріального забезпечення застрахованих осіб;
- забезпечення поточної діяльності й утримання органів Фонду, розвиток його матеріально-технічної бази.

Порядок фінансування Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності страхувальників та інших отримувачів страхових коштів

Фінансування страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення найманим працівникам здійснюється районними, міжрайонними, міськими виконавчими дирекціями відділень Фонду в порядку, встановленому його правлінням.

Підставою для фінансування страхувальників робочими органами відділень Фонду є оформлена за встановленим зразком заява-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми матеріального забезпечення за їх видами.

Районні, міжрайонні, міські виконавчі дирекції відділень Фонду здійснюють фінансування страхувальників-роботодавців протягом десяти робочих днів після надходження заяви.

Страховальник-роботодавець відкриває окремий поточний рахунок для зарахування страхових коштів у банках у порядку, встановленому Національним банком України.

Страхові кошти, зараховані на окремий поточний рахунок у банку або на окремий рахунок у відповідному органі Державного казначейства України, можуть бути використані страховальником виключно на надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам.

Страхові кошти, зараховані на окремий рахунок, не можуть бути спрямовані на задоволення вимог кредиторів, на стягнення на підставі виконавчих та інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до закону.

5.4. Управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Керівництво й управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, здійснює Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Він провадить збір і акумуляцію страхових внесків та інших коштів, призначених для фінансування матеріального забезпечення й соціальних послуг, види яких передбачені статтю 34 Закону № 2240-III, та забезпечує їх надання, а також здійснює контроль за використанням цих коштів.

- Фонд належить до цільових позабюджетних страхових фондів.
- Фонд є некомерційною самоврядною організацією. Держава є гарантом надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам Фондом, стабільної діяльності Фонду.
- Фонд не може провадити будь-яку іншу діяльність, крім зазначеної в частині першій її статті 9 Закону № 2240-III, та використовувати страхові кошти не за цільовим призначенням.

Управління Фондом здійснюється на паритетній основі.
Строк повноважень членів правління Фонду становить шість років і закінчується в день першого засідання нового складу правління.

*15 представників
держави*

*15 представників
застрахованих
осіб*

*15 представників
роботодавців*

Управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Наглядова рада Фонду – 15 осіб
(по 5 представників від держави, застрахованих осіб і роботодавців)

Державний нагляд за додержанням законодавства із загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюється Міністерством соціальної політики України

Правління фонду – 45 осіб
(по 15 представників від держави, застрахованих осіб і роботодавців, які виконують свої обов'язки на громадських засадах, строк повноважень – 6 років, очолює голова, 2 заступники)

Виконавча дирекція Фонду є виконавчим органом його правління, який забезпечує виконання рішень правління, і є підзвітною правлінню Фонду

Правління відділення Фонду створюється на паритетних засадах із представників держави, застрахованих осіб і роботодавців. Кількісний склад правління відділення визначається правлінням Фонду. **27 правлінь по 21 особі** (всього 567 членів правлінь відділень Фонду)

Робочими органами виконавчої дирекції Фонду та його відділень є **виконавчі дирекції відділень** в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві й Севастополі (підзвітні правлінням відділень та виконавчій дирекції Фонду – 27 виконавчих дирекцій Фонду)

383 районних, міжрайонних, міських виконавчих дирекцій відділень Фонду

1673955 страхувальників (підприємств, установ, організацій, фізичних осіб-підприємців, добровільно застрахованих осіб)

Повноваження правління Фонду

- 1) визначає поточні та перспективні завдання Фонду;
- 2) затверджує документи, що регламентують внутрішню діяльність Фонду;
- 3) подає на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо визначення розміру внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням;
- 4) визначає за погодженням із Національним банком України порядок надходження й обліку коштів Фонду;
- 5) розглядає та затверджує річний бюджет Фонду, звіт про його виконання;
- 6) визначає порядок фінансування й умови надання путівок на санаторно-курортне лікування та оздоровлення в спеціальних оздоровчих закладах (у тому числі дитячих), позашкільного обслуговування, у тому числі придбання дитячих новорічних подарунків;
- 7) здійснює контроль за цільовим використанням коштів Фонду, веденням і достовірністю обліку та звітності щодо їх надходження й використання;
- 8) розв'язує питання щодо формування та використання резерву коштів для забезпечення фінансової стабільності Фонду в сумі, необхідній для фінансування матеріального забезпечення в розрахунку не менш як на п'ять календарних днів;
- 9) спрямовує й контролює діяльність виконавчої дирекції Фонду, правління і виконавчих дирекцій його відділень;
- 10) обирає голову правління Фонду та його заступників;
- 11) розглядає кандидатури і затверджує на посадах директора виконавчої дирекції Фонду та його заступників, а також приймає рішення про їх звільнення;
- 12) затверджує структуру органів Фонду, граничну чисельність працівників, схеми їх посадових окладів, видатки на адміністративно-господарські витрати Фонду (за погодженням із спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади у сфері фінансів, праці та соціальної політики);
- 13) представляє Фонд у взаємовідносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян із питань соціального захисту громадян, а також органами соціального страхування зарубіжних країн, міжнародними організаціями, діяльність яких пов'язана із захистом соціальних прав людини;
- 14) затверджує положення про правління відділення Фонду;
- 15) здійснює інші функції, передбачені статутом Фонду.

Повноваження виконавчої дирекції Фонду

- 1) забезпечує акумуляцію внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням;
- 2) здійснює оперативне розпорядження страховими коштами Фонду в межах затвердженого бюджету Фонду;
- 3) здійснює матеріальне забезпечення та надає соціальні послуги за цим Законом;
- 4) забезпечує цільове використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням;
- 5) представляє інтереси страховика в судових та інших органах;
- 6) готує й подає на розгляд правління:
  - пропозиції щодо розміру страхових коштів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, на наступний рік;
  - проект бюджету Фонду й звіт про його виконання;
  - пропозиції щодо розміру резервних коштів;
- 7) виконує інші функції відповідно до Положення про виконавчу дирекцію Фонду;
- 8) у разі незатвердження правлінням Фонду до 1 вересня року, що передує плановому, бюджету Фонду на наступний рік на реальній бездефіцитній основі подає в тижневий строк проект бюджету Фонду Кабінету Міністрів України для затвердження.

Повноваження Наглядової ради

- 1) заслуховує звіти правління та виконавчої дирекції Фонду з питань виконання завдань, покладених на нього, і використання коштів Фондом, дає йому відповідні рекомендації;
- 2) заслуховує інформацію правління та виконавчої дирекції Фонду про підготовку та виконання бюджету Фонду;
- 3) порушує питання про відповідальність посадових осіб органів управління Фонду, з вини яких допущено порушення прав застрахованих осіб;
- 4) у разі необхідності вживає заходів для проведення аудиторської перевірки використання страхових коштів та окремих напрямів роботи Фонду, його правління й виконавчої дирекції;
- 5) одержує необхідну інформацію про роботу Фонду, його виконавчої дирекції та відділень;
- 6) розглядає інші питання діяльності Фонду відповідно до його статуту;
- 7) у разі потреби вимагає скликання позачергового засідання правління Фонду.

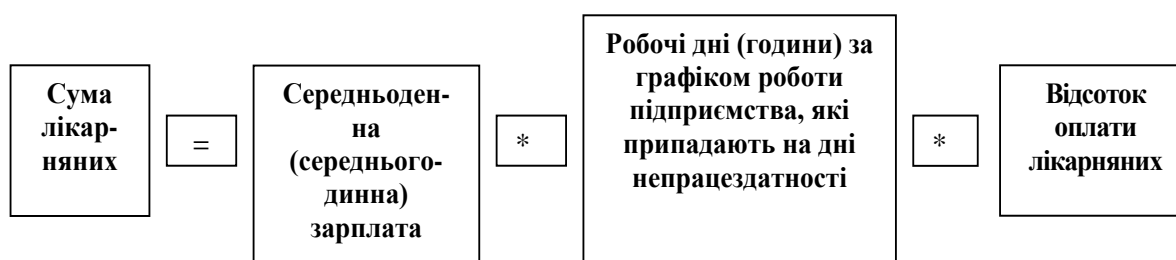

5.5. Допомога на період тимчасової втрати працездатності

Допомога з тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, виплачується Фондом застрахованим особам починаючи з шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності чи до встановлення медико-соціальною експертною комісією (МСЕК) інвалідності (встановлення іншої групи, підтвердження раніше встановленої групи інвалідності) незалежно від звільнення застрахованої особи в період втрати працездатності у порядку та розмірах, установлених законодавством.

Оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, здійснюється **за рахунок коштів роботодавця** у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Розрахунок суми лікарняних здійснюється на основі листка непрацездатності, уже заповненого табельником, відділом кадрів та з відміткою комісії із соціального страхування про призначення допомоги.

Допомога з тимчасової непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років, по догляду за хворим членом сім'ї та в разі захворювання матері чи іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років, **не надається**, якщо застрахована особа перебувала у цей час у щорічній (основній чи додатковій) відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням або творчій відпустці.

Допомога з тимчасової непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків

Допомога з тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, виплачується Фондом

застрахованим інвалідам, які працюють на підприємствах та в організаціях товариств УТОГ і УТОС – починаючи з першого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності незалежно від звільнення застрахованої особи в період втрати працездатності у порядку та розмірах, установлених законодавством

застрахованим особам, котрі працюють на сезонних і тимчасових роботах, – не більше як за 75 календарних днів протягом календарного року

під час перебування у щорічній (основній чи додатковій) відпустці допомога надається у порядку та розмірах, установлених Законом

по догляду за хворою дитиною віком до 14 років виплачується застрахованій особі з першого дня за період, протягом якого дитина за висновком лікаря потребує догляду, але не більше як за 14 календарних днів

по догляду за хворою дитиною віком до 14 років, якщо вона потребує стаціонарного лікування – з першого дня за весь час її перебування в стаціонарі разом із хворою дитиною

по догляду за хворим членом сім'ї (крім догляду за хворою дитиною віком до 14 років) – з першого дня, але не більше як за 3 календарні дні, а у виняткових випадках, з урахуванням тяжкості хвороби члена сім'ї та побутових обставин, – не більше як за 7 календарних днів

у разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років чи дитиною-інвалідом віком до 18 років, надається застрахованій особі, котра здійснює догляд за дитиною, з першого дня за весь період захворювання

якщо тимчасова непрацездатність застрахованої особи викликана карантиним, накладеним органами санітарно-епідеміологічної служби, надається допомога по тимчасовій непрацездатності з першого дня за весь час відсутності на роботі з цієї причини

У разі тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу цій особі надається допомога по тимчасовій непрацездатності з першого дня за час такої роботи, але не більш як за два місяці. Ця допомога обчислюється за загальними правилами, але надається в розмірі, який разом із заробітком за тимчасово виконувану роботу не може перевищувати суми повного заробітку до часу переведення

Підстави для відмови в наданні допомоги з тимчасової непрацездатності

Допомога з тимчасової непрацездатності не надається:

- у разі одержання застрахованою особою травм або її захворювання при вчиненні нею злочину
- у разі навмисного заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляції хвороби
- за час перебування під арештом і за час проведення судово-мелічної експертизи
- у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням чи травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних із таким сп'янінням
- за час примусового лікування, призначеного за постановою суду
- за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням

Застраховані особи, які в період отримання допомоги з тимчасової непрацездатності порушують режим, установлений для них лікарем, або не з'являються без поважних причин у призначений строк на медичний огляд, у тому числі на лікарсько-консультативну комісію (ЛКК) чи медико-соціальну експертну комісію (МСЕК), **втрачають право** на цю допомогу з дня допущення порушення на строк, що встановлюється рішенням органу, який призначає допомогу з тимчасової непрацездатності.

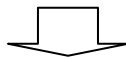
Розмір допомоги з тимчасової непрацездатності

Розмір допомоги	Страховий стаж
60% середньої заробітної плати (доходу)	застрахованим особам, які мають страховий стаж до п'яти років
80% середньої заробітної плати (доходу)	застрахованим особам, котрі мають страховий стаж від п'яти до восьми років
100% середньої заробітної плати (доходу)	застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років

100% середньої заробітної плати (доходу):

- застрахованим особам, віднесеним до I – IV категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- одному з батьків або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи;
- ветеранам війни та особам, на котрих поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань відповідно до Закону України «Про жертв нацистських переслідувань»;
- донорам, які мають право на пільгу, передбачену статтею 10 Закону України «Про донорство крові та її компонентів».

Сума допомоги з тимчасової непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини (граничної суми) місячної заробітної плати (доходу), з якої сплачувалися страхові внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

5.6. Умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах

Допомога по вагітності й пологах **надається** застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке компенсує втрату заробітної плати (доходу) за період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами.

Період оплати допомоги по вагітності та пологах застрахованій особі	Категорія застрахованих осіб
Тривалістю 126 календарних днів – 70 до пологів і 56 календарних днів після пологів	застрахована особа за період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами
Тривалістю 140 календарних днів – 70 до пологів і 70 календарних днів після пологів	у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей
Тривалістю 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 – до пологів та 90 – після пологів)	жінкам, віднесеним до I – IV категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
За період із дня усиновлення і до закінчення 56 календарних днів (70 календарних днів у разі одночасного усиновлення двох і більше дітей, 90 календарних днів – для жінок, віднесених до I – IV категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи)	застрахованій особі, котра всиновила дитину протягом двох місяців з дня її народження, зазначеного у свідоцтві про народження
Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої відповідно до статті 53 Закону № 2240-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», і не залежить від страхового стажу.	

Сума допомоги по вагітності та пологах у розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини (граничної суми) місячної заробітної плати (доходу), з якої сплачувалися страхові внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

5.7. Допомога на поховання

Допомога на поховання надається у разі смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її утриманні:

- дружини (чоловіка);
- дітей, братів, сестер та онуків, котрі не досягли 18 років або старших цього віку, якщо вони стали інвалідами до 18 років (братів, сестер і онуків – за умови, що вони не мають працездатних батьків), а студентів та учнів середніх професійно-технічних і вищих навчальних закладів із денною формою навчання – до 23 років;
- батька, матері;
- діда та баби за прямою лінією спорідненості.

Не вважаються такими, що перебували на утриманні застрахованої особи, члени сім'ї, які мали самостійні джерела засобів до існування (одержували заробітну плату, пенсію тощо).

Допомога надається застрахованій особі, члену її сім'ї або іншим юридичним чи фізичним особам, які здійснили поховання.

Допомога на поховання застрахованої особи або особи, яка перебувала на її утриманні, **надається** в розмірі, що встановлюється правлінням Фонду, але не менше від розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Допомога на поховання члена сім'ї застрахованої особи **призначається** застрахованій особі на підставі свідоцтва про смерть, виданого органом реєстрації актів громадянського стану, та довідки з місця проживання про перебування померлого члена сім'ї на утриманні застрахованої особи.

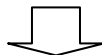
Допомога на поховання **призначається** не пізніше від дня, що настає за днем звернення, і виплачується не пізніше від наступного робочого дня після отримання страхувальником страхових коштів від Фонду відповідно до цього Закону.

5.8. Призначення й виплата матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням

Рішення про призначення матеріального забезпечення та надання соціальних послуг приймається комісією (уповноваженим) із соціального страхування, що створюється (обирається) на підприємстві, в установі, організації, до складу якої входять представники адміністрації підприємства, установи, організації та застрахованих осіб (виборних органів первинної профспілкової організації (профспілкового представника) чи інших органів, котрі представляють інтереси застрахованих осіб).

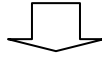
Комісія (уповноважений) із соціального страхування:

- здійснює контроль за правильним нарахуванням і своєчасною виплатою матеріального забезпечення;
- приймає рішення про відмову в призначенні виплат;
- приймає рішення про припинення виплати матеріального забезпечення (повністю або частково);
- розглядає підставу і правильність видачі листків непрацездатності та інших документів, які є підставою для надання матеріального забезпечення та соціальних послуг;
- виконує свої функції відповідно до положення про комісію (уповноваженого) із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, яке затверджується правлінням Фонду.

Підставою для призначення допомоги з тимчасової непрацездатності, по вагітності та пологах є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності, а в разі роботи за сумісництвом – копія листка непрацездатності, засвідчена підписом керівника і печаткою за основним місцем роботи.

Допомога по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологах виплачується:

- застрахованим особам, зазначеним у частині першій статті 6 Закону № 2240-III, – у найближчий після дня призначення допомоги строк, установлений для виплати заробітної плати;
- застрахованим особам, зазначеним у частинах другій та третій статті 6 Закону № 2240-III, – протягом десяти днів після призначення допомоги.

- Документи для призначення допомоги з тимчасової непрацездатності, по вагітності та пологах розглядаються не пізніше від десяти днів із дня їх надходження.
- Повідомлення про відмову в призначенні допомоги із зазначенням причин відмови й порядку оскарження видається або надсилається заявникові не пізніше від п'яти днів після винесення відповідного рішення.

При обчисленні середньої заробітної плати (доходу) для забезпечення допомогою з тимчасової непрацездатності, по вагітності та пологах ураховуються всі види заробітної плати (доходу) в межах граничної суми місячної заробітної плати (доходу) за відпрацьований час, на яку нараховуються страхові внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, відповідно до статті 21 Закону № 2240-III.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Схарактеризуйте суб'єктів страхування тимчасової втрати працездатності.
2. Назвіть принципи страхування тимчасової втрати працездатності.
3. Дайте визначення поняттям: страховий ризик, страховий випадок, страховий стаж.
4. Назвіть права і повноваження страховика, страхувальника, застрахованих осіб.
5. За якими принципами здійснюється загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням?
6. Назвіть джерела формування коштів загальнообов'язкового державного

соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням.

7. З'ясуйте порядок фінансування страхувальників-роботодавців районними, міжрайонними, міськими виконавчими дирекціями відділень Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

8. Назвіть особливості фінансування страхувальників-роботодавців виконавчими дирекціями відділень Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням.

9. Визначте напрями спрямування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням.

10. Поясніть структуру Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

11. Схарактеризуйте органи управління Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

12. У чому полягають повноваження правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності?

13. Перелічіть повноваження виконавчої дирекції Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

14. Назвіть повноваження Наглядової ради.

15. З'ясуйте страхові випадки, у разі настання яких надається допомога у формі матеріального забезпечення застрахованій особі з тимчасової непрацездатності.

16. Перелічіть підстави для відмови в наданні допомоги з тимчасової непрацездатності.

17. З якого терміну Фонд виплачує допомогу з тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, основним категоріям застрахованих осіб?

18. Схарактеризуйте вплив страхового стажу застрахованої особи на розмір допомоги з тимчасової непрацездатності.

19. Розкрийте умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах.

20. У яких випадках надається допомога на поховання?

21. Визначте роль, функції комісії (уповноважених) із соціального страхування, що створюються на підприємствах, в установах.

Тема 6. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ

6.1. Економічна необхідність та форми медичного страхування в Україні.

6.2. Мета та принципи впровадження обов'язкового медичного страхування (ОМС) в Україні.

6.3. Зарубіжний досвід медичного страхування.

Ключові терміни та поняття: медичне страхування, об'єкти, суб'єкти медичного страхування, обов'язкова та добровільна форми медичного страхування, страховий випадок, договір добровільного медичного страхування, впровадження ОМС в Україні.

6.1. Економічна необхідність та форми медичного страхування в Україні

Медичне страхування (МС) передбачає страхування на випадок втрати здоров'я з будь-якої причини, у тому числі: у зв'язку з хворобою та нещасним випадком.

Мета проведення медичного страхування полягає у встановленні гарантій щодо захисту прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги на засадах соціальної рівності й доступності незалежно від віку, статі, стану здоров'я за рахунок коштів Фонду в обсягах, передбачених у програмах соціального МС.

Об'єкти медичного страхування: життя і здоров'я громадян (тобто майнові інтереси страхувальника (застрахованого), які пов'язані з витратами на одержання медичної допомоги).

Застраховані особи: фізичні особи, на користь яких укладаються договори страхування.

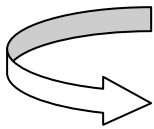
Суб'єкти медичного страхування: страховальники, застраховані, страховики, лікувально-профілактичні установи.

Страховики: незалежні страхові компанії, які мають статус юридичної особи і ліцензію держави на право здійснювати медичне страхування. Страхові медичні компанії за рахунок сформованих страхових фондів здійснюють оплату медичної допомоги застрахованим, а також інші види діяльності з охорони здоров'я громадян.

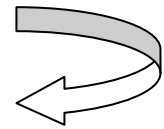

Страховальники: фізичні та юридичні особи і держава

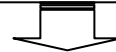
Медичні установи являють собою ті установи, які мають ліцензію на право надання медичної допомоги і послуг згідно з програмами обов'язкового медичного страхування (ОМС) (лікувально-профілактичні установи, науково-дослідні інститути, інші установи, що надають різні види медичної допомоги).

Медичне страхування може здійснюватися в обов'язковій і добровільній формах

Фактори впливу на вибір форми медичного страхування: економічні й культурно-історичні умови, особливості демографічних і соціальних показників, рівень захворюваності та інші, які характеризують загальний стан здоров'я і рівень медичного обслуговування.

обов'язкова форма медичного страхування (Франція, Канада, Німеччина, Нідерланди)

добровільна форма медичного страхування (Ізраїль, Швейцарія)

Обов'язкова форма медичного страхування

Медичне страхування, яке провадиться в обов'язковій формі, набуває рис соціального страхування, оскільки порядок його здійснення визначається державним законодавством

Обов'язкова форма страхування координується державними структурами: страхові платежі, сплачувані громадянами та юридичними особами, мають форму податку

Обов'язкове медичне страхування базується на таких принципах: загальності, державності, некомерційності

Сплата страхувальниками внесків здійснюється в установлених розмірах і в установлений час, а рівень страхового забезпечення однаковий для всіх застрахованих

В основу проведення обов'язкового медичного страхування закладаються програми обов'язкового медичного обслуговування, які визначають обсяги й умови надання медичної та лікувальної допомоги населенню. Програма охоплює мінімально необхідний перелік медичних послуг, гарантованих кожному громадянину, який має право ними користуватися

У рамках добровільного медичного страхування передбачається оплата медичних послуг понад програму обов'язкового медичного страхування

Добровільне медичне страхування

Мета добровільного медичного страхування: забезпечити страхувальникові (застрахованому) гарантії повної або часткової компенсації страховиком додаткових витрат, пов'язаних із зверненням до медичної установи за послугою, яка надається згідно з програмою добровільного медичного страхування.

Програми добровільного медичного страхування передбачають заходи, які розширюють можливості й поліпшують умови надання профілактичної, лікувально-діагностичної та реабілітаційної допомоги населенню. До цієї роботи через систему добровільного медичного страхування вдається залучати найкваліфікованіші медичні кадри, підвищуючи якість медичних послуг.

Об'єктом добровільного медичного страхування є майнові інтереси страхувальника або застрахованого, які пов'язані з витратами на одержання медичної допомоги. Добровільне медичне страхування базується на залученні вільних коштів підприємств, організацій і населення до сфери охорони здоров'я.

Суб'єктами добровільного медичного страхування є страховики, страхувальники, застраховані та медичні установи.

Суб'єкти добровільного медичного страхування

- Страховиками є незалежні страхові компанії (організації), які мають статус юридичної особи, ліцензію на право здійснювати добровільне медичне страхування.
- Страхувальниками є дієздатні фізичні або юридичні особи. Страхувальники – фізичні особи мають право укладати договори страхування на свою користь чи на користь третіх осіб. Основними страхувальниками з добровільного медичного страхування є підприємства, які укладають договори колективного страхування на користь усіх своїх працівників або окремих професійних груп.
- Застраховані – це громадяни, на користь яких укладаються договори страхування. Якщо фізична особа укладає договір страхування стосовно себе самої, то страхувальник і застрахований є однією особою.

Добровільне медичне страхування провадиться в межах створених страховою медичною компанією правил і може бути індивідуальним або колективним.

Колективна форма страхування – страхові внески сплачуються за рахунок коштів юридичних осіб

Індивідуальна форма – джерелом сплати внесків є доходи окремих громадян

Страховим випадком у медичному страхуванні є звернення застрахованої особи під час дії відповідного договору до медичної установи (з передбачених у договорі страхування) у разі гострого захворювання, загострення хронічного захворювання, травми або інших нещасних випадків з метою дістати консультаційну, профілактичну чи іншу допомогу, яка потребує надання медичних послуг у межах їх переліку, передбаченого договором страхування.

Договір добровільного медичного страхування

укладається на підставі заяви страхувальника, факт укладення договору засвідчується страховим полісом

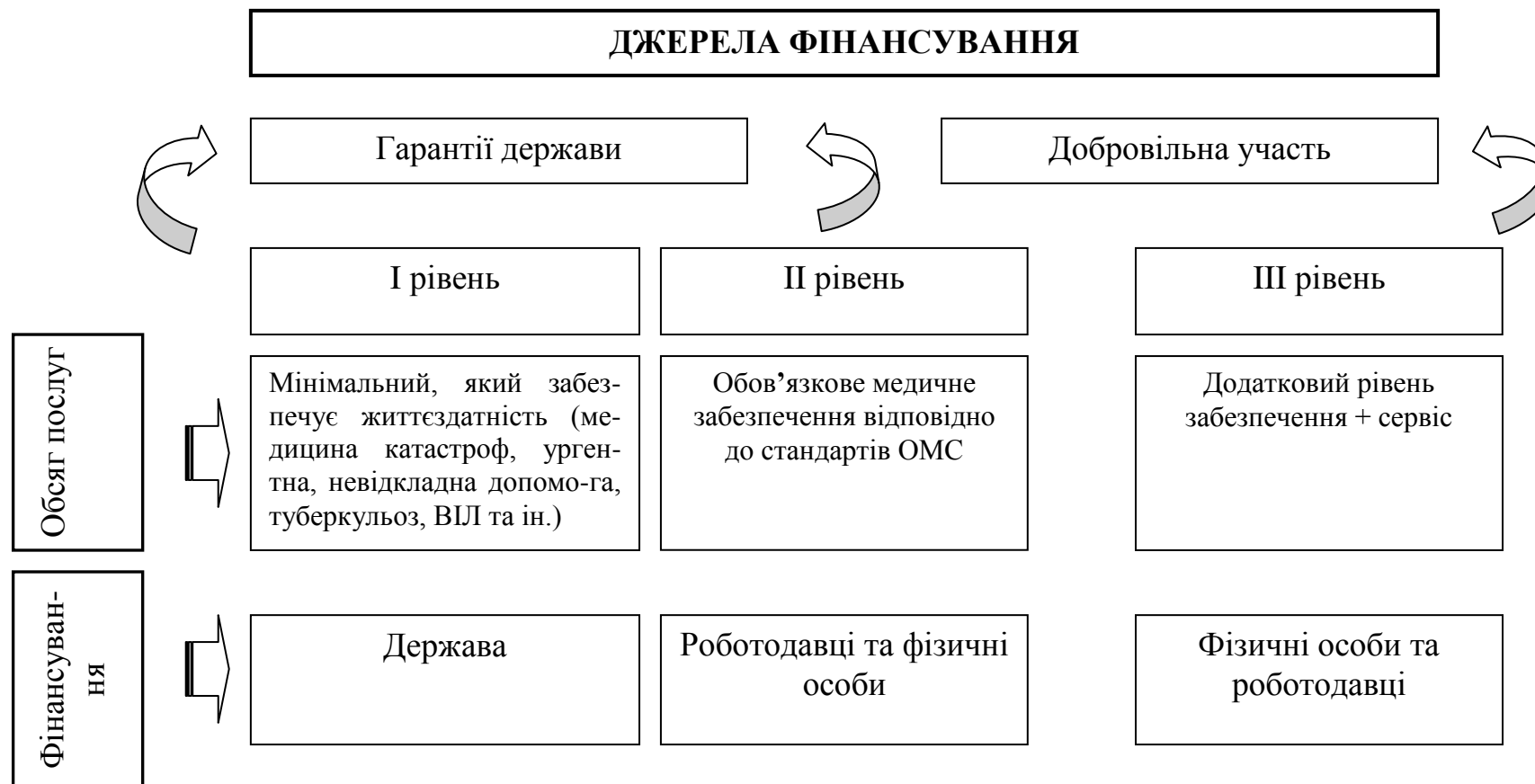
включає в себе такі умови: найменування страхувальника, застрахованих, кількість застрахованих осіб, об'єкт страхування, обсяг страхової відповідальності (включаючи перелік медичних послуг згідно з програмою добровільного медичного страхування), страхову суму, строк дії договору страхування, тарифні ставки. Указується також розмір страхових внесків і порядок їх сплати, умови й строки набуття договором чинності, а також його припинення, порядок визначення і виплати страхової суми, можливість і порядок зміни початкових умов договору страхування, права та обов'язки сторін, інші умови.

обирається програма добровільного медичного страхування. Страхові внески, що їх сплачує страхувальник, залежать від вибраної програми добровільного медичного страхування, рівня страхового забезпечення, строку страхування, тарифної ставки та інших умов, передбачених договором. Чим ширший перелік страхових подій, за які страховик несе відповідальність, тим вищий розмір страхового внеску.

Відмінності двох форм медичного страхування

№ з/п	Обов'язкове медичне страхування	Добровільне медичне страхування
1	Некомерційне	Комерційне
2	Один із видів соціального страхування	Один із видів особистого страхування
3	Здійснюється державними страховими організаціями або організаціями, які контролюються державою	Здійснюється страховими організаціями різних форм власності
4	Правила страхування визначаються державою	Правила страхування визначаються страховими організаціями
5	Застрахованими є всі працюючі громадяни	Застрахованими є обмежена кількість громадян, які бажають брати участь у цій формі страхування
6	Страховальники – працююче населення і держава (для непрацюючого населення)	Страховальники – юридичні і фізичні особи
7	Джерела фінансування – асигнування з державного бюджету, внески роботодавців та працюючого населення	Джерела фінансування – особисті доходи громадян, прибуток роботодавців (юридичних осіб)
8	Програма (гарантований мінімум медичних послуг) затверджується органами влади різних рівнів	Програма визначається договором страховика і страховальника
9	Тарифи на страхування встановлюються за єдиною, затвердженою державою методикою	Тарифи на страхування встановлюються відповідно до договору страхування
10	Безстрокове	Термін страхування обмежений договором страхування
11	Система контролю за якістю визначається державними органами	Система контролю за якістю договірна
12	Прибутки можуть бути використані тільки для основної діяльності	Прибутки можуть бути використані для будь-якої комерційної чи некомерційної діяльності

**СХЕМА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ
(КОНЦЕПЦІЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО
СТРАХУВАННЯ)**

6.2. Мета та принципи впровадження ОМС в Україні

Метою впровадження в Україні ОМС є забезпечення конституційних прав громадян України на безоплатне надання медичної допомоги, виведення з тіньового обігу коштів, які сплачують громадяни за медичні послуги, подолання хронічного недофінансування системи охорони здоров'я, що залишає хворого у критичній ситуації один на один з бідою, змушуючи продавати останнє майно для врятування життя або відновлення здоров'я, шляхом задоволення потреб громадян у якісному, доступному та ефективному медичному обслуговуванні.

Принципи впровадження ОМС в Україні

солідарності та соціальності – в основі яких закладено дві основні складові – перерозподіл між поколіннями та перерозподіл між особами, тобто перехресне субсидування від осіб з низьким ризиком особам із високим рівнем ризику, від багатих до малозабезпечених, від молодих до більш старих застрахованих осіб;

державних гарантій – жорстке державне регулювання та збалансування обсягу фінансування з потребами через орган державної влади та відповідний Фонд забезпечення безперервності надання медичних послуг;

ефективності – запровадження персоніфікованого обліку застрахованих осіб, створення стимулюючих умов для надання медичної допомоги, в т.ч. первинної, забезпечення конкуренції між сімейними лікарями, закладами охорони здоров'я (ЗОЗ) та страховими компаніями, вільний вибір застрахованими особами сімейного лікаря, ЗОЗ, страховика;

саморегулювання та солідарної відповідальності страхових компаній – створення під контролем держави саморегульованого об'єднання страховиків (Медичне страхове бюро України);

прозорості – запровадження громадського контролю та оприлюднення показників діяльності як органу державної влади, який виконуватиме функції регулятора проведення ОМС, окремих страховиків, ЗОЗ, так і системи ОМС в цілому;

врахування інтересів учасників ОМС.

Система обов'язкового медичного страхування передбачає відшкодування сімейним лікарям та закладам охорони здоров'я витрат на надання медичної допомоги застрахованим особам згідно зі стандартизованим пакетом медичних послуг організації ринку загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

Відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» визначає принципи, правові, організаційні та фінансові засади і механізми функціонування загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування громадян в Україні.

Проект Закону спрямований на створення економічних механізмів забезпечення конституційних гарантій громадян України на охорону здоров'я, безплатну медичну допомогу та медичне страхування.

Реалізація проекту Закону передбачає:

- запровадження додаткових джерел фінансування системи охорони здоров'я;
- запровадження договірних відносин та закупівлі медичних послуг за громадські кошти;
- забезпечення гарантованого рівня надання безплатної кваліфікованої медичної допомоги у визначеному законодавством обсязі;
- сприяння діяльності закладів охорони здоров'я всіх форм власності, створення умов для задоволення потреб населення у медичних послугах відповідно до сучасних стандартів медичної допомоги;
- забезпечення належного контролю за якістю медичних послуг;
- ефективне використання наявних кадрових, фінансових і матеріальних ресурсів;
- солідарну участь держави, роботодавців, територіальних громад та окремих юридичних і фізичних осіб у фінансуванні медичних послуг.

ЕТАПИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОМС

Підготовчий етап

(до 31.12.2010)

- здійснено персоніфікацію населення;
- організовано підготовчі роботи галузі охорони здоров'я щодо підготовки роботи в умовах ОМС;
- триває процес перетворення державних та комунальних ЗОЗ на самостійні суб'єкти господарювання, провадиться їх акредитація;
- на основі Концепції загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування розробляється Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», а також інші нормативно-правові акти, необхідні для введення його в дію.

Перехідний етап (з 01.01 до 31.12.2012) починається дія договорів ОМС

- Залишається без змін система фінансування таких ЗОЗ: станцій швидкої та невідкладної допомоги; дитячих лікарень та поліклінік; пологових будинків; спеціалізованих закладів протитуберкульозного профілю; психіатричних лікарень та диспансерів; центрів для лікування ВІЛ – СНІДу; закладів санітарно-епідеміологічної служби; станцій переливання крові; бюро судмедекспертизи; будинків дитини; фельдшерсько-акушерських пунктів у селах та селищах; госпіталів для інвалідів Великої Вітчизняної війни та прирівняних категорій населення; закладів охорони здоров'я, що на сьогодні фінансуються з Державного бюджету України, тощо.
- Збережене часткове фінансування через ОДУ ОМС за рахунок коштів ФЗБНМП постійних витрат ЗОЗ другого та третього рівнів (сьогодні це становить близько 30% їх загальних витрат), придбання ними вартісного обладнання у випадках виходу його з ладу, неможливості відремонтувати, заміни повністю зношеного.
- Здійснюватиметься фінансування сімейних лікарів через ОДУ ОМС, які отримуватимуть щомісячно подушну оплату за прикріплене населення (наприклад: 20 грн. на 1 особу). До одного сімейного лікаря прикріплюється у середньому 1500 осіб. Страховики сплачуватимуть сімейним лікарям бонуси за дотримання відповідних показників.

На перехідному етапі встановлюється нульова ставка податку з прибутку, яка сплачується страховиками з ОМС.

Етап повноцінного функціонування ОМС

Розпочинається етап повноцінного функціонування ОМС.

- Одночасно припиняється фінансування системи охорони здоров'я за державні кошти за відповідними напрямками, крім спеціалізованих закладів протитуберкульозного профілю, психіатричних лікарень та диспансерів, центрів для лікування ВІЛ-СНІДу, бюро судмедекспертизи, будинків дитини, госпіталів для інвалідів ВОВ та прирівняних категорій населення, закладів охорони здоров'я, що на сьогодні фінансуються з державного бюджету України, тощо, які й надалі будуть фінансуватися з державного бюджету.
- Уводяться нові розміри страхових платежів з урахуванням розширення страхового покриття.

6.3. Зарубіжний досвід медичного страхування

№	Країна	Особливості медичного страхування
1	2	3
1	Великобританія	<p>Використовує систему бюджетного фінансування системи охорони здоров'я, що обумовлює його державний характер з високою мірою централізації управління. Бюджетна схема передбачає фінансування системи охорони здоров'я із загальних податкових надходжень до державного бюджету й охоплює всі категорії населення. При цьому основна частина медичних установ належить державі, управління здійснюється центральними і місцевими органами влади за ієрархічним принципом. Система Національної служби охорони здоров'я (НСОЗ), заснована переважно на державному фінансуванні та націлена на здійснення повноцінної медичної допомоги, доступної кожному громадянину без винятку, була введена в 1948 р. Реформування НСОЗ почалася з 1991 р. і торкнулося широкого спектра питань управління й фінансування системи, однак базові принципи побудови системи (загальнодоступність і безоплатність надання медичної допомоги для всього населення), а також головні форми організації НСОЗ не були знехтувані. Переважна частина фінансових ресурсів НСОЗ надходить з бюджетів усіх рівнів (84%). Додатковим джерелом є внески на соціальне страхування, що обчислюються у вигляді відсотка від фонду оплати праці, розподіляються залежно від пріоритетів, що склалися на потреби пенсійного забезпечення, страхування по безробіттю, охорони здоров'я тощо. Біля 4% коштів НСОЗ формуються з додаткових платежів населення (головним чином за виписку й оплату частини вартості ліків в аптечній мережі). Загальне співвідношення між суспільним і приватним фінансуванням медичної допомоги складає відповідно 85 і 15%.</p>
2	Канада	<p>Систему охорони здоров'я вважають безкоштовною, на її потреби в країні витрачається біля 1/3 місцевих бюджетів провінцій. Пацієнти сплачують вартість окремих медичних послуг. Медичне обслуговування фінансується через загальне оподаткування, страхові внески й оплату готівкою. У середньому щорічний внесок кожного канадця в систему охорони здоров'я становить майже 2 500 дол.</p> <p>Поряд з існуючою системою в країні починає діяти система ощадних рахунків медичного страхування (MSAs – Medical savings accounts), яка веде до економії витрат на медичне обслуговування. У кінці року будь-яка сума, що залишається на особистому рахунку MSAs, може бути знята, переказана на окремий рахунок для майбутніх витрат на медичне обслуговування або пролонгована шляхом використання в накопичувальній схемі пенсійного забезпечення, це дає можливість капіталізації коштів ринку медичних послуг. Система MSAs докорінно відрізняється від існуючої, при якій податкові відрахування направлені на оплату сьогоdnішніх послуг, і оскільки фонди охорони здоров'я використовуються негайно, вони не можуть бути інвестовані та не приростають. Медичні ощадні рахунки стимулюють більш ефективне функціонування системи охорони здоров'я й ініціюють конкуренцію на ринку медичних послуг, не створюючи фінансових бар'єрів для користувачів. MSAs примушують людей активніше брати участь у процесі споживання медичних послуг і піклуватися про своє здоров'я взагалі.</p>

1	2	3
3	Німеччина	<p>Триває вдосконалення системи соціального страхування, що включає в себе й обов'язкове медичне страхування. Система медичного страхування Німеччини розв'язує свої завдання досить автономно і незалежно від державного бюджету. Фінансування системи охорони здоров'я забезпечується на 60% внесками у фонди медичного страхування, на 10% – коштами приватного страхування, на 15% – державними коштами за рахунок оподаткування і на 15% – особистими коштами громадян. У медичному страхуванні Німеччини є вісім різних видів лікарняних кас, кожному з яких відповідають самостійні установи медичного страхування:</p> <ul style="list-style-type: none"> • за регіональною компетенцією – розрізняються регіональні лікарняні каси; • за виробничою компетенцією – виробничі; • за професійними ознаками – лікарняні каси союзу ремісників, сільські лікарняні каси для фермерів і їх працівників, робочі лікарняні каси, які об'єднують представників деяких робочих професій, лікарняні каси для службовців, відкриті для всіх категорій, що служать, морська лікарняна каса, яка об'єднує працюючих на морських судах, федеральна гірницька лікарняна каса для зайнятих у гірничодобувній промисловості. <p>Класифікаційні критерії є результатом соціально-економічного розвитку Німеччини. Установа ОМС сама ухвалює рішення щодо витрат і прибутків та має необхідну компетенцію по збору внесків. Наділене такими повноваженнями медичне страхування не залежить від державних дотацій і наповнення держбюджету. Фінансова самостійність забезпечує надійність планування та рівномірність надання ресурсів на потреби ОМС.</p>
4	Бельгія	<p>Медичне страхування громадян здійснюється в рамках системи соціального забезпечення, одним з п'яти розділів діяльності якої є страхування по хворобі й інвалідності (інші розділи – допомога по безробіттю, пенсійне забезпечення, допомога багатодітним сім'ям, допомога через травми на роботі та при професійних захворюваннях) і знаходиться у віданні Міністерства соціального забезпечення. Управління і контроль за системою страхування по хворобі й інвалідності здійснюються централізовано Національним інститутом по хворобі та інвалідності (НІХІ). Очолює НІХІ Генеральна рада, члени якої – представники організацій роботодавців, робітників, страхових компаній, медичних установ, а також лікарі, фармацевти, середній медичний персонал. НІХІ складається з 4-х спеціалізованих відділів, у т.ч. медичного страхування, до складу якого входить медико-технічна рада, що встановлює номенклатуру послуг, які підлягають страховому відшкодуванню, а також відносну вартість медичних послуг, допомоги, медичного контролю, послуг, що відшкодовуються страховими компаніями, адміністративними управліннями страхових організацій. У країні п'ять страхових компаній і одна громадська організація забезпечують згідно із законом усю роботу по обов'язковому страхуванню. Кожний громадянин має право вільного вибору страхової компанії. Фінансування обов'язкового медичного страхування забезпечується: соціальними внесками – 55%; дотацією держави (для безробітних, пенсіонерів) – 40%; внесками пенсіонерів – 2,55%; оподаткуванням на страхування автотранспорту – 2%. Соціальний внесок утворюється з внесків підприємств і внесків незалежних працівників.</p>

1	2	3
		<p>Для працівників підприємств внесок роботодавця становить 3,8 % від фонду заробітної плати підприємства, внесок працівника – 2,55% від його заробітної плати. Роботодавець робить увесь соціальний внесок до Національного бюро соціального забезпечення (НБСЗ), куди також надходять дотації від держави, з наступним перерахуванням в НІХІ частини коштів, передбачених для страхування по хворобі й інвалідності. Для незалежних працівників внесок становить 3,3% від їх прибутків за останні 3 роки, покриваючи лише витрати, пов'язані з госпіталізацією.</p>
5	Австрія	<p>Керівництво системою охорони здоров'я здійснює Міністерство охорони здоров'я та охорони навколишнього середовища, в компетенцію якого входить: формування національної політики охорони здоров'я; підготовка до затвердження в парламенті законопроектів стосовно системи охорони здоров'я; підготовка й удосконалення вмінь і навичок медичного персоналу; контроль за якістю медикаментів і дотримання санітарних норм і правил; технічний нагляд за службами охорони здоров'я. Системою обов'язкового соціального страхування охоплено біля 90% населення. У рамках системи соціального страхування існує три основних види соціального захисту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • соціальне страхування, засоби, які складаються на тристоронній основі з внесків застрахованих, роботодавців і бюджетного фінансування; • державне соціальне забезпечення певних контингентів; • соціальна допомога, що надається на рівні земельного уряду. <p>Обов'язкове соціальне страхування є автоматичною вимогою при занятті будь-якою професійною діяльністю і забезпечує охоплення страхуванням на випадок хвороби, при нещасному випадку й пенсійне забезпечення. Згідно із Законом «Про вид діяльності», застрахований не має права самостійного вибору і відразу прикріплюється до конкретного страхового фонду залежно від роду діяльності. При зміні професії або території мешкання застрахований автоматично переходить у відповідний фонд. Страховий внесок ділиться між працівником та роботодавцем навпіл. Процентна ставка внеску визначена Законом і різна для робітників та службовців. Для службовців вона становить 6% (тобто по 3% на роботодавця і працюючого); для робітників – 8,6% (по 4,3%). Верхня межа заробітної плати, що оподатковується, – 39000 шилінгів (1 долар США приблизно дорівнює 10 шилінгам), з 40-ї тисячі внесок уже не платиться. Основоположним принципом австрійської системи охорони здоров'я є право громадян на отримання якісних медичних послуг. Державна система страхування здоров'я забезпечує медичними послугами всіх працюючих, пенсіонерів, безробітних, родичів працюючих і осіб, що знаходяться під особливою юрисдикцією (біженці), тобто практично всіх громадян. Вона включає невідкладну медичну допомогу, позалікарняну і лікарняне обслуговування, а також соціальний захист населення. Рівень надання медичної допомоги однаковий для всіх громадян, але обсяг особистих виплат різний у різних страхових організаціях.</p>

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Розкрийте сутність медичного страхування.
2. Обґрунтуйте необхідність соціального медичного страхування.
3. Схарактеризуйте об'єкти та суб'єктів медичного страхування.
4. Визначте принципи медичного страхування.
5. Схарактеризуйте події, які можна віднести до страхових та нестрахових випадків у медичному страхуванні.
6. У чому полягають переваги впровадження медичного страхування на підприємстві?
7. У якій з розвинутих країн Європи модель медичного страхування є найбільш ефективною для реалізації в умовах України?
8. У чому переваги та недоліки запровадженої в Канаді системи ощадних рахунків медичного страхування (MSAs - Medical savings accounts)?
9. Розкрийте концептуальні засади державного соціального медичного страхування в Україні.

Тема 7. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

- 7.1. Загальна характеристика соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й від професійного захворювання.
- 7.2. Страхові експерти з охорони праці, їх права та функції.
- 7.3. Страхові виплати: порядок і строки здійснення.
- 7.4. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
- 7.5. Фонд соціального страхування від нещасних випадків.

Ключові терміни та поняття: соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві й від професійного захворювання, страхові виплати, страхові експерти, нещасний випадок.

7.1. Загальна характеристика соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й від професійного захворювання

Страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності.

Суб'єктами страхування від нещасного випадку є застраховані громадяни, а в окремих випадках – члени їх сімей та інші особи, страхувальники й страховик.

застрахована особа

страхувальник

страховик

Законодавство про страхування від нещасного випадку складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Кодексу законів про працю України (322-08), Закону України «Про охорону праці» (2694-12) та інших нормативно-правових актів.

Правову основу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності або загибелі застрахованих на виробництві, визначає Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності» № 1105-XIV від 23.09.1999 зі змінами та доповненнями.

Застрахованою є фізична особа, на користь якої здійснюється страхування (працівник).

Страховальниками є роботодавці, а в окремих випадках – застраховані особи.

Роботодавцем вважається:

- власник підприємства або уповноважений ним орган та фізична особа, котра використовує найману працю;
- власник розташованого в Україні іноземного підприємства, установи, організації (у тому числі міжнародних), філії чи представництва, який використовує найману працю, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість котрого надана Верховною Радою України.

Страховик – Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (Фонд соціального страхування від нещасних випадків).

Об'єктом страхування від нещасного випадку є життя застрахованого, його здоров'я й працездатність.

Обов'язковому страхуванню від нещасного випадку підлягають:

- особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту) або на інших підставах, передбачених законодавством про працю;
- учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед чи після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах;
- особи, котрі утримуються у виправних, лікувально-трудовах, виховно-трудовах закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Основні принципи страхування від нещасного випадку

Принципи страхування від нещасного випадку

- ⇒ паритетність держави, представників застрахованих осіб і роботодавців в управлінні страхуванням від нещасного випадку
- ⇒ своєчасне та повне відшкодування шкоди страховиком
- ⇒ обов'язковість страхування від нещасного випадку осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) й інших підставах, передбачених законодавством про працю, а також добровільність такого страхування для осіб, котрі забезпечують себе роботою самостійно, та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності
- ⇒ надання державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав
- ⇒ обов'язковість сплати страхувальником страхових внесків
- ⇒ формування та витрачання страхових коштів на солідарній основі
- ⇒ диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві
- ⇒ економічна зацікавленість суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці
- ⇒ цільове використання коштів страхування від нещасного випадку

Страховий ризик – обставини, внаслідок яких може статися страховий випадок.

Страховим випадком є нещасний випадок на виробництві або **професійне захворювання**, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, що визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади (зазначених у статті 14 Закону № 1105-XIV), з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг.

Страховий випадок

Нещасний випадок – це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, унаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть.

Професійне захворювання є страховим випадком у разі його встановлення чи виявлення в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах із підприємством, на якому він захворів. До професійного захворювання належить захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних із роботою.

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є *акт розслідування нещасного випадку* або *акт розслідування професійного захворювання (отруєння)* за встановленими формами.

У разі настання страхового випадку Фонд соціального страхування (ФСС) від нещасних випадків зобов'язаний у встановленому порядку

своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи грошову допомогу йому чи особам, які перебували на його утриманні

сприяти створенню умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної допомоги потерпілому в разі настання нещасного випадку, швидкої допомоги в разі необхідності його госпіталізації, ранньої діагностики професійного захворювання

забезпечити потерпілому разом із відповідними службами охорони здоров'я за призначенням лікарів повний обсяг постійно доступної, раціонально організованої медичної допомоги

вжити всіх необхідних заходів для підтримання, підвищення та відновлення працездатності потерпілого

забезпечити згідно з медичним висновком домашній догляд за потерпілим, допомогу у веденні домашнього господарства (або компенсувати йому відповідні витрати), сприяти наданню потерпілому, який проживає в гуртожитку, ізольованого житла

відповідно до висновку ЛКК чи МСЕК проводити навчання та перекваліфікацію потерпілого у власних навчальних закладах або на договірній основі в інших закладах перенавчання інвалідів, якщо внаслідок ушкодження здоров'я чи заподіяння моральної шкоди потерпілий не може виконувати попередню роботу; працевлаштовувати осіб із зниженою працездатністю

У разі настання страхового випадку ФСС від нещасних випадків зобов'язаний

організувати робочі місця для інвалідів самостійно або разом з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування чи з іншими зацікавленими суб'єктами підприємницької діяльності; компенсувати при цьому витрати виробництва, які не покриваються коштами від збуту виробленої продукції, за рахунок Фонду

у разі невідкладної потреби надавати інвалідам разову грошову допомогу, допомогу в розв'язанні соціально-побутових питань за їх рахунок або за рішенням виконавчої дирекції Фонду та її регіональних управлінь – за рахунок Фонду

сплачувати за потерпілого внески на медичне та пенсійне страхування

організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних із цим ритуальних послуг відповідно до місцевих умов

організувати залучення інвалідів до участі у громадському житті

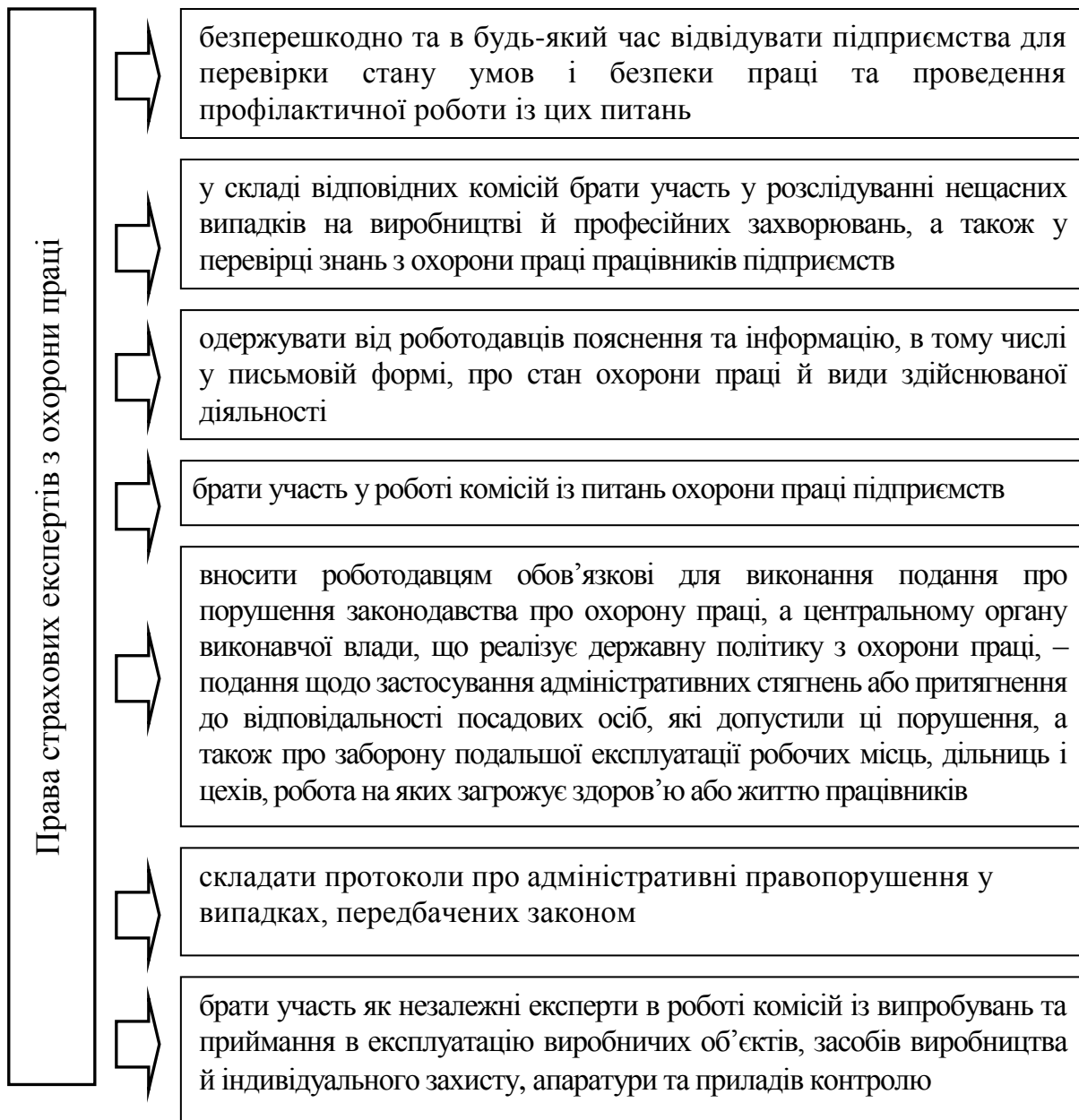
Усі види соціальних послуг і виплат надаються застрахованому та особам, котрі перебувають на його утриманні, незалежно від того, перебуває на обліку підприємство, на якому стався страховий випадок, у Фонді соціального страхування від нещасних випадків чи ні.

7.2. Страхові експерти з охорони праці, їх права та функції

Виконання статутних функцій і обов'язків Фонду соціального страхування від нещасних випадків щодо запобігання нещасним випадкам покладається на страхових експертів з охорони праці.

Страховими експертами з охорони праці можуть бути особи з вищою спеціальною освітою за фахом спеціаліста з охорони праці або особи з вищою технічною чи медичною освітою, які мають стаж практичної роботи на підприємстві не менше трьох років та відповідне посвідчення, котре видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.

7.3. Страхові виплати: порядок і строки здійснення

Страховими виплатами є грошові суми, які згідно зі статтею 21 Закону № 1105-XIV Фонд соціального страхування від нещасних випадків виплачує застрахованому чи особам, котрі мають на це право, у разі настання страхового випадку.

Зазначені грошові суми складаються зі:

- страхової виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (щомісячна страхова виплата);
- страхової виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);
- страхової виплати пенсії по інвалідності потерпілому;
- страхової виплати пенсії у зв'язку з утратою годувальника;
- страхової виплати дитині, яка народилася інвалідом унаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;
- страхових витрат на медичну та соціальну допомоги.

Перерахування сум щомісячних страхових виплат і витрат на медичну та соціальну допомогу провадиться у разі:

- 1) зміни ступеня втрати професійної працездатності;
- 2) зміни складу сім'ї померлого;
- 3) підвищення розміру мінімальної заробітної плати у порядку, визначеному законодавством;
- 4) зростання у попередньому календарному році середньої заробітної плати у галузях національної економіки за даними центрального органу виконавчої влади з питань статистики. Таке перерахування провадиться з 1 березня наступного року. При цьому визначена раніше сума щомісячної страхової виплати зменшенню не підлягає.

Щомісячні страхові виплати та інші витрати на відшкодування шкоди

Сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до *ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку*, який потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

Сума щомісячної страхової виплати не повинна перевищувати *середньомісячний заробіток*, який потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

У разі, коли потерпілому одночасно із щомісячною страховою виплатою призначено пенсію по інвалідності у зв'язку з одним і тим самим нещасним випадком, їх сума не повинна перевищувати *середньомісячний заробіток*, який потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

У разі *стійкої втрати* професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд соціального страхування від нещасних випадків проводить *одноразову страхову виплату* потерпілому, сума котрої визначається з розрахунку середньомісячного заробітку потерпілого за кожний відсоток втрати потерпілим професійної працездатності, *але не вище від чотирикратного розміру граничної суми заробітної плати (доходу), з якої справляються внески до Фонду*.

Якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я настало не тільки з вини роботодавця, а й унаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги *зменшується* на підставі висновку цієї комісії, але не більш як на 50 відсотків.

Допомога у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю виплачується в розмірі 100 відсотків середнього заробітку (оподатковуваного доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються роботодавцем за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

Середньомісячний заробіток для обчислення суми страхових виплат

Середньомісячний заробіток для обчислення суми страхових виплат потерпілому у зв'язку із втраченим ним заробітком (або відповідної його частини) визначається згідно з порядком (1266-2001-п) обчислення середньої заробітної плати для виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Під час обчислення середньомісячного заробітку враховуються всі види виплат, на які нараховувалися страхові внески.

Середньомісячний заробіток, обчислений у порядку, передбаченому частиною десятою статті 34 Закону № 1105-XIV, береться для визначення розміру одноразової допомоги потерпілому або членам його сім'ї та особам, котрі перебували на його утриманні, у разі смерті потерпілого.

У разі повторного ушкодження здоров'я середньомісячний заробіток за бажанням потерпілого обчислюється за відповідні періоди, що передували першому або повторному ушкодженню здоров'я. Сума страхової виплати в цьому разі визначається згідно зі ступенем (у відсотках) утрати професійної працездатності, що встановлюється МСЕК за сукупністю випадків ушкодження здоров'я.

Якщо на час звернення за страховою виплатою документи про заробіток потерпілого до ушкодження здоров'я не збереглися, сума страхової виплати визначається за діючою на час звернення тарифною ставкою (окладом) за професією (посадою) на підприємстві (в галузі), на якому працював потерпілий, або за відповідною тарифною ставкою (окладом) подібної професії (посади), але не менше від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати. Відсутність документів про заробіток підтверджується довідкою роботодавця чи відповідного архіву.

Порядок розгляду справ про страхові виплати

Документи для розгляду справ про страхові виплати

Для розгляду справ про страхові виплати до ФСС від нещасних випадків

акт розслідування нещасного випадку чи акт розслідування професійного захворювання за встановленими формами та (або) висновок МСЕК про ступінь втрати професійної працездатності застрахованого чи копія свідоцтва про його смерть; документи про необхідність надання додаткових видів допомоги

Фонд ФСС від нещасних випадків приймає рішення про виплати у разі втрати годувальника в *триденний строк* із моменту звернення заявника за умови подання документів

- копії свідоцтва органу реєстрації актів цивільного стану про смерть потерпілого;
- довідки житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності – довідки виконавчого органу ради чи інші документи про склад сім'ї померлого, в тому числі про тих, хто перебував на його утриманні, або копії відповідного рішення суду;
- довідки житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності – виконавчого органу ради про батьків чи іншого члена сім'ї померлого, який не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків померлого, котрі не досягли 8-річного віку;
- довідки навчального закладу про те, що член сім'ї потерпілого віком від 18 до 23 років, який має право на відшкодування шкоди, навчається за денною формою навчання;
- довідки навчального закладу інтернатного типу про те, що член сім'ї потерпілого, котрий має право на відшкодування шкоди, перебуває на утриманні цього закладу

Якщо застрахований або члени його сім'ї за станом здоров'я чи з інших причин неспроможні самі одержати зазначені вище документи, їх отримує та подає відповідний страховий експерт Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Розгляд справ про страхові виплати

Заява потерпілого або зацікавленої особи за наявності всіх необхідних документів.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків розглядає справу про страхові виплати і приймає відповідні рішення у **десятиденний строк**, не враховуючи дня надходження зазначених документів.

Рішення оформляється постановою, в якій зазначаються дані про осіб, котрі мають право на страхові виплати, розміри виплат на кожного члена сім'ї та їх строки або *обґрунтування відмови* у виплатах; до постанови додаються копії необхідних документів.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків може *затримати* страхові виплати до з'ясування підстав для виплат, якщо документи про нещасний випадок оформлені з порушенням установлених вимог.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків може відмовити у страхових виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо мали місце:

- навмисні дії потерпілого, спрямовані на створення умов для настання страхового випадку;
- подання роботодавцем або потерпілим до Фонду соціального страхування від нещасних випадків свідомо неправдивих відомостей про страховий випадок;
- вчинення застрахованим умисного злочину, що призвів до настання страхового випадку.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків може відмовити у виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо нещасний випадок згідно із законодавством не визнаний пов'язаним з виробництвом.

Порядок і строки здійснення страхових виплат

Страхові виплати провадяться щомісячно в установлені Фондом соціального страхування від нещасних випадків дні на підставі постанови цього Фонду або рішення суду

потерпілому – з дня втрати працездатності внаслідок нещасного випадку чи з дати встановлення професійного захворювання

особам, які мають право на виплати у зв'язку зі смертю годувальника, – з дня смерті потерпілого, але не раніше дня виникнення права на виплати

Одноразова допомога виплачується потерпілому в місячний строк із дня визначення МСЕК стійкої втрати професійної працездатності, а в разі смерті потерпілого – у місячний строк із дня смерті застрахованого особам, які мають на це право.

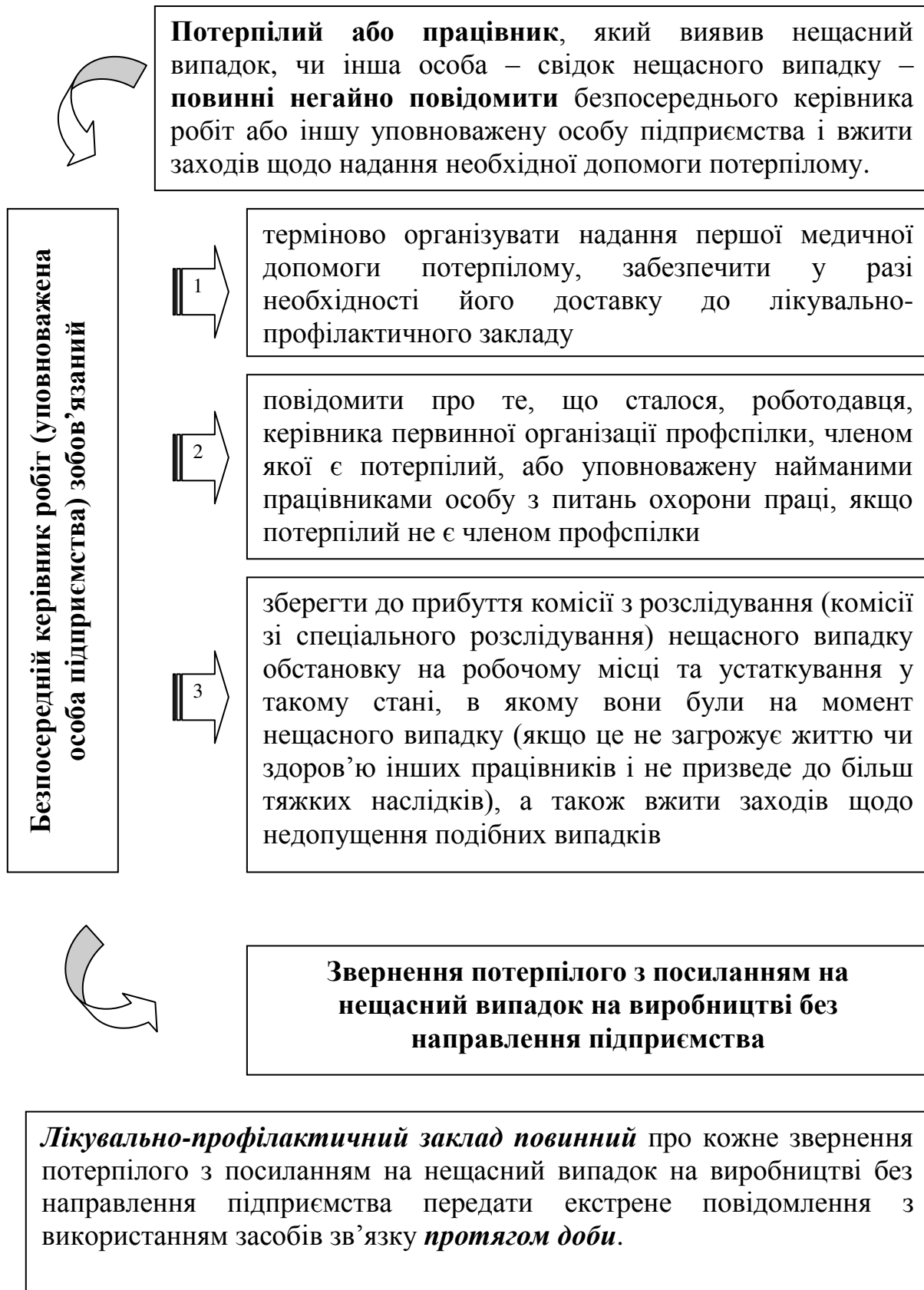
Строки виплат:

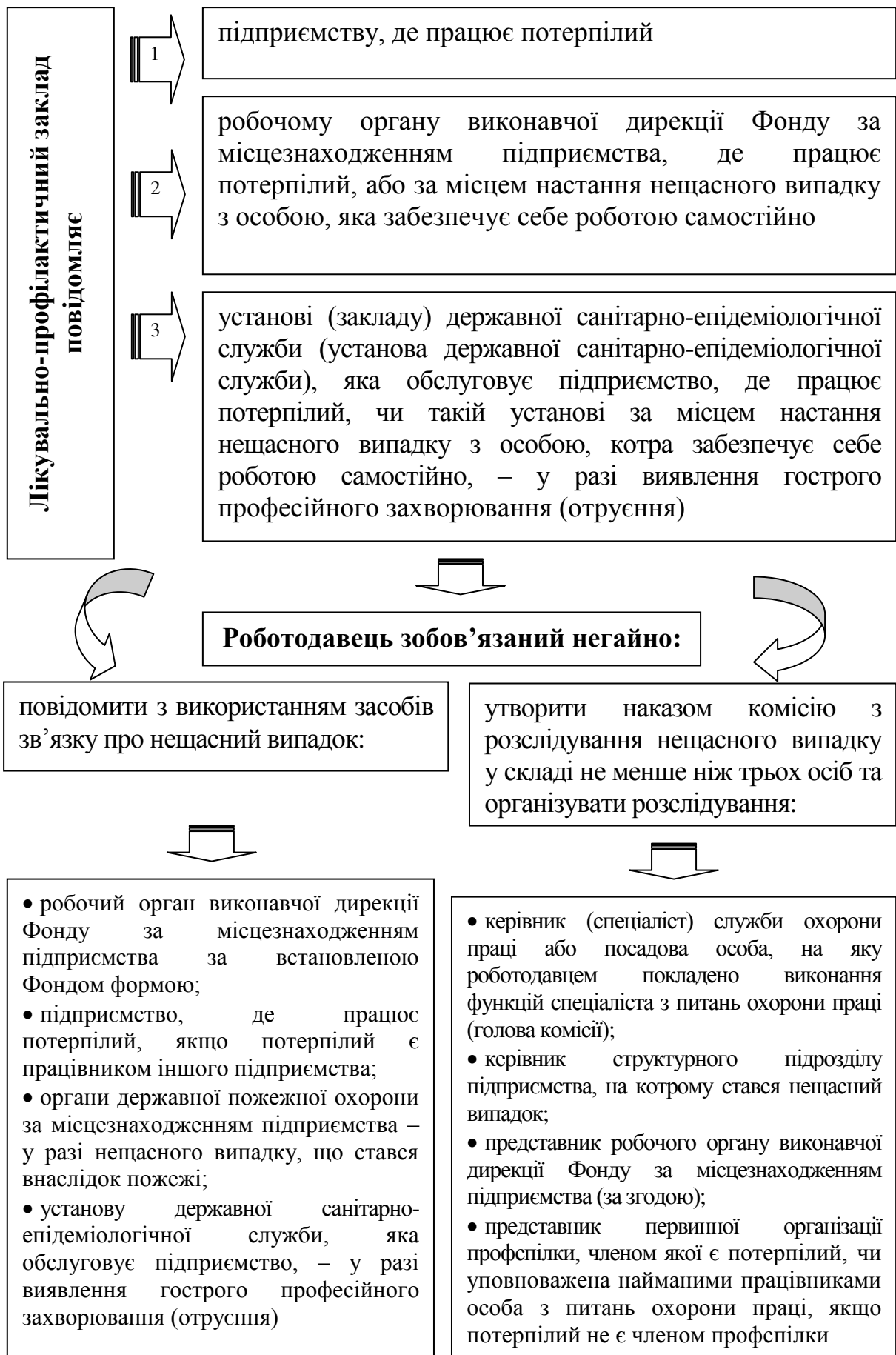
- Якщо справи про страхові виплати розглядаються *вперше* через *три роки* з дня втрати потерпілим працездатності внаслідок нещасного випадку або із дня смерті годувальника, страхові виплати провадяться з дня звернення.
- Виплати, призначені, але *не одержані своєчасно* потерпілим чи особою, яка має право на отримання виплат, провадяться за *весь минулий час, але не більш як за три роки* з дня звернення за їх одержанням.
- Страхові виплати провадяться протягом *строку, на який встановлено втрату працездатності* у зв'язку із страховим випадком, а фінансування додаткових витрат згідно зі статтею 21 Закону – *протягом строку, на котрий визначено потребу в них.*

Строки виплат:

- Страхові виплати провадяться *протягом строку, встановленого МСЕК або ЛКК*. Строк проведення страхових виплат *продовжується з дня їх припинення і до часу, встановленого при наступному огляді МСЕК чи ЛКК*, незалежно від часу звернення потерпілого або зацікавлених осіб до Фонду соціального страхування від нещасних випадків. При цьому *сума страхових виплат за минулий час виплачується за умови підтвердження МСЕК втрати працездатності та причинного зв'язку між настанням непрацездатності й ушкодженням здоров'я*.
- Якщо потерпілому чи особам, які мають право на одержання страхової виплати, з вини Фонду соціального страхування від нещасних випадків своєчасно не визначено або не виплачено суми страхової виплати, ця *сума виплачується без обмеження протягом будь-якого строку та підлягає коригуванню у зв'язку із зростанням цін на споживчі товари й послуги в порядку, встановленому статтею 34 Закону України «Про оплату праці»*.
- *Страхові виплати за поточний місяць* провадяться протягом місяця з дня настання страхового випадку. Доставка і переказ сум, що виплачуються потерпілим, провадяться за рахунок Фонду соціального страхування від нещасних випадків.
- *Суми, одержані в рахунок страхових виплат потерпілим або особою, яка має право на ці виплати, можуть бути утримані Фондом соціального страхування від нещасних випадків, якщо рішення про їх виплату прийнято на підставі підроблених документів чи подано свідомо неправдиві відомості, а також якщо допущено помилку, котра впливає на суму страхових виплат*.
- *Належні суми страхових виплат, що з вини Фонду соціального страхування від нещасних випадків не були своєчасно виплачені особам, які мають на них право, у разі смерті цих осіб виплачуються членам їх сімей, а в разі їх відсутності – включаються до складу спадщини*.

7.4. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві

Комісія з розслідування нещасного випадку зобов'язана:

Комісія зобов'язана протягом трьох діб

1

- обстежити місце нещасного випадку, одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо, опитати свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб

2

- визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці

3

- з'ясувати обставини і причини нещасного випадку

4

- визначити, чи пов'язаний цей випадок із виробництвом

5

- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам

6

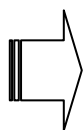
- скласти акт розслідування нещасного випадку за **формою Н-5** згідно з додатком 2 у **трьох примірниках** (далі – акт форми Н-5), а також акт про нещасний випадок, пов'язаний із виробництвом, **за формою Н-1** згідно з додатком 3 у **шести примірниках** (далі – акт форми Н-1), якщо цей нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний із виробництвом, або акт про нещасний випадок, не пов'язаний із виробництвом, за формою **НПВ** згідно з додатком 4, якщо цей нещасний випадок визнано таким, що не пов'язаний із виробництвом (далі – акт форми НПВ), **і передати їх на затвердження роботодавцю**

7

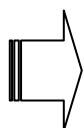
у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом, крім акта форми Н-1 скласти також у чотирьох примірниках карту обліку професійного захворювання (отруєння) за формою П-5 згідно з додатком 5 (карта форми П-5)

Нещасні випадки реєструються у журналі за формою згідно з додатком 6 Порядку № 1112 роботодавцем, а у разі нещасного випадку, що стався з особою, котра забезпечує себе роботою самостійно, – робочим органом виконавчої дирекції Фонду, в якому зареєстровано цю особу.

Нещасний випадок, про котрий своєчасно не було повідомлено безпосереднього керівника чи роботодавця потерпілого або внаслідок якого втрата працездатності настала не одразу, розслідується і береться на облік згідно з Порядком № 1112 ***протягом місяця після надходження заяви потерпілого*** чи особи, котра представляє його інтереси (незалежно від строку, коли він стався).

Контроль за своєчасністю й об'єктивністю розслідування нещасних випадків, їх документальним оформленням і обліком, виконанням заходів щодо усунення причин нещасних випадків здійснюють органи державного управління, органи державного нагляду за охороною праці, виконавча дирекція Фонду та її робочі органи відповідно до компетенції.

Спеціальному розслідуванню підлягають:

- нещасні випадки зі смертельними наслідками;
- групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками, незалежно від ступеня тяжкості ушкодження їх здоров'я;
- випадки смерті працівників на підприємстві;
- випадки зникнення працівників під час виконання трудових (посадових) обов'язків;
- нещасні випадки з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого (за рішенням органів Держнаглядохоронпраці).

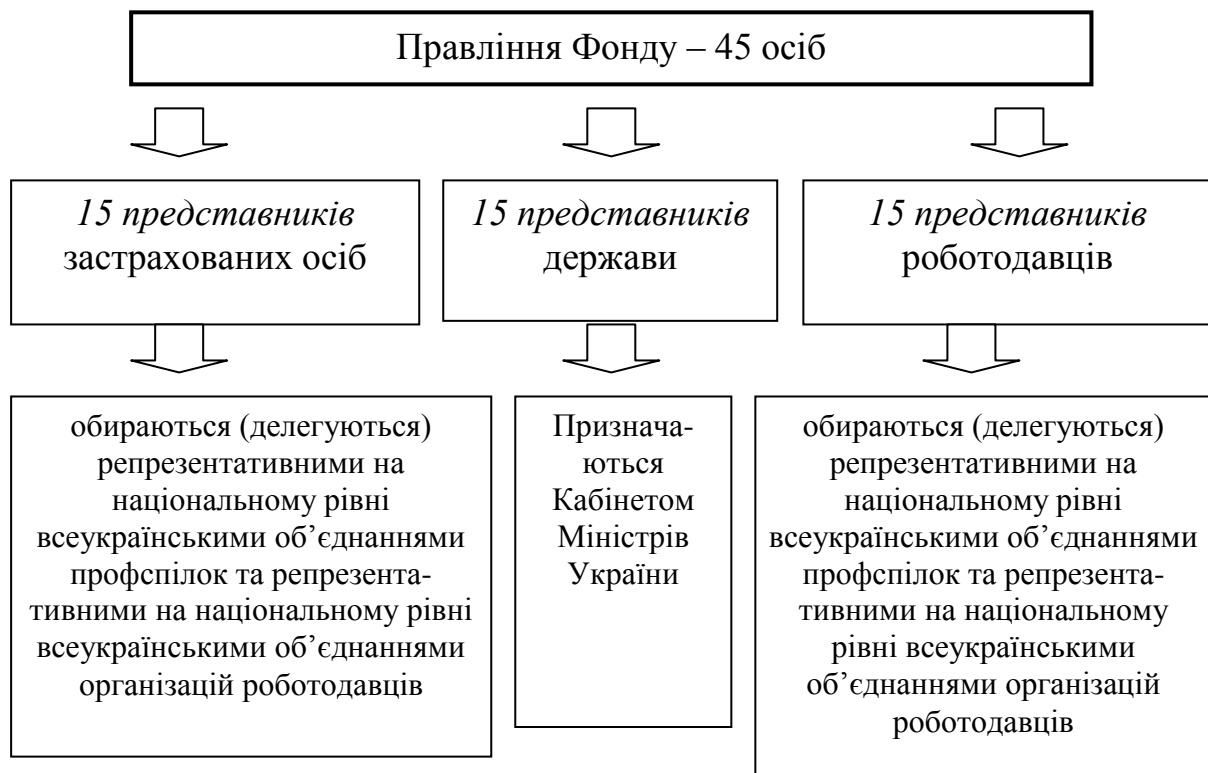
7.5. Фонд соціального страхування від нещасних випадків

Страхування від нещасного випадку здійснює Фонд соціального страхування від нещасних випадків – некомерційна самоврядна організація, що діє на підставі статуту, який затверджується її правлінням.

Кошти на здійснення страхування від нещасного випадку не включаються до складу Державного бюджету України, використовуються виключно за їх прямим призначенням і зараховуються на єдиний централізований рахунок Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків здійснюється на паритетній основі державою, представниками застрахованих осіб і роботодавців.

Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків

- 1) обирає зі своїх членів строком на два роки голову правління Фонду та двох його заступників. При цьому забезпечується почергове представництво на цих посадах кожної із трьох представницьких сторін, зазначених у частині першій цієї статті;
- 2) спрямовує і контролює діяльність виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів; щорічно, а також у разі потреби заслуховує звіти директора виконавчої дирекції Фонду про її діяльність;
- 3) створює на паритетних засадах для розв'язання найбільш важливих завдань Фонду постійні та тимчасові комісії з питань профілактики нещасних випадків, виконання бюджету, призначення пенсій тощо;
- 4) щорічно готує й подає в установленому порядку пропозиції щодо галузевих тарифів внесків на соціальне страхування від нещасних випадків;
- 5) визначає кадрову політику;
- 6) призначає директора виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків та його заступників;
- 7) затверджує:
  - статут Фонду соціального страхування від нещасних випадків, зміни до нього;
  - регламент роботи правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків;
  - річні бюджети Фонду та звіти про їх виконання, порядок використання коштів бюджету й коштів резерву Фонду;
  - Положення про виконавчу дирекцію Фонду соціального страхування від нещасних випадків;
  - структуру органів Фонду, граничну чисельність працівників, схеми їх посадових окладів, видатки на адміністративно-господарські витрати Фонду (за погодженням із центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної фінансової політики, державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення);
  - річні програми робіт та звіти про їх виконання;
  - Положення про службу страхових експертів з охорони праці, профілактики нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань;
  - Положення про порядок використання коштів лікувально-профілактичними, навчальними та іншими закладами, які надають Фонду соціальні послуги, й контроль за їх цільовим використанням;
  - Положення про навчально-інформаційні центри;
  - Порядок призначення, перерахування та проведення страхових виплат;
  - нормативні документи, що регламентують внутрішню діяльність

Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків

- 8) розпоряджається майном, яке перебуває у власності Фонду;
- 9) створює резерв коштів для забезпечення виконання завдань страхування від нещасного випадку, передбачених статтею 1 цього Закону;
- 10) виконує інші функції, передбачені статутом Фонду соціального страхування від нещасних випадків;
- 11) готує подання щорічних звітів про діяльність Фонду.

Виконавча дирекція Фонду соціального страхування від нещасних випадків є постійно діючим виконавчим органом правління Фонду

Виконавча дирекція є підзвітною правлінню Фонду; здійснює свою діяльність від імені Фонду в межах та в порядку, що визначаються його статутом і Положенням про виконавчу дирекцію Фонду соціального страхування від нещасних випадків; організовує та забезпечує виконання рішень правління Фонду.

Виконавча дирекція Фонду соціального страхування від нещасних випадків здійснює матеріально-технічне забезпечення роботи Наглядової ради та правління Фонду.

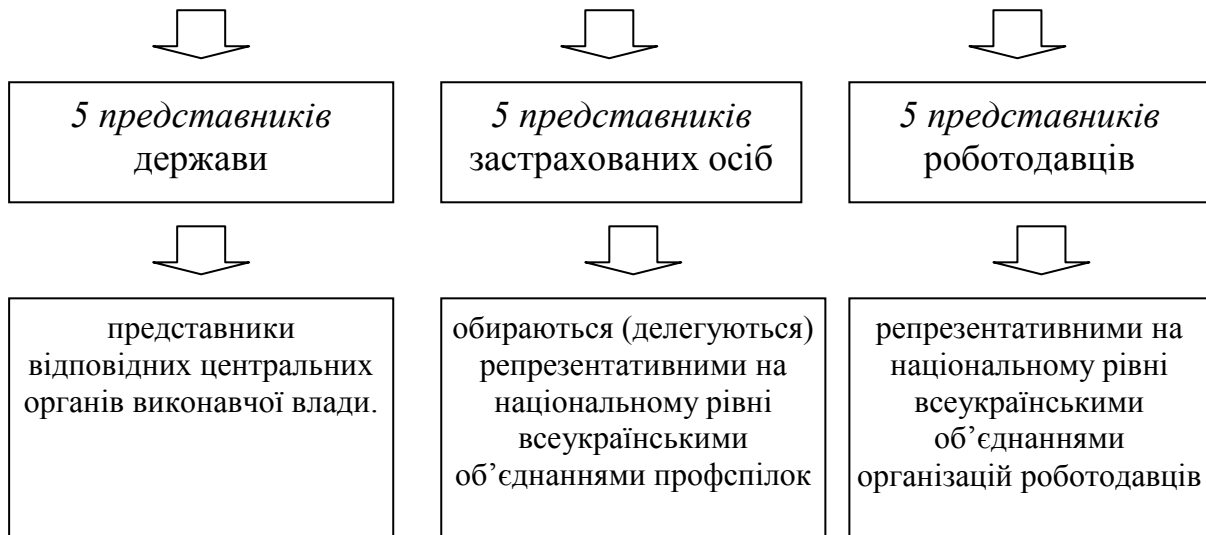

Директор виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків входить до складу правління Фонду з правом дорадчого голосу.

Робочими органами виконавчої дирекції Фонду є її управління в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, відділення в районах і містах обласного значення. Робочі органи виконавчої дирекції Фонду є юридичними особами, мають самостійні кошториси, печатку із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням.

Нагляд за діяльністю Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття здійснює Наглядова рада. Вона контролює виконання Фондом статутних завдань та цільове використання ним коштів.

Повноваження Наглядової ради

- 1) перевіряє діяльність Фонду соціального страхування від нещасних випадків;
- 2) заслуховує звіти правління та виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків із питань виконання Фондом його статутних завдань і використання страхових коштів, дає відповідні рекомендації;
- 3) у разі потреби, крім щорічних аудиторських перевірок використання страхових коштів, призначає позачергові перевірки фінансової діяльності Фонду соціального страхування від нещасних випадків або окремих напрямів його роботи, діяльності робочих органів його виконавчої дирекції. Перевірки проводяться за рахунок коштів Фонду;
- 4) одержує необхідну інформацію про роботу Фонду соціального страхування від нещасних випадків;
- 5) узагальнює практику застосування законодавства про страхування від нещасного випадку, готує пропозиції Фонду соціального страхування від нещасних випадків та Кабінету Міністрів України про його вдосконалення;
- 6) у разі наявності порушень законодавства про страхування від нещасного випадку встановлює Фонду соціального страхування від нещасних випадків строк для їх усунення. Якщо зазначені порушення не усунуто, порушує питання про відповідальність його посадових осіб згідно із законодавством;
- 7) у разі потреби вимагає скликання засідання правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків;
- 8) сприяє налагодженню взаємовідносин і взаємодії Фонду соціального страхування від нещасних випадків, страхувальників та застрахованих у розв'язанні завдань страхування від нещасного випадку.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначте роль соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у системі соціального захисту населення.
2. Схарактеризуйте суб'єктів страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
3. За якими принципами здійснюється загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань?
4. Схарактеризуйте обов'язки Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань у разі настання страхового випадку.
5. Назвіть права страхових експертів.
6. Перелічіть основні завдання страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань.
7. Розкрийте методика визначення середньоденної заробітної плати для обчислення сум страхових виплат.
8. Визначте порядок розгляду справ про страхові виплати в разі втрати працездатності від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
9. Розкрийте порядок проведення страхових виплат, пов'язаних із нещасним випадком на виробництві, й визначте строки їх проведення.
10. Схарактеризуйте порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
11. Назвіть випадки, в яких Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань може відмовити у виплаті.
12. У результаті яких подій страхові виплати і надання соціальних послуг може бути припинено?
13. Розкрийте структуру Фонду соціального страхування від нещасних випадків.
14. У чому полягають повноваження правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків?
15. Розкрийте джерела фінансування Фонду соціального страхування від нещасних випадків.
16. Перерахуйте повноваження виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків.
17. Назвіть повноваження Наглядової ради соціального страхування від нещасних випадків.

Тема 8. СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

- 8.1. Сутність і види соціального страхування на випадок безробіття.
- 8.2. Страхові внески та виплати.
- 8.3. Джерела формування та напрями використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
- 8.4. Управління страхуванням на випадок безробіття через Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Ключові терміни та поняття: загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття; суб'єкти, об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття; матеріальне забезпечення, соціальні послуги, часткове безробіття.

8.1. Сутність і види соціального страхування на випадок безробіття

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

застрахована особа

страхувальник

страховик

Правові, фінансові й організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття визначає Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» № 1533-III від 02.03.2000 зі змінами та доповненнями.

Терміни «застрахована особа», «страхувальники» та «роботодавці» вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»

Застрахована особа – фізична особа, яка відповідно до законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачується чи сплачувався у встановленому законом порядку єдиний внесок

Страхувальники – роботодавці та інші особи, які відповідно до Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» зобов'язані сплачувати єдиний внесок

Страховик – Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Об'єкт страхування на випадок безробіття – страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її сім'ї, іншої особи) виникає право на отримання матеріального забезпечення на випадок безробіття та надання соціальних послуг, передбачених статтею 7 Закону № 1533-III.

Страховий випадок – це подія, через яку: застраховані особи втратили заробітну плату (грошове забезпечення) або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу; застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття.

Втрата роботи з незалежних від застрахованих осіб обставин – припинення трудового договору відповідно до статті 36 (пункти 1, 2, 3), статті 38 (у разі неможливості продовження роботи, а також невиконання роботодавцем законодавства про працю, умов колективного чи трудового договору), статті 39, статті 40 (пункти 1, 2, 5, 6) Кодексу законів про працю України (322-08), а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами, а для військовослужбовців – звільнення зі служби з поважних причин без права на пенсію (у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, у зв'язку із закінченням строку контракту, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, через сімейні обставини або з інших поважних причин відповідно до законодавства про військовий обов'язок і військову службу).

Принципи страхування на випадок безробіття

надання державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав

обов'язковості страхування на випадок безробіття всіх працюючих на умовах трудового договору (контракту) та на інших підставах, передбачених законодавством про працю, за цивільно-правовим договором, військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби), осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб - підприємців, а також добровільності такого страхування громадянами України, котрі працюють за межами України, членами особистого селянського та фермерського господарства, якщо вони не є найманими працівниками

цільового використання коштів страхування на випадок безробіття

солідарності та субсидування

обов'язковості фінансування Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення у випадку безробіття та соціальних послуг в обсягах, передбачених Законом № 1533-III

паритетності держави, представників застрахованих осіб і роботодавців в управлінні страхуванням на випадок безробіття

диференціації розмірів виплати допомоги по безробіттю залежно від страхового стажу та тривалості безробіття

законодавчого визначення умов і порядку здійснення страхування на випадок безробіття

Видами забезпечення є:

- допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності;
- допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Видами соціальних послуг є:

- професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, у тому числі в навчальних закладах державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах, організаціях;
- профорієнтація;
- пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт для безробітних у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- надання роботодавцям, які працевлаштовують громадян, зазначених у частині першій статті 14 Закону України «Про зайнятість населення», компенсації відповідно до статті 26 Закону України «Про зайнятість населення» (5067-17);
- надання роботодавцям – суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних, компенсації відповідно до статті 27 Закону України «Про зайнятість населення»;
- надання громадянам віком старше 45 років, страховий стаж яких становить не менше 15 років, ваучера для підтримання їх конкурентоспроможності шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності;
- інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням.

8.2. Страхові внески та виплати

Страхові внески – кошти відрахувань на страхування на випадок безробіття, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» (2464-17), кошти єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, спрямовані на загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття відповідно до пропорцій, визначених законом.

Мінімальний страховий внесок – сума коштів, що визначається розрахунково як добуток розміру мінімальної заробітної плати і розміру єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, встановлених законом, на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід).

Матеріальне забезпечення на випадок безробіття здійснюється з урахуванням страхового стажу

Страховий стаж – період (строк), протягом якого особа підлягала страхуванню на випадок безробіття та за який щомісяця сплачено нею й роботодавцем страхові внески в сумі, не меншій як мінімальний страховий внесок, крім випадків, передбачених абзацом другим першої частини статті 21.

Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду України, відповідної доплати до суми страхових внесків таким чином, щоб загальна сума сплачених коштів за відповідний місяць була не меншою, ніж мінімальний страховий внесок.

У разі, коли зазначену доплату не було здійснено, до страхового стажу зараховується період, визначений за кожний місяць сплати страхових внесків за такою формулою:

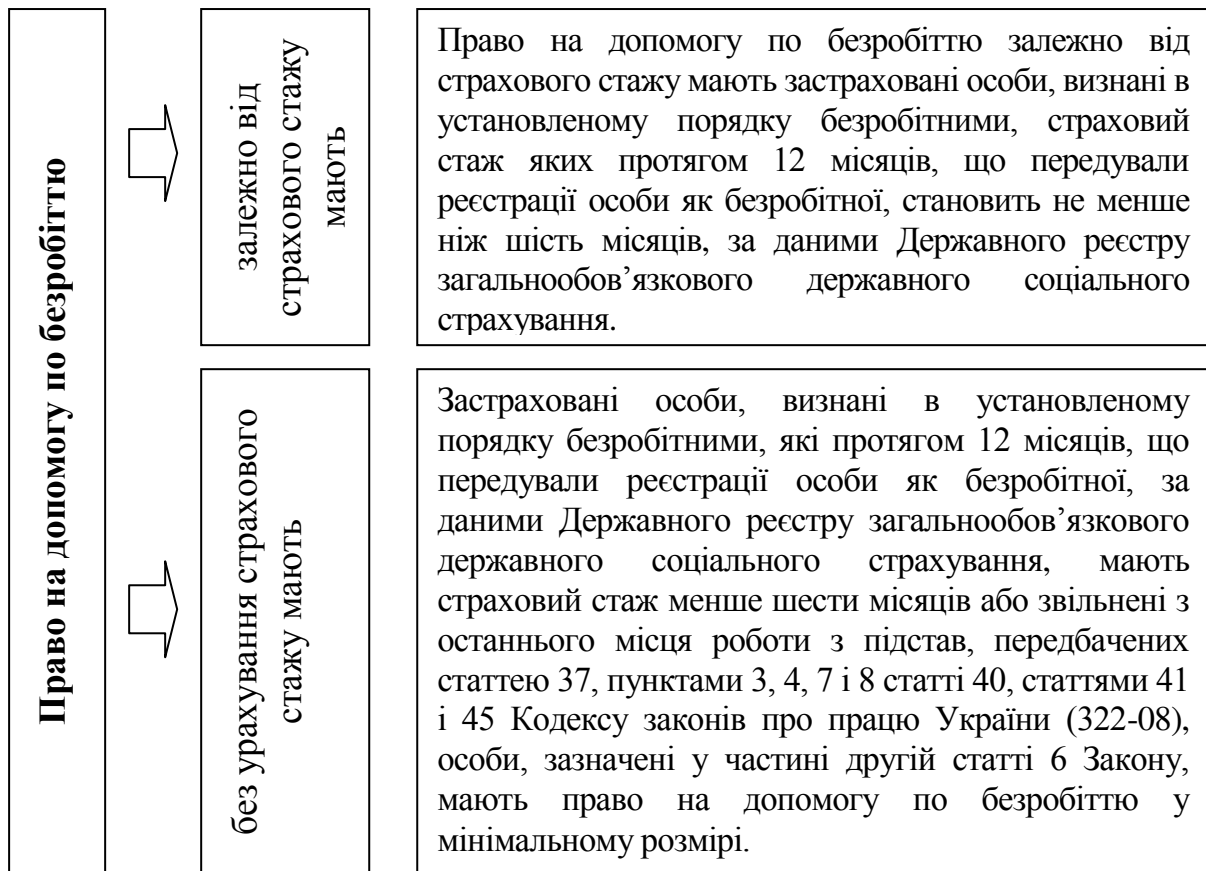
$$ТП = Св : В,$$

де ТП – тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу та визначається у місяцях;

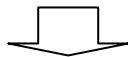
Св – сума єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, сплаченого за відповідний місяць;

В – мінімальний розмір страхового внеску за відповідний місяць.

УМОВИ ТА ТРИВАЛІСТЬ ВИПЛАТИ ДОПОМОГИ ПО БЕЗРОБІТТЮ

Допомога по безробіттю виплачується з 8-го дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості.

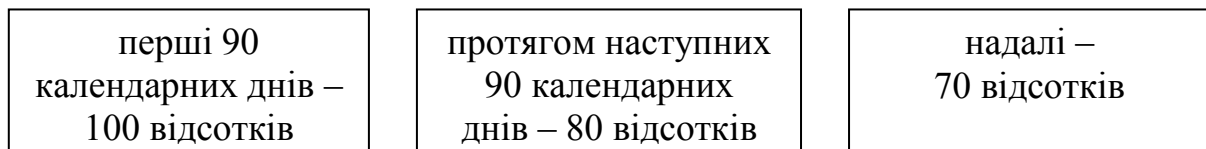
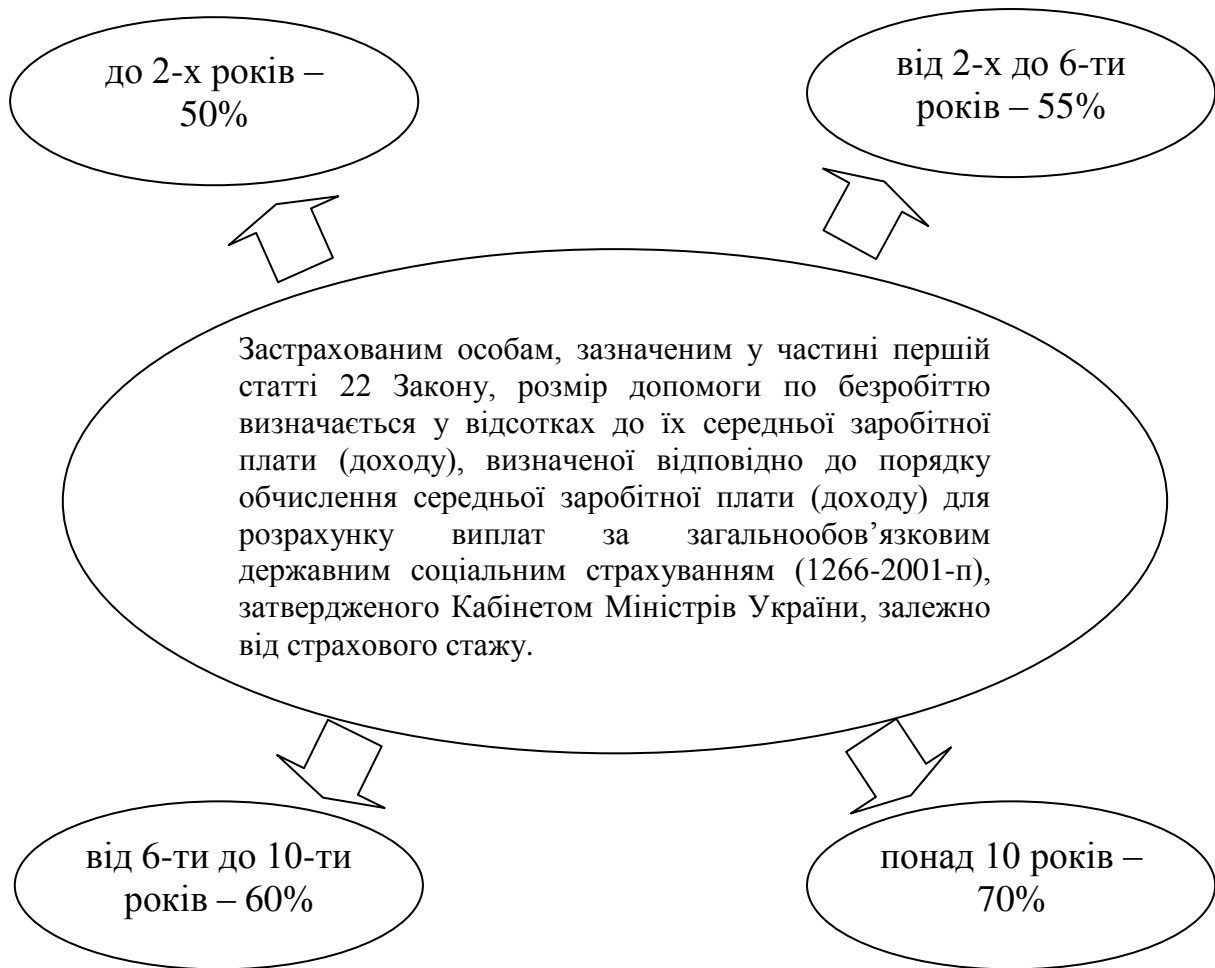

Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років, а для осіб, зазначених у частині другій статті 6 Закону, – 180 календарних днів.

Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів.

Допомога по безробіттю може виплачуватись одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи, крім осіб, зазначених у частині другій статті 6 Закону. Ця допомога виплачується особам, яким виповнилося 18 років, за їх бажанням.

РОЗМІР ДОПОМОГИ ПО БЕЗРОБІТТЮ

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру

Допомога по безробіттю особам, зазначеним у частині другій статті 22 Закону, виплачується у мінімальному розмірі, який встановлюється правлінням Фонду.

Допомога по безробіттю особам, які звільнилися з останнього місяця роботи за власним бажанням без поважних причин, призначається з урахуванням страхового стажу і її виплата починається з 91-го календарного дня.

У середньомісячну заробітну плату (дохід) для обчислення допомоги по безробіттю включаються всі види виплат, на які нараховувалися страхові внески, які підтверджуються даними Єдиного державного реєстру застрахованих осіб Пенсійного фонду України.

Допомога по безробіттю не може перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом.

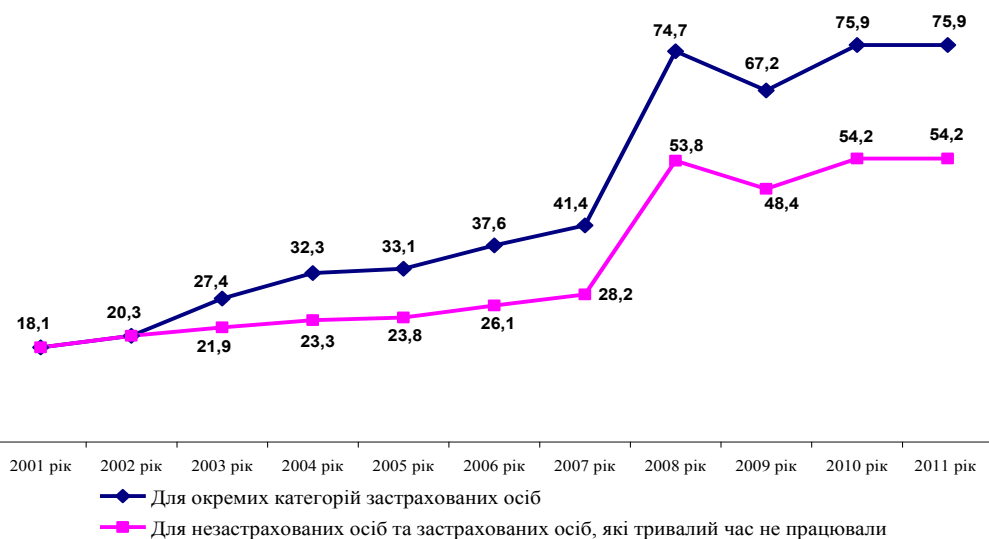

Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності здійснюється у розмірі допомоги по безробіттю, нарахованої відповідно до статті 23 Закону № 1533-III, у розрахунку на рік.

Порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності, встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики за погодженням з правлінням Фонду.

Співвідношення мінімальної допомоги по безробіттю до прожиткового мінімуму для працездатних осіб, відсотків (на кінець року)

Виплата допомоги по безробіттю припиняється у разі:

- 1) працевлаштування безробітного;
- 2) поновлення безробітного на роботі за рішенням суду;
- 3) вступу до навчального закладу на навчання з відривом від виробництва;
- 4) відрахування з навчального закладу;
- 5) призову на строкову військову чи альтернативну (невійськову) службу;
- 6) набрання законної сили вироком суду про позбавлення волі безробітного або направлення його за рішенням суду на примусове лікування;
- 7) призначення чи отримання права на призначення пенсії за віком, у тому числі на пільгових умовах, пенсії за вислугу років або досягнення особою встановленого законом пенсійного віку;
- 8) призначення виплати на підставі документів, що містять неправдиві відомості;
- 9) подання письмової заяви про бажання здійснювати догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 10) подання письмової заяви про відмову від послуг державної служби зайнятості;
- 11) зміни місця проживання;
- 12) закінчення строку їх виплати;
- 13) зняття з обліку за невідвідування без поважних причин державної служби зайнятості 30 і більше календарних днів;
- 14) відмови безробітного від двох пропозицій підходящої роботи або від двох пропозицій проходження професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості, у тому числі осіб, які вперше шукають роботу та не мають професії (спеціальності);
- 15) відмови від роботи за спеціальністю, професією, набутою після професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості;
- 16) смерті безробітного.

Виплата допомоги по безробіттю припиняється на період призначення безробітній жінці допомоги по вагітності та пологах, допомоги по догляду безробітним за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Тривалість виплати допомоги по безробіттю, матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації скорочується на строк до 90 календарних днів у разі:

- звільнення з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин чи за угодою сторін (на 90 календарних днів);
- звільнення з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7, 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України (на 90 календарних днів);
- приховування відомостей про працевлаштування на тимчасову роботу (в тому числі за межами України) або здійснення іншої діяльності за винагороду в період одержання допомоги по безробіттю;
- порушення умов і строку реєстрації та перереєстрації як безробітного, а також недотримання рекомендацій щодо сприяння працевлаштуванню;
- перереєстрації безробітного, який був знятий з обліку за невідвідування державної служби зайнятості більше 30 календарних днів без поважних причин та не сприяв своєму працевлаштуванню;
- припинення без поважних причин професійної підготовки, перепідготовки чи підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості.

У 2011 році на обліку в Державній службі зайнятості перебувало 1,9 млн. незайнятих громадян. Статус безробітного мали 1,4 млн. осіб, з яких отримували допомогу по безробіттю 1,2 млн. осіб.

Державною службою зайнятості у 2011 році було працевлаштовано 762,7 тис. незайнятих громадян, що на 18,2 тис. осіб більше, ніж у 2010 році.

Державна служба зайнятості здійснює працевлаштування безробітних громадян шляхом надання дотацій роботодавцям за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Протягом 2011 року за рахунок надання дотацій працевлаштувалися 35,4 тис. осіб

Протягом 2011 року таку допомогу для організації підприємницької діяльності отримали понад 17 тис. осіб. Розгортання підприємницької діяльності безробітними здійснювалось у сфері побутових послуг населенню, сільськогосподарського виробництва, торговельно-посередницької діяльності, пасажирських перевезень та ремонту автомобілів, бухгалтерських, комп'ютерних, юридично-консультаційних, ветеринарних, перукарських послуг, послуг у сфері туризму тощо.

8.3. Джерела формування та напрями використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

Джерелами формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття є:

- 1) страхові внески страхувальників;
- 2) суми фінансових санкцій, застосованих відповідно до Закону 1533-14 та Закону України «Про зайнятість населення» (5067-17), інших законів до підприємств, установ, організацій та фізичних осіб-підприємців за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів Фонду, недотримання законодавства про зайнятість населення, а також суми адміністративних штрафів, накладених відповідно до закону на посадових осіб та громадян за такі порушення;
- 3) кошти державного бюджету, що спрямовуються до Фонду у випадках, установлених законом;
- 4) доходи від розміщення тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду;
- 5) благодійні внески підприємств, установ, організацій;
- 6) інші надходження відповідно до законодавства України.

Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття використовуються на:

- 1) виплату забезпечення та надання соціальних послуг, передбачених статтею 7 Закону 1533-14, фінансування заходів, передбачених статтею 71 Закону 1533-14;
- 2) здійснення заходів відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» (5067-17);
- 3) відшкодування Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних із достроковим виходом на пенсію осіб, зазначених у частині другій статті 20 Закону 1533-14;

Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття використовуються на:

- 4) фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення й трудової міграції, його територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, матеріальне й соціально-побутове забезпечення його працівників; організацію роботи правління Фонду, розвиток та функціонування Єдиної інформаційно-аналітичної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення й трудової міграції;
- 5) формування резерву коштів Фонду.

Видатки бюджету Фонду щодо забезпечення виплати допомоги по безробіттю є захищеними. Фінансування цих видатків здійснюється у першочерговому порядку.

Із метою забезпечення фінансової стабільності Фонду утворюється резерв коштів Фонду, який не може перевищувати суму, необхідну для виплати допомоги по безробіттю в розрахунку *не менш як на п'ять календарних днів*.

До коштів страхування на випадок безробіття застосовується казначейська форма обслуговування в порядку, передбаченому для обслуговування Державного бюджету України.

Резерв коштів Фонду зберігається на спеціальному рахунку в уповноваженому банку України. Резерв коштів Фонду використовується за цільовим призначенням за рішенням правління Фонду.

Виконання бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, тис.грн.

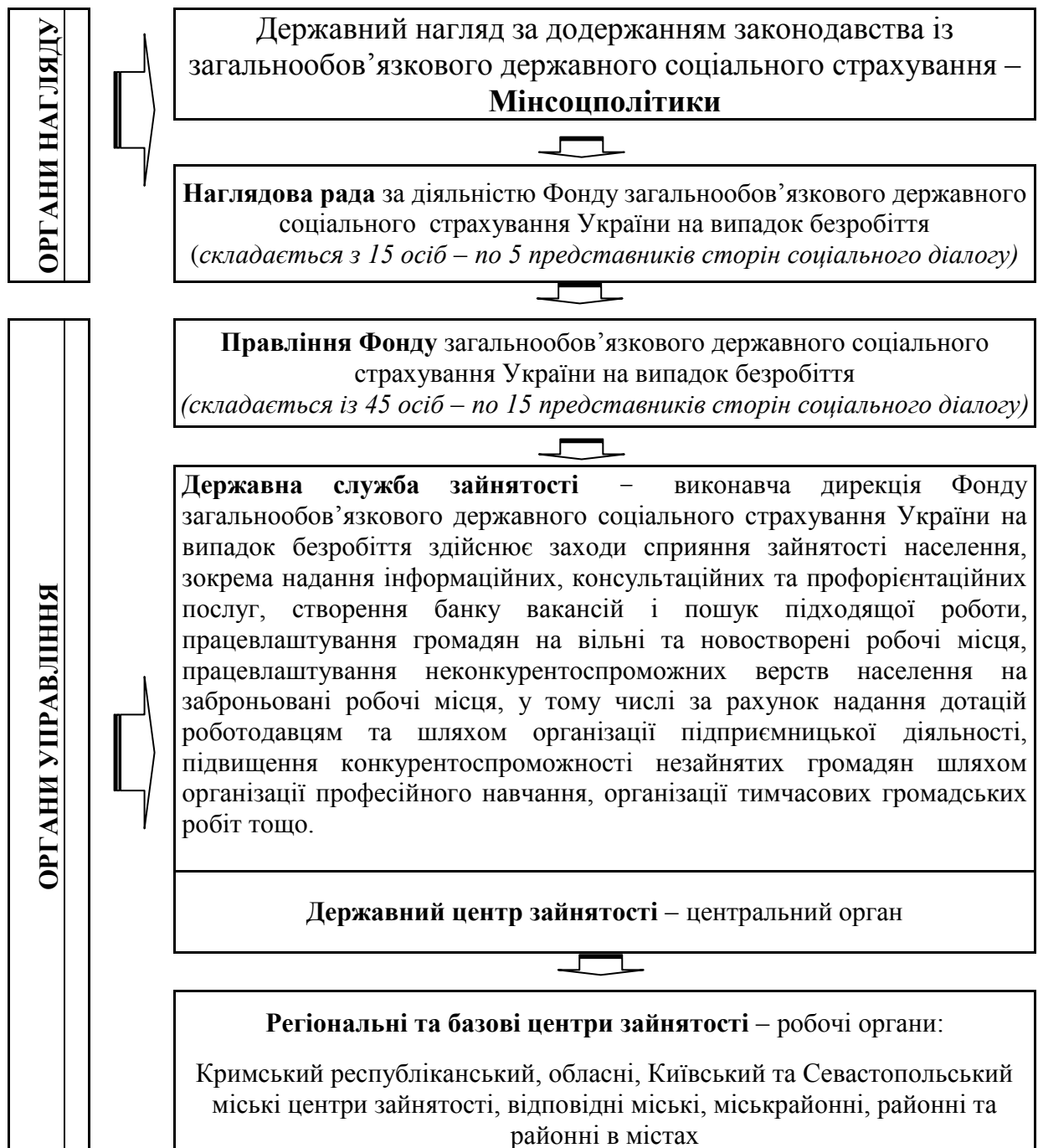
№ з/п	Показники	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
Доходи						
1	Залишок коштів на початок року	137 421,0	295 752,4	345 848,7	267 348,6	658 061,0
	в т.ч. резерв Фонду за попередній рік	21 588,7	24 931,9	40 853,8	64 593,0	57 518,7
2	Надходження в поточному році, з них:	3 718 096,9	4 463 101,6	5 804 385,0	7 189 952,4	8 075 633,4
2.1	Страхові внески	3 594 792,9	4 717 239,4	5 759 148,2	7 121 204,3	7 982 120,6
2.2	Інші	23 072,4	42 580,3	44 799,3	67 198,8	72 594,4
2.3	Кошти державного бюджету	100 231,6	3 281,9	437,5	1 549,3	20 918,4
	Усього доходів	3 855 517,9	5 058 854,0	6 150 233,7	7 457 301,0	8 733 694,4
Видатки						
1	Матеріальне забезпечення та соціальні послуги, всього	2 474 688,2	3 519 161,0	4 863 823,2	4 770 146,8	6 059 882,9
	Допомога по безробіттю та матеріальна допомога у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного	1 771 886,8	2 352 076,4	4 031 457,2	3 023 462,7	3 772 803,9
	Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності	96 337,9	182 977,2	1 431,5	107 522,4	159 427,5
	Допомога на поховання	1 593,9	1 682,1	1 688,5	1 203,6	1 406,4
	Комісійна винагорода банкам за здійснення виплат матеріального забезпечення незайнятому населенню	5 196,0	7 114,7	11 233,7	8 695,5	10 930,6
	Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації безробітних	121 709,3	230 772,9	277 519,1	689 285,9	550 709,0
	Організація громадських робіт для безробітних	83 013,9	106 728,5	71 169,3	186 452,1	301 363,8
	Працевлаштування безробітних шляхом надання дотацій роботодавцям	294 424,2	383 457,3	368 933,2	404 185,3	874 470,3
	Інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням, і їх забезпечення	100 526,2	254 351,9	59 890,5	133 505,6	172 440,5
	Профорієнтація та її забезпечення	x	x	29 197,7	213 144,9	216 330,9
	Допомога по частковому безробіттю, профілактика настання страхових випадків	x	x	11 302,5	2 718,8	x
2	Розвиток та супроводження Єдиної інформаційно-аналітичної системи ДСЗ	62 049,3	97 567,5	66 739,6	178 783,5	181 198,8
3	Відшкодування Пенсійному фонду витрат, пов'язаних із достроковим виходом працівників на пенсію	150 197,1	11 082,8	6 736,3	24 427,3	90 618,2
4	Утримання й забезпечення діяльності виконавчої дирекції та її робочих органів, ПК ДСЗ, управління Фондом	583 451,3	846 648,5	846 349,2	1 061 330,2	1 232 527,0
5	Створення умов прийому, надання соціальних послуг та розвиток матеріальної бази	159 384,3	238 545,5	99 236,8	406 654,4	216 869,7
6	Спрямування коштів на створення нових робочих місць для забезпечення зайнятості мешканців вугледобувних регіонів*	129 995,3	x	x	357 802,4	362 007,1
7	Резерв Фонду	24 931,9	40 853,8	64 593,0	57 518,7	54 004,2
8	Перерахування залишків коштів	x	x	x	95,4	0,4
9	Усього видатків	3 584 697,4	4 753 859,1	5 947 478,1	6 856 758,7	8 197 108,3
	Частина єдиного соціального внеску на ЗДСС України на випадок безробіття**	1,8	1,8	2,2	2,2	2,1

* 2007 рік – спрямування Фондом коштів на створення нових робочих місць для працевлаштування незайнятого населення, що перебуває на обліку в державній службі зайнятості вугледобувних регіонів, де ліквідовано шахти

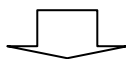
** до 2010 року - середньорічний розмір страхових внесків до Фонду, %

8.4. Управління страхуванням на випадок безробіття через Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття

Управління Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття

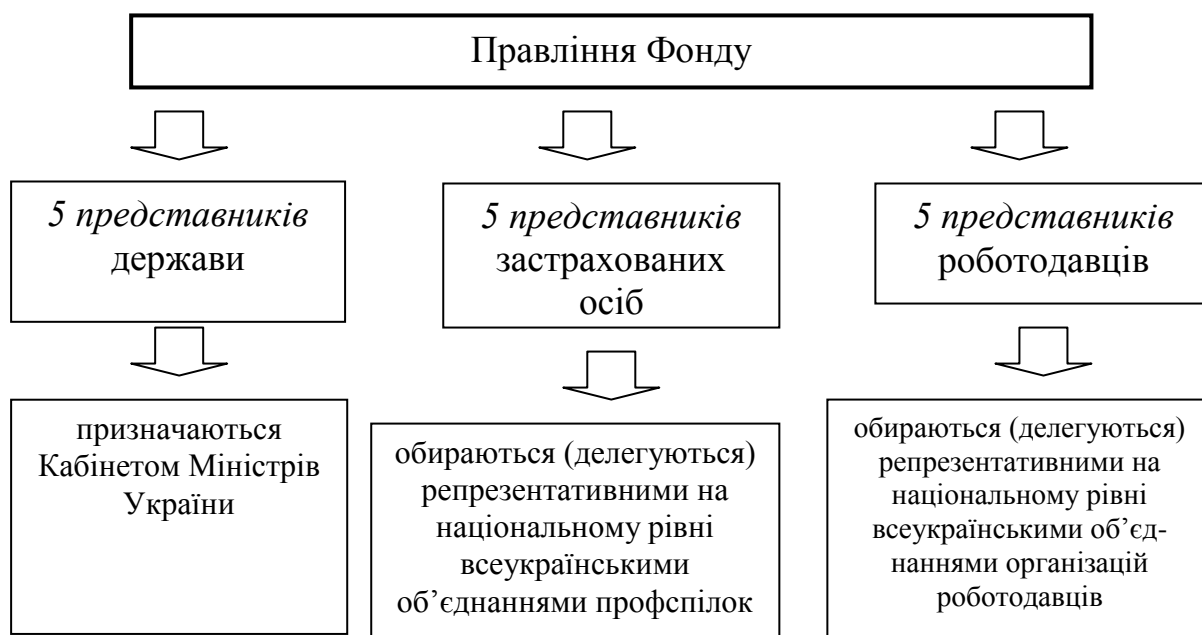

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття створюється для управління страхуванням на випадок безробіття, акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплати забезпечення та надання соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно із Законом № 1533-III і статутом Фонду.

Діяльність Фонду регулюється Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Законом України «Про зайнятість населення», цим Законом, іншими законами у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування та статутом Фонду, який затверджується правлінням Фонду.

Управління Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття здійснюється на паритетній основі. Управління Фондом здійснюють його правління та виконавча дирекція.

Порядок обрання (делегування) таких представників визначається сторонами соціального діалогу самостійно.

Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття очолює голова, який обирається із членів правління Фонду строком на два роки почергово від представників кожної сторони. Голова правління Фонду має двох заступників, котрі разом із ним представляють сторони.

Повноваження правління Фонду:

- визначає перспективні та поточні завдання Фонду;
- обирає голову правління Фонду та його заступників;
- затверджує статут Фонду;
- вносить Міністрові – керівникові центрального органу виконавчої влади у сфері соціальної політики у разі порушення керівником центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, або його заступниками законодавства обґрунтоване подання про звільнення;
- затверджує бюджет Фонду;
- заслуховує звіт про виконання бюджету Фонду;
- вносить центральному органу виконавчої влади у сфері соціальної політики пропозиції щодо розміру частини єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовується на страхування на випадок безробіття;
- вирішує інші питання відповідно до статуту Фонду.

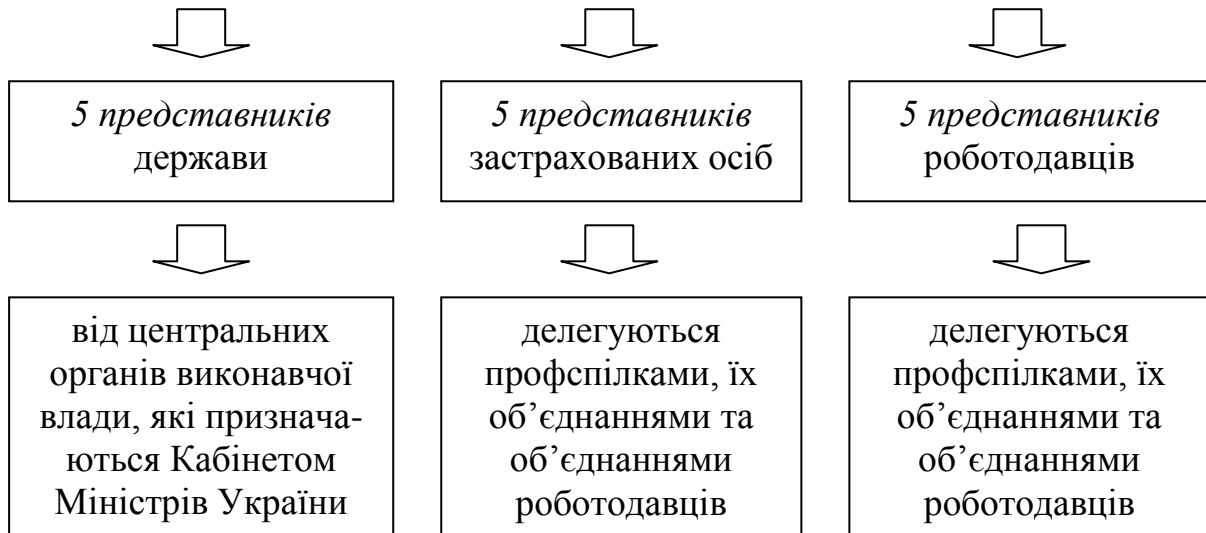
Правління Фонду проводить свої засідання відповідно до затвердженого плану, але не рідше ніж один раз на квартал.

Засідання правління Фонду є правомочним, якщо на ньому присутні від кожної сторони не менше ніж дві третини її представників.

Рішення правління Фонду вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від загальної чисельності членів правління.

Нагляд за діяльністю Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття здійснює Наглядова рада. **Наглядова рада** контролює виконання Фондом статутних завдань та цільове використання ним коштів.

Наглядова рада складається з 15-ти осіб

Строк повноважень членів Наглядової ради становить *шість років*.

Повноваження Наглядової ради:

- обирає голову Наглядової ради та затверджує двох його заступників, які разом із головою представляють сторони;
- затверджує регламент роботи Наглядової ради;
- заслуховує звіти правління Фонду та його виконавчої дирекції з питань виконання статутних завдань і цільового використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- у разі потреби вимагає від правління Фонду проведення аудиторської перевірки його діяльності;
- ставить питання про відповідальність посадових осіб виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів за виявлені порушення;
- одержує необхідну інформацію про роботу органів управління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте характеристику суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
2. Назвіть принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
3. Визначте умови надання допомоги по частковому безробіттю.
4. Розкрийте механізм визначення розміру та тривалості виплати допомоги по частковому безробіттю.
5. Назвіть види забезпечення й соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття.
6. Назвіть джерела формування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
7. Визначте напрями спрямування коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
8. Схарактеризуйте умови та тривалість виплати допомоги по безробіттю.
9. Розкрийте особливості розрахунку розміру допомоги по безробіттю.
10. Перелічіть випадки, у разі настання яких виплата допомоги по безробіттю припиняється.
11. Розкрийте структуру Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
12. Схарактеризуйте органи управління Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
13. У чому полягають повноваження правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття?
14. Перелічіть повноваження виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
15. Назвіть повноваження Наглядової ради Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

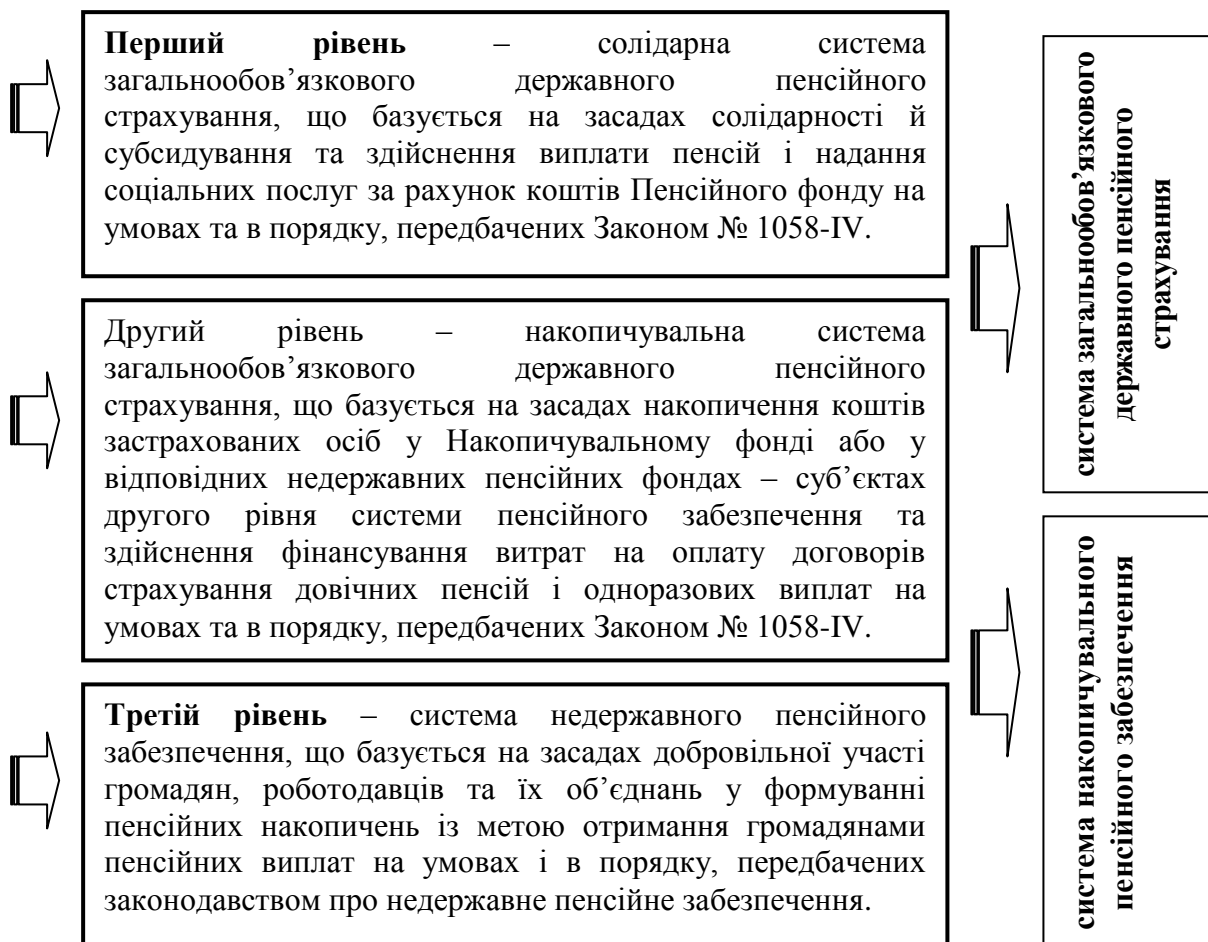
Тема 9. ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

- 9.1. Загальна характеристика пенсійного страхування.
- 9.2. Види пенсійних виплат і соціальних послуг.
- 9.3. Умови надання та порядок обчислення пенсій.
- 9.4. Порядок визначення заробітної плати для обчислення пенсії в солідарній системі.
- 9.5. Пенсійний фонд України.

Ключові терміни та поняття: пенсійна система; пенсійне страхування; пенсійний контракт; пенсійна схема; солідарна система, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; страховий стаж; пенсійний фонд.

9.1. Загальна характеристика пенсійного страхування

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів

Трирівнева пенсійна система

Другий рівень

Система обов'язкових індивідуальних пенсійних накопичень працівників

Джерело: обов'язкові пенсійні внески працівників (роботодавців на користь працівників), що накопичуються на їхніх рахунках, інвестуються з метою примноження (в Україні не працює)

Пенсія з ОНС

Перший рівень

Державна обов'язкова система соціальної безпеки громадян (солідарна система)

Джерело: загальнодержавні податки або збори

Державна пенсія

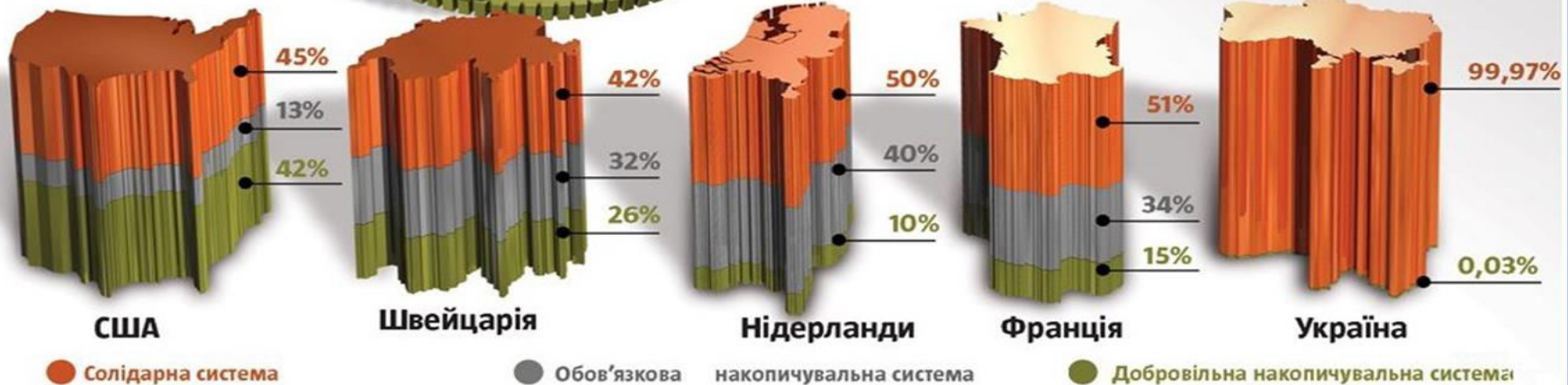
Третій рівень

Недержавне пенсійне забезпечення. Система добровільних пенсійних накопичень

Джерело: пенсійні внески добровільно сплачуються працівниками (роботодавцями на користь працівників) до недержавних пенсійних фондів

Пенсія з НПФ

Середня частка пенсії з різних рівнів пенсійної системи, у деяких країнах світу, %

Громадяни України можуть бути учасниками та отримувати пенсійні виплати одночасно з різних рівнів системи пенсійного забезпечення в Україні. Обов'язковість участі або обмеження щодо участі громадян у відповідних рівнях системи пенсійного забезпечення в Україні й отримання пенсійних виплат устанавлюються законами з питань пенсійного забезпечення.

Суб'єкти солідарної системи

- застраховані особи, а в окремих випадках члени їхніх сімей та інші особи;
- страхувальники;
- Пенсійний фонд;
- уповноважений банк;
- підприємства, установи, організації, що здійснюють виплату і доставку пенсій

Суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення

- особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення й інвестування коштів;
- підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;
- Накопичувальний фонд;
- недержавні пенсійні фонди;
- юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами;
- зберігач;
- страхові організації

Законодавство про пенсійне забезпечення базується на Конституції України, складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV зі змінами та доповненнями, Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», законів, якими встановлюються умови пенсійного забезпечення, відмінні від загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення, міжнародних договорів із пенсійного забезпечення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також інших законів та нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до законів про пенсійне забезпечення, що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні (стаття 4 Закону № 1058-IV).

**Загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню
підлягають:**

- 1) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності й господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств і організацій, в об'єднаннях громадян, у фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та інших осіб (включаючи юридичних і фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які вибрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок) на умовах трудового договору (контракту) або працюють на інших умовах, передбачених законодавством, або виконують роботи на зазначених підприємствах, в установах, організаціях чи у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру;
- 2) члени колективних та орендних підприємств, сільськогосподарських кооперативів, у тому числі ті, котрі вибрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок);
- 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, у тому числі ті, які вибрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок), та члени сімей зазначених фізичних осіб, котрі беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності;
- 4) особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою й іншою діяльністю, пов'язаною з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності;
- 5) громадяни України, котрі працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах, консульських установах України, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах підприємств та організацій (у тому числі міжнародних), створених відповідно до законодавства України;
- 6) громадяни України й особи без громадянства, які працюють в іноземних дипломатичних представництвах і консульських установах іноземних держав, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах іноземних підприємств та організацій, міжнародних організацій, розташованих на території України;
- 7) особи, обрані на виборні посади до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, профспілок, політичних партій, котрі отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на виборній посаді;

- 8) особи, які проходять строкову військову службу в Збройних силах України, Службі безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, а також в органах Міністерства внутрішніх справ України;
- 9) працівники воєнізованих формувань, гірничорятувальних частин незалежно від підпорядкування, а також особовий склад аварійно-рятувальної служби, створеної відповідно до законодавства на постійній основі;
- 10) особи, котрі проходять альтернативну (невійськову) службу;
- 11) особи, які отримують щомісячні страхові виплати відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», крім осіб, котрі одержують виплати у зв'язку зі смертю годувальника, й непрацюючих осіб, які отримують пенсії по інвалідності від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання;
- 12) особи, котрі проходять професійну підготовку, перепідготовку або підвищення кваліфікації з відривом від виробництва за направленням підприємств, установ, організацій (без збереження заробітної плати та з отриманням стипендії відповідно до законодавства);
- 13) особи, які відповідно до законів отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 14) один із непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, котрі фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за інвалідом I групи або за престарілим, котрий за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду чи досяг 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу або компенсацію відповідно до законодавства;
- 15) особи, які одержують допомогу з тимчасової непрацездатності;
- 16) військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби), особи рядового і начальницького складу;
- 17) батьки – вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства;
- 18) дружини (чоловіки) працівників дипломатичної служби – під час перебування за кордоном за місцем проходження дипломатичної служби чоловіка (дружини).

**Добровільна участь у системі загальнообов'язкового
державного пенсійного страхування**

Особи, котрі досягли 16-річного віку та не належать до кола осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, у тому числі іноземці й особи без громадянства, котрі постійно проживають або працюють на території України, громадяни України, які постійно проживають чи працюють за межами України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість котрих надана Верховною Радою України, **мають право** на добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування протягом терміну, визначеного в договорі про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, але не менше одного року

подають до територіального органу Пенсійного фонду за місцем проживання відповідну заяву за формою, встановленою правлінням Пенсійного фонду, та документи за затвердженим ним переліком

Територіальний орган Пенсійного фонду, що отримав заяву, має право перевіряти викладені в заяві відомості й вимагати від особи, яка подала заяву, документи, що підтверджують зазначені відомості

З особою, яка подала заяву про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, територіальним органом Пенсійного фонду в термін **не пізніше ніж 30 календарних днів** із дня отримання заяви укладається договір про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування відповідно до типового договору, що затверджується правлінням Пенсійного фонду

Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством, а також осіб, котрі забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності

законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

права на добровільну участь у системі загальнообов'язкового пенсійного страхування осіб, які відповідно до Закону № 1058-IV не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню

зацікавленості кожної працездатної особи у власному матеріальному забезпеченні після виходу на пенсію

рівноправності застрахованих осіб щодо отримання пенсійних виплат та виконання обов'язків стосовно сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

диференціації розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу й розміру заробітної плати (доходу)

солідарності та субсидування в солідарній системі

фінансування видатків на виплату пенсій, надання соціальних послуг за рахунок страхових внесків, бюджетних коштів і коштів цільових фондів

спрямування частини страхових внесків до Накопичувального фонду для здійснення оплати договорів страхування довічної пенсії й одноразової виплати залежно від розмірів накопичень застрахованої особи з урахуванням інвестиційного доходу

державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав, передбачених Законом

організації управління Пенсійним фондом на основі паритетності, на засадах гласності, прозорості, доступності його діяльності

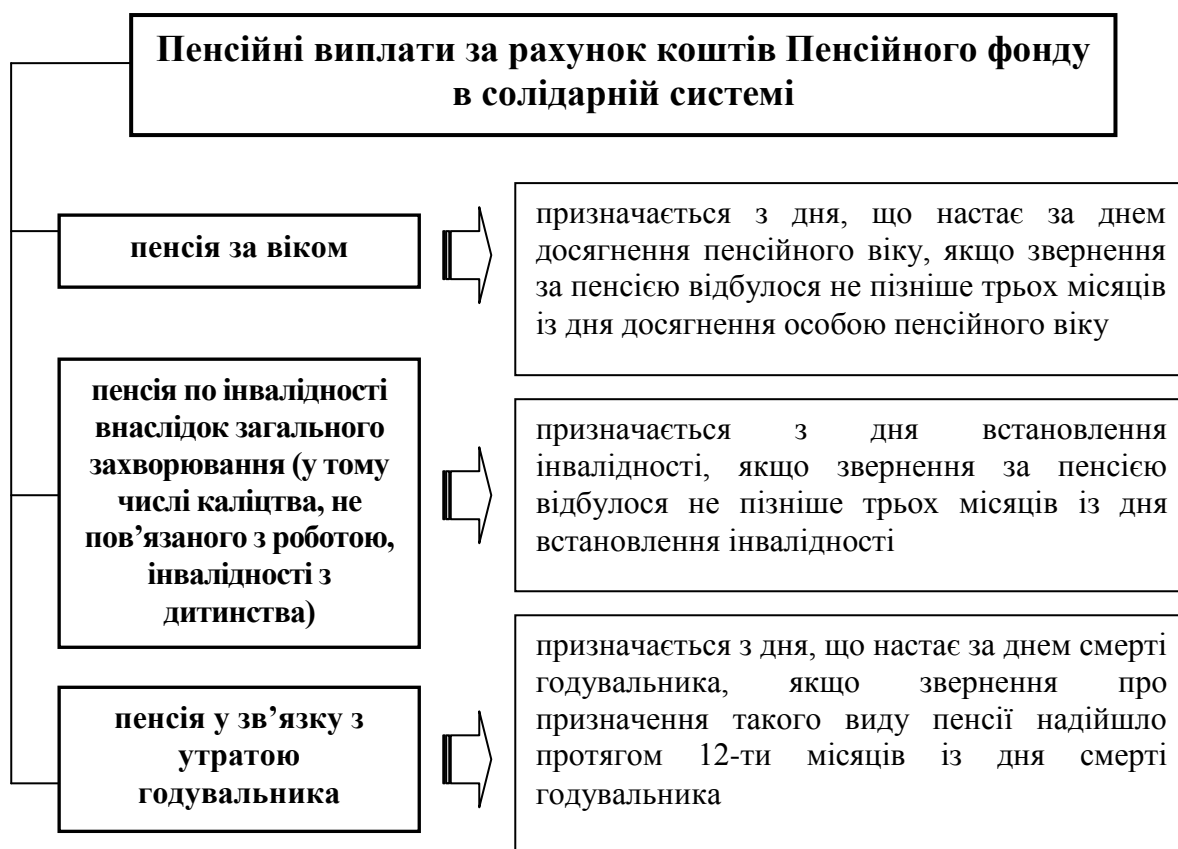

обов'язковості фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду витрат, пов'язаних із виплатою пенсій та наданням соціальних послуг, в обсягах, передбачених Законом

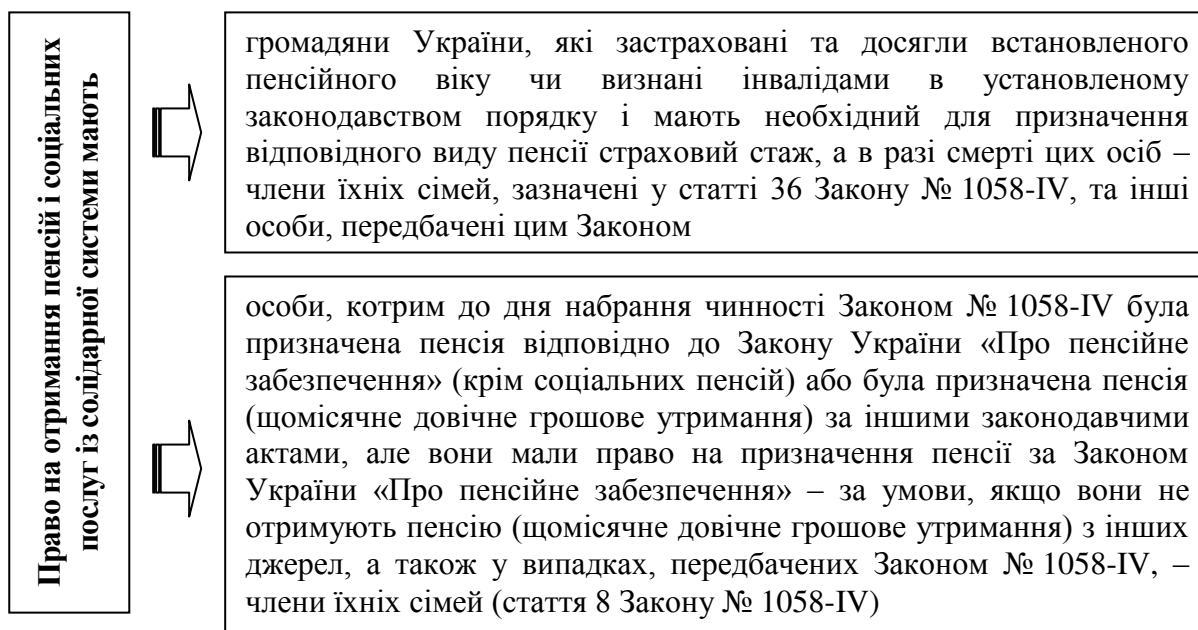

цільового й ефективного використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; відповідальності суб'єктів системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування за порушення норм Закону

9.2. Види пенсійних виплат і соціальних послуг

Пенсії, інші види соціальних виплат і допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

У солідарній системі надаються соціальні послуги за рахунок коштів Пенсійного фонду, до яких належить допомога на поховання пенсіонера.

Право на отримання довічної пенсії та одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування мають застраховані особи і члени їхніх сімей та/або спадкоємці на умовах та в порядку, визначених Законом № 1058-IV.

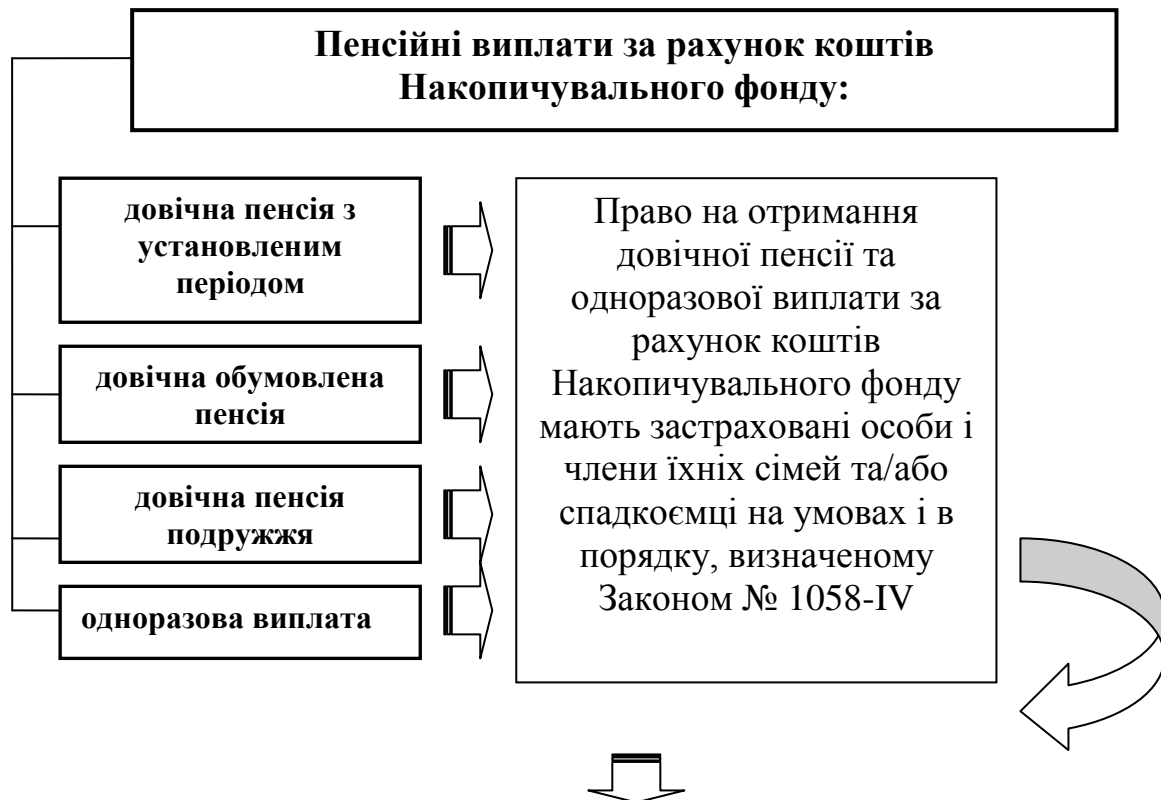

Особи, які не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, але добровільно сплачували страхові внески в порядку та розмірах, встановлених законом, до солідарної системи та/або накопичувальної системи пенсійного страхування, **мають право** на умовах, визначених Законом № 1058-IV, на отримання пенсії і соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду та/або отримання довічної пенсії чи одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на отримання пенсійних виплат і соціальних послуг із системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування нарівні з громадянами України на умовах та в порядку, передбачених цим Законом № 1058-IV, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

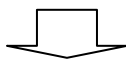
Особи, які не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, але добровільно сплачували страхові внески в порядку та розмірах, установлених законом, до солідарної системи й/або накопичувальної системи пенсійного страхування, мають право на умовах, визначених Законом № 1058-IV, на отримання пенсії та соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду й/або отримання довічної пенсії чи одноразової виплати за рахунок коштів Накопичувального фонду

Особі, котра має одночасно право на різні види пенсії (за віком, по інвалідності, у зв'язку з утратою годувальника), призначається один із цих видів пенсії за її вибором.

Особі, яка має право на довічну пенсію, призначається один із видів довічної пенсії за її вибором.

9.3. Умови надання та порядок обчислення пенсій

ПЕНСІЇ ЗА ВІКОМ У СОЛІДАРНІЙ СИСТЕМІ

Особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років.

Розмір пенсії за віком визначається за формулою

$$П = Зп \times Кс,$$

де **П** – розмір пенсії, грн.;

Зп – заробітна плата (дохід) застрахованої особи, визначена відповідно до статті 40 Закону № 1058-IV, з якої обчислюється пенсія, грн.;

Кс – коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи, визначений відповідно до статті 25 Закону № 1058-IV.

Коефіцієнт страхового стажу (стаття 25)

$$Кс = \frac{См \times Вс}{100 \% \times 12},$$

де **Кс** – коефіцієнт страхового стажу;

См – сума місяців страхового стажу;

Вс – визначена відповідно до Закону № 1058-IV величина оцінки одного року страхового стажу (у відсотках). За період участі тільки в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35%, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування – 1,08%.

Для особи, яка брала участь у солідарній і накопичувальній системах, визначається один коефіцієнт страхового стажу як сума коефіцієнта страхового стажу за період участі тільки в солідарній системі та коефіцієнта страхового стажу, визначеного за період участі в солідарній і накопичувальній системах.

Розмір пенсії

Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати **десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.**

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу встановлюється в розмірі **визначеного законом прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.** У разі виплати застрахованій особі довічної пенсії, передбаченої Законом № 1058-IV, мінімальний розмір пенсії за віком у солідарній системі зменшується на розмір зазначеної пенсії.

За кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1% розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 Закону № 1058-IV, але не більш як на 1% мінімального розміру пенсії за віком, зазначеного в абзаці першому цієї статті.

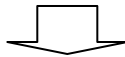
Особі, яка набула право на пенсію за віком відповідно до Закону № 1058-IV, але після досягнення пенсійного віку, передбаченого абзацом першим частини першої статті 26 цього Закону, виявила бажання працювати й одержувати пенсію з більш пізнього віку, пенсія за віком призначається з урахуванням страхового стажу на день звернення за призначенням пенсії з підвищенням розміру пенсії за віком, обчисленого відповідно до статті 27 цього Закону, на такий відсоток:

- на 0,5% – за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку в разі відстрочення виходу на пенсію на строк до 60 місяців;
- на 0,75% – за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк понад 60 місяців.

ПЕНСІЇ ПО ІНВАЛІДНОСТІ В СОЛІДАРНІЙ СИСТЕМІ

Пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) за наявності страхового стажу, передбаченого статтею 32 Закону № 1058-IV.

Причина, група, час настання інвалідності, строк, на який устанавлюється інвалідність, визначаються органом медико-соціальної експертизи згідно із законодавством.

Особи, визнані інвалідами, мають право на пенсію по інвалідності за наявності такого страхового стажу на час настання інвалідності або на день звернення за пенсією:

для інвалідів I групи

- до досягнення особою 25 років включно – 1 рік;
- від 26 років до досягнення особою 28 років включно – 2 роки;
- від 29 років до досягнення особою 31 року включно – 3 роки;
- від 32 років до досягнення особою 34 років включно – 4 роки;
- від 35 років до досягнення особою 37 років включно – 5 років;
- від 38 років до досягнення особою 40 років включно – 6 років;
- від 41 року до досягнення особою 43 років включно – 7 років;
- від 44 років до досягнення особою 48 років включно – 8 років;
- від 49 років до досягнення особою 53 років включно – 9 років;
- від 54 років до досягнення особою 59 років включно – 10 років;

для інвалідів II та III груп

- до досягнення особою 23 років включно – 1 рік;
- від 24 років до досягнення особою 26 років включно – 2 роки;
- від 27 років до досягнення особою 28 років включно – 3 роки;
- від 29 років до досягнення особою 31 року включно – 4 роки;
- від 32 років до досягнення особою 33 років включно – 5 років;
- від 34 років до досягнення особою 35 років включно – 6 років;
- від 36 років до досягнення особою 37 років включно – 7 років;
- від 38 років до досягнення особою 39 років включно – 8 років;
- від 40 років до досягнення особою 42 років включно – 9 років;
- від 43 років до досягнення особою 45 років включно – 10 років;
- від 46 років до досягнення особою 48 років включно – 11 років;
- від 49 років до досягнення особою 51 року включно – 12 років;
- від 52 років до досягнення особою 55 років включно – 13 років;
- від 56 років до досягнення особою 59 років включно – 14 років.

Пенсія по інвалідності призначається незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи.

Пенсія по інвалідності від нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання призначається відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Розмір пенсії по інвалідності

Пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності призначається в таких розмірах:

інвалідам I групи –
100 відсотків пенсії
за віком

інвалідам II групи –
90 відсотків пенсії
за віком

інвалідам III групи –
50 відсотків пенсії за
віком

Непрацюючі інваліди II групи за їх вибором мають право на призначення пенсії по інвалідності в розмірі пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону, за наявності такого страхового стажу:

- у жінок – 20 років, а у чоловіків – 25 років, якщо їм уперше встановлено інвалідність у віці до 46 років включно;
- у жінок – 21 рік, а у чоловіків – 26 років, якщо їм уперше встановлено інвалідність у віці до 48 років включно;
- у жінок – 22 роки, а у чоловіків – 27 років, якщо їм уперше встановлено інвалідність у віці до 50 років включно;
- у жінок – 23 роки, а у чоловіків – 28 років, якщо їм уперше встановлено інвалідність у віці до 53 років включно;
- у жінок – 24 роки, а у чоловіків – 29 років, якщо їм уперше встановлено інвалідність у віці до 56 років включно;
- у жінок – 25 років, а у чоловіків – 30 років, якщо їм уперше встановлено інвалідність у віці до 59 років включно.

Непрацюючі інваліди II групи, визнані інвалідами після досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону № 1058-IV, та інваліди III групи за їх вибором мають право на призначення пенсії по інвалідності в розмірі пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону № 1058-IV, за наявності страхового стажу, зазначеного в абзаці першому частини першої статті 28 Закону № 1058-IV.

Пенсія по інвалідності призначається на весь строк установлення інвалідності. Інвалідам-чоловікам старше 60 років і жінкам старше 55 років пенсії по інвалідності призначаються довічно. Повторний огляд цих інвалідів провадиться тільки за їх заявою.

У разі зміни групи інвалідності пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи інвалідності.

У разі, якщо особа не з'явилася в органи медико-соціальної експертизи на повторний огляд у визначений для цього строк, виплата пенсії по інвалідності припиняється з першого числа місяця, наступного за місяцем, у якому вона мала з'явитися на повторний огляд.

У разі, якщо строк повторного огляду медико-соціальної експертизи інвалідом пропущено з поважних причин або в разі визнання його знову інвалідом, виплата пенсії по інвалідності відновлюється з дня, з якого припинено виплату, до дня повторного огляду, але не більш як за три роки, якщо орган медико-соціальної експертизи визнає її за цей період інвалідом. При цьому якщо під час повторного огляду інваліда переведено на іншу групу інвалідності (вищу або нижчу), пенсія за зазначений період виплачується за попередньою групою інвалідності.

Органи медико-соціальної експертизи зобов'язані повідомляти територіальні органи Пенсійного фонду в порядку, встановленому законодавством, про результати повторного огляду осіб, яким призначена пенсія по інвалідності, та про нез'явлення цих осіб на зазначений огляд.

ПЕНСІЯ У ЗВ'ЯЗКУ З УТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА В СОЛІДАРНІЙ СИСТЕМІ

Пенсія у зв'язку з утратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, що був би необхідний йому для призначення пенсії по інвалідності, а в разі смерті пенсіонера або осіб, зазначених у частині другій статті 32 Закону № 1058-IV, – незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з утратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Непрацездатними членами сім'ї вважаються

чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону № 1058-IV

діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років чи старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років

діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх навчальних закладах системи загальної середньої освіти, а також професійно-технічних, вищих навчальних закладах, – до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти – до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні

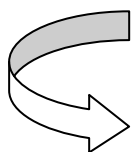
чоловік (дружина), а в разі їх відсутності – один із батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8-ми років

До членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, належать особи, зазначені в частині другій статті 36 Закону № 1058-IV, якщо вони:

- були на повному утриманні померлого годувальника;
- одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування;

Члени сім'ї померлого годувальника, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до існування, але які й самі одержували пенсію, мають право, за бажанням, перейти на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

- усиновлені діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми;
- пасинок і падчерка мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми, якщо вони не одержували аліментів від батьків;
- неповнолітні діти, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, зберігають це право і в разі їх усиновлення;

Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі: на одного непрацездатного члена сім'ї – 50 відсотків пенсії за віком померлого годувальника; на двох та більше непрацездатних членів сім'ї – 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

Дітям-сиротам пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірах, визначених, виходячи з розміру пенсії за віком кожного з батьків.

Пенсії у зв'язку з утратою годувальника, який помер унаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, призначаються відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Пенсія у зв'язку з утратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним згідно із частиною другою статті 36 Закону № 1058-IV, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону, – довічно.

Зміна розміру пенсії або припинення її виплати членам сім'ї здійснюється з першого числа місяця, що настає за місяцем, у котрому склалися обставини, що спричинили зміну розміру чи припинення виплати пенсії.

**Виділення частки пенсії у зв'язку з утратою
годувальника на членів сім'ї**

На всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію у зв'язку з утратою годувальника, призначається одна спільна пенсія.

На вимогу члена сім'ї із загальної суми пенсії виділяється його частка, яка виплачується окремо.

Виділення частки пенсії провадиться з першого числа місяця, що настає за місяцем, у якому надійшла заява про виділення частки пенсії.

9.4. Порядок визначення заробітної плати для обчислення пенсії в солідарній системі

Для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року. За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами у період до 1 січня 2016 року або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 року становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв.

У разі, якщо страховий стаж становить менший період, ніж передбачено абзацом першим статті 40 Закону № 1058-IV, враховується заробітна плата (дохід) за фактичний страховий стаж.

За вибором особи, котра звернулася за призначенням пенсії, з періоду, за який враховується заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії, виключаються періоди до 60 календарних місяців страхового стажу, з урахуванням будь-яких періодів незалежно від перерв, що включаються до страхового стажу згідно із частиною третьою статті 24 Закону № 1058-IV, та будь-якого періоду страхового стажу підряд за умови, що зазначені періоди в сумі складають не більш як 10% тривалості страхового стажу, врахованого в одинарному розмірі.

Додатково за бажанням особи можуть бути виключені періоди строкової військової служби, навчання, догляду за інвалідом I групи або дитиною-інвалідом віком до 16 років, за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, за період з 1 липня 2000 року до 1 січня 2005 року, а також періоди, коли особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню відповідно до пунктів 8, 13 і 14 статті 11 Закону № 1058-IV.

Для визначення розміру пенсії за віком відповідно до частини другої статті 27 Закону № 1058-IV заробітна плата для обчислення частини пенсії за період страхового стажу до набрання чинності цим Законом визначається на умовах і в порядку, передбачених законодавством, що діяло раніше, а для обчислення частини пенсії за період страхового стажу після набрання чинності Законом № 1058-IV – на умовах, передбачених ним.

Заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії

$$Зп = Зс \times (Ск : К),$$

де $Зп$ – заробітна плата (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, грн.;

$Зс$ – середня заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону враховується для обчислення пенсії, за календарний рік, що передує року звернення за призначенням пенсії (Порядок визначення показників зазначеної заробітної плати затверджується Пенсійним фондом України за погодженням з центральними органами виконавчої влади у галузі статистики, економіки, соціальної політики і фінансів);

$Ск$ – сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць ($Кз + Кз + Кз + \dots + Кз$); 1, 2, 3, n ;

$К$ – кількість місяців страхового стажу, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати (доходу) застрахованої особи.

Коефіцієнт заробітної плати (доходу) застрахованої особи за кожний місяць страхового стажу, що враховується при обчисленні пенсії, визначається за формулою

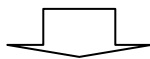
$$Кз = Зв : Зс,$$

де $Кз$ – коефіцієнт заробітної плати (доходу) застрахованої особи;

$Зв$ – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону враховується для обчислення пенсії за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

$Зс$ – заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону враховується для обчислення пенсії, за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу).

Сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка відповідно до Закону враховується для обчислення пенсії за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу)

$$\mathbf{Зв = З + Зд,}$$

де Зв – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка відповідно до Закону № 1058-IV враховується для обчислення пенсії за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

З – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески згідно із Законом № 1058-IV за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Зд – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, розрахована, виходячи з передбаченої частиною третьою статті 24 Закону доплати, за місяць, за який визначається коефіцієнт заробітної плати (доходу).

$$\mathbf{Зд = \frac{Д}{Т} \times 100\%,}$$

де Д – сума доплати, здійснена відповідно до частини третьої статті 24 Закону № 1058-IV;

Т – розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

Для застрахованих осіб, які здійснювали підприємницьку діяльність і вибрали особливий спосіб оподаткування своїх доходів (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок), та членів їхніх сімей, що беруть участь у здійсненні підприємницької діяльності, отриманий ними дохід за відповідний місяць визначається за формулою

$$\mathbf{З = (П \times Ч) / Т,}$$

де З – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески згідно із Законом № 1058-IV за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

П – сума фактично сплаченого відповідного податку в розрахунку на відповідний місяць, грн.;

Ч – відсоток відрахувань до Пенсійного фонду від суми фактично сплаченого відповідного податку, чинний у межах відповідного періоду;

Т – розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

При обчисленні заробітної плати (доходу), з якої фактично сплачено страхові внески згідно із Законом за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу) для застрахованих осіб, **котрі сплачують страхові внески у фіксованому розмірі**, в тому числі членів їх сімей, що беруть участь у здійсненні підприємницької діяльності, отриманий ними дохід за відповідний місяць визначається за формулою

$$З = \Phi / Т \times 100\%,$$

де З – сума заробітної плати (доходу) застрахованої особи, з якої фактично сплачено страхові внески згідно із Законом № 1058-IV за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу);

Φ – сума фактично сплаченого страхового внеску у фіксованому розмірі за відповідний місяць;

Т – розмір страхового внеску до солідарної системи у відповідному місяці.

До заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії враховуються: суми виплат (доходу), отримуваних застрахованою особою після набрання чинності Закону № 1058-IV, з яких були фактично нараховані (обчислені) та сплачені страхові внески в межах установленної законодавством максимальної величини заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, а після набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» – максимальної величини бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначеної відповідно до Закону.

Пенсії, призначені за Законом № 1058-IV, індексуються відповідно до законодавства про індексацію грошових доходів населення.

Розмір та порядок такого підвищення пенсії визначаються у межах бюджету Пенсійного фонду за рішенням Кабінету Міністрів України.

Перерахунок пенсій за віком, по інвалідності, в разі втрати годувальника, за вислугу років, призначених до набрання чинності Законом № 1058-IV, здійснюється за нормами Закону № 1058-IV на підставі документів про вік, страховий стаж, заробітну плату (дохід) та інших документів, що знаходяться на час перерахунку в пенсійній справі та відповідають вимогам законодавства, що діяло раніше, а також додаткових документів, одержаних органами Пенсійного фонду.

9.5. Пенсійний фонд України

Пенсійний фонд – є органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, провадить збір, акумуляцію й облік страхових внесків, призначає пенсії та підготовлює документи для її виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснює адміністративне управління Накопичувальним фондом та інші функції, передбачені Законом № 1058-IV і статутом Пенсійного фонду.

Пенсійний фонд є самоврядною неприбутковою організацією і здійснює свою діяльність на підставі статуту, який затверджується його правлінням.

Статут Пенсійного фонду повинен містити дані про:

- найменування та місцезнаходження Пенсійного фонду;
- напрями діяльності Пенсійного фонду;
- права, обов'язки, відповідальність Пенсійного фонду;
- органи управління Пенсійним фондом, їхні права, обов'язки і відповідальність;
- порядок прийняття рішень правлінням Пенсійного фонду, перелік питань, рішення з яких приймаються правлінням Пенсійного фонду двома третинами від загальної кількості голосів і більшістю голосів від кожної сторони;
- права, обов'язки та відповідальність членів правління Пенсійного фонду, порядок їх призначення або обрання (делегування), підстави і порядок позбавлення їх повноважень та відкликання, у тому числі за рішенням органу державного нагляду;
- порядок обрання, повноваження і відповідальність голови правління Пенсійного фонду та його заступників, підстави й порядок позбавлення їх повноважень;
- функції виконавчої дирекції Пенсійного фонду та підвідомчих їй територіальних органів;
- порядок здійснення правлінням Пенсійного фонду контролю за діяльністю виконавчої дирекції Пенсійного фонду;
- джерела формування і напрями використання коштів Пенсійного фонду;
- порядок формування та використання резерву коштів Пенсійного фонду і тимчасово вільних коштів;
- порядок фінансування витрат, пов'язаних з виконанням функцій виконавчої дирекції Пенсійного фонду, управлінням Пенсійним фондом, розвитком його матеріальної та інформаційної бази;
- порядок прийняття в межах компетенції правління та виконавчої дирекції Пенсійного фонду нормативно-правових актів;
- порядок внесення змін до статуту Пенсійного фонду;
- інші положення, що стосуються діяльності Пенсійного фонду.

Управління Пенсійним фондом здійснюється на основі паритетності представниками держави, застрахованих осіб і роботодавців. Вищим органом управління Пенсійного фонду є правління.

5 представників держави – призначаються і відкликаються Кабінетом Міністрів України

5 представників застрахованих осіб – обираються (делегуються) і відкликаються сторонами самостійно

5 представників роботодавців – обираються і відкликаються сторонами самостійно

Призначення, обрання (делегування) членів правління Пенсійного фонду здійснюється не пізніше трьох місяців до дня закінчення повноважень відповідних членів правління.

Правління Пенсійного фонду здійснює свої функції шляхом проведення засідань. Засідання скликає голова правління, а в разі його відсутності – один із його заступників відповідно до затвердженого правлінням Пенсійного фонду плану, але не рідше одного разу на квартал. Позапланові засідання правління Пенсійного фонду можуть проводитися з ініціативи його голови, заступника голови правління, Наглядової ради Пенсійного фонду або на пропозицію більшості членів правління однієї з представницьких сторін чи на вимогу однієї третини членів правління Пенсійного фонду.

Перше засідання правління Пенсійного фонду проводиться не пізніше двох місяців після призначення повного складу правління. Засідання першого складу правління Пенсійного фонду скликає і відкриває керівник центрального органу виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики.

Засідання правління Пенсійного фонду є правомочним, якщо на ньому присутня більшість складу кожної представницької сторони. Член правління має один голос, крім випадків, передбачених частиною восьмою статті 60.

Рішення правління Пенсійного фонду вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість присутніх на засіданні членів правління. У разі рівного розподілу голосів голос голови правління є вирішальним.

Повноваження правління Пенсійного фонду:

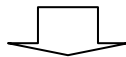
- 1) визначає поточні та перспективні завдання Пенсійного фонду;
- 2) затверджує документи нормативного характеру, що регламентують діяльність Пенсійного фонду;
- 3) обирає зі своїх членів голову правління Пенсійного фонду й двох його заступників;
- 4) розглядає та затверджує бюджет Пенсійного фонду на наступний рік, зміни до нього, звіт про його виконання і протягом 10-ти робочих днів після їх затвердження подає Наглядовій раді Пенсійного фонду та надсилає Кабінету Міністрів України;
- 5) визначає порядок надходження та обліку коштів Пенсійного фонду;
- 6) здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, веденням і достовірністю обліку та звітності щодо їх надходження й використання;
- 7) розв'язує питання щодо формування та використання резерву коштів Пенсійного фонду для забезпечення його фінансової стабільності;
- 8) спрямовує й контролює діяльність виконавчої дирекції Пенсійного фонду та підвідомчих їй територіальних органів;
- 9) щорічно, а також у разі потреби заслуховує звіти директора виконавчої дирекції Пенсійного фонду про її діяльність;
- 10) розглядає кандидатури й затверджує на посаду директора виконавчої дирекції Пенсійного фонду, а за його поданням – заступників директора й керівників структурних підрозділів виконавчої дирекції Пенсійного фонду та начальників територіальних органів і приймає рішення про їх звільнення;
- 11) затверджує граничну чисельність працівників виконавчої дирекції Пенсійного фонду, умови оплати праці працівників відповідно до законодавства, граничну межу адміністративних витрат і кошторис Пенсійного фонду на виконання функцій, покладених на виконавчу дирекцію відповідно до закону;
- 12) подає на розгляд центрального органу виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики пропозиції щодо розміру страхових внесків, коштів від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, розміру підвищення пенсії, передбаченого частиною другою статті 42 Закону № 1058-IV;
- 13) за погодженням із Державною комісією із цінних паперів та фондового ринку затверджує правила інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;
- 14) затверджує заходи щодо підготовки й підвищення кваліфікації працівників виконавчої дирекції та територіальних органів Пенсійного фонду, їх атестації;
- 15) на основі паритетності представників створює комісії або робочі групи з окремих видів діяльності Пенсійного фонду, які діють на громадських засадах;
- 16) затверджує умови і порядок проведення тендера щодо вибору аудитора та організацій, які здійснюють виплату і доставку пенсій;
- 17) визначає уповноважений банк;
- 18) затверджує щорічні звіти про діяльність Пенсійного фонду та оприлюднює їх у встановленому Законом № 1058-IV порядку;
- 18-1) за погодженням з Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України і центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики затверджує порядок ведення накопичувальних пенсійних рахунків учасників накопичувальної системи пенсійного страхування, форму звіту, що надсилається щороку учасникам накопичувальної системи пенсійного страхування про стан їх накопичувальних пенсійних рахунків, а також порядок обліку на накопичувальних пенсійних рахунках сум пені, сплачених роботодавцем за несвоєчасне перерахування з його вини страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування;
- 19) здійснює інші функції, передбачені статутом Пенсійного фонду.

Виконавчими органами правління Пенсійного фонду є виконавча дирекція Пенсійного фонду та підвідомчі їй територіальні органи

Виконавча дирекція Пенсійного фонду є постійно діючим виконавчим органом, організовує й забезпечує виконання рішень правління, діє від імені Пенсійного фонду в межах і в порядку, що визначаються його статутом та Положенням про виконавчу дирекцію Пенсійного фонду, і підзвітна правлінню Пенсійного фонду.

Виконавчу дирекцію Пенсійного фонду очолює директор

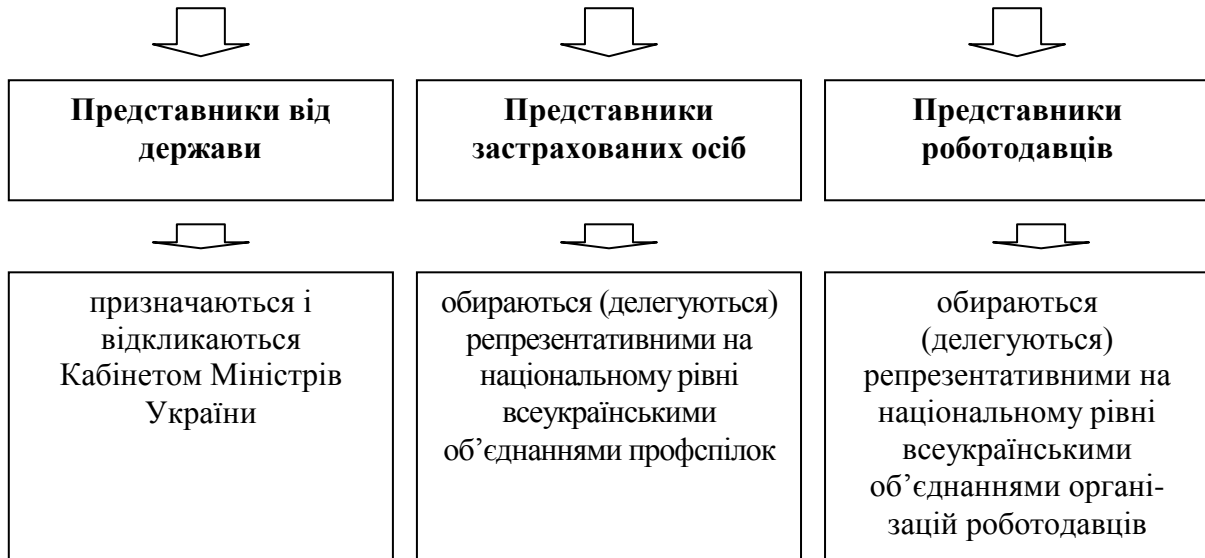

- здійснює керівництво поточною діяльністю Пенсійного фонду та розв'язує всі питання його діяльності, за винятком тих, що належать до компетенції правління Пенсійного фонду;
- видає накази, розпорядження з питань, що належать до його компетенції;
- бере участь у засіданнях правління Пенсійного фонду з правом дорадчого голосу;
- забезпечує підготовку документів, необхідних голові правління Пенсійного фонду для проведення засідань правління;
- забезпечує підготовку проектів документів, що виносяться на затвердження правління Пенсійного фонду;
- представляє Пенсійний фонд у всіх установах та організаціях в Україні, а за дорученням голови правління Пенсійного фонду – за кордоном і в міжнародних організаціях;
- розподіляє обов'язки між своїми заступниками;
- подає для затвердження правлінням Пенсійного фонду кандидатури заступників директора, керівників структурних підрозділів виконавчої дирекції Пенсійного фонду і начальників територіальних органів та пропозиції щодо їх звільнення;
- подає голові правління Пенсійного фонду пропозиції щодо тимчасового припинення повноважень посадових осіб виконавчої дирекції Пенсійного фонду в разі виявлення фактів неналежного виконання ними службових обов'язків або порушень законодавства;
- приймає і звільняє з роботи працівників виконавчої дирекції Пенсійного фонду, заохочує їх та накладає дисциплінарні стягнення;
- щоквартально подає голові Наглядової ради Пенсійного фонду документально підтверджену інформацію про діяльність Пенсійного фонду;
- несе персональну відповідальність за виконання рішень правління Пенсійного фонду;
- затверджує інформацію про організації, що здійснюють виплату і доставку пенсій, яка щорічно офіційно оприлюднюється виконавчою дирекцією Пенсійного фонду;
- виконує інші функції, передбачені статутом Пенсійного фонду і Положенням про виконавчу дирекцію Пенсійного фонду.

Виконавча дирекція Пенсійного фонду зобов'язана:

- 1) до 1 квітня наступного за звітним періодом року скласти річний звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду, подавати його правлінню Пенсійного фонду і Наглядовій раді Пенсійного фонду, а після його затвердження – офіційно оприлюднювати;
- 2) щорічно до 1 серпня скласти проект бюджету Пенсійного фонду на наступний рік та подавати його на затвердження правлінню Пенсійного фонду;
- 3) здійснювати функції щодо призначення (перерахунку), забезпечення своєчасного та в повному обсязі фінансування і виплати пенсій та надання соціальних послуг;
- 4) здійснювати адміністративне управління Накопичувальним фондом;
- 5) здійснювати матеріально-технічне забезпечення роботи правління Пенсійного фонду і Наглядової ради Пенсійного фонду;
- 6) здійснювати контроль за дотриманням страхувальниками та застрахованими особами вимог Закону;
- 7) здійснювати підготовку й офіційне оприлюднення щорічних актуарних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 8) забезпечувати відповідно до закону організацію і своєчасне внесення відомостей про страхувальників і застрахованих осіб до системи персоніфікованого обліку;
- 9) здійснювати відповідно до закону контроль за достовірністю поданих страхувальниками і застрахованими особами відомостей, що використовуються в системі персоніфікованого обліку;
- 10) надавати відповідно до закону на вимогу застрахованої особи інформацію, що міститься на її персональній обліковій картці в системі персоніфікованого обліку;
- 11) письмово інформувати застрахованих осіб про набуття права на призначення пенсії та порядок її призначення, про призначення або відмову в призначенні пенсії, її розмір, порядок виплати, а також про можливість і умови переходу на інший вид пенсії та порядок оскарження рішень виконавчих органів Пенсійного фонду;
- 12) попереджати пенсіонера в письмовій формі за місяць до закінчення строку, на який призначена пенсія, про дату й підстави припинення її виплати;
- 13) надавати безоплатно страхувальникам і застрахованим особам в усній та письмовій формі, а також через засоби масової інформації консультації з питань застосування законодавства про ЗОДПС, роз'яснювати їхні права, обов'язки і відповідальність, порядок сплати страхових внесків, заповнення звітності;
- 14) подавати органам державного нагляду звітність, установлену Законом;
- 15) подавати центральному органу виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики актуарні розрахунки із запропонованим на наступний рік розміром страхових внесків, коштів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, у тому числі частини страхових внесків, яка спрямовується до Накопичувального фонду;
- 16) брати участь у засіданнях органів медико-соціальної експертизи;
- 17) на вимогу органів виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики надавати необхідні матеріали для здійснення контролю за правильністю призначення (перерахунку), виплати пенсій і надання соціальних послуг;
- 18) перевіряти цільове використання коштів Пенсійного фонду в організаціях, що здійснюють виплату й доставку пенсій;
- 19) вести відповідно до законодавства загальний реєстр платників страхових внесків, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та у складі цього реєстру – реєстр платників страхових внесків до солідарної системи й накопичувальної системи пенсійного страхування;
- 20) забезпечувати проведення тендера для вибору аудитора та організацій, які здійснюватимуть виплату і доставку пенсій.

З метою здійснення контролю за виконанням Пенсійним фондом законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, статутних завдань та цільового використання коштів Пенсійного фонду створюється **Наглядова рада Пенсійного фонду**.

Призначення, обрання (делегування) членів Наглядової ради здійснюється не пізніше ніж за три місяці до дня закінчення повноважень відповідних членів Наглядової ради.

- Голова Наглядової ради та два його заступники обираються зі складу членів Наглядової ради строком на два роки по чергові від представників кожної сторони.
- Засідання Наглядової ради проводяться відповідно до плану, але не рідше одного разу на квартал. Позапланові засідання скликаються головою Наглядової ради, а також на вимогу третини членів Наглядової ради.
- Засідання Наглядової ради є правомочним, якщо на ньому присутні не менше ніж дві третини її складу та не менше половини від кожної представницької сторони. У разі відсутності зазначеної кількості членів Наглядової ради повторне засідання проводиться через сім календарних днів.
- Рішення Наглядової ради приймаються більшістю голосів від загальної кількості присутніх на засіданні її членів. У разі рівності голосів голос голови Наглядової ради є вирішальним.

Повноваження Наглядової ради:

- обирає голову Наглядової ради та двох його заступників;
- затверджує регламент своєї роботи;
- погоджує бюджет Пенсійного фонду і схвалює звіт про його виконання протягом десяти робочих днів із дня їх отримання та подає зауваження і пропозиції правлінню Пенсійного фонду;
- заслуховує звіти правління та виконавчої дирекції Пенсійного фонду з питань виконання його завдань і використання коштів Пенсійного фонду, дає відповідні рекомендації;
- у разі потреби вимагає від правління Пенсійного фонду проведення аудиторської перевірки його діяльності або окремих напрямів роботи;
- порушує перед правлінням Пенсійного фонду питання про звільнення й притягнення до відповідальності директора виконавчої дирекції Пенсійного фонду та його заступників, керівників територіальних органів Пенсійного фонду в разі невиконання або неналежного виконання покладених на них обов'язків та в інших випадках, передбачених законом;
- утворює робочі групи для здійснення контролю за діяльністю Пенсійного фонду, дотриманням законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та цільовим використанням коштів Пенсійного фонду;
- має право вимагати скликання позапланового засідання правління Пенсійного фонду.

Вимоги до членів правління Пенсійного фонду та Наглядової ради

Членом правління Пенсійного фонду й Наглядової ради може бути особа, яка є громадянином України.

Одна особа не може бути одночасно обрана членом правління Пенсійного фонду та членом Наглядової ради.

Голова Наглядової ради та його заступники повинні мати досвід управління фінансовими, контрольними, ревізійними органами чи досвід роботи керівниками структурних підрозділів у зазначених органах не менше п'яти років.

Може бути особа, яка має повну вищу освіту, досвід роботи в соціальній сфері, в органах державного управління та/або профспілкових об'єднаннях, сфері фінансів чи економіки й задовольняє інші кваліфікаційні вимоги, встановлені статутом Пенсійного фонду.

Бюджет Пенсійного фонду

Бюджет Пенсійного фонду – план утворення і використання цільового страхового фонду, що формується за рахунок страхових внесків до солідарної системи та надходжень з інших джерел, визначених Законом № 1058-IV. Бюджет Пенсійного фонду затверджується його правлінням не пізніше 10 грудня року, що передує рокові, на який складено бюджет.

Джерелами формування коштів Пенсійного фонду є:

- 1) надходження від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, у розмірах, визначених законом, крім частини страхових внесків, що спрямовується до накопичувальної системи пенсійного страхування;
- 2) інвестиційний дохід від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;
- 3) кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду у випадках, передбачених Законом № 1058-IV;
- 3-1) кошти, сплачені виконавчій дирекції Пенсійного фонду за надання послуг з адміністрування Накопичувального фонду та послуг недержавним пенсійним фондам – суб'єктам другого рівня системи пенсійного забезпечення;
- 4) суми від фінансових санкцій та пені (крім сум пені, сплачених роботодавцем за несвоєчасне перерахування з його вини сум страхових внесків застрахованої особи до накопичувальної системи пенсійного страхування), застосовані відповідно до Закону й інших законів до юридичних та фізичних осіб за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення і сплати страхових внесків та використання коштів Пенсійного фонду, а також суми адміністративних стягнень, накладених відповідно до закону на посадових осіб і громадян за ці порушення;
- 5) благодійні внески юридичних та фізичних осіб;
- 6) добровільні внески;
- 7) інші надходження відповідно до законодавства.

Кошти Пенсійного фонду використовуються на:

- 1) виплату пенсій, передбачених Законом № 1058-IV;
- 2) надання соціальних послуг, передбачених Законом № 1058-IV;
- 3) фінансування адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду;
- 4) оплату послуг із виплати та доставки пенсій;
- 5) формування резерву коштів Пенсійного фонду.

Резерв коштів Пенсійного фонду

Резерв коштів для поточних потреб формується з метою забезпечення своєчасного та в повному обсязі фінансування виплати пенсій і надання соціальних послуг у сумі, що дорівнює місячній потребі на зазначені цілі згідно з бюджетом Пенсійного фонду на відповідний рік та затверджується в його складі.

Резерв коштів для поточних потреб використовується та поновлюється таким чином, щоб на початок кожного місяця на відповідному субрахунку сума цього резерву дорівнювала місячній потребі коштів, необхідній для забезпечення фінансування виплати пенсій і надання соціальних послуг, визначеній у бюджеті Пенсійного фонду.

Після забезпечення виплати пенсій та надання соціальних послуг і створення резерву коштів для поточних потреб надлишкові кошти Пенсійного фонду зараховуються до резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах, який може виникнути у зв'язку зі зміною демографічної ситуації в Україні.

Резерв коштів для поточних потреб зберігається в уповноваженому банку, а резерв коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах – у зберігача. Зберігач забезпечує зберігання та облік резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах окремо від пенсійних активів накопичувальної системи пенсійного страхування й інших коштів.

Розмір резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах визначається за результатами щорічних актуарних розрахунків та затверджується правлінням Пенсійного фонду в складі бюджету Пенсійного фонду одночасно з установленням порядку його формування і використання.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначте роль пенсійного страхування в системі соціального захисту населення.
2. Схарактеризуйте рівні пенсійного забезпечення в Україні.
3. Обґрунтуйте необхідність подальшого реформування пенсійної системи в Україні.
4. Визначте напрями реформування пенсійної системи в Україні.
5. Назвіть суб'єктів державного пенсійного страхування.
6. Розкрийте принципи державного пенсійного страхування.
7. Схарактеризуйте види пенсійних виплат і соціальних послуг.
8. Розкрийте умови надання та порядок обчислення пенсій за віком.
9. Схарактеризуйте умови призначення й алгоритм розрахунку пенсій по інвалідності.
10. Назвіть умови призначення пенсії у зв'язку з утратою годувальника та визначте період її призначення.
11. Які особи вважаються непрацездатними членами сім'ї в разі призначення пенсії у зв'язку з утратою годувальника?
12. Розкрийте порядок визначення заробітної плати для обчислення пенсії в солідарній системі.
13. Поясніть розрахунок заробітної плати (доходу) застрахованої особи для обчислення пенсії.
14. Схарактеризуйте органи управління Пенсійного фонду.
15. Розкрийте повноваження правління Пенсійного фонду.
16. Визначте зобов'язання Виконавчої дирекції Пенсійного фонду.
17. Перелічіть повноваження Наглядової ради Пенсійного фонду.
18. Розкрийте механізм формування бюджету Пенсійного фонду України.
19. Схарактеризуйте джерела формування та напрями використання коштів Пенсійного фонду.
20. Розкрийте особливості формування й використання резерву коштів Пенсійного фонду.

Тема 10. НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

- 10.1. Сутність недержавного пенсійного забезпечення.
- 10.2. Недержавне пенсійне забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами.
- 10.3. Адміністрування недержавного пенсійного фонду.
- 10.4. Управління активами недержавних пенсійних фондів.
- 10.5. Пенсійний контракт і пенсійна схема.

Ключові терміни та поняття: недержавне пенсійне забезпечення; пенсійний контракт; пенсійна схема; накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, асоціація недержавних пенсійних фондів.

10.1. Сутність недержавного пенсійного забезпечення

Система недержавного пенсійного забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється

пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів відповідно до Закону № 1057-IV

страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду відповідно до Закону № 1057-IV і законодавства про страхування

банківськими установами відповідно до Закону № 1057-IV та законодавства про банківську діяльність шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що встановлюється згідно із законами.

Законодавство про недержавне пенсійне
забезпечення

Закон «Про недержавне пенсійне забезпечення», законодавство про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, закони України «Про страхування» (85/96-ВР), «Про банки і банківську діяльність» (2121-14), «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» (2299-14), «Про цінні папери і фондову біржу» (1201-12), «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (448/96- ВР), «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (2664-14) та інші нормативно-правові акти, прийняті відповідно до Закону № 1057-IV

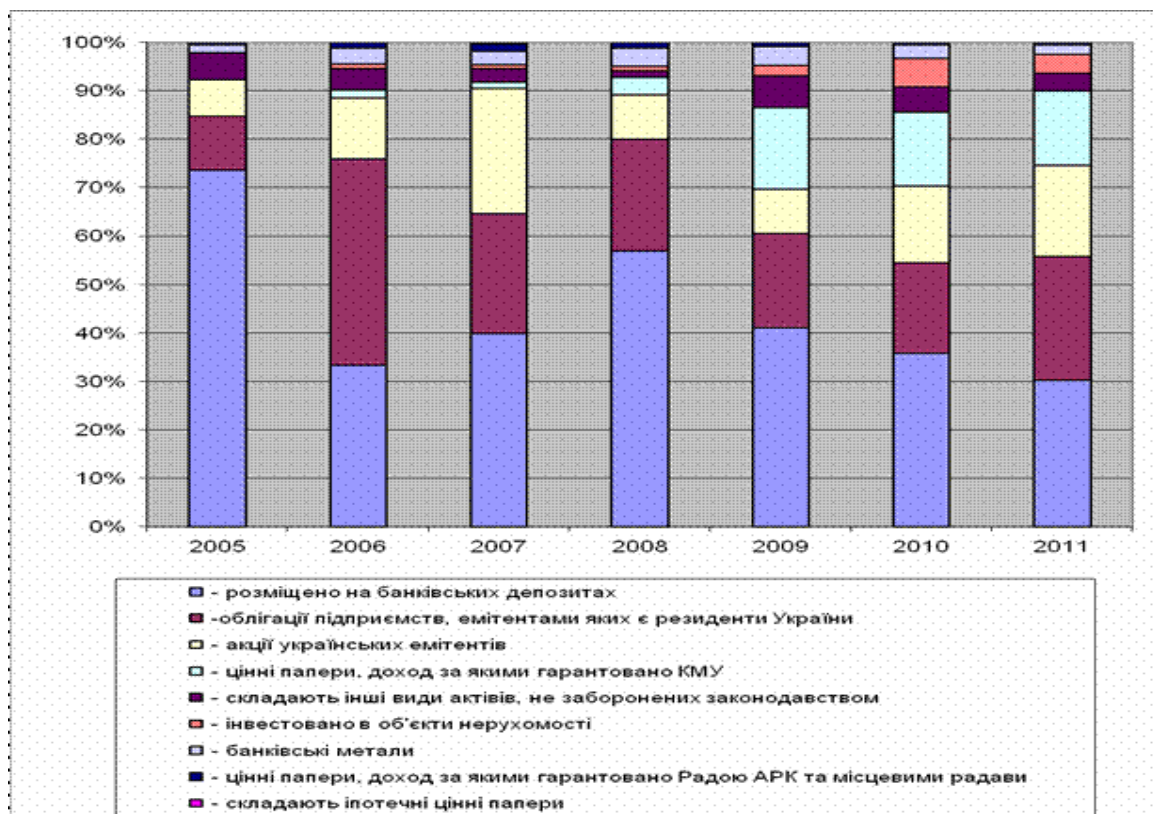
Суб'єкти системи накопичувального пенсійного
забезпечення

- недержавні пенсійні фонди;
- страхові організації, які уклали договори страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті;
- банківські установи, які уклали договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків;
- вкладники та учасники пенсійних фондів, учасники накопичувальної системи пенсійного страхування;
- вкладники пенсійних депозитних рахунків;
- фізичні та юридичні особи, які уклали договори страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті;
- засновники пенсійних фондів;
- роботодавці – платники корпоративних пенсійних фондів;
- саморегульовані організації суб'єктів, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- адміністратори пенсійних фондів;
- компанії з управління;
- зберігачі;
- аудитори;
- особи, які надають консультаційні та агентські послуги відповідно до Закону № 1057-IV.

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів України за 2005 – 2011 рр.

Показники	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Внесено до Державного реєстру фінансових установ інформацію про НПФ	54	79	96	110	108	101	97
Вкладників у НПФ, осіб	24052	29472	42315	48399	49804	56139	61600
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами, тис. осіб	88,4	193,3	278,7	482,5	497,1	569,2	594,6
Пенсійні внески, млн. грн.	36,4	119,7	234,4	582,9	754,9	925,4	1102,0
Пенсійні виплати, млн. грн.	1,8	4,0	9,1	27,3	90,1	158,2	208,9
Кількість осіб, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб		3,9	5,5	10,9	28,1	47,8	63,1
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	9,7	23,4	68,1	86,8	236,7	433,0	559,9
Загальні активи НПФ, млн. грн.	46,2	128,0	280,7	612,2	857,9	1144,3	1386,9

Структура інвестованих пенсійних активів за різними напрямками інвестування за 2005 – 2011 рр.

Принципи недержавного пенсійного забезпечення

законодавчого визначення умов недержавного пенсійного забезпечення

зацікавленості фізичних осіб у недержавному пенсійному забезпеченні

добровільності створення пенсійних фондів юридичними й фізичними особами, об'єднаннями фізичних осіб та об'єднаннями юридичних осіб

добровільної участі фізичних осіб у системі недержавного пенсійного забезпечення та вибору виду пенсійної виплати, крім випадків, передбачених Законом «Про недержавне пенсійне забезпечення»

добровільності прийняття роботодавцем рішення про здійснення пенсійних внесків на користь своїх працівників до системи недержавного пенсійного забезпечення

економічної зацікавленості роботодавця у здійсненні пенсійних внесків на користь своїх працівників до системи недержавного пенсійного забезпечення

неможливості необґрунтованої відмови роботодавця від здійснення пенсійних внесків до системи недержавного пенсійного забезпечення на користь своїх працівників, якщо роботодавець розпочав здійснення таких пенсійних внесків

рівноправності всіх учасників пенсійного фонду, які беруть участь в одній пенсійній схемі

розмежування та відокремлення активів пенсійного фонду від активів інших суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення та накопичувального пенсійного страхування з метою захисту майнових прав учасників пенсійного фонду та унеможливлення банкрутства пенсійного фонду

Принципи недержавного пенсійного забезпечення

гарантування фізичним особам реалізації прав, наданих їм Законом «Про недержавне пенсійне забезпечення»

цільового та ефективного використання пенсійних коштів

визначення розміру пенсійної виплати залежно від суми пенсійних коштів, облікованих на індивідуальному пенсійному рахунку учасника фонду або застрахованої особи

державного регулювання розміру тарифів на послуги, що надаються у системі недержавного пенсійного забезпечення

відповідальності суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення за порушення норм, передбачених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами

державного регулювання діяльності з недержавного пенсійного забезпечення та нагляду за його здійсненням

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ БУВАЮТЬ ТРЬОХ ВИДІВ

Корпоративний фонд створюється однією або кількома юридичними особами-роботодавцями, до яких можуть приєднуватись інші роботодавці-платники.

Відкритий фонд створюється однією або кількома юридичними особами і є доступним для будь-яких юридичних та фізичних осіб як вкладників фонду.

Професійний фонд створюється об'єднаннями юридичних або фізичних осіб, у т.ч. профспілками та їх об'єднаннями, або просто фізичними особами за професійною ознакою (будівельники, енергетики та ін.).

10.2. Недержавне пенсійне забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами

Недержавний пенсійний фонд – юридична особа, створена відповідно до Закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному Законом № 1057-IV порядку.

Недержавні пенсійні фонди створюються на підставі рішення засновників та не мають на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між засновниками. Недержавне пенсійне забезпечення є для пенсійних фондів винятковим видом діяльності. Провадження пенсійними фондами іншої діяльності, не передбаченої Законом «Про недержавне пенсійне забезпечення», забороняється.

Учасники та вкладники
недержавних пенсійних
фондів

Фізична особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески до недержавного пенсійного фонду і яка має право або набуде право на одержання пенсійних виплат з такого фонду, є **учасником фонду**

Особа, яка сплачує пенсійні внески на користь учасника фонду шляхом перерахування коштів до недержавного пенсійного фонду відповідно до умов пенсійного контракту та закону, є **вкладником фонду**

Засновники недержавних пенсійних фондів:

Засновником відкритого пенсійного фонду можуть бути будь-які одна чи декілька юридичних осіб з урахуванням обмежень, встановлених частиною одинадцятою статті 6 Закону № 1057-IV.

Засновником корпоративного пенсійного фонду може бути юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців, до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники.

Засновником (засновниками) професійного пенсійного фонду можуть бути об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки (об'єднання професійних спілок), або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять).

Пенсійний фонд діє на підставі **статуту**, який повинен відповідати вимогам Закону та затверджуватися засновниками фонду.

При створенні **корпоративного або професійного пенсійного фонду** **статут** затверджується засновниками і погоджується з представниками трудових колективів відповідних юридичних осіб-роботодавців у частині пенсійної схеми.

Статут пенсійного фонду та зміни до нього реєструються **національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг**, у встановленому нею порядку.

Радою фонду розробляється і затверджується інвестиційна декларація пенсійного фонду

Інвестиційна декларація визначає інвестиційну політику фонду. *В інвестиційній декларації відображаються основні напрями інвестування пенсійних активів та обмеження інвестиційної діяльності з пенсійними активами, встановлені в межах загальних вимог та обмежень інвестиційної діяльності, визначених Законом № 1057-IV.*

Інвестиційна декларація пенсійного фонду підлягає обов'язковій реєстрації в національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, протягом 60 календарних днів після формування ради фонду. Примірник зареєстрованої інвестиційної декларації обов'язково подається радою фонду **Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку** протягом п'яти робочих днів після її реєстрації.

У разі відсутності у складі ради пенсійного фонду осіб, професійно підготовлених до роботи у сфері інвестиційної діяльності, рада зобов'язана залучити до розроблення інвестиційної декларації консультантів з інвестиційних питань.

Державна реєстрація пенсійного фонду та видача йому відповідного свідоцтва проводяться **національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг**

Обов'язкові умови початку діяльності недержавних пенсійних фондів

Засновники пенсійного фонду зобов'язані протягом трьох місяців з дня реєстрації пенсійного фонду сформувати склад ради фонду. Рада фонду утворюється у кількості, **не меншій від п'яти осіб**. З числа членів ради фонду обираються **голова та секретар ради фонду** простою більшістю голосів. Члени ради будь-якого фонду обираються на **три роки** з правом переобрання на наступний строк.

Рада фонду повинна укласти договори:

- про адміністрування пенсійного фонду – з адміністратором, який має ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів;
- про управління активами пенсійного фонду – з компанією з управління активами або з іншою особою, яка отримала ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами;
- про обслуговування пенсійного фонду зберігачем – із зберігачем.

Повноваження ради пенсійного фонду

Рада фонду провадить свою діяльність у порядку, визначеному статутом пенсійного фонду, та відповідно до вимог Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», зокрема:

- звітує про діяльність пенсійного фонду перед зборами засновників фонду;
- реєструє в національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, зміни до пенсійних схем фонду, погоджені із засновниками (з урахуванням вимог, установлених абзацом другим частини першої статті 9 цього Закону);
- затверджує інвестиційну декларацію та зміни до неї;
- обирає голову та секретаря ради фонду із числа членів ради;
- укладає від імені пенсійного фонду договори з адміністратором, компанією з управління активами або іншою особою, яка має право здійснювати управління активами пенсійного фонду, зберігачем, аудитором пенсійного фонду;
- заслуховує звіти про діяльність адміністратора, осіб, які здійснюють управління активами пенсійного фонду, зберігача та приймає рішення щодо цих звітів;
- затверджує інформацію про фінансовий стан пенсійного фонду, яка підлягає оприлюдненню в порядку, встановленому цим Законом, та розглядає аудиторський висновок;
- здійснює контроль за цільовим використанням активів пенсійного фонду;
- розглядає спірні питання, що виникають між пенсійним фондом та його учасниками та (або) вкладниками;
- вирішує інші питання, віднесені статутом пенсійного фонду до компетенції ради цього фонду.

10.3. Адміністрування недержавного пенсійного фонду

Адміністратор недержавного пенсійного фонду – юридична особа, що здійснює адміністрування недержавних пенсійних фондів на умовах Закону № 1057-IV «Про недержавне пенсійне забезпечення»

Адміністратором недержавного пенсійного фонду може бути:

- юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування недержавних пенсійних фондів (професійний адміністратор);
- юридична особа – одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду;
- компанія з управління активами.

Юридична особа, яка має намір провадити діяльність з адміністрування пенсійних фондів, повинна отримати в національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, **ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів.**

У разі створення корпоративного пенсійного фонду одноосібним засновником рішення про здійснення адміністрування самим засновником або про залучення професійного адміністратора приймається вищим органом управління чи власником такого засновника.

Адміністратор надає послуги пенсійному фонду на підставі договору про адміністрування пенсійного фонду, який укладається з радою пенсійного фонду в письмовій формі.

Професійний адміністратор може утворюватися фізичними та юридичними особами, в тому числі особами, що є засновниками пенсійних фондів будь-якого виду, у формі **акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю** відповідно до законів з питань регулювання діяльності господарських товариств з урахуванням особливостей, установлених Законом № 1057-IV.

Установчі документи професійного адміністратора пенсійних фондів

Професійний адміністратор пенсійного фонду діє на підставі засновницького договору і статуту, які повинні відповідати вимогам законів України, що регулюють діяльність господарських товариств, та Закону № 1057-IV.

Статут професійного адміністратора не може передбачати провадження ним будь-яких інших видів діяльності, крім визначених Законом № 1057-IV.

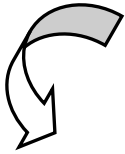

Інформація про внесення змін до установчих документів професійного адміністратора має надаватися ним національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, протягом семи робочих днів після реєстрації таких змін.

Ведення персоніфікованого обліку учасників недержавних пенсійних фондів

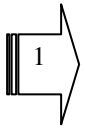
1. Ведення персоніфікованого обліку учасників недержавних пенсійних фондів забезпечується адміністратором та передбачає ведення індивідуальних пенсійних рахунків учасників фонду.
2. Адміністратор зобов'язаний **відкрити індивідуальний пенсійний рахунок учасника** фонду протягом **трьох робочих днів** після укладення пенсійного контракту.
3. У системі персоніфікованого обліку індивідуальний пенсійний рахунок відкривається **кожному** учасникові пенсійного фонду. **Індивідуальний пенсійний рахунок учасника фонду** повинен мати субрахунки для обліку пенсійних внесків на користь учасника фонду (окремо для кожного вкладника фонду), кількості одиниць пенсійних активів, що належать учасникові фонду, та обліку здійснених пенсійних виплат.
4. Система персоніфікованого обліку учасників фонду має містити інформацію щодо кожного учасника фонду, вкладників фонду, які здійснюють внески на користь учасника фонду, інформацію про пенсійну схему, про здійснення пенсійних внесків, про пенсійні виплати.
5. Інформація з індивідуального пенсійного рахунку учасника фонду зберігається на паперовому та електронному носіях в адміністратора протягом строку дії відповідного пенсійного контракту.
6. На вимогу учасника фонду адміністратор зобов'язаний надавати виписку з його індивідуального пенсійного рахунку, при цьому один раз на рік – безоплатно.

10.4. Управління активами недержавних пенсійних фондів

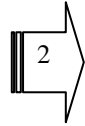

Управління активами пенсійного фонду здійснюється на підставі ліцензії на провадження професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльності з управління активами, яка видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку в установленому нею порядку.

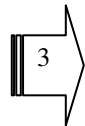
Управління активами недержавних пенсійних фондів може здійснюватися такими особами

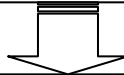
компанією з управління активами

банком щодо активів створеного ним корпоративного пенсійного фонду у випадках, передбачених Законом № 1057-IV

професійним адміністратором, який отримав ліцензію на провадження діяльності з управління активами

Управління активами пенсійного фонду здійснюється відповідно до умов договору про управління активами пенсійного фонду, який укладається з радою пенсійного фонду.

Компанія з управління активами є юридичною особою, яка утворюється та діє відповідно до норм законодавства з урахуванням вимог, передбачених Законом № 1057-IV.

Компанія з управління активами, яка надає послуги пенсійному фонду – суб'єкту другого рівня, повинна:

- 1) мати не менше п'яти років досвіду роботи з управління активами на фінансових ринках України;
- 2) мати одночасно в управлінні активи в сумі, що визначається Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку;
- 3) мати власний капітал у розмірі, не меншому як 25 мільйонів гривень;
- 4) відповідати вимогам, установленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку щодо кваліфікаційного рівня й досвіду роботи фахівців, які безпосередньо виконують функції з управління пенсійними активами накопичувальної системи пенсійного страхування. Такі фахівці не повинні мати судимостей за умисні корисливі злочини та займатися підприємницькою діяльністю.

Особа, яка провадить діяльність з управління пенсійними активами, зобов'язана:

- здійснювати операції щодо управління активами відповідно до інвестиційної декларації пенсійного фонду та укладеного договору про управління активами
- подавати щороку раді фонду пропозиції щодо внесення змін до інвестиційної декларації фонду
- надавати звітність, передбачену Законом № 1057-IV

Винагорода за надання послуг з управління активами пенсійних фондів:

Розмір винагороди особі, що здійснює управління активами пенсійного фонду, визначається радою фонду і зазначається у договорі про управління активами пенсійного фонду

Сума винагороди за надання послуг з управління активами пенсійного фонду визначається як відсоток чистої вартості активів пенсійного фонду, що перебувають в управлінні цієї особи

Граничні розміри такої винагороди встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

Зберігачем пенсійного фонду може бути банк, який відповідає таким вимогам:

- має банківську ліцензію Національного банку України та ліцензію Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності на ринку цінних паперів – депозитарної діяльності зберігача цінних паперів;
- не є пов'язаною особою пенсійного фонду, з радою якого укладено договір про обслуговування пенсійного фонду зберігачем, адміністратора, осіб, що здійснюють управління активами, засновників і аудитора такого фонду та їх пов'язаних осіб;
- не здійснює управління активами створеного ним корпоративного пенсійного фонду;
- не є кредитором адміністратора або осіб, що здійснюють управління активами пенсійного фонду, з яким зберігачем укладено договір про обслуговування пенсійного фонду.

Зберігач пенсійного фонду – суб'єкт другого рівня, крім визначених вимог, повинен мати регулятивний капітал у розмірі, не меншому як 500 мільйонів гривень.

У разі зменшення протягом року чистої вартості одиниці пенсійних внесків пенсійного фонду більше ніж на 20% зберігач має повідомити про це раду пенсійного фонду, Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку й Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Зберігач несе відповідальність за збитки, завдані ним пенсійному фонду та його учасникам унаслідок невиконання або неналежного виконання умов договору про обслуговування пенсійного фонду зберігачем, і відшкодовує їх відповідно до умов цього договору та у порядку, встановленому законодавством.

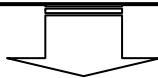

- 1) цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства;
- 2) акцій, які відповідно до норм законодавства пройшли лістинг на фондовій біржі, що відповідає вимогам, установленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
  - 2-1) облігацій та іпотечних облігацій українських емітентів, кредитний рейтинг яких відповідає інвестиційному рівню за національною шкалою або які відповідно до законодавства пройшли лістинг на фондовій біржі, що відповідає вимогам, установленим Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- 3) цінних паперів, погашення й отримання доходу за якими гарантовано урядами іноземних держав, при цьому встановлення вимог до рейтингу зовнішнього боргу та визначення рейтингових компаній здійснюються Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку;
- 4) облігацій іноземних емітентів з інвестиційним рейтингом, визначеним відповідно до пункту 3 цієї частини;
- 5) акцій іноземних емітентів, що перебувають в обігу на організованих фондових ринках та пройшли лістинг на одній з таких фондових бірж, як Нью-Йоркська, Лондонська, Токійська, Франкфуртська або у торговельно-інформаційній системі НАСДАК (NASDAQ). Емітент цих акцій повинен провадити свою діяльність не менше ніж протягом 10 років і бути резидентом країни, рейтинг зовнішнього боргу якої визначається відповідно до пункту 3 цієї частини Закону № 1057-IV.

- Пенсійні активи пенсійного фонду в цінних паперах не можуть включати:**
- 1) цінні папери, емітентами яких є зберігач, особи, що здійснюють управління пенсійними активами, адміністратор (крім випадків, передбачених частиною другою статті 49 Закону № 1057-IV), аудитор (аудиторська фірма) та особи, котрі надають консультаційні, агентські або рекламні послуги, з якими пенсійним фондом укладено відповідні договори, та їх пов'язані особи, засновники пенсійного фонду (крім випадків, передбачених частиною другою статті 49);
  - 2) цінні папери, що не пройшли лістинг на фондовій біржі (крім випадків, коли кредитний рейтинг облігацій відповідає інвестиційному рівню за національною шкалою);
  - 3) цінні папери, емітентами яких є інститути спільного інвестування, якщо інше не встановлено нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
  - 4) векселі;
  - 5) похідні цінні папери.

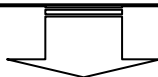
10.5. Пенсійний контракт і пенсійна схема

Пенсійний контракт є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором і згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника чи декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника.

Кожний вкладник фонду може укласти один або кілька пенсійних контрактів з адміністратором (адміністраторами) одного чи кількох пенсійних фондів на користь осіб, визначених Законом № 1057-IV.

Вкладник фонду, який є учасником фонду, має право в односторонньому порядку розірвати пенсійний контракт, укладений з ним особисто, або вимагати зміни його умов.

У разі розірвання пенсійного контракту таким вкладником він повинен укласти, за винятком випадків, передбачених статтею 65 Закону № 1057-IV, новий пенсійний контракт щодо участі в іншому пенсійному фонді, або укласти договір зі страховою організацією, або відкрити в банку пенсійний депозитний рахунок. При цьому пенсійні кошти вкладника фонду, який є учасником фонду, передаються за його рахунок до іншої фінансової установи, яка надає послуги з недержавного пенсійного забезпечення, в сумі, що обліковується на його індивідуальному пенсійному рахунку в пенсійному фонді, зменшеній на суму витрат, пов'язаних з перерахуванням таких пенсійних коштів.

Пенсійний контракт укладається у письмовій формі щонайменше в трьох примірниках, якщо контракт укладається з вкладником, який не є учасником відповідного пенсійного фонду, чи у двох примірниках, якщо вкладник є учасником фонду.

Разом з примірником пенсійного контракту адміністратор повинен надати вкладнику та учасникові фонду:

пам'ятку з роз'ясненнями основних положень пенсійного контракту;
копію зазначеної в пенсійному контракті пенсійної схеми;
витяг з основних положень статуту пенсійного фонду та (або) на вимогу вкладника фонду копію статуту пенсійного фонду.

Істотними умовами пенсійного контракту є:

- паспортні дані вкладника фонду і його ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів (якщо вкладником є фізична особа) або повне найменування, місцезнаходження (юридична адреса) постійно діючого органу управління, реєстраційні й банківські реквізити вкладника фонду (якщо вкладником є юридична особа);
- паспортні дані учасника фонду і його ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів;
- посилання на вибрану вкладником фонду пенсійну схему;
- строк дії пенсійного контракту, умови його зміни й розірвання;
- порядок розрахунків між пенсійним фондом та учасником фонду в разі дострокового розірвання пенсійного контракту чи ліквідації пенсійного фонду;
- права, обов'язки, відповідальність сторін і порядок розв'язання спорів;
- розмір пенсійних внесків та умови його зміни.

Пенсійний контракт повинен відповідати положенням статуту пенсійного фонду й обов'язково містити застереження про те, що держава не несе відповідальності за зобов'язаннями пенсійного фонду.

Вкладник фонду за пенсійним контрактом зобов'язується:

- сплачувати на користь учасника (учасників) фонду пенсійні внески у порядку, встановленому законодавством, пенсійною схемою та пенсійним контрактом;
- відшкодовувати пенсійному фонду збитки, завдані внаслідок порушення вкладником фонду умов законодавства, пенсійної схеми та пенсійного контракту;
- виконувати інші умови, визначені пенсійним контрактом.

Відповідно до пенсійного контракту адміністратор зобов'язується від імені пенсійного фонду:

здійснювати недержавне пенсійне забезпечення учасника (учасників) фонду на умовах, визначених законодавством, пенсійною схемою та пенсійним контрактом;

забезпечувати ведення персоналізованого обліку учасників фонду;

надавати учасникові фонду інформацію про стан його індивідуального пенсійного рахунку;

забезпечувати в установленому Законом порядку відшкодування учасникам фонду збитків, завданих унаслідок порушення законодавства та умов пенсійного контракту;

дотримувати і забезпечувати дотримання законних інтересів вкладників та учасників пенсійного фонду, не розголошувати інформацію про умови пенсійного контракту та розмір пенсійних коштів, які належать учаснику фонду, крім випадків, передбачених Законом;

виконувати і забезпечувати виконання інших обов'язків, визначених пенсійним контрактом, цим Законом та іншими нормативно-правовими актами з питань недержавного пенсійного забезпечення.

Пенсійний контракт набирає чинності з моменту його підписання вкладником фонду та адміністратором.

Дія пенсійного контракту вважається закінченою:

- 1) після повного виконання вкладником фонду своїх зобов'язань за пенсійним контрактом та укладення учасником (учасниками) фонду договору про виплату пенсії на визначений строк з пенсійним фондом;
- 2) після передачі пенсійних коштів учасника фонду страховій організації відповідно до укладеного учасником фонду договору страхування довічної пенсії;
- 3) після передачі пенсійних коштів учасника фонду банківській установі відповідно до укладеного учасником фонду договору про відкриття пенсійного депозитного рахунку;
- 4) у разі смерті учасника фонду та виконання передбачених у зв'язку із цим умов;
- 5) у разі ліквідації пенсійного фонду в порядку, передбаченому Законом;
- 6) у разі заміни вкладником фонду пенсійного фонду на умовах та у порядку, передбачених Законом № 1057-IV;
- 7) у разі ліквідації вкладника фонду – юридичної особи без визначення його правонаступника;
- 8) у разі дострокового розірвання контракту в порядку, передбаченому Законом № 1057-IV;
- 9) в інших випадках, передбачених пенсійним контрактом згідно із Законом № 1057-IV.

Пенсійні схеми

Умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами, визначаються пенсійними схемами, які розробляються з дотриманням вимог Закону № 1057-IV та інших нормативно-правових актів з питань недержавного пенсійного забезпечення.

Пенсійна схема повинна відображати:

- опис усіх видів та умов здійснення пенсійних виплат;
- порядок визначення розміру пенсійних виплат;
- строк, протягом якого здійснюються пенсійні виплати, та порядок їх здійснення;
- порядок і строки сплати пенсійних внесків, у тому числі можливість їх зміни за умовами пенсійного контракту;
- умови та порядок участі у пенсійній схемі;
- права й обов'язки вкладника, учасника фонду за цією пенсійною схемою;
- інші умови, що не суперечать законодавству.

Види пенсійних виплат

- 1) пенсія на визначений строк;
- 2) одноразова пенсійна виплата.

Підставами для здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами є:

- 1) досягнення учасником фонду пенсійного віку, визначеного відповідно до Закону;
- 2) визнання учасника фонду інвалідом;
- 3) медично підтверджений критичний стан здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) учасника фонду;
- 4) виїзд учасника фонду на постійне проживання за межі України;
- 5) смерть учасника фонду.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Визначте передумови створення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.
2. Назвіть організації, що можуть здійснювати недержавне пенсійне забезпечення.
3. Назвіть суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення.
4. Схарактеризуйте процес недержавного пенсійного забезпечення.
5. Назвіть принципи недержавного пенсійного забезпечення.
6. Схарактеризуйте види недержавних пенсійних фондів.
7. Назвіть напрями діяльності Національної асоціації недержавних пенсійних фондів та адміністраторів недержавних пенсійних фондів.
8. Розкрийте сутність пенсійного контракту.
9. У чому полягають умови здійснення та види пенсійних виплат?
10. Назвіть істотні умови пенсійного контракту.
11. Схарактеризуйте зобов'язання сторін за пенсійним контрактом.

Тема 11. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

11.1. Системи соціального захисту в країнах-учасницях Європейського Союзу.

11.2. Соціальний захист у зарубіжних країнах.

Ключові терміни та поняття: система соціального захисту, принципи соціального захисту, розміри соціальних внесків, соціальні виплати, соціальна служба, модель соціальної політики.

11.1. Системи соціального захисту в країнах-учасницях Європейського Союзу

Зважаючи на західне політико-економічне орієнтування України та плани щодо членства в ЄС, дослідження принципів, правових засад і форми соціального захисту в європейських державах-членах ЄС є однією зі складових пошуку шляхів реформування системи соціального захисту в Україні.

Відповідно до Хартії основних прав Європейського Союзу «кожен, хто проживає та легально пересувається в межах ЄС, має право на соціальне страхування та соціальні блага відповідно до правил, визначених правом Співтовариства та національними законами і практикою».

Законодавство країн Європейського Союзу гарантує кожному громадянину право на соціальний захист та соціальні виплати.

У Регламенті 1408/71 зазначається, що метою створення європейського законодавства щодо соціального захисту є не гармонізація законодавства країн-членів з європейським, а координація порядку забезпечення особам соціального захисту. Важливим є те, щоб внески до фондів соціального страхування, зроблені особою в одній із країн-членів ЄС, давали їй право на соціальний захист у будь-якій з країн-членів ЄС.

Регламент 1408/ 71 у ЄС є комплексним актом, що визначає поняття особи у сфері соціального захисту, суть виплат та принципи, на яких базується соціальний захист. Поширюється дія акта на найманих працівників, самозайнятих осіб, членів сім'ї та одного з подружжя, котрий пережив іншого. *Умовою поширення дії є наявність громадянства країни-члена ЄС, притому один із подружжя вважається громадянином ЄС незалежно від національності іншого.*

Принципи соціального захисту, на яких ґрунтується законодавство ЄС

Принципи	Сутність
Принципи недопущення дискримінації за національною ознакою, а також здійснення соціальних виплат незалежно від місця проживання особи	Для призначення соціальних виплат використовується законодавство однієї чи кількох країн-членів. Особа не може позбавлятися соціальних виплат із тієї підстави, що вона не є громадянином країни, за законодавством якої має право на виплати (поширюється не на всі види соціальних виплат: наприклад, відповідно до вказаного принципу надаються пенсії внаслідок втрати працездатності або смерті від нещасного випадку чи професійного захворювання, пенсії за віком, виплати інвалідам).
Принцип недопустимості надання особі однакових виплат у різних країнах-членах	Покликаний не допускати зловживань з боку осіб, що отримують соціальні виплати, та отримання однакових виплат у різних країнах. Під однаковими виплатами слід розуміти ті, які мають спільну мету, об'єкт і підставу виплати. Інші критерії визначення є формальними й тому вони не відіграють визначальної ролі. Якщо працівник підлягав соціальному страхуванню у кількох країнах-членах, то, по суті, він може отримувати виплати у різних країнах.
Принцип прозорості інформації для осіб про розмір виплат	Національне законодавство країн-членів ЄС визначає розмір виплат особам, що звернулися по соціальну допомогу, тому дуже важливе значення має інформація про розміри виплат, ознайомившись з якою, особа може вибирати те, що їй вигідніше. Жодний працівник не може бути позбавлений права на такий вибір. Цей принцип вимагає від країн-членів вироблення спільної концепції щодо класифікації виплат та порядку їх надання. Зокрема, створені спеціальні фонди для перерозподілу коштів на соціальний захист між державами-членами.
Принцип взаємозаліку страхових періодів	Поширюється на виплати, пов'язані з допомогою у зв'язку з материнством, сімейні виплати, з тимчасової непрацездатності, у зв'язку з інвалідністю, на поховання та пенсії за віком. Відповідні органи країни-члена ЄС, згідно із законодавством якої особа бажає отримувати соціальні виплати, враховують період страхування, зайнятості чи проживання на території іншої країни-члена ЄС. При цьому діє фікція, відповідно до якої вважається, що особа працювала на території цієї країни і платила внески за її законодавством.
Принцип недопущення погіршення становища	Гарантує стабільність становища осіб, котрі отримують соціальну допомогу, не допускається погіршення їх становища (зниження рівня виплат, звуження категорій осіб, які мають право на такі виплати тощо) у зв'язку із запровадженням єдиних правил у ЄС. Особи можуть вибирати більш вигідні умови соціальних виплат, якщо мають право на однаковий вид допомоги у кількох країнах.

Незважаючи на значний розвиток системи соціального страхування країн ЄС у цілому, у цій системі є ряд проблем:

- значне збільшення видатків пенсійного страхування (у зв'язку з несприятливою демографічною ситуацією);
- складність забезпечення своєчасного та повного внесення страхових внесків (Португалія, Греція);
- неефективність контролю при управлінні фондами соціального страхування через механізм соціального партнерства;
- недостатня зацікавленість органів управління фондів, які не несуть фінансової відповідальності, а також в обґрунтованому визначенні підстав для надання допомоги (наприклад, у зв'язку з інвалідністю: Нідерланди та Данія).

Заходи

Уряди країн ЄС застосовують такі основні заходи розв'язання проблем у сфері соціального страхування:

- боротьба із шахрайством, обмеження видатків, посилення контролю (в адміністративній сфері);
- передача функцій соціального страхування приватним некомерційним і комерційним організаціям;
- використання нових фінансових механізмів;
- створення системи, за якої здійснюється врахування матеріального стану особи з метою надання виплат безпосередньо тому, хто потребує допомоги, а не тому, хто може забезпечити себе сам (до цієї методики як ефективного засобу контролю та скорочення виплат вдалася Великобританія, соціальні органи враховують матеріальний стан особи при виплаті 34% усіх видів допомог).

У Європі вважають, що основними засадами, на яких демократичне суспільство засновує своє соціальне забезпечення та розвиток, повинні бути:

- вільна ринкова економіка, представлена підприємницьким сектором;
- демократично обрана влада;
- розвинений громадський сектор.

Успіху можна досягти тільки при співпраці зазначених представників.

**Розміри внесків соціального страхування, які застосовуються у різних країнах, підготовлено Проектом USAID
«Розвиток ринків капіталу»**

http://www.fpsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2144%3A2010-04-14-08-56-14&catid=164%3A2011-03-10-09-11-33&Itemid=99&lang=uk

Країна	Розмір внесків на пенсійне страхування	Розмір внесків на страхування на випадок безробіття	Розмір внесків на медичне страхування	Розмір внесків на страхування на випадок виробничої травми	Розмір внесків на страхування на випадок хвороби/вагітності
1	2	3	4	5	6
США	Працівник – 6,2%, Роботодавець – 6,2%	Працівник – 0,8%	Працівник – 1,45%	Пенсійна система штату, а не загальнодержавна; у 2006 р. в середньому роботодавець сплачував 1,58%	Податки
Канада	1-й рівень – з податків 2-й рівень – 4,95% з роботодавця та працівника	Працівник – 1,73 або 2,42%	–	Без фіксованої ставки – залежить від галузі, де зайнятий роботодавець, та практики виплати страхових відшкодувань	Включено у витрати на страхування на випадок безробіття
Мексика	Працівник – 1,74% Роботодавець – 6,90% Уряд – 0,35%	Не є частиною державного страхування – одноразова виплата сплачується роботодавцем	Частина страхування на випадок хвороби/ на випадок пологів	Від 0,5 до 8% на основі страхового ризику та практики виплати страхових відшкодувань	Працівник – 0,25% від зарплати плюс додатково 0,4% від суми, що втричі перевищує мінімальну зарплату
Австралія	1-й рівень – без внесків, фінансується за рахунок податків 2-й рівень – 9% сплачується тільки роботодавцем	Фінансується за рахунок податків	1,5% від оподаткованого доходу	Індивідуальне страхування – страхові премії залежно від галузі та практики виплати страхових відшкодувань	Фінансується за рахунок податків

1	2	3	4	5	6
Китай	Коливається від 14 до 20%, тільки внесок роботодавця	Працівник – 1% Роботодавець – 2%	–	Страхові премії залежно від галузі та практики виплати страхових відшкодувань – в середньому 1%, сплачуваний тільки роботодавцем	Працівник – 2% Роботодавець – 6%
Японія	Працівник і роботодавець платять кожний по 7,675% Уряд покриває 50% витрат	Працівник – 0,6% Роботодавець – 0,9% Уряд покриває 13,8% витрат	–	Від 0,45 до 11,8% сплачуються роботодавцем залежно від галузі та практики виплати страхових відшкодувань	Включено як частину допомоги у випадку хвороби
Росія	Роботодавець платить тільки 20% із зменшенням до 10%, а потім – до 2%	За рахунок податків	–	Роботодавець платить від 0,2 до 8,5% залежно від галузі	2,9 або 2,8% з пенсійного внеску
Казахстан	Роботодавець платить тільки до 1-го рівня – 23% Працівник платить тільки до 2-го рівня – 10%	3 пенсійних внесків	–	Роботодавці платять тільки частину допомоги	За рахунок податків
Швеція	Працівник – 7% Роботодавець – 11,91%	Працівник платить в об'єднаний фонд страхування на випадок безробіття	–	Роботодавець – 0,68%	Працівник – 0 Роботодавець – 10,84%
Німеччина	Працівник і роботодавець – 9,95%	Працівник та роботодавець – 1,65%	–	Залежно від страхового ризику, в середньому витрати роботодавця – 1,32%	Працівник – 7,9% Роботодавець – 7%, але 13% – для найменш оплачуваних працівників

11.2. Соціальний захист у зарубіжних країнах

<http://www.pilga.in.ua/taxonomy/term/4>

Країна	Соціальний захист
1	2
Канада	<p>Існує комплекс соціальних служб, що фінансуються і керуються державою, та програм, які складають систему соціального забезпечення: social security system, social safety net, welfare state. Коріння цієї системи сягають індустріального розвитку країни середини XIX століття. Але справжня «держава добробуту» була створена в Канаді лише після соціальних потрясінь, викликаних двома світовими війнами і депресією 1930-х років. У період з кінця 20-х до 60-х років XX століття були введені в дію державні програми служби допомоги громадянам і їх сім'ям, що опинилися в складних життєвих ситуаціях: у разі хвороби, каліцтва, інвалідності, старості, бідності й безробіття.</p> <p>Канада, як і більшість західних країн, адаптується до умов глобальної економіки шляхом зменшення спільних податків, обмеження втручання уряду в ринкові механізми, приватизацію соціальних послуг і підприємств комунального господарства, зниження екологічних стандартів. Ці обставини допомагають зрозуміти сучасний стан системи соціального захисту в Канаді. Значення всебічної державної стратегії соціального захисту неможливо переоцінити. Важкі економічні умови і незначність соціального забезпечення позначаються на взаєминах людей. Загалом бюджет сучасної Канади розподіляється так, що максимальну користь від цих грошей отримують самі мешканці. Витрати на утримання державного апарату та інші потреби держави тут у перерахунку на душу населення в декілька разів менші, ніж в інших країнах, зокрема в Україні.</p> <p>Основними видами соціальної допомоги є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Допомога на дітей, яка введена із січня 1993 року. Така допомога виплачується сім'ям з низьким та середнім рівнем доходів, у яких є діти, що не досягнули 18-ти років. Розмір допомоги залежить від сукупного річного доходу сім'ї. Максимальний розмір допомоги на дитину становить 489 канадських доларів. 2. Допомога по безробіттю виплачується тим, хто працює менше 15 годин на тиждень або заробляє менше 113 канадських доларів на тиждень. Розмір допомоги та час, протягом якого вона буде виплачуватися, залежать від ряду факторів: від заробітної плати, котру отримує особа, від тривалості роботи та темпів зростання безробіття. Максимальний розмір допомоги по безробіттю – 339 канадських доларів на тиждень. Якщо в особи немає роботи, але вона її наполегливо шукає, то така особа може отримувати допомогу протягом 50-ти тижнів. Допомога по безробіттю обкладається прибутковим податком. Підприємці або пенсіонери (пенсійний вік у Канаді наступає з 65 років) не отримують таку допомогу. Допомога не поширюється також на працівників, що звільнилися з роботи за власним бажанням або які були звільнені за порушення трудової дисципліни. 3. Допомога з тимчасової непрацездатності виплачується людям, які отримали травму на робочому місці чи страждають на професійне захворювання. Допомога виплачується протягом усього курсу лікування.

1	2
	<p>Після цього таким особам належить виплачувати пенсію або велику одноразову виплату. У випадку смерті годувальника утриманцям належить отримати кошти на похорон, місячний розмір пенсії та одноразову виплату. Дія цього виду допомоги розповсюджується і на іммігрантів з того дня, коли вони починають офіційно працювати, оскільки гроші на цю програму відраховує роботодавець.</p> <p>4. Люди похилого віку можуть отримувати різноманітні допомоги, що призначаються для підтримання забезпеченої старості мешканцям Канади. Вищезазначені типи допомог виплачують такі фонди:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Канадський пенсійний фонд (КПФ) призначений для виплати пенсій мільйонам жителів Канади, які досягнули пенсійного віку. Відрахування до цього Фонду обов'язкові для всіх працюючих, причому їх розмір зростає пропорційно збільшенню доходів. До пенсійного фонду надходять кошти як найманих робітників, так і приватних підприємців. Пенсію отримують жителі, старші 65 років, незалежно від того, продовжують вони працювати чи ні. Якщо особа вирішила піти на пенсію у віці 60-ти років, то їй буде виплачуватися неповна пенсія. Але після досягнення такою особою 65 років їй буде виплачуватися повна пенсія. Пенсія виплачується щомісячно; її розмір постійно збільшується для захисту від інфляції. Пенсійний фонд виплачує також пенсії у зв'язку з непрацездатністю, проте їх можуть отримати лише ті особи, яких КПФ офіційно визнав непрацездатними. З пенсій, як і з допомоги по безробіттю, знімається прибутковий податок; – Фонд «Спокійна старість». Пенсії цього фонду виплачуються канадським громадянам і жителям Канади, яким виповнилося 65 років. Можливість отримання пенсії та її розмір залежать від терміну проживання в Канаді. Для отримання повної пенсії необхідно прожити в Канаді не менше сорока років після досягнення повноліття. Неповну пенсію можна отримати, проживши в країні як мінімум 10 років після досягнення 18-ти років. Пенсії цього фонду виплачуються тільки в межах Канади; – Фонд додаткової пенсії виплачує допомоги тим, хто вже отримує пенсію з Фонду «Спокійна старість». Ця допомога призначена для людей з невеликим доходом або взагалі без нього. Розмір допомоги залежить від доходу в попередні роки або від сукупного доходу сім'ї. Допомога не обкладається прибутковим податком; – Фонд допомоги на одного з подружжя. Ця незначна допомога виплачується тим, кому від 60 до 64 років, а її/його чоловік/дружина отримують пенсію фонду «Спокійна старість» і додаткову пенсію. Розмір та право отримання цієї допомоги залежать від сумарного доходу подружжя і строку проживання в Канаді. Вдови та вдівці також можуть одержувати цю допомогу, з якої не знімається прибутковий податок.
США	<p>В американській моделі соціальної політики наявний лібералізм. Система базується на принципі відокремлення соціального захисту від вільного ринку й обмеження захисту лише тих, хто не має інших доходів, крім соціальних виплат. Загалом при такій моделі забезпечується досить високий рівень і якість життя основної частини населення. Мета системи – підтримка економічної системи вільного підприємництва, у якій кожний, хто бажає працювати, може знайти собі роботу, здатну принести достатній дохід для безбідного життя.</p>

1	2
Франція	<p>Система соціального захисту населення належить до одного з варіантів моделі соціального страхування Бісмарка, яка переважає в Європі. Вона передбачає перерозподіл поточних доходів бюджету соціального забезпечення, формується за рахунок внесків найманих працівників і підприємців на користь пенсіонерів та нужденних.</p> <p>Для французької моделі соціального забезпечення характерні певні особливості: по-перше, дуже складна організаційна структура; по-друге, висока частка витрат на соціальні програми, яка перевищує середній рівень по Європейському Союзу; по-третє, існування розгалуженої системи професійно-галузевих схем соціального страхування, наявність розвиненої системи сімейних допомог; по-четверте, велика роль додаткових систем соціального забезпечення, особливо у сфері пенсійного і медичного страхування. По-п'яте, великою відмінністю французької системи соціального захисту від інших європейських є її фінансування переважно за рахунок внесків соціального страхування. По-шосте, існування різноманітних страхових фондів, які реалізують окремі соціальні програми, що доповнюють обов'язкові соціальні послуги в межах загальних обов'язкових схем соціального захисту.</p> <p>Крім основних, у Франції існують обов'язкові додаткові системи соціального страхування, що функціонують на основі міжпрофесійних національних угод.</p> <p>Французька система соціального страхування включає допомоги по безробіттю, пенсії по старості та інвалідності, різні сімейні допомоги, компенсацію витрат на лікування й ін. Вона базується на принципі перерозподілу доходів (виплати суб'єктам соціального страхування здійснюються шляхом відрахувань з боку економічно активної частини населення). У результаті французьке суспільство залишається одним із найбільш однорідних та найменш несправедливих.</p>
Німеччина	<p>Системно сформований соціальний захист у Німеччині, до якого входять пенсійне страхування, страхування на випадок хвороби, страхування в разі потреби в догляді та на випадок безробіття. Внески на страхування сплачує як працівник, так і роботодавець в однакових розмірах. Майже всі жителі цієї держави застраховані на випадок хвороби: більшість у рамках державного страхування – 88% , а майже 12% – у приватних лікарняних касах.</p> <p>Отто фон Бісмарк заснував систему державного соціального забезпечення. Саме він був першим, хто запровадив закони про страхування на випадок інвалідності, медичне страхування, страхування на випадок нещасного випадку та пенсію на старість.</p> <p>Відповідно до п.1 статті 20 Основного закону країни, Німеччина є демократичною і соціальною державою. Мета соціальної держави – врахування індивідуальних правових можливостей, здобутих у результаті власної праці, а не всезагальне забезпечення та обслуговування громадянина. Таким чином, увесь світ визнає ефективність соціальної системи Німеччини, хоча понад 30 відсотків у сукупному суспільному продукті складають соціальні послуги, їх отримують тільки ті, хто цього потребує.</p> <p>Регулюється порядок соціального страхування у Німеччині Соціальним кодексом та окремими законами, більшість яких спрямована на соціальний захист окремих груп населення (наприклад, закон щодо соціального захисту художників).</p>

1	2
Швеція	<p>Соціальне страхування в Німеччині поділяється на обов'язкове й добровільне, до нього входять 5 основних компонентів: пенсійне, медичне, від нещасних випадків, по безробіттю та інвалідності.</p> <p>Є зразком соціал-демократичного шляху розвитку в сучасній концепції розвитку Європи. Цій країні вдається дотримуватися прогресивного напрямку, на відміну від інших держав, які йшли схожим шляхом, особливо, коли мова йде про вільний ринок послуг та розвиток малого і середнього бізнесу. Так, відійшли від цих постулатів Норвегія, Данія, Фінляндія.</p> <p>Скандинавська модель соціального захисту, що діє у Швеції, розуміє соціальний захист як законне право громадянина та передбачає широке охоплення різних соціальних ризиків і життєвих ситуацій, які вимагають підтримки суспільства. Отримання соціальних послуг та виплат, як правило, гарантується всім жителям країни й не обумовлюється зайнятістю та виплатою страхових внесків. Рівень соціальної захищеності запропонований цією системою доволі високий, і важливу роль у цьому відіграє активна перерозподільна політика, спрямована на вирівнювання прибутків. Наповнення соціальних фондів відбувається більшою мірою за рахунок сплати податків, хоча сплата страхових внесків відіграє не останню роль.</p> <p>Характеризуючи шведську систему соціального захисту, можна виділити такі основні її принципи, як: універсальність, система охоплює всі прошарки населення; принцип соціальної солідарності – всі громадяни рівним чином і незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, вносячи співмірний своїм прибуткам внесок.</p>
Велико-британія	<p>Прикладом заміни пільг та різноманітних компенсацій якісними соціальними послугами для соціально вразливих категорій на основі персонального підходу є Великобританія.</p> <p>Ліберальна модель соціальної політики є характерною для цієї країни. Формувалася вона за панування приватної власності, домінування ринкових відносин і під впливом ліберальної трудової етики.</p> <p>Основними принципами такої моделі є мінімальна залученість держави в ринкові відносини, обмежене застосування заходів державного регулювання, соціальна підтримка громадян здійснюється за рахунок розвинених систем страхування виплат. Держава використовує незначні трансфертні платежі, отримані внаслідок сплати податків, для надання допомоги та субсидій певним верствам населення. Матеріальна допомога має адресну спрямованість і надається лише на підставі перевірки її необхідності.</p>

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що визначає Регламент 1408/ 71 у ЄС?
2. Назвіть умову поширення дії Регламенту 1408/ 71 у ЄС.
3. Назвіть принципи соціального захисту, на яких ґрунтується законодавство ЄС.

4. Розкрийте сутність принципу недопущення дискримінації за національною ознакою, а також здійснення соціальних виплат незалежно від місця проживання особи.
5. Визначте проблеми системи соціального страхування країн ЄС.
6. Схарактеризуйте основні заходи щодо розв'язання проблем у сфері соціального страхування урядів країн ЄС.
7. Дайте оцінку розмірів внесків соціального страхування, які застосовуються у різних країнах світу.
8. Розкрийте сутність соціального захисту Канади.
9. Перелічіть основні види соціальної допомоги в Канаді.
10. Схарактеризуйте особливості соціального захисту Німеччини.
11. Схарактеризуйте скандинавську модель соціального захисту, що діє у Швеції.
12. У чому полягає сутність ліберальної моделі соціальної політики?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Тема 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування :

- а) це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту у разі втрати працездатності;*
- б) включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості;*
- в) це система прав щодо соціального захисту населення за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом і бюджетних та інших джерел;*
- г) всі відповіді правильні.*

2. Імовірність погіршення матеріального становища в результаті втрати тимчасово або назавжди заробітку чи трудового доходу з об'єктивних соціально значущих причин – це:

- а) соціальний стан;*
- б) соціальне положення;*
- в) соціальний ризик;*
- г) соціальне страхування.*

3. До базових характеристик загальнообов'язкового державного соціального страхування, що відрізняють його від інших інститутів соціального захисту, не належать:

- а) добровільність для страхувальників;*
- б) публічний вид правовідносин суб'єктів соціального страхування;*
- в) обов'язкове (за законом) право для застрахованих на одержання страхових виплат при настанні страхових випадків;*
- г) досить «дешево» для населення держави.*

4. Страхувальниками за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням є:

- а) роботодавці та застраховані особи;*
- б) військовослужбовці;*
- в) цільові фонди;*
- г) держава.*

5. Часткова втрата працездатності – це:

- а) досягнення пенсійного віку;*
- б) догляд за хворим членом сім'ї;*
- в) інвалідність;*
- г) безробіття.*

6. Сприяння вирівнюванню життєвого рівня різних соціальних груп населення, не залучених до трудового процесу, – це функція соціального страхування:

- а) захисна;*
- б) стабілізуюча;*
- в) компенсаційна;*
- г) відтворювальна.*

7. Страховиками за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням є:

- а) роботодавці;*
- б) страхові брокери;*
- в) страхові цільові фонди;*
- г) страхові агенти.*

8. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян у 2013 році складає:

- а) 7 грн.;*
- б) 17 грн.;*
- в) 27 грн.;*
- г) 37 грн.*

9. Основними джерелами коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування є:

- а) страхові внески роботодавців, осіб, які працюють на умовах трудового договору, інших застрахованих осіб;*
- б) державні асигнування;*
- в) прибуток від тимчасово вільних коштів фонду;*
- г) благодійні внески.*

10. Розміри єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пропорції його розподілу встановлюються:

- а) Кабінетом Міністрів України;*
- б) Міністерством праці та соціальної політики;*
- в) відповідним страховим фондом;*
- г) Верховною Радою України.*

11. Основним напрямом використання коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування є виплата матеріального забезпечення, розмір якого для працюючих осіб залежить від:

- а) середньої заробітної плати та страхового стажу;*
- б) від прожиткового мінімуму;*
- в) отриманих доходів;*
- г) мінімальної заробітної плати.*

12. До видів матеріального забезпечення та соціальних послуг медичного страхування не належить:

- а) діагностика й амбулаторне лікування;*
- б) стаціонарне лікування;*
- в) надання готових лікарських засобів та виробів медичного призначення;*
- г) протезування зубів.*

13. Право на забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням мають:

- а) застраховані громадяни України;*
- б) іноземні громадяни;*
- в) особи без громадянства та члени їх сімей, які проживають в Україні, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;*
- г) всі відповіді правильні.*

Тема 2. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1. Яким документом визначено право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках?

- а) Концепція соціального забезпечення населення України;*
- б) Європейський кодекс соціального забезпечення;*
- в) ЗУ «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;*
- г) Конституція України.*

2. У 2013 році в Україні здійснюються такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- а) на випадок безробіття;*
- б) у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;*
- в) від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;*
- г) пенсійне страхування.*

3. У 2001р. в Україні запроваджені такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- а) на випадок безробіття;*
- б) у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням;*
- в) від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;*
- г) всі відповіді правильні.*

4. Основним джерелом формування коштів яких фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування визначені страхові внески страхувальників - роботодавців та застрахованих осіб?

- а) Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України;*
- б) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;*
- в) Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;*

г) Пенсійний Фонд України.

5. Страхові внески – це:

а) форма резервування заробітної плати, яка забезпечує матеріальні виплати та надання соціальних послуг працівникам у разі настання страхового випадку;

б) утримання і нарахування на заробітну плату працюючим громадянам;

в) кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

г) акумульовані страхові кошти, суми від фінансових санкцій та інші надходження.

6. З 1 січня 2011 року впроваджено консолідацію в одному органі (Пенсійному фонді України) спільних для всіх фондів соціального страхування функцій, таких як:

а) облік платників;

б) збір та облік страхових коштів;

в) контроль за нарахуванням та сплатою єдиного внеску, подання єдиної звітності;

г) всі відповіді правильні.

7. У якому регіоні України вперше почало діяти товариство взаємного страхування фабрикантів та ремісників від нещасних випадків ?

а) Східному;

б) Західному;

в) Північному;

г) Південному.

8. Яка категорія робітників в Україні починаючи із 1924 року була охоплена пенсійним забезпеченням по старості ?

а) викладачі;

в) моряки;

б) військовослужбовці;

г) промисловці.

9. Пенсійна система якої країни є найстарішою ?

а) Італії;

б) Англії;

в) Франції;

г) України.

10. Який вид соціального страхування вперше було запроваджено в Росії ?

а) на випадок хвороби;

б) при народженні дитини;

в) від нещасних випадків на виробництві;

г) від безробіття.

11. У якій країні вперше було застосовано термін «соціальне забезпечення» ?

а) Росії;

б) Англії;

в) Франції;

г) Італії.

12. Запровадження єдиного внеску у 2011 р. дозволило досягти:

а) збільшення надходжень до фондів соціального страхування;

б) спростити взаємодію платників з фондами;

в) зменшити кількість перевірок та форм звітності;

г) всі відповіді правильні.

13. У якому році було прийнято Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування ?

а) 1991;

в) 1998;

б) 1995;

г) 2000.

14. У разі, коли застрахована особа частину місяця в розрахунковому періоді не працювала з поважних причин (тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та шестирічного віку за медичним висновком), для обчислення середньої заробітної плати заохочувальні та компенсаційні виплати, що мають разовий характер, та виплати, що не передбачені актами законодавства або що провадяться понад установлені зазначеними актами норми, в такому місяці:

а) не враховуються;

б) враховуються пропорційно відпрацьованому часу;

в) враховуються, якщо стаж роботи більший ніж 10 років;

г) немає правильної відповіді.

15. Якщо у розрахунковому періоді перед настанням страхового випадку застрахована особа не мала заробітку з поважних причин, середня заробітна плата для розрахунку страхових виплат та оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця визначається:

а) виходячи з місячної тарифної ставки, встановленої працівникові на момент настання страхового випадку;

б) виходячи із суми оподаткованого доходу (прибутку), з якого сплачувалися страхові внески по Україні;

в) не менше середньомісячної заробітної плати штатного працівника по економіці в Україні за попередній рік;

г) у розмірі мінімальної заробітної плати.

16. Для осіб, котрі працювали на підприємствах, в організаціях, робота яких пов'язана із сезонним характером виробництва відповідно до Списку сезонних робіт і сезонних галузей, при призначенні частини допомоги по безробіттю понад розміри та тривалість виплат за страхуванням на випадок безробіття, за розрахунковий період береться:

а) немає правильної відповіді;

- б) 12 календарних місяців підряд (з першого до першого числа), що передують місяцю, в якому настав страховий випадок;*
- в) 6 календарних місяців підряд до місяця в якому припинено дію трудового договору;*
- г) останніх шість календарних місяців (з першого до першого числа), що передують місяцю, в якому настав страховий випадок.*

Тема 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1. Застрахована особа захворіла 12 січня 2012 року. Розрахунковим для оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів підприємства та для нарахування допомоги по тимчасовій непрацездатності є період з:

- а) 1 липня по 31 грудня 2011 р. включно;*
- б) 1 серпня по 31 грудня 2011 р. включно;*
- в) 1 грудня 2010 р. по 31 грудня 2011 р. включно;*
- г) 1 грудня 2011 р. по 11 січня 2012 р. включно.*

2. Застрахована особа зареєструвалася в Державній службі зайнятості як безробітна 5 січня 2012 року. Трудовий договір, укладений з роботодавцем, розірвано 29 грудня 2011 року. Розрахунковим для призначення допомоги по безробіттю є період з:

- а) 1 червня по 31 грудня 2011 р. включно;*
- б) 1 липня по 31 грудня 2011 р. включно;*
- в) 1 червня по 30 листопада 2011 р. включно;*
- г) 1 червня по 29 грудня 2011 р. включно.*

3. МСЕК установила застрахованій особі ступінь втрати професійної працездатності 13 лютого 2012 р. унаслідок нещасного випадку на виробництві, який стався 3 грудня 2008 року. Розрахунковим для призначення страхових виплат є період з:

- а) 1 червня по 30 листопада 2008 р. включно;*
- б) 1 серпня по 31 грудня 2008 р. включно;*
- в) 1 липня 2011 р. по 31 січня 2012 р. включно;*
- г) 1 серпня 2011 р. по 13 лютого 2012 р. включно.*

4. Особа звільнилася з роботи 7 листопада 2012 р., наступного дня звернулася до служби зайнятості за сприянням у працевлаштуванні, а 15 листопада отримала статус безробітного. Розрахунковим для призначення допомоги по безробіттю є період з:

- а) травня по жовтень 2011 р.;*
- б) 6 травня по 6 жовтня 2011 р.;*
- в) 1 січня по 31 жовтня 2011 р. включно;*
- г) немає правильної відповіді.*

5. Особа працювала на посаді бухгалтера цукрового заводу з 20 травня

2011 року. Звільнена за власним бажанням 25 січня 2012 року. Розрахунковим для призначення допомоги по безробіттю є період:

- а) з червня по грудень 2011 р.;*
- б) з 20 травня по 25 січня 2011 р.;*
- в) 6 місяців;*
- г) немає правильної відповіді.*

6. Контроль за діяльністю цільових фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснює:

- а) Соціальний комітет;*
- в) Соціальна спілка;*
- б) Правління фонду;*
- г) Наглядова рада.*

7. Забезпеченням реалізації державної політики у галузі зайнятості займається:

- а) Міністерство праці та соціальної політики;*
- б) районне управління праці та соціального захисту населення;*
- в) Міністерство фінансів;*
- г) соціальний фонд.*

8. Рівень прожиткового мінімуму обумовлюють такі фактори:

- а) вік людини;*
- в) корисність;*
- б) рівень інфляції;*
- г) якість життя.*

9. Індекс людського розвитку не включає такі складові:

- а) тривалість життя населення;*
- в) пенсійний вік;*
- б) рівень освіти;*
- г) обсяг ВВП на душу населення.*

10. Спеціально уповноваженими органами, які здійснюють керівництво й управління окремими видами соціального забезпечення та фінансують їх надання, є:

- а) фонди: Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;*
- б) Мінсоцполітики України;*
- в) спеціально створені обласні та районні управління праці та соціального захисту населення;*
- г) немає правильної відповіді.*

11. Вартість товарів та послуг, необхідних для задоволення тільки основних фізіологічних потреб, причому протягом відносно короткого періоду, це:

- а) кошук споживача;*

- в) фізіологічний мінімум;*
- б) соціальний мінімум;*
- г) прожитковий мінімум.*

12. Назвіть найслабшу складову в структурі ІЛР для України:

- а) ВВП на одну особу;*
- б) грамотність та охоплення навчанням;*
- в) тривалість життя;*
- г) усі зазначені відповіді.*

Тема 4. УПРАВЛІННЯ КОШТАМИ СТРАХУВАННЯ

1. Страховиками за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням є цільові страхові фонди з:

- а) пенсійного страхування;*
- б) страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; страхування на випадок безробіття;*
- в) всі відповіді правильні;*
- г) медичного страхування.*

2. Страхові фонди є органами, які здійснюють:

- а) керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;*
- б) провадять акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечують фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням;*
- в) функції згідно з затвердженими статутами;*
- г) всі відповіді правильні.*

3. Взяття на облік страхувальників здійснює:

- а) Пенсійний фонд України;*
- б) Фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням;*
- в) Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;*
- г) немає правильної відповіді.*

4. Порядок призначення, обрання (делегування) представників держави та суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування до складу правління і наглядових рад страхових фондів визначається:

- а) Президентом України;*
- б) законами з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування;*
- в) Верховною Радою України;*
- г) всі відповіді неправильні.*

5. Управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюють

- а) виконавчий орган правління страхових фондів;*
- б) правління страхових фондів;*
- в) правління та виконавчі дирекції страхових фондів, які забезпечують визначені законами конкретні види соціального страхування;*
- г) Наглядова рада.*

6. За невиконання своїх обов'язків за рішенням центрального органу виконавчої влади члени правління цільового страхового фонду можуть бути:

- а) позбавлені своїх повноважень;*
- б) звільнені з роботи без права поновлення;*
- в) оштрафовані у розмірі 5 мінімальних заробітних плат станом на 1 січня поточного року;*
- г) позбавлені волі.*

7. До повноважень правління страхового фонду не відносяться:

- а) здійснення функцій, передбачених статутом страхового фонду;*
- б) подання в установленому порядку пропозиції щодо визначення розмірів загальнообов'язкових внесків для забезпечення відповідного виду соціального страхування;*
- в) затвердження проектів річних бюджетів фонду та звітів про їх виконання, порядку використання коштів з окремих видатків бюджету фонду;*
- г) створення резервів коштів для забезпечення виплат і надання соціальних послуг застрахованим особам.*

8. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування це:

- а) консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;*
- б) консолідований страховий внесок, який утримується і нараховується на заробітну плату;*
- в) розмір доходу, що перераховується до пенсійного фонду у день виплати заробітної плати працівникам;*
- г) всі відповіді правильні.*

9. Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску:

- а) максимальна сума доходу застрахованої особи, встановленого законом;*
- б) сімнадцять розмірів прожиткових мінімумів для працездатних осіб;*
- в) немає правильної відповіді;*
- г) сума, на яку нараховується єдиний внесок.*

10. До принципів збору та ведення обліку єдиного внеску не належать такі:

- а) законодавчого визначення умов і порядку його сплати;*
- б) добровільності сплати;*
- в) законодавчого визначення розміру єдиного внеску та пропорцій його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;*
- г) прозорості та публічності діяльності органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску.*

11. До прав платника єдиного внеску належать:

- а) отримання на платній основі від територіального органу Пенсійного фонду інформації, необхідної для виконання обов'язків, покладених на платника згідно з Законом;*
- б) звертатися до Пенсійного фонду з письмовою заявою про зміну умов сплати єдиного внеску в разі зміни його статусу як платника (або отримання права на зміну розміру єдиного внеску, зокрема у зв'язку зі зміною виду економічної діяльності);*
- в) отримання від Пенсійного фонду консультації й роз'яснень щодо прав та обов'язків платника єдиного внеску, порядку сплати єдиного внеску, за умов оплати вартості таких послуг;*
- г) оскарження рішень територіального органу Пенсійного фонду та дії, бездіяльності його посадових осіб.*

12. Для бюджетних установ єдиний внесок установлюється у розмірі:

- а) 45,96 відсотка визначеної бази нарахування;*
- б) 36,3 відсотка визначеної бази нарахування;*
- в) 34,7 відсотка суми грошового забезпечення;*
- г) 36,6 відсотка.*

13. У разі несвоечасної або не в повному обсязі сплати єдиного внеску посадові особи, винні в порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, несуть:

- а) дисциплінарну, адміністративну відповідальність;*
- б) цивільно-правову відповідальність;*
- в) кримінальну відповідальність;*
- г) всі відповіді правильні.*

14. Страхові кошти, акумульовані на централізованих рахунках Пенсійного фонду автоматично перераховуються на централізовані рахунки фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- а) не пізніше наступного операційного дня після їх зарахування;*
- б) не пізніше поточного операційного дня їх зарахування;*
- в) не пізніше третього дня після їх зарахування;*
- г) немає правильної відповіді.*

15. До завдань Пенсійного фонду не належать:

- а) забезпечення збору єдиного внеску;*
- б) ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску;*

- в) здійснення контролю за сплатою єдиного внеску;*
- г) відшкодування вартості наданих соціальних послуг.*

16. Чи включається період отримання виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування до страхового стажу як період, за який сплачено страхові внески:

- а) так, виходячи з розміру мінімального страхового внеску;*
- б) так, крім пенсій усіх видів (за винятком пенсії по інвалідності);*
- в) пропорційно періоду отримання;*
- г) ні, не включаються.*

17. Посвідчення застрахованої особи в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування – це спеціальний документ:

- а) який забезпечує документування, збереження індивідуальної інформації про набуті застрахованою особою права у сфері ЗДСС;*
- б) на якому може зберігатися інформація для забезпечення захисту прав застрахованих осіб на отримання коштів та послуг за ЗДСС;*
- в) всі відповіді правильні;*
- г) який забезпечує використання індивідуальної інформації про набуті застрахованою особою права у сфері ЗДСС.*

18. У разі, коли на підприємстві, в установі та організації встановлено неповний робочий день (робочий тиждень), середня заробітна плата обчислюється, виходячи із:

- а) середньомісячної заробітної плати працівника спорідненої кваліфікації;*
- б) частини місячної тарифної ставки (посадового окладу), встановленої працівникові на момент настання страхового випадку, що відповідає його графіку роботи;*
- в) прожиткового мінімуму на 1 січня поточного року;*
- г) мінімальної заробітної плати.*

19. Середньоденна (середньогодинна) заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) не може перевищувати:

- а) граничного розміру доходу;*
- б) 17 прожиткових мінімумів;*
- в) максимальної суми заробітної плати та оподаткованого доходу, з яких сплачуються страхові внески, в розрахунку на один день (годину);*
- г) немає правильної відповіді.*

Тема 5. СТРАХУВАННЯ ТИМЧАСОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

1. До обов'язків страховика загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, не належать:

- а) реєстрація страхувальника як платника страхових внесків у 10-денний термін з дня подання документів;*

б) здійснення контролю за дотриманням порядку використання страхувальником страхових коштів;

в) здійснення контролю за достовірністю поданих страхувальниками та застрахованими особами відомостей;

г) ведення обліку і звітності щодо страхових коштів.

2. Допомога з тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, виплачується Фондом застрахованим особам:

а) з першого дня втрати працездатності;

б) до встановлення медико-соціальною експертною комісією, інвалідності;

в) за період втрати працездатності;

г) із шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності.

3. Застрахованим особам, які працюють на сезонних і тимчасових роботах, допомога з тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання чи травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, надається не більш як:

а) один місяць протягом календарного року;

б) 75 календарних днів протягом календарного року;

в) 50 календарних днів протягом календарного року;

г) 14 календарних днів протягом календарного року.

4. Допомога з тимчасової непрацездатності виплачується у розмірі 60% середньої заробітної плати (доходу) застрахованим особам, які мають страховий стаж:

а) від 3 до 5 років;

б) до п'яти років;

в) від п'яти до восьми років;

г) до трьох років.

5. Допомога по вагітності та пологах жінкам, віднесеним до 1 – 4-ї категорій, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплачується за:

а) 70 календарних днів до пологів та 56 календарних днів після пологів;

б) 70 календарних днів до пологів і 70 календарних днів після пологів;

в) 90 календарних днів до пологів та 90 календарних днів після пологів;

г) 160 календарних днів зазначеної відпустки (80 – до пологів і 80 – після пологів).

6. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, передбачає:

а) матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою доходу внаслідок тимчасової втрати працездатності, вагітності та пологів;

б) матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою заробітної плати внаслідок тимчасової втрати працездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності

та пологів, часткову компенсацію витрат, пов'язаних із смертю застрахованої особи або членів її сім'ї;

в) матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою заробітної плати (доходу) внаслідок тимчасової втрати працездатності, вагітності й пологів, часткову компенсацію витрат, пов'язаних із смертю застрахованої особи чи членів її сім'ї, а також надання соціальних послуг;

г) матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з втратою заробітної плати (доходу) внаслідок тимчасової втрати працездатності (включаючи догляд за хворою дитиною, дитиною-інвалідом, хворим членом сім'ї), вагітності та пологів, часткову компенсацію витрат, пов'язаних із смертю застрахованої особи або членів її сім'ї, а також надання соціальних послуг.

7. Право на матеріальне забезпечення й соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, мають:

а) застраховані громадяни України;

б) іноземці;

в) особи без громадянства й члени їх сімей, які проживають в Україні;

г) всі відповіді правильні.

8. Право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, виникає:

а) з настанням страхового випадку в період роботи;

б) в період роботи (включаючи і час випробування та день звільнення);

в) не включаючи день звільнення;

г) в період роботи, не включаючи час випробування.

9. До принципів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими похованням, не належать такі:

а) добровільності прийняття роботодавцем рішення про здійснення пенсійних внесків на користь своїх працівників до системи соціального страхування;

б) державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав;

в) формування та використання страхових коштів на засадах солідарності та субсидування;

г) паритетності в управлінні Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності представників держави, застрахованих осіб і роботодавців.

10. Страховий стаж – це:

а) строк, протягом якого особа підлягала загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою

працевдатності та витратами, зумовленими похованням;

б) період (строк), протягом котрого особа підлягала ЗДСС у зв'язку з тимчасовою втратою працевдатності й витратами, зумовленими похованням, та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок;

в) період (строк), протягом якого особа підлягала загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працевдатності й витратами, зумовленими похованням, і за котрий щомісяця сплачено нею та роботодавцем або нею страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок, включаючи період отримання пенсії по інвалідності;

г) період, протягом якого особа підлягала ЗДСС у зв'язку з тимчасовою втратою працевдатності й витратами, зумовленими похованням, і за котрий щомісяця сплачено страхові внески нею та роботодавцем чи нею страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

11. До складу правління Фонду входять:

а) по 15 представників держави, застрахованих осіб і роботодавців, які виконують свої обов'язки на громадських засадах;

б) по 5 представників держави, котрі призначаються Кабінетом Міністрів України, представники застрахованих осіб, які обираються (делегуються) репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями профспілок, та представники роботодавців – репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців;

в) по 7 представників держави, котрі призначаються Кабінетом Міністрів України, представники застрахованих осіб та представники роботодавців – репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців;

г) не менше 45 осіб, включаючи представників держави, які призначаються Кабінетом Міністрів України, представників застрахованих осіб, котрі обираються (делегуються) репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями профспілок, та представники роботодавців – репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців.

12. Засідання правління Фонду проводяться відповідно до затвердженого ним плану, але не рідше:

а) одного разу на квартал;

б) одного разу на квартал з ініціативи його голови;

в) одного разу на півроку за пропозицією більшості членів однієї з трьох представницьких сторін правління;

г) одного разу на місяць на вимогу однієї третини членів правління Фонду.

13. Кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працевдатності та витратами, зумовленими

похованням, спрямовуються на:

- а) виплату застрахованим особам допомоги з тимчасової непрацездатності, вагітності та пологах, на поховання; фінансування санаторно-курортного лікування та оздоровлення застрахованих осіб і членів їх сімей, позашкільне обслуговування, у тому числі придбання дитячих новорічних подарунків;*
- б) утворення резерву страхових коштів у розрахунку не менш як на п'ять календарних днів для фінансування матеріального забезпечення застрахованих осіб;*
- в) всі відповіді правильні;*
- г) забезпечення поточної діяльності та утримання органів Фонду, розвиток його матеріально-технічної бази.*

14. Підставою для фінансування страхувальників робочими органами відділень Фонду є:

- а) оформлена за встановленим зразком заява-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми матеріального забезпечення за їх видами;*
- б) листок непрацездатності;*
- в) рішення комісії (уповноваженого) із соціального страхування підприємства, оформлене протоколом у день прийняття;*
- г) копія листка непрацездатності, засвідчена підписом керівника і печаткою.*

15. Допомога з тимчасової непрацездатності виплачується застрахованим особам у розмірі 80 відсотків середньої заробітної плати (доходу), які мають страховий стаж:

- а) до п'яти років;*
- б) від п'яти до восьми років;*
- в) до семи років;*
- г) дев'ять років.*

16. Допомога з тимчасової непрацездатності надається:

- а) у разі одержання застрахованою особою травм, захворювання при вчиненні злочину;*
- б) у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням чи травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з таким сп'янінням;*
- в) у разі настання тимчасової непрацездатності застрахованої особи у період вирішення спору про незаконність її звільнення з роботи за умови поновлення застрахованої особи на роботі з дня винесення такого рішення відповідним органом;*
- г) за час примусового лікування, призначеного за постановою суду.*

17. Повідомлення про відмову в призначенні допомоги із зазначенням причин відмови та порядку оскарження видається або надсилається заявникові не пізніше:

- а) десяти днів після винесення відповідного рішення;*

- б) одного місяця після винесення відповідного рішення;*
- в) п'яти днів після винесення відповідного рішення;*
- г) немає правильної відповіді.*

Тема 6. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ

1. До суб'єктів медичного страхування належать:
  - а) страхувальники;*
  - б) застраховані, страховики;*
  - в) лікувально-профілактичні установи;*
  - г) всі перелічені вище.*
2. Обов'язкове медичне страхування базується на таких принципах:
  - а) загальності;*
  - б) державності;*
  - в) некомерційності;*
  - г) всі перелічені вище.*
3. Основною метою впровадження в Україні ОМС є:
  - а) забезпечення конституційних прав громадян України на безоплатне надання медичної допомоги;*
  - б) подолання недофінансування системи охорони здоров'я;*
  - в) задоволення потреб громадян у медичному обслуговуванні;*
  - г) немає правильної відповіді.*
4. До принципів упровадження ОМС в Україні не належать такі:
  - а) солідарності та соціальності;*
  - б) ефективності;*
  - в) немає правильної відповіді;*
  - г) саморегулювання й солідарної відповідальності страхових компаній.*
5. У якому місті України в кінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст. з'явилося вітчизняне медичне страхування:
  - а) Київ;*
  - б) Харків;*
  - в) Запоріжжя;*
  - г) Одеса.*
6. Медичне страхування туристів, які від'їжджають за кордон, є:
  - а) довгостроковим;*
  - б) короткостроковим;*
  - в) миттєвим;*
  - г) середньостроковим.*
7. При медичному страхуванні страховим випадком вважається подія, яка відбулася внаслідок:
  - а) самогубства під впливом третіх осіб;*
  - б) вчинення страхувальником злочину;*
  - в) навмисного спричинення страхувальником собі тілесних ушкоджень;*

г) дій страхувальника, який перебував у стані алкогольного сп'яніння.

8. Вид медичного страхування, який передбачає виплати, не пов'язані з лікуванням:

а) страхування на випадок встановлення діагнозу захворювання;

б) страхування хірургічних витрат;

в) страхування витрат на післяопераційний догляд;

г) страхування витрат на перебування в лікарні.

9. Асистанс – це договір медичного страхування громадян:

а) які мають вроджені захворювання;

б) які заражені СНІДом;

в) які виїжджають за кордон;

г) які перебувають у місцях позбавлення волі.

10. Перевагами впровадження медичного страхування на підприємстві для робітника є:

а) відсутність необхідності постійно відкладати кошти на лікування;

б) кадрова стабільність;

в) привабливість робочого місця;

г) підвищення продуктивності праці.

11. Відповідальними за створення і діяльність страхових організацій у 1912 році були:

а) роботодавці;

б) державні органи;

в) селяни;

г) робітники.

12. Внески в лікарняні каси встановлювалися їх правлінням і склалися:

а) повністю з відрахувань роботодавців;

б) на 1/3 із внесків застрахованих та на 2/3 із доплат роботодавців;

в) на 2/3 із внесків застрахованих і на 1/3 із доплат роботодавців;

г) повністю з відрахувань застрахованих.

13. Перевагами впровадження медичного страхування на підприємстві для роботодавця є:

а) можливість отримання медичного обслуговування в зручний час;

б) контроль за доцільністю призначень лікарів;

в) забезпечення необхідними, найбільш ефективними, медикаментами;

г) профілактика професійної захворюваності.

14. Поліс добровільного медичного страхування громадян, які виїжджають за кордон, не передбачає відшкодування вартості:

а) транспортування в країну проживання з медичним супроводом;

б) стоматологічного протезування;

в) невідкладної допомоги;

г) репатріації тіла застрахованого.

15. При медичному страхуванні страховим випадком не вважається подія, яка відбулася внаслідок:

- а) хвороби застрахованих;*
- б) медичних витрат у зв'язку з діагностуванням;*
- в) замаху на самогубство;*
- г) вагітності та пологів.*

Тема 7. СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

1. До завдань страхування від нещасного випадку не належать:

- а) проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаним умовами праці;*
- б) відновлення здоров'я й працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань;*
- в) відшкодування шкоди, пов'язаної з втратою застрахованими особами заробітної плати чи відповідної її частини під час виконання трудових обов'язків, надання їм соціальних послуг у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також у разі їх смерті здійснення страхових виплат непрацездатним членам їх сімей;*
- г) фінансування витрат роботодавця на професійну перепідготовку або підвищення кваліфікації працівників, потерпілих на виробництві від нещасних випадків чи професійних захворювань.*

2. Обов'язковому страхуванню від нещасного випадку не підлягають:

- а) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту);*
- б) учні та студенти навчальних закладів, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування);*
- в) особи, котрі утримуються у виправних, лікувально-трудовах, виховно-трудовах закладах і залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ;*
- г) особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншими видами діяльності, пов'язаними з отриманням доходу безпосередньо від цього виду діяльності.*

3. Об'єктом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві є:

- а) втрата доходу;*
- б) життя застрахованого;*
- в) втрата роботи;*
- г) втрата майна.*

4. Страховими експертами з охорони праці можуть бути особи з вищою

спеціальною освітою за фахом спеціаліста з охорони праці або особи з вищою технічною чи медичною освітою, які мають відповідне посвідчення, що видається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, та стаж практичної роботи на підприємстві:

- а) не менше трьох років;*
- б) 5 років;*
- в) 6 років;*
- г) не менше двох років.*

5. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві зобов'язана:

- а) безперешкодно та в будь-який час відвідувати підприємства для перевірки стану умов і безпеки праці;*
- б) одержувати від роботодавців пояснення та інформацію;*
- в) брати участь як незалежні експерти в роботі комісій з випробувань та приймання в експлуатацію виробничих об'єктів;*
- г) визначати, чи пов'язаний нещасний випадок з виробництвом.*

6. До нещасних випадків, не пов'язаних з виробництвом, що сталися із працівниками, не належать випадки:

- а) унаслідок отруєння алкоголем, наркотичними засобами, токсичними чи отруйними речовинами;*
- б) у разі підтвердженого відповідним медичним висновком токсичного чи наркотичного сп'яніння, не зумовленого виробничим процесом, яке стало основною причиною нещасного випадку за відсутності технічних та організаційних причин його настання;*
- в) у разі раптового впливу на працівника небезпечного виробничого фактора або середовища, котрі сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків;*
- г) під час скоєння злочину, що встановлено обвинувальним вироком суду.*

7. Протягом якого терміну комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві надає висновок керівнику?

- а) місяця;*
- б) 3-х днів;*
- в) тижня;*
- г) наступних 5-ти днів.*

8. Фонд соціального страхування від нещасних випадків може відмовити у виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо:

- а) нещасний випадок не пов'язаний з виробництвом;*
- б) постраждалий не дотримувався актів про охорону праці;*
- в) постраждалий не мав на утриманні інших осіб;*
- г) тривалість непрацездатності склала лише 5 днів.*

9. Сума витрат на необхідний догляд за потерпілим залежить від характеру цього догляду, встановленого МСЕК, і не може бути меншою (на місяць) від:

- а) розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, –*

на спеціальний медичний догляд (масаж, уколи тощо);

б) половини розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, – на постійний сторонній догляд;

в) чверті розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, – на побутове обслуговування (прибирання, прання білизни тощо)

г) всі відповіді правильні.

10. Платниками страхових внесків загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві є:

а) роботодавці;

б) робітники;

в) держава;

г) фонд.

11. Потерпілому, який став інвалідом, безоплатно за медичним висновком надається путівка для санаторно-курортного лікування:

а) періодично, але не рідше одного разу на три роки;

б) щорічно;

в) не рідше 1 разу на 2 роки;

г) не надається.

12. Страхові експерти з охорони праці мають право:

а) складати акт розслідування нещасного випадку;

б) обстежувати місце нещасного випадку, одержувати пояснення потерпілого;

в) складати протоколи про адміністративні правопорушення;

г) визначати, чи пов'язаний нещасний випадок з виробництвом.

13. Нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення нормативних актів про охорону праці застрахованим:

а) не є страховим випадком;

б) є страховим випадком;

в) є страховим випадком, але без відшкодування шкоди;

г) є страховим випадком лише в разі встановлення 100-відсоткової інвалідності.

14. Розрахунковим періодом, за який обчислюється середня заробітна плата для оплати днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, є:

а) період роботи за останнім основним місцем роботи;

б) період роботи перед настанням страхового випадку;

в) період роботи після настанням страхового випадку;

г) період роботи на першому робочому місці.

15. Сума щомісячної страхової виплати не повинна перевищувати:

а) середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я;

б) прожиткового мінімуму;

в) мінімальної заробітної плати;

г) середньої заробітної плати в галузях економіки.

16. Допомога у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю виплачується в розмірі:

- а) 100% середнього заробітку;*
- б) 80% середнього заробітку;*
- в) прожиткового мінімуму;*
- г) мінімальної заробітної плати.*

17. Фонд ФСС від НВ приймає рішення про виплати у разі втрати годувальника з моменту звернення заявника за умови подання документів:

- а) в триденний строк;*
- б) в п'ятиденний строк;*
- в) протягом місяця;*
- г) протягом тижня.*

18. Фонд соціального страхування від нещасних випадків розглядає справу про страхові виплати і приймає відповідні рішення, не враховуючи дня надходження зазначених документів:

- а) у десятиденний строк;*
- б) в триденний строк;*
- в) протягом місяця;*
- г) в п'ятиденний строк.*

19. Одноразова допомога виплачується потерпілому з дня визначення МСЕК стійкої втрати професійної працездатності:

- а) у тримісячний строк;*
- б) в місячний строк;*
- в) у десятиденний термін;*
- г) з дня звернення.*

20. До обов'язків безпосереднього керівника робіт у разі настання нещасного випадку не належить:

- а) надання першої медичної допомоги потерпілому;*
- б) повідомлення керівника первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий;*
- в) повідомлення з використанням засобів зв'язку про нещасний випадок;*
- г) збереження до прибуття комісії з розслідування нещасного випадку обстановки на робочому місці.*

21. Якщо застрахована особа працювала та сплачувала страхові внески або за неї сплачувалися страхові внески менш як 6 календарних місяців, середня заробітна плата обчислюється за:

- а) фактично відпрацьовані календарні місяці;*
- б) всі дні, за які сплачено страхові внески;*
- в) місяці тимчасової непрацездатності та відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами не виключаються з розрахункового періоду;*
- г) немає правильної відповіді.*

22. У разі, коли на дату встановлення медико-соціальною експертною комісією ступеня втрати застрахованою особою професійної

працевдатності минуло більше року з дня настання страхового випадку, середня заробітна плата обчислюється, виходячи:

- а) з розміру заробітної плати перед настанням нещасного випадку на виробництві або перед звільненням з роботи (переходом на іншу роботу), з якою пов'язане професійне захворювання, з урахуванням її коригування;*
- б) з фактичної середньомісячної заробітної плати найманих працівників, зайнятих в економіці України, за місяці попереднього року з наступним перерахунком;*
- в) немає правильної відповіді;*
- г) ділення нарахованої за розрахунковий період заробітної плати, з якої сплачувалися страхові внески, на кількість відпрацьованих робочих днів у розрахунковому періоді.*

Тема 8. СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

1. До суб'єктів страхування на випадок безробіття не належать:

- а) наймані працівники;*
- б) особи, які виконують роботи (надають послуги) згідно з цивільно-правовими договорами;*
- в) страхувальники та страховик;*
- г) військовослужбовці строкової служби.*

2. До профілактичних заходів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття не належать:

- а) фінансування витрат роботодавця на оплату праці працівників, яких з метою запобігання вивільненню тимчасово переведено за їх згодою на іншу роботу (до 6 місяців протягом року) за умови збереження за ними основного місця роботи;*
- б) профілактичні заходи, визначені правлінням Фонду;*
- в) професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, у тому числі в навчальних закладах державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах, організаціях;*
- г) фінансування витрат роботодавця на професійну перепідготовку чи підвищення кваліфікації працівників, щодо яких є загроза вивільнення у зв'язку з реорганізацією або перепрофілюванням підприємства, тимчасовим припиненням виробництва, за умови збереження за працівниками місця роботи.*

3. Засідання правління Фонду є правомочним, якщо на ньому присутні:

- а) від кожної сторони не менше ніж дві третини її представників;*
- б) більшість від загальної чисельності членів правління;*
- в) одна третина його членів;*
- г) не менше половини від кожної сторони.*

4. Державний нагляд у сфері страхування на випадок безробіття здійснює:

- а) Наглядова рада;*
- б) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики;*
- в) представники від центральних органів виконавчої влади, які призначаються Кабінетом Міністрів України;*
- г) члени правління Фонду та працівники виконавчої дирекції Фонду.*

5. Наглядова рада проводить свої засідання відповідно до плану:

- а) один раз на місяць;*
- б) не рідше ніж один раз на 6 місяців;*
- в) не рідше ніж один раз на квартал;*
- г) не частіше одного разу в 3 місяці.*

6. Резерв коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття не може перевищувати суму, необхідну для виплати допомоги по безробіттю в розрахунку:

- а) не менш як на 7 календарних днів;*
- б) на 15 календарних днів;*
- в) на 7 календарних днів;*
- г) не менш як на 5 календарних днів.*

7. До страхового стажу не включається період, за який сплачено страхові внески, виходячи з розміру мінімального страхового внеску:

- а) відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;*
- б) отримання виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, крім пенсій;*
- в) виплати за страхуванням на випадок безробіття;*
- г) отримання пенсії по інвалідності.*

8. Застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, мають право на допомогу по безробіттю залежно від страхового стажу:

- а) страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;*
- б) котрі протягом 12 місяців, що передували початку безробіття, працювали на умовах повного або неповного робочого дня та сплачували страхові внески;*
- в) особи, які бажать відновити трудову діяльність після тривалої (більше 6 місяців) перерви;*
- г) звільнені з останнього місця роботи за власним бажанням.*

9. Допомога по безробіттю виплачується в державній службі зайнятості:

- а) з наступного місяця після звільнення з попереднього місця роботи;*
- б) з 1-го числа місяця після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку;*
- в) з 10-го дня після реєстрації застрахованої особи;*
- г) з 8-го дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку.*

10. Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю:
- а) не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років;*
  - б) не може перевищувати 720 календарних днів;*
  - в) не може перевищувати двох років;*
  - г) не може перевищувати 365 календарних днів.*

11. При страховому стажі від 6 до 10 років розмір допомоги по безробіттю становить:

- а) 50 відсотків;*
- б) 55 відсотків;*
- в) 60 відсотків;*
- г) 65 відсотків.*

12. Допомога по безробіттю після перших 90 календарних днів виплачується у розмірі:

- а) 95 відсотків;*
- б) 90 відсотків;*
- в) 80 відсотків;*
- г) 85 відсотків.*

13. Виплата допомоги по безробіттю особам, які звільнилися з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин, призначається:

- а) починаючи з 91-го календарного дня;*
- б) починаючи з 181-го календарного дня;*
- в) починаючи з 1-го календарного дня після звільнення;*
- г) починаючи з 91-го календарного дня після реєстрації.*

14. Допомога по безробіттю не може:

- а) перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом;*
- б) бути нижчою за прожитковий мінімум, встановлений законом на 1 січня поточного року;*
- в) бути нижчою за мінімальну заробітну плату;*
- г) бути вищою за середню заробітну плату в Україні за попередній рік.*

15. Виплата допомоги по безробіттю припиняється:

- а) на період призначення безробітній жінці допомоги по вагітності та пологах;*
- б) на період допомоги по догляду безробітним за дитиною до досягнення нею трирічного віку;*
- в) у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації;*
- г) правильні відповіді зазначено у перших двох пунктах.*

16. Непрацездатними особами, які перебували на утриманні померлого безробітного або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, що залишилося недоодержаним у зв'язку зі смертю безробітного, є:

- а) діти, котрі не досягли 18 років, учні та студенти (курсанти, слухачі,*

стажисти) очної форми навчання – до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років;

б) один із батьків або дружина (чоловік) померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків померлого, які не досягли 8 років;

в) неповнолітні діти, на утримання котрих померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти;

г) всі відповіді правильні.

17. Строк повноважень членів правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття становить:

а) 6 років;

б) 5 років;

в) 2 роки;

г) 3 роки.

Тема 9. ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні складається із:

а) солідарної системи, накопичувальної системи пенсійного страхування; системи недержавного пенсійного забезпечення;

б) з трьох рівнів;

в) системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, системи накопичувального пенсійного забезпечення;

г) всі відповіді правильні.

2. До суб'єктів системи накопичувального пенсійного забезпечення не належать:

а) особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення й інвестування коштів;

б) підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;

в) уповноважений банк;

г) юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами;

3. Непрацездатні громадяни, крім пенсійних виплат із системи пенсійного забезпечення, мають право отримувати:

а) доплати, надбавки та підвищення до зазначених виплат;

б) додаткову пенсію в порядку й за рахунок коштів, визначених законодавством;

в) всі відповіді правильні;

г) немає правильної відповіді.

4. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя:

- а) не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом;*
- б) не нижчий від середньомісячної заробітної плати по Україні;*
- в) не нижчий від мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року;*
- г) немає правильної відповіді.*

5. Право на отримання пенсій та соціальних послуг із солідарної системи мають:

- а) громадяни України, які застраховані згідно із Законом № 1058-IV та досягли встановленого Законом пенсійного віку, а в разі смерті цих осіб – члени їхніх сімей, зазначені у статті 36 Закону;*
- б) особи, яким до дня набрання чинності Законом 1058-IV була призначена пенсія відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» (крім соціальних пенсій) або була призначена пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) за іншими законодавчими актами, але вони мали право на призначення пенсії за Законом України «Про пенсійне забезпечення» – за умови, якщо вони не отримують пенсію (щомісячне довічне грошове утримання) з інших джерел, а також у випадках, передбачених цим Законом, – члени їхніх сімей;*
- в) громадяни України, які визнані інвалідами в установленому законодавством порядку і мають необхідний для призначення відповідного виду пенсії страховий стаж, а в разі смерті цих осіб – члени їхніх сімей, зазначені у статті 36 Закону, та інші особи, передбачені Законом;*
- г) всі відповіді правильні.*

6. Відповідно до Закону за рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати:

- а) пенсія за віком; пенсія у зв'язку з втратою годувальника;*
- б) пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства);*
- в) всі відповіді правильні.*
- г) немає правильної відповіді.*

7. Загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню не підлягають:

- а) іноземці й особи без громадянства, які постійно проживають або працюють на території України, громадяни України, котрі постійно проживають чи працюють за межами України;*
- б) члени колективних та орендних підприємств, сільськогосподарських кооперативів, у тому числі тих, які вибрали особливий спосіб оподаткування (фіксований податок, єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок);*
- в) особи, котрі забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною*

з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності;

г) немає правильної відповіді.

8. Припинення участі в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування здійснюється:

а) у разі, якщо особа, яка підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, втратила статус застрахованої особи;

б) у разі закінчення терміну дії договору про добровільну участь або дострокового розірвання цього договору;

в) всі відповіді правильні;

г) у разі смерті застрахованої особи; у разі, якщо застрахованій особі призначено пенсію і вона не продовжує працювати.

9. Застрахована особа в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування має право:

а) отримати в установленому законодавством порядку свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

б) отримувати від страхувальника щомісячно підтвердження про сплату страхових внесків, безпосередньо в письмовій формі;

в) отримувати платно відомості, внесені до її персональної облікової картки із системи персоніфікованого обліку та Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі інформацію, що відображає обсяг пенсійних коштів на її накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або індивідуальному пенсійному рахунку в недержавному пенсійному фонді;

г) звертатися із заявою до Пенсійного фонду України про уточнення відомостей, внесених до персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку та Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

10. Актуарні розрахунки – фінансовий аналіз коротко- і довгострокових наслідків функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що містить:

а) прогноз фінансових потоків; оцінку фінансових зобов'язань;

б) всі відповіді правильні;

в) довгостроковий прогноз стану та стабільності системи;

г) докладний аналіз коротко- і довгострокових фінансових наслідків будь-яких змін у пенсійній системі.

11. До пенсійних активів накопичувальної системи пенсійного страхування належать:

а) грошові кошти, цінні папери, сформовані відповідно до Закону в Накопичувальному фонді;

б) грошові кошти, цінні папери, майнові права та зобов'язання щодо них, сформовані в Накопичувальному фонді або у недержавних пенсійних фондах;

в) грошові кошти, цінні папери, майнові права й зобов'язання щодо них,

сформовані у недержавних пенсійних фондах суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення;

г) немає правильної відповіді.

12. Чиста вартість одиниці пенсійних активів – це:

а) вартість одиниці пенсійних активів;

б) розрахункова вартість одиниці пенсійних активів, що визначається в порядку, передбаченому Законом № 3668-VI;

в) розрахункова вартість одиниці пенсійних активів, що визначається шляхом ділення чистої вартості пенсійних активів на загальну кількість одиниць пенсійних активів станом на день розрахунку;

г) немає правильної відповіді.

13. Неповний місяць роботи, якщо застрахована особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню або брала добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, зараховується до страхового стажу як:

а) повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою, ніж мінімальний страховий внесок;

б) не зараховується;

в) зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення доплати до суми страхових внесків;

г) зараховується, якщо особа відпрацювала два тижні у цьому місяці.

14. Особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку:

а) 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років;

б) 62 років і наявності страхового стажу не менше 10 років;

в) 59 років – які народилися з 1 квітня 1960 року по 30 вересня 1962 року;

г) 60 років – котрі народилися з 1 травня 1961 року по 31 грудня 1961 року.

15. Особі, яка набула право на пенсію за віком відповідно до Закону, але після досягнення пенсійного віку, передбаченого абзацом першим частини першої статті 26 цього Закону, виявила бажання працювати й одержувати пенсію з більш пізнього віку, пенсія за віком призначається з урахуванням страхового стажу на день звернення за призначенням пенсії з підвищенням розміру пенсії за віком, на такий відсоток:

а) на 0,5% – за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку в разі відстрочення виходу на пенсію на строк до 60 місяців;

б) на 0,75% – за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку в разі відстрочення виходу на пенсію на строк понад 12 місяців;

в) на 0,6% – за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку в разі відстрочення виходу на пенсію на строк до 24 місяців;

г) немає правильної відповіді.

16. Особи, визнані інвалідами 2-ої групи, мають право на пенсію по інвалідності за наявності страхового стажу 3 роки на час настання інвалідності або на день звернення за пенсією у віці:

- а) до досягнення особою 23 років включно;*
- б) від 27 років до досягнення особою 28 років включно – 3 роки;*
- в) від 26 років до досягнення особою 28 років включно;*
- г) від 36 років до досягнення особою 37 років включно.*

17. Якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням:

- а) Ваша відповідь;*
- б) не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі;*
- в) не менш як 12 місяців страхового стажу після призначення пенсії;*
- г) немає правильної відповіді.*

18. Засідання правління Пенсійного фонду є правомочним, якщо на ньому:

- а) присутня половина членів правління Пенсійного фонду;*
- б) присутні більшість складу кожної представницької сторони;*
- в) присутні дві третіх представників;*
- г) немає правильної відповіді.*

19. До повноважень правління Пенсійного фонду не належать:

- а) визначення поточних та перспективних завдань Пенсійного фонду;*
- б) затвердження документів нормативного характеру;*
- в) обрання голови правління Пенсійного фонду та двох його заступників;*
- г) затвердження бюджету Пенсійного фонду на наступний рік, зміни до нього, звіт про його виконання.*

20. До повноважень голови правління Пенсійного фонду не належать:

- а) ведення засідання правління Пенсійного фонду;*
- б) представництво Пенсійного фонду в усіх установах і організаціях в Україні та за кордоном, а також у міжнародних організаціях;*
- в) підписання протоколів засідань та документів, затверджених правлінням Пенсійного фонду;*
- г) затверджує порядок ведення накопичувальних пенсійних рахунків учасників накопичувальної системи пенсійного страхування.*

21. Виконавча дирекція Пенсійного фонду зобов'язана складати проект бюджету Пенсійного фонду на наступний рік та подавати його на затвердження правлінню Пенсійного фонду;

- а) до 1 квітня звітного року;*
- б) щорічно до 1 серпня;*
- в) за місяць до початку року;*
- г) до 1 вересня поточного року.*

22. Джерелами формування накопичувальної системи пенсійного страхування можуть слугувати:

- а) страхові внески до накопичувальної системи пенсійного страхування;*

б) інвестиційний дохід, що утворюється в результаті розміщення та інвестування коштів накопичувальної системи пенсійного страхування у порядку, встановленому законом;

в) суми пені, сплаченої страхувальником за несвоєчасне перерахування сум страхових внесків на рахунок для другого рівня системи пенсійного забезпечення на користь учасників накопичувальної системи пенсійного страхування;

г) всі відповіді правильні.

23. Інформацію про Накопичувальний фонд та накопичувальну систему пенсійного страхування, яка підлягає щорічному офіційному оприлюдненню, готує:

а) виконавча дирекція Пенсійного фонду;

б) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

в) всі відповіді правильні;

г) рада Накопичувального фонду.

Тема 10. НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

1. Недержавне пенсійне забезпечення не може здійснюватися:

а) пенсійними фондами;

б) страховими компаніями;

в) підприємствами;

г) банківськими установами.

2. Відкритий недержавний пенсійний фонд:

а) недержавний пенсійний фонд, учасниками якого можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи;

б) недержавний пенсійний фонд, засновником котрого є юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців і до якого можуть приєднуватися роботодавці-платники;

в) юридична особа, котра має статус неприбуткової організації, функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду;

г) пенсійний фонд, засновником (засновниками) якого можуть бути організації роботодавців, їх об'єднання, об'єднання громадян, професійні спілки, їх об'єднання або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять), визначеної у статуті фонду.

3. Учасник недержавного пенсійного забезпечення – фізична особа:

а) на користь якої сплачуються (сплачувалися) пенсійні внески до пенсійного фонду або на пенсійний депозитний рахунок у банку та котра має право на недержавне пенсійне забезпечення на умовах і в порядку, визначених пенсійним контрактом, договором про відкриття пенсійного депозитного рахунку чи договором страхування довічної пенсії або яка

отримує пенсійні виплати із пенсійного фонду;

б) на користь котрої сплачуються (сплачувалися) пенсійні внески до пенсійного фонду та яка має право на отримання пенсійних виплат чи отримує такі виплати з пенсійного фонду;

в) фізична особа, котра сплачує страхові внески до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування й прийняла рішення про спрямування цих внесків до пенсійного фонду;

г) немає правильної відповіді.

4. До суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення не належать:

а) банківські установи, які уклали договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків;

б) вкладники та учасники пенсійних фондів, учасники накопичувальної системи пенсійного страхування;

в) немає правильної відповіді;

г) адміністратори пенсійних фондів.

5. До принципів недержавного пенсійного забезпечення не належать такі:

а) добровільності прийняття роботодавцем рішення про здійснення пенсійних внесків на користь своїх працівників до системи недержавного пенсійного забезпечення;

б) рівноправності всіх учасників пенсійного фонду, які беруть участь в одній пенсійній схемі;

в) цільового та ефективного використання пенсійних коштів;

г) фінансування видатків на виплату пенсій, надання соціальних послуг за рахунок страхових внесків, бюджетних коштів і коштів цільових фондів.

6. За видами пенсійні фонди можуть утворюватися як:

а) відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди й професійні пенсійні фонди;

б) корпоративні пенсійні фонди; закриті та професійні пенсійні фонди;

в) корпоративні пенсійні фонди й професійні пенсійні фонди;

г) немає правильної відповіді.

7. Чи мають право учасники відкритого та професійного пенсійного фонду залишатися його учасниками у разі припинення здійснення пенсійних внесків на їх користь, припинення (розірвання) пенсійних контрактів, укладених на їх користь?

а) так, мають;

б) ні;

в) за умови продовження пенсійних контрактів;

г) за умови розірвання контракту, ні.

8. Зміни до статуту пенсійного фонду погоджуються:

а) залежно від виду фонду: відкритий, корпоративний чи професійний – з його засновниками;

б) з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

- в) не потребують погодження;*
- г) з радою фонду.*

9. Пенсійні активи, що накопичуються у пенсійному фонді, не можуть бути використані для:

- а) інвестування з метою отримання доходу на користь учасників фонду;*
- б) виконання договорів виплати пенсії на визначений строк, укладених з учасниками фонду, та для здійснення одноразових пенсійних виплат;*
- в) оплати договорів страхування довічної пенсії та договорів страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду, укладених із страховою організацією;*
- г) оплати послуг з адміністрування пенсійного фонду у випадках, коли адміністрування самостійно здійснює юридична особа – одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду.*

10. Особа, що здійснює управління активами пенсійного фонду, під час провадження нею такої діяльності має право:

- а) формувати пенсійні активи за рахунок позикових (кредитних) коштів;*
- б) надавати майнові гарантії, забезпечені пенсійними активами, або будь-які кредити (позики) за рахунок пенсійних активів;*
- в) укладати угоди купівлі-продажу чи міни пенсійних активів з обов'язковою умовою зворотного викупу;*
- г) розміщувати на банківських депозитних рахунках у грошових коштах та в ощадних сертифікатах банків менше як 50 відсотків загальної вартості пенсійних активів.*

11. Сума пенсійних коштів, що належить кожному учасникові фонду, визначається шляхом:

- а) множення кількості одиниць пенсійних активів фонду, облікованих на індивідуальному пенсійному рахунку учасника фонду, на чисту вартість одиниці пенсійних активів фонду;*
- б) відношення суми пенсійних коштів усіх учасників пенсійного фонду до кількості таких;*
- в) відношення чистої вартості активів пенсійного фонду до кількості його учасників;*
- г) немає правильної відповіді.*

12. У разі зменшення протягом останніх 12 місяців чистої вартості одиниці пенсійних активів фонду більш як на 10 відсотків середньозваженого показника зміни чистої вартості одиниці пенсійних активів фонду, якщо це не обумовлено об'єктивними змінами на фінансовому ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України зобов'язана:

- а) повідомити про це Державну комісію з цінних паперів і фондового ринку та раду такого пенсійного фонду;*
- б) прийняти рішення про внесення змін до інвестиційної декларації фонду;*
- в) прийняти рішення про заміну особи, яка здійснює управління активами такого пенсійного фонду;*

г) немає правильної відповіді.

13. Адміністратор щоквартально не подає звітність з недержавного пенсійного забезпечення:

а) Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

б) радам пенсійних фондів, з якими він уклав договори про адміністрування пенсійних фондів.

в) немає правильної відповіді;

г) Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

14. Страхові організації, що надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення, подають звітність з недержавного пенсійного забезпечення

а) Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

б) фізичним особам, з якими укладено відповідні договори;

в) юридичним особам, з якими укладено відповідні договори;

г) всі відповіді правильні.

15. Адміністратором недержавного пенсійного фонду може бути:

а) юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування недержавних пенсійних фондів (професійний адміністратор);

б) юридична особа – одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду;

в) компанія з управління активами;

г) всі перераховані вище.

16. Адміністратор недержавних пенсійних фондів не зобов'язаний:

а) вести персоніфікований облік учасників пенсійного фонду;

б) укладати пенсійні контракти від імені пенсійного фонду;

в) забезпечувати здійснення пенсійних виплат учасникам фонду;

г) надавати інформацію.

Тема 11. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1. Якщо застрахована особа працює за сумісництвом, страхові виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, по вагітності й пологах та оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця здійснюються:

а) на підставі копії листка непрацездатності;

б) виданого листка непрацездатності, засвідченого підписом керівника і печаткою за основним місцем роботи;

в) довідки про середню заробітну плату за основним місцем роботи;

г) все вищезазначене.

2. Скандинавська модель політики зайнятості спрямована на:

а) збільшення віку виходу на пенсію;

б) скорочення кількості зайнятих при підвищенні продуктивності праці й зростанні доходів працюючих;

в) скорочення віку виходу на пенсію;

г) забезпечення працею всіх трудящих.

3. Уряд якої країни у соціальній політиці особливу увагу приділяє розробленню заходів, спрямованих на забезпечення професійної підготовки й перенавчання осіб, що стали безробітними:

а) Іспанії;

б) Швеції;

в) Німеччини;

б) Італії.

4. Європейська модель політики зайнятості спрямована на:

а) забезпечення працею всіх трудящих;

б) скорочення кількості зайнятих при підвищенні продуктивності праці й зростанні доходів працюючих;

в) скорочення віку виходу на пенсію;

г) збільшення віку виходу на пенсію.

5. З якою системою органічно пов'язана система соціального страхування:

а) податковою;

б) грошовою;

в) кредитною;

г) монетарною.

6. Фінансування соціального страхування в Україні забезпечується в основному за рахунок:

а) внесків роботодавців;

б) благодійних внесків;

в) внесків держави;

г) внесків робітників.

7. Розміри страхових послуг в Україні перебувають у залежності від:

а) страхових внесків;

б) необхідної допомоги;

в) державного забезпечення;

г) рішення спеціалізованих фондів.

8. Побудова ринкової фінансової моделі соціального страхування має три взаємопов'язаних аспекти:

а) інформаційна безпека; повний контроль держави; мінімізація страхових виплат;

б) скорочення кількості зайнятих; підвищення продуктивності праці; зростання доходів працюючих;

в) інформаційна безпека; розподіл фінансового тягаря між основними суб'єктами страхування; використання страхових засобів;

г) збільшення віку виходу на пенсію; розподіл фінансового тягаря між основними суб'єктами страхування.

9. Розрахунковим періодом, за який обчислюється середня заробітна плата для застрахованих, є:

а) останні шість календарних місяців (з першого до першого числа), що передують місяцю, в якому настав страховий випадок;

б) останні три календарних місяці, в яких припинено дію трудового договору;

в) 3 місяці перед тим, як особу знято з обліку в державного реєстратора як суб'єкта підприємницької діяльності;

г) період роботи за останнім основним місцем роботи перед настанням тимчасової непрацездатності, але не більше 1 року.

10. У разі, коли застрахована особа працювала та сплачувала страхові внески або за неї сплачувалися страхові внески менше ніж календарний місяць, середня заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) для розрахунку допомоги по вагітності та пологах обчислюється :

а) з урахуванням прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

б) за фактично відпрацьований час перед настанням страхового випадку;

в) з нарахованої заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески, але не вище за розмір середньої заробітної плати за всіма видами економічної діяльності в місяці, що передує місяцю, в якому настав страховий випадок, відповідно в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (за даними Держкомстату) та не нижче за розмір мінімальної заробітної плати, встановлений законом у місяці настання страхового випадку;

г) за період роботи за останнім основним місцем роботи перед настанням тимчасової непрацездатності.

11. Працівник здав два лікарняних, один із яких видано в поліклініці за місцем проживання на період із 20.06 по 04.07.2012 із записом «Продовжує хворіти», а другий – у стаціонарі на період із 05.07 по 15.07.2012 із відміткою про те, що він є продовженням першого лікарняного. Розрахунковим періодом для обчислення середньої зарплати за обома лікарняними є:

а) шість місяців, що передують місяцю початку хвороби, тобто з 01.12.11 по 31.05.12;

б) необхідно визначати різні розрахункові періоди;

в) 12 місяців, що передують місяцю початку хвороби;

г) немає правильної відповіді.

12. Чи включається до розрахункового періоду місяць, у якому працівник був прийнятий на роботу, якщо першим робочим днем такого місяця було 2-ге число (1-ше – вихідний)?

а) так, включається;

б) ні, не включається;

в) інша відповідь;

г) швидше так, ніж ні.

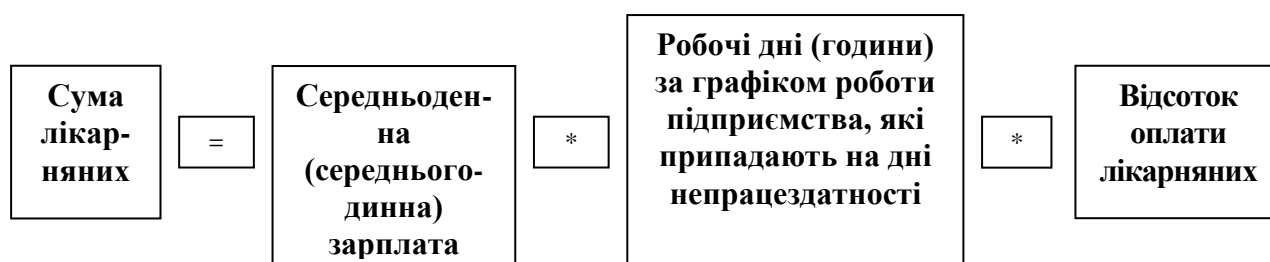
ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ

ЗАДАЧА 1

Працівник хворів із 04 по 14.07.2013. У розрахунковому періоді його посадовий оклад становив 12 600 грн. щомісячно. Йому виплачено відпусткові в сумі 6400 грн. (за дні відпустки з 08 по 19.04.2013) і матеріальну допомогу на оздоровлення до відпустки в сумі 2200 грн. (ця допомога надається в установі всім працівникам один раз на рік і обкладається ПДФО та ЄСВ). Здійснити розрахунок лікарняних за умови, що з 1 по 28 лютого 2013 р. працівник хворів, страховий стаж його становить 8 років 2 місяці.

Пояснення до розв'язання

Розрахунок суми лікарняних здійснюється на основі листка непрацездатності, уже заповненого табельником, відділом кадрів та з відміткою комісії із соціального страхування про призначення допомоги. Загальне правило розрахунку лікарняних таке:

Етапи розрахунку суми лікарняних

1. Визначають розрахунковий період. Розрахунковий період – це певний період часу перед настанням випадку, коли обчислюють середню зарплату. Чітко їх виділено три: 12 місяців і 2 місяці – встановлено Порядком № 100 та 6 місяців – із Порядку № 1266. Загальний розрахунковий період становить 6 повних календарних місяців (з 1-го до 1-го числа) перед настанням страхового випадку (п. 4 Порядку № 1266). Для осіб, які працюють на сезонних роботах, – 12 календарних місяців.

Особливості:

1. Якщо в розрахунковому періоді відпрацьовано менше ніж 6 календарних місяців, тоді середню зарплату обчислюють за фактично відпрацьовані календарні місяці (з 1-го до 1-го числа), в яких сплачено страхові внески.

2. Якщо відпрацьовано менше від одного місяця, середню зарплату обчислюють за фактично відпрацьований час перед настанням страхового випадку (п. 6 Порядку № 1266).

3. Якщо в розрахунковому періоді не було заробітку, лікарняні виплачують, виходячи з посадового окладу (тарифної ставки) на день настання страхового випадку (п. 10 Порядку № 1266 виключено причини, через які в розрахунковому періоді

заробітку не нараховували: тимчасова непрацездатність, декретна відпустка, відпустка по догляду за дитиною і якщо працівник захворів у перший день роботи).

4. Якщо в розрахунковому періоді працівник цілий місяць хворів, цей місяць виключають із розрахункового періоду. Звичайно, суми виплат, нарахованих у цьому місяці, не беруть до уваги при обчисленні лікарняних. Так само вчиняють, коли в розрахунковому періоді працівник цілий місяць був у декретній відпустці або доглядав за дитиною до 3-х років (п. 4 Порядку № 1266).

5. Якщо в розрахунковому періоді була відпустка (можливо, щорічна відпустка затулялася на цілий календарний місяць), тоді такий місяць із розрахункового періоду не виключають. Але суму відпускних при обчисленні середньої заробітної плати для призначення соцдопомоги не враховують незалежно від того, цілий місяць чи кілька днів (лист Мінпраці № 295/020/99-08 від 05.06.2008). Само собою, що й календарні дні відпустки забирають із розрахунку. Інші виплати (приміром, матдопомога чи премії), нараховані в такому місяці, з розрахунку не виключають. У таблиці згруповано особливості розрахунку допомоги з тимчасової втрати працездатності.

Таблиця 1 – Особливості призначення допомоги з тимчасової працездатності

Випадок	Розмір та особливості розрахунку допомоги	РП (міс.)	Примітки
1	2	3	4
Допомога з непрацездатності	<p>Непрацездатність, не пов'язана з нещасним випадком Допомогу з тимчасової непрацездатності виплачують застрахованим особам залежно від страхового стажу в таких розмірах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 60% середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, які мають страховий стаж до п'яти років; • 80% середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, у яких страховий стаж від п'яти до восьми років; • 100% середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років; <p>100% середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, віднесеним до 1 – 4-ї категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; одному з батьків або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни й особам, на яких поширюється Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань відповідно до Закону України «Про жертви нацистських переслідувань», донорам, котрі мають право на пільгу, передбачену ст. 10 Закону України «Про донорство крові та її компонентів».</p>	6	Допомогу надають до відновлення працездатності або встановлення інвалідності (відповідно до листа непрацездатності)
	<p>Непрацездатність, пов'язана з нещасним випадком або професійним захворюванням Допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю виплачують у розмірі 100% середнього заробітку (оподаткованого доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації</p>	6	

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами	<i>Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі в розмірі 100% середньої зарплати (доходу) і не залежить від страхового стажу</i>	6	—
Переведення на легшу роботу за рішенням ЛКК	<i>За потерпілим, тимчасово переведеним на легшу, нижчеоплачувану роботу, зберігається його середньомісячний заробіток на строк, визначений ЛКК, або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності</i>	6	<i>За згодою потерпілого роботодавця зобов'язаний надавати йому рекомендовану роботу за наявності вакансії. У разі незабезпечення роботою ФСС від нечасних випадків сплачує потерпілому страхову виплату в розмірі його середньомісячного заробітку</i>

(Розрахунковий період для нарахування лікарняних: січень – червень 2013 р).

2. Визначають суми, що включаються при розрахунку середньоденної заробітної плати. До виплат, які включаються до розрахунку середнього заробітку, належать: основна і додаткова заробітна плата, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати (усі ці виплати включаються до фонду оплати праці (далі – ФОП) установи, які обкладаються ПДФО та з яких сплачуються страхові внески (п. 7 Порядку № 1266).

Оскільки з 01.01.2011 установи сплачують тільки один страховий внесок – ЄСВ, у розрахунку лікарняних беруть участь виплати, що обкладаються ЄСВ. Такі виплати не повинні перевищувати максимальної величини зарплати, з якої обчислюються страхові внески. У 2012 році така величина становила:

- з 01.01 по 31.03.2012 – 18 241 грн.;
- з 01.04 по 30.06. 2012 – 18 598 грн.;
- з 01.07 по 30.09. 2012 – 18 734 грн.;
- з 01.10 по 30.11. 2012 – 19 006 грн.;
- з 01.12 по 31.12. 2012 – 19 278 грн.

У 2013 році така величина становить:

- з 01.01.2012 р. по 30.11.2013 – 19499 грн.;
- з 01.12 по 31.12. 2013 – 20706 грн.

При розрахунку лікарняних не враховуються виплати, проведені за час, протягом якого працівник не працював і за ним зберігався середній заробіток (відпусткові, компенсація за відпустку тощо). Виняток становить час простою та його оплата (лист виконавчої дирекції фонду від 13.05.2011 № 04-29-1157).

Особливості врахування при розрахунку лікарняних таких разових заохочувальних виплат, як матеріальна допомога, премія за підсумками роботи за минулий рік тощо.

При обчисленні середньої заробітної плати для розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності включаються всі виплати, нараховані в розрахунковому періоді, які обкладаються ЄСВ і ПДФО (п. 7 Порядку № 1266).

Однак згідно з п. 9 Порядку № 1266 заохочувальні та компенсаційні виплати, що мають разовий характер, і виплати, котрі не передбачені актами законодавства або провадяться понад установлені актами законодавства норми, у разі якщо застрахована особа частину місяця в розрахунковому періоді не працювала з поважних причин (тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку й шестирічного віку за медичним висновком), для обчислення середньої зарплати в такому місяці враховуються пропорційно до відпрацьованого часу.

Щоб визначити, які виплати належать до заохочувальних і компенсаційних виплат разового характеру та виплат, котрі не передбачено актами законодавства або які провадяться понад установлені актами законодавства норми, слід керуватись Інструкцією зі статистики заробітної плати, затвердженою наказом Держкомстату від 13.01.2004 № 5 (див. лист Мінпраці та соцполітики від 29.06.2006 № 422/020/99-06). Згідно з п. 2.3 цієї Інструкції до таких виплат належать:

- винагороди за підсумками роботи за рік, щорічні винагороди за вислугу років (стаж роботи);
- премії, що виплачуються в установленому порядку за спеціальними системами преміювання, виплачені відповідно до рішень уряду;
- премії за виконання важливих та особливо важливих завдань;
- одноразові заохочення, не пов'язані з конкретними результатами праці (наприклад, до ювілейних та пам'ятних дат як у грошовій, так і в натуральній формі);
- грошова винагорода державним службовцям за сумлінну безперервну працю в органах державної влади, зразкове виконання трудових обов'язків;
- матеріальна допомога на оздоровлення тощо.

Якщо ж працівник у розрахунковому періоді не працював з інших причин, наприклад перебував у відпустці (щорічній, додатковій, у зв'язку з навчанням, без збереження зарплати тощо), заохочувальні та компенсаційні виплати, які мають разовий характер, включаються до розрахунку страхової виплати повністю. Це стосується й тих випадків, коли працівник у розрахунковому періоді перебував у відпустці весь місяць (див. лист Мінпраці та соцполітики від 05.06.2008 № 295/020/99-08, далі – Лист № 295).

Щодо премій і винагород, у тому числі за вислугу років, які мають систематичний характер, незалежно від джерел фінансування, визначених у п. 2.2 Інструкції № 5, слід зазначити таке: якщо премію нараховано в місяці, коли працівник не працював із поважних причин, то вона враховується повністю при розрахунку середнього заробітку згідно з Порядком № 1266 (див. Лист № 295). Це стосується й виплат, що не належать до заохочувальних і компенсаційних, а є додатковою зарплатою (надбавка за високі досягнення у праці та виконання особливо важливої роботи, доплата за суміщення професій, за роботу в нічний час тощо).

Отже, здійснюючи розрахунки для оплати лікарняних, необхідно врахувати:

- якщо разову виплату здійснено в місяці, у якому працівник частково не працював із поважної причини (тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та

пологами, відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку й шестирічного віку за медичним висновком), то вона враховується в цьому місяці пропорційно до відпрацьованого часу (п. 9 Порядку № 1266);

– якщо ж разову виплату нараховано в місяці, який відпрацьовано повністю або не відпрацьовано з інших причин, то виплата повністю включається до розрахунку середньої зарплати.

3. Здійснюють розрахунок середньоденної заробітної плати. Величину середньоденної (середньогодинної) зарплату знаходять так: нарахований за розрахунковий період заробіток, з якого сплачувалися страхові внески, ділять на кількість відпрацьованих робочих днів (годин) у цьому періоді (п. 14 Порядку № 1266).

При підсумованому обліку робочого часу та при обліку робочого часу в годинах для розрахунку допомоги користуються середньогодинною зарплатою (п. 15 Порядку № 1266). В інших випадках – середньоденною.

Для осіб, робочий час яких не піддається точному обліку через особливості умов праці, та для тих, хто робочий час розподіляє на власний розсуд (робота вдома, страховий агент тощо), застосовують середню зарплату за один календарний день.

Якщо хвороба настала в перший день роботи або в розрахунковому періоді не було заробітку з поважних причин, тоді середньоденну зарплату обчислюють так: посадовий оклад (тарифну ставку) ділять на середньомісячну кількість робочих днів (годин), установлену на підприємстві, у структурному підрозділі чи за індивідуальним графіком роботи (абз. 7 п. 14 Порядку № 1266). Середньомісячну кількість робочих днів визначають так: беруть умовний розрахунковий період – 6 місяців перед настанням непрацездатності – і ділять робочі дні за цей час на шість.

Обмеження сум лікарняних

1) До середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) включається заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) у межах максимальної величини (граничної суми) заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) та оподаткованого доходу (прибутку), з яких сплачуються страхові внески до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2) Середньоденна (середньогодинна) заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) не може перевищувати максимальну суму (граничну величину) заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) та оподаткованого доходу (прибутку), з яких сплачуються страхові внески, в розрахунку на один день (годину), що обчислюється шляхом ділення встановленого її розміру в останньому місяці розрахункового періоду на норму робочого часу останнього місяця, на середньомісячну кількість календарних днів (30,44).

4. Визначають розмір виплат за рахунок підприємства та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з

урахуванням трудового стажу працівника (страховий стаж становить 8 років 2 місяці, тому розмір лікарняних становитиме 100%).

Оформлення задачі

1. Визначаємо розрахунковий період.

Згідно з п. 4 Порядку № 1266 загальний розрахунковий період становить 6 повних календарних місяців (з 1-го до 1-го числа) перед настанням страхового випадку. Розрахунковим періодом є місяці з січня по червень 2013 р. Для зручності розрахунки подаємо у вигляді таблиці.

2. Визначають суми, що включаються при розрахунку середньоденної заробітної плати.

Оскільки у лютому 2013 р. працівник хворів, то цей місяць виключають із розрахункового періоду. Звичайно, суми виплат, нараховані в цьому місяці, не беруть до уваги при обчисленні лікарняних. Заробітна плата за місяць квітень визначається пропорційно відпрацьованим дням. Матеріальна допомога на оздоровлення до відпустки в сумі 2200 грн., оскільки вона надається в установі всім працівникам один раз на рік і обкладається ПДФО та ЄСВ, включається повністю.

Розрахунковий період	Робочі дні	Відпрацьовано днів	Посадовий оклад, грн.	З/п, з якої обчислюють середню з/п, грн.	Середня заробітна плата	Граничний розмір з/п
Січень	21	21	12600,00	12600,00		19499,00
Лютий	20	0	12600,00	-		19499,00
Березень	20	21	12600,00	12600,00		19499,00
Квітень	22	12	12600,00	9072,73		19499,00
Травень	19	19	12600,00	12600,00		19499,00
Червень	18	18	12600,00	12600,00		19499,00
Усього		91		59472,73	653,55	

3. Здійснюємо розрахунок середньоденної заробітної плати

$$ЗП_{\text{сер. ден.}} = \Sigma ЗП / РП = 59472,73 / 91 = 653,55 \text{ грн.}$$

Перевіряємо відповідність визначеної середньоденної заробітної плати вимогам Порядку № 1266. $19499,00 / 18 \text{ р.д.} = 1083,28$. Отримана розрахункова величина не перевищує це обмеження. Тому допомогу обчислюємо, орієнтуючись на середньоденну зарплату, – 653,55 грн.

4. Визначаємо розмір виплат за рахунок підприємства та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з урахуванням трудового стажу працівника.

Допомога за рахунок підприємства 5 к.д. (із них 3 роб. дні)

$$Д_{\text{під.}} = 653,55 \times 3 = 1960,62 \text{ грн.}$$

Допомога за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (4 дні)

$$D_{\text{ФССТВП}} = 653,55 \times 4 = 2614,16 \text{ грн.}$$

Розмір нарахованої виплати за рахунок підприємства та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності становить

$$D_{\text{ТВП}} = 1960,62 + 2614,16 = 4574,78 \text{ грн.}$$

Перші п'ять днів непрацездатності оплачує установа, і ця сума повинна бути виплачена працівникові в найближчий день видачі зарплати (п. 2 ст. 52 Закону № 2240). Для отримання суми допомоги за рахунок коштів Фонду установа повинна подати до Фонду заяву-розрахунок за формою додатка до Порядку фінансування страхувальників для надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, затвердженого постановою правління ФСС з ТВП від 22.12.2010 № 26, указавши в ньому суму допомоги та інші дані. Протягом 10 днів заявлена сума повинна бути перерахована Фондом на окремий рахунок установи, який необхідно заздалегідь відкрити в Казначействі.

ЗАДАЧА 2

Працівниця подала лікарняний листок у зв'язку з вагітністю та пологами за період із 20.06 по 23.10.2012 р. Графік роботи установи – 5 днів на тиждень. Згідно із графіком із 01 по 10.01.2012 в установі були вихідні дні. Із 17 по 21 січня у працівниці була щорічна відпустка і відпустка за сімейними обставинами за свій рахунок із 18 по 22 квітня. Крім того, з 14 по 25 березня вона хворіла. У січні 2012 р. їй нарахована премія за 2011 рік у розмірі 900,00 грн., а у березні матеріальна допомога до 8 Березня 500,00 грн. та 1 300,00 грн. – нецільова благодійна допомога у квітні 2012 р. Розрахувати суму допомоги по вагітності та пологах за даними з таблиці.

Порядок призначення та виплати допомоги по вагітності та пологах

1. Підставою для виплати допомоги по вагітності та пологах є листок непрацездатності, виданий лікувальною установою в установленому порядку на 126 календарних днів (70 днів до пологів і 56 після них), включаючи святкові та неробочі дні. При ускладнених пологах, а також при народженні двох і більше дітей видається додатковий лікарняний на 14

календарних днів, який є продовженням першого лікарняного.

2. Рішення про призначення допомоги приймає комісія (уповноважений) із соціального страхування установи у строк не пізніше 10 днів із дня подання листка непрацездатності (ст. 52 Закону № 2240-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» від 18.01.2001, далі – Закон № 2240). Це рішення оформляється протоколом за формою додатка до Положення про комісію (уповноваженого) підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, затвердженого постановою правління Фонду № 25 від 23.06.2008.

3. Допомога обчислюється сумарно за весь період відпустки по вагітності та пологах і виплачується працівниці в повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів, і страхового стажу застрахованої особи, її розмір становить 100% середньої зарплати (ст. 39 Закону № 2240). Допомога виплачується повністю (з 1-го дня) за рахунок коштів Фонду.

Розрахунок допомоги

Допомога розраховується відповідно до Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку-виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого Постановою КМУ № 1266 від 26.09.2001 (далі – Порядок № 1266), за тим же алгоритмом, що й допомога з тимчасової непрацездатності.

1. Визначаємо розрахунковий період.

Розрахунковим періодом для визначення середньоденної зарплати є шість місяців, що передують страховому випадку, тобто з 01.12.2011 по 31.05.2012. У цьому періоді у працівниці була щорічна відпустка (із 17 по 21 січня) і відпустка за сімейними обставинами за свій рахунок (із 18 по 22 квітня). Крім того, вона хворіла з 14 по 25 березня.

При розрахунку середньої зарплати для допомоги беруться всі календарні дні місяця, включаючи і дні відпустки, у тому числі за свій рахунок, а також вихідні та святкові. Не включаються до розрахунку лише дні, не відпрацьовані з поважної причини.

Дані для розрахунку допомоги подамо в таблиці.

Розрахунковий період	Зарплата	Разові виплати	Відпусткові (дні відпустки)	Лікарняні (дні хвороби)	Усього нараховано	Календарні дні, які входять до розрахунку	Сума доходу, що входить до розрахунку
1	2	3	4	5	6	7	8
2011 рік							
Грудень	1 500,00	-	-	-	1 500,00	31	1 500,00
2012 рік							
Січень	1 100,00	900,00 (премія за 2011 рік)	300,00 (5 днів щорічної відпустки)		2 300,00	31	2 300,00
Лютий	1 500,00		-	-	1 500,00	28	1 500,00
Березень	800,00	500,00 (матеріальна допомога до 8 Березня)		750,00 (10 днів)	2 050,00	21	1 072,72 = (800,00 + 272,72)
Квітень	1 200,00	1 300,00 (нецільова благодійна допомога)	(5 днів відпустки за свій рахунок)		2 500,00	30	2 500,00
Травень	1 600,00	-	-	-	1 600,00	31	1 600,00
Разом	7 700,00	2 700,00	300,00	750,00	11 450,00	172	10 472,72

2. Визначаємо суму доходу, що входить до розрахунку.

Виплати за невідпрацьований час, включаючи суми відпусткових, беруть участь у розрахунку декретних (лист Мінпраці та соцполітики № 1000/0/14-10/18 від 01.02.2010, далі – Лист № 1000).

Разові заохочувальні виплати (премії, матеріальна допомога та ін.) включаються до розрахунку декретних за таким же принципом, що і при розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності, а саме: якщо частина місяця не відпрацьована з поважної причини, то пропорційно до відпрацьованого часу, якщо місяць не відпрацьований з іншої причини або відпрацьований повністю, – у повному обсязі (листи Мінпраці та соцполітики № 91/18/99-10 та № 1000 від 01.04.2010).

$$1500,00 + 2300,00 + 1500,00 + 1072,72 + 2500,00 + 1600,00 = 10472,72$$

3. Визначимо середньоденну зарплату.

Середньоденний заробіток ($Z_{\text{середньод.}}$) можна визначити за формулою

$$Z_{\text{середньод.}} = D / K_{\text{к.д.}}$$

де D – дохід працівниці, фактично нарахований за розрахунковий період, із якого сплачувалися страхові внески;

$K_{к.д}$ – кількість календарних днів (далі – к. д.) у розрахунковому періоді, без урахування не відпрацьованих із поважних причин (тимчасова непрацездатність, відпустка по вагітності та пологах і по догляду за дитиною до 3 або 6 років).

10 472,72 грн. / 172 к. д. = 60,89 грн.

При обчисленні суми допомоги завжди визначається середньоденна зарплата в розрахунку на 1 к. д. незалежно від системи обліку робочого часу в установі (підсумований облік, облік у годинах при неповному робочому тижні), а також графіка роботи установи (неповний робочий день, тиждень).

При цьому середньоденна зарплата, яку беруть у розрахунок допомоги, не повинна перевищувати максимальної суми (граничної величини) зарплати (доходу, грошового забезпечення), з котрої сплачуються страхові внески, у розрахунку на один день. Обчислюється ця величина так: максимальна зарплата, з якої сплачують страхові внески, в останньому місяці розрахункового періоду ділиться на середньомісячну кількість календарних днів – 30,44 (п. 14 Порядку № 1266).

Для осіб, які пропрацювали менше календарного місяця, середня зарплата визначається, виходячи з нарахованої зарплати. При цьому розрахована середньоденна зарплата не може:

- перевищувати середню зарплату за всіма видами економічної діяльності в місяці, що передує місяцю настання страхового випадку, тобто виходу в декрет (лист виконавчої дирекції Фонду № 04-29-1334 від 08.07.2010);
- бути нижчою від мінімальної зарплати, установлені в місяці настання страхового випадку.

4. Розраховуємо суму допомоги по вагітності та пологах.

60,89 грн. x 126 = 7 672,14 грн.,

де 126 – кількість календарних днів відпустки по вагітності та пологах.

З метою виплати працівниці допомоги по вагітності та пологах установа повинна подати до робочого органу Фонду заяву-розрахунок із зазначеною в ній сумою допомоги. Протягом 10 днів після отримання заяви страхувальника Фонд приймає рішення про виплату декретних і перераховує заявлену суму допомоги на окремий поточний рахунок страхувальника, який він повинний відкрити спеціально для отримання виплат із Фонду.

ЗАДАЧА 3

Копил І. В., яка пропрацювала на підприємстві чотири роки, була звільнена 13 січня 2011 р. і 21 січня звернулася до центру зайнятості за сприянням у працевлаштуванні. До 4 вересня 2010 р. включно зазначена особа перебувала у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею

трирічного віку, а з 24 жовтня до 9 листопада 2010 р. включно вона хворіла. Виплати, одержані особою у розрахунковому періоді:

- у серпні 2010 р. – премія разового характеру – 600,00 грн.;
- у вересні – заробітна плата у розмірі 2300,00 грн.;
- у жовтні – заробітна плата у розмірі 2400,00 грн., у тому числі 800,00 грн. – премія разового характеру;
- у листопаді – заробітна плата у розмірі 2800,00 грн.;
- у грудні – заробітна плата у розмірі 3500,00 грн.

Визначити розмір допомоги по безробіттю.

Рекомендації до розв'язання задачі

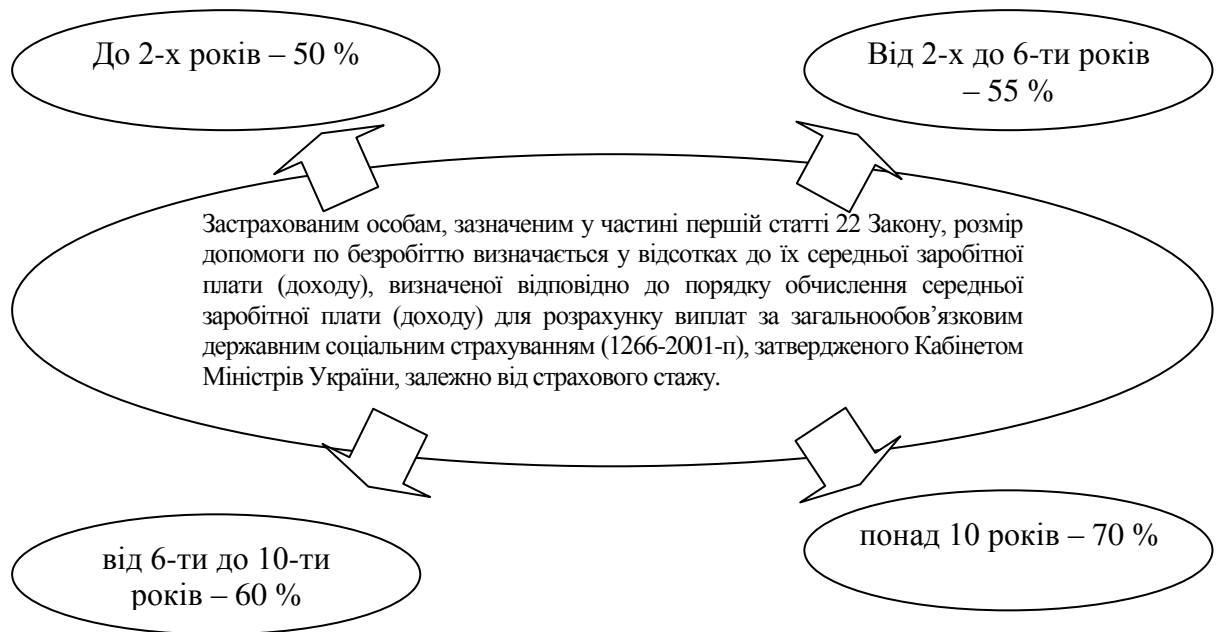
Згідно із Законом України № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 право на допомогу по безробіттю мають:

а) залежно від страхового стажу – застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;

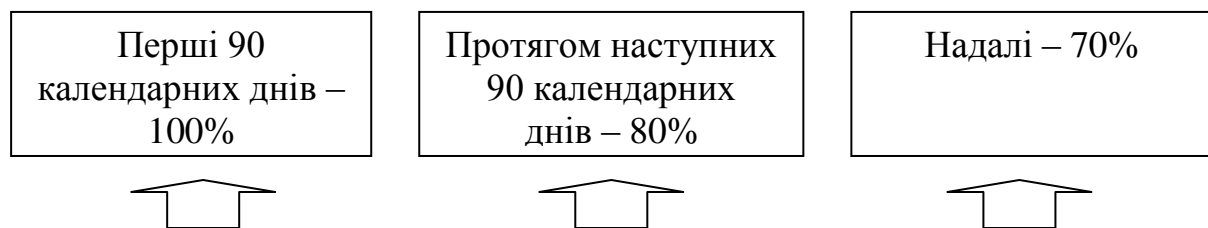
б) без урахування страхового стажу – застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, мають страховий стаж менше шести місяців або звільнені з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7 і 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України (322-08), особи, зазначені у частині другій статті 6 Закону № 1533-III, мають право на допомогу по безробіттю у мінімальному розмірі.

Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років. Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів.

Розмір допомоги по безробіттю визначається у відсотках до середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, залежно від страхового стажу.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру

Допомога по безробіттю особам, що мають право на допомогу по безробіттю без урахування страхового стажу, визначається у розмірі прожиткового мінімуму, встановленого законом.

У середньомісячну заробітну плату (дохід) для обчислення допомоги по безробіттю враховуються всі види виплат, на які нараховувалися страхові внески.

Етапи розрахунку розміру допомоги по безробіттю

1. Визначаємо розрахунковий період для обчислення середньої заробітної плати для призначення допомоги по безробіттю.
2. Знаходимо кількість календарних днів з урахуванням відпрацьованих у

розрахунковому періоді.

3. Визначаємо суми, що включаються при розрахунку середньоденної заробітної плати.

4. Здійснюємо розрахунок середньоденної заробітної плати.

5. Визначаємо розмір допомоги по безробіттю.

Розв'язання

1. Визначаємо розрахунковий період для обчислення середньої заробітної плати для призначення допомоги по безробіттю.

Розрахунковим періодом, за який обчислюється середня заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) для застрахованих осіб (включаючи осіб, котрі працюють неповний робочий день (робочий тиждень) та добровільно застрахованих осіб), є останні шість календарних місяців (з першого до першого числа), що передують місяцю, в котрому настав страховий випадок (для страхування на випадок безробіття – в якому припинено дію трудового договору або особу знято з обліку у державного реєстратора як суб'єкта підприємницької діяльності, припинення адвокатської, нотаріальної, творчої чи іншої діяльності, закінчення проходження служби; для страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання осіб, у котрих через деякий час погіршився стан здоров'я у зв'язку з раніше отриманим ушкодженням здоров'я внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання – період роботи за останнім основним місцем роботи перед настанням тимчасової непрацездатності).

Місяці розрахункового періоду (з першого до першого числа), в яких застрахована особа не працювала з поважних причин (тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку й шестирічного віку за медичним висновком), виключаються з розрахункового періоду.

Для осіб, котрі брали участь у страхуванні на випадок безробіття на добровільних засадах, розрахунковим періодом для обчислення середнього доходу й розрахунку виплат за страхуванням на випадок безробіття є останні шість календарних місяців (з першого до першого числа), що передують місяцю, в якому настав страховий випадок (реєстрації особи в державній службі зайнятості як безробітної) і протягом яких особа сплачувала страхові внески.

Розрахунковим періодом для обчислення середньої заробітної плати для призначення допомоги по безробіттю Копил І. В. є місяці липень – грудень 2010 року. Липень та серпень виключаються з розрахункового періоду.

2. Знаходимо кількість календарних днів з урахуванням відпрацьованих у розрахунковому періоді:

- вересень – 26 календарних днів (кількість календарних днів у вересні зменшено на 4 календарних дні у зв'язку з відпусткою по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку);
  - жовтень – 23 календарних дні (кількість календарних днів у жовтні зменшено на 8 календарних днів унаслідок хвороби);
  - листопад – 21 календарний день (кількість календарних днів у листопаді зменшено на 9 календарних днів через хворобу);
  - грудень – 31 календарний день.
- У розрахунковому періоді відпрацьовано

$$РП = 26 + 23 + 21 + 31 = 101 \text{ календарний день.}$$

3. Визначаємо суми, що включаються при розрахунку середньоденної заробітної плати.

У разі, коли застрахована особа частину місяця в розрахунковому періоді не працювала з поважних причин (тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку й шестирічного віку за медичним висновком), для обчислення середньої заробітної плати заохочувальні та компенсаційні виплати, які мають разовий характер, і виплати, що не передбачені актами законодавства або провадяться понад установлені зазначеними актами норми, в такому місяці враховуються пропорційно відпрацьованому часу ($800/31 \times 23 = 609,52$ грн.).

Сума, яка включається при розрахунку середньоденної заробітної плати, становить

$$\Sigma ЗП = 2300,00 + 2209,52 + 2800,00 + 3500,00 = 10809,52 \text{ грн.}$$

4. Здійснюємо розрахунок середньоденної заробітної плати.

Середньоденна заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) обчислюється шляхом ділення нарахованої за розрахунковий період заробітної плати (оподаткованого доходу, грошового забезпечення), з якої сплачувалися страхові внески:

- **на кількість календарних днів за розрахунковий період** (без урахування календарних днів, не відпрацьованих з поважних причин, – тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку й шестирічного віку за медичним висновком, для розрахунку допомоги по вагітності та пологах за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими народженням та похованням) – за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (крім допомоги з

тимчасової непрацездатності), для осіб, робочий час яких у зв'язку з особливостями умов праці не піддається точному облікові, для осіб, котрі робочий час розподіляють на свій розсуд (робота вдома, страховий агент тощо), й для добровільно застрахованих осіб та осіб, які сплачують єдиний податок за всіма видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Для військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу календарні дні тимчасової непрацездатності й відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами з розрахункового періоду не виключаються;

– **на кількість календарних днів у розрахунковому періоді** – за страхуванням на випадок безробіття для осіб, які виконували роботи (надавали послуги) згідно із цивільно-правовими договорами.

Середньоденна заробітна плата становить

$$\begin{aligned} \text{ЗП}_{\text{середньод.}} &= \Sigma \text{ЗП} / \text{РП} = 10809,52 \text{ грн.} / 101 \text{ календарний день} = \\ &= 107,02 \text{ грн.} \end{aligned}$$

До середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) включається заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) у межах максимальної величини (граничної суми) заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) та оподаткованого доходу (прибутку), з яких сплачуються страхові внески до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

5. Визначаємо розмір допомоги по безробіттю.

Оскільки розмір допомоги по безробіттю обчислюється у відсотках до середньої заробітної плати (доходу), розрахованої відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням залежно від страхового стажу, то розмір середньоденної заробітної плати необхідно скоригувати на коефіцієнт трудового стажу. Якщо стаж роботи складає від 2 до 6 років, то допомога по безробіттю визначається з урахуванням коефіцієнта страхового стажу, який становить 0,55.

Розмір допомоги по безробіттю за 1 день складатиме

$$\text{Д}_{\text{безр.}} = 107,02 \times 0,55 = 58,86 \text{ грн.}$$

Перші 90 днів – 58,86 грн. x 90 днів = 5297,40 грн.
Наступні 90 днів – 58,86 грн. x 0,8 x 90 днів = 4237,92 грн.
Кожний наступний день, але не більше від 360 календарних днів протягом двох років – 58,86 грн. x 0,7 = 41,20 грн.

ЗАДАЧА 4

Потерпілий на виробництві звернувся до робочого органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань для призначення страхових виплат у зв'язку з професійним захворюванням у лютому 2010 року (II). У серпні 2008 р. (X) потерпілий звільнився з роботи, з якою пов'язане професійне захворювання. Розрахуйте середньомісячну заробітну плату для призначення страхових виплат за страхуванням від нещасних випадків.

Розв'язання

У разі, коли на дату встановлення медико-соціальною експертною комісією ступеня втрати застрахованою особою професійної працездатності минуло більше року з дня настання страхового випадку, середня заробітна плата обчислюється, виходячи з розміру заробітної плати перед настанням нещасного випадку на виробництві або перед звільненням з роботи (переходом на іншу роботу), з якою пов'язане професійне захворювання, з урахуванням її коригування, що провадиться робочим органом виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Для призначення страхових виплат за страхуванням від нещасних випадків береться середньомісячна заробітна плата, що розраховується за формулою

$$З = З(н) \times С / М,$$

де $З(н)$ – 1909,25 грн. – середньомісячна заробітна плата найманих працівників, зайнятих в економіці України, за календарний рік, що передує року, з якого призначається страхова виплата; (середньомісячна заробітна плата найманих працівників, зайнятих в економіці України, за 2009 рік);

$С$ – сума коефіцієнтів заробітної плати застрахованої особи за кожний місяць розрахункового періоду ($K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5 + K_6$) – 8,9;

$К$ – коефіцієнт заробітної плати застрахованої особи за кожний місяць у розрахунковому періоді, який ураховується при призначенні страхових виплат, визначається за формулою

$$К = З(в) : З(с),$$

де $К$ – коефіцієнт заробітної плати застрахованої особи;

$З(в)$ – заробітна плата застрахованої особи, з якої сплачено страхові внески та яка враховується при призначенні страхових виплат за місяць, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати;

$З(с)$ – середньомісячна заробітна плата працівників, зайнятих в економіці

України, за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати.

У разі відсутності на момент призначення страхових виплат даних про середньомісячну заробітну плату найманих працівників, зайнятих в економіці України, за попередній рік береться фактична середньомісячна заробітна плата найманих працівників, зайнятих в економіці України, за місяці попереднього року з наступним перерахунком її після надходження даних про середньомісячну заробітну плату найманих працівників, зайнятих в економіці України, за календарний рік, що передує року, з якого призначається страхова виплата.

Якщо у місяці, за котрий розраховується коефіцієнт заробітної плати, застрахована особа працювала неповний календарний місяць, середня заробітна плата працівників, зайнятих в економіці України, застосовується не за місяць, а пропорційно кількості днів, фактично відпрацьованих застрахованою особою в зазначеному місяці, виходячи з кількості робочих днів, обчислених у середньому за рік.

M – кількість календарних місяців у розрахунковому періоді (6 місяців).

$$Z = 1909,25 \times 8,9 : 6 = 2832,05 \text{ грн.}$$

Розрахунковий період у 2008 році	Нарахована заробітна плата (Зв), гривень, 2008 р.	Середня заробітна плата найманих працівників, зайнятих в економіці України (Зз), гривень, 2008 р.	Коефіцієнт заробітної плати застрахованої особи (К)
Лютий	2449,5	1633,00	1,5
Березень	2893,4	1702,00	1,7
Квітень	2429	1735,00	1,4
Травень	3193,2	1774,00	1,8
Червень	2259,6	1883,00	1,2
Липень	2509	1930,00	1,3
Усього			8,9

ЗАДАЧА 5

До територіального органу Пенсійного фонду України звернувся громадянин за призначенням пенсії за віком. Вихідні дані до розрахунку наведені в таблиці.

Найменування показника	Дані
Заявник	Не працює
Умови призначення пенсії	Загальні
Дата народження	18.05.1951
Дата звернення	21.04.2011
Кількість місяців у розрахунку	68
Стаж: військова служба загальний стаж	2 роки 1 місяць 30 років 5 місяців
Доплата за понаднормовий стаж за 7 років	53,48 грн.
Сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць ($K_3 + K_3 + K_3 + \dots + K_3$) (C_K)	72,42034

Пенсія призначається за умови подання таких документів:

1. Заява.
2. Паспорт (копія).
3. Документи про стаж: трудова книжка (копія трудової книжки), інші документи, які підтверджують загальний та спеціальний стаж роботи.
4. Довідка про заробітну плату протягом будь-яких п'яти років підряд, отримувану до 2000 року (обчислення пенсій за період роботи після 1 липня 2000 р. здійснюється із заробітку особи за даними системи персоніфікованого обліку відповідно до Положення «Про організацію персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування» від 04.06.1998 № 794).

5. Довідка про присвоєння ідентифікаційного номера.

6. У разі необхідності: свідоцтво про одруження, свідоцтво про народження дитини, копії посвідчень, що надають право на підвищення пенсії заявнику, довідки, які надають право для призначення надбавок.

Згідно з пунктом 18 проекту Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років.

Розв'язання

1. Визначаємо кількість місяців страхового стажу

$$C_M = (30 + 2) * 12 + 6 = 390 \text{ (місяців)}.$$

2. Обчислюємо коефіцієнт страхового стажу

$$K_C = \frac{C_M * B_C}{100\% * 12} = \frac{390 * 1,35\%}{100\% * 12} = 0,43875 \quad ,$$

де C_M – сума місяців страхового стажу;

B_C – визначена величина оцінки одного року страхового стажу (у відсотках). За період участі тільки в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35%, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування – 1,08%.

Коефіцієнт страхового стажу не може перевищувати 0,75.

3. Визначаємо середньомісячний заробіток застрахованої особи для обчислення пенсії.

Для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв та за весь період страхового стажу, починаючи з 1 липня 2000 року.

Заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії визначається за формулою

$$ЗП = З_c \times \frac{C_k}{K},$$

де $ЗП$ – заробітна плата (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, у гривнях;

$З_c$ – середня заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому в Україні, з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії,

C_k – сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць;

K – кількість місяців страхового стажу, за котрі розраховано коефіцієнти заробітної плати (доходу) застрахованої особи,

$$З_{П} = З_c * (C_k \div K) = 1982,63 * (72,42092 \div 68) = 2112,99 \text{ грн.}$$

4. Визначаємо розмір пенсії за віком

$$П = З_n \times K_c,$$

де $П$ – розмір пенсії, у грн.;

$З_n$ – заробітна плата (дохід) застрахованої особи, з якої обчислюється пенсія, у грн.;

K_c – коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи.

$$П_{\text{вік}} = З_{П} * K_c = 2112,99 * 0,43875 = 927,07 \text{ грн.}$$

5. Визначаємо загальний розмір пенсії за віком (з урахуванням доплат)

$$П_{\text{вік}}^{\text{заг}} = 927,07 + 53,48 = 980,55 \text{ грн.}$$

Обов'язково розмір розрахованої пенсії необхідно порівнювати з прожитковим мінімумом (пенсія повинна бути не нижчою від прожиткового мінімуму).

ЗАДАЧА 6

До територіального органу Пенсійного фонду України 15.11.2011 звернувся громадянин Богдан В. О. за призначенням пенсії по інвалідності. На прохання заявника до розрахунку необхідно взяти заробітну плату за 190 місяців.

Розрахувати розмір пенсії по інвалідності за такими даними:

- група інвалідності – III;
- причина інвалідності – загальне захворювання;
- період встановлення інвалідності: 25.05.2011 – 31.05.2012;
- страховий стаж: робота в колгоспі – 2 роки 2 місяці;
- військова служба – 2 роки;
- загальний стаж – 36 років 4 місяці;
- середня заробітна плата (дохід) на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески за календарний рік, що

передусе року звернення за призначенням пенсії – 1982,63 грн. (станом на 2010 рік);

– сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць ($K_3 + K_3 + K_3 + \dots + K_3$) – 220,12488.

Розв’язання

1. Визначаємо коефіцієнт страхового стажу.

$$K_C = \frac{C_M * B_C}{100\% * 12} = \frac{486 * 1,35\%}{100\% * 12} = 0,54675$$

2. Визначаємо середньомісячний заробіток застрахованої особи для обчислення пенсії.

$$З_{\Pi} = З_C * (C_K \div K) = 1982,63 * (220,12488 \div 190) = 2296,98 \text{ грн.}$$

3. Визначаємо розмір пенсії за віком.

$$П_{\text{вік}} = З_{\Pi} * K_C = 2296,98 * 0,54675 = 1255,87 \text{ грн.}$$

4. Визначаємо розмір пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов’язаного з роботою, інвалідності з дитинства).

$$П_{\text{інв.}} = П_{\text{вік}} * 50\% = 1255,87 * 0,5 = 627,94 \text{ грн.}$$

5. Згідно із законодавством мінімальний розмір не може бути нижчим, ніж прожитковий мінімум, встановлений для непрацевдатних осіб, який з 01.10 по 31.11.2011 становив 784 грн., тому Богдану В. О. буде призначено пенсію по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов’язаного з роботою, інвалідності з дитинства) в розмірі 784 грн.

Виплата цього виду пенсії буде здійснюватися до 31.05.2012.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: прийнята 28.06.96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування № 16/98-ВР від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст.121.
3. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2 – 3. – Ст.11.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» від 06.12.2012 № 5515-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 5 – 6. – Ст.60.
5. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
6. Закон України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23.03.2000 № 1584-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1584-14>
7. Про затвердження порядку обчислення середньої заробітної плати: Постанова КМУ від 8 лютого 1995 р. № 100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
8. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Постанова КМУ від 26 вересня 2001 р. № 1266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Про затвердження Порядку нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за деякі категорії застрахованих осіб: Постанова КМУ від 2 березня 2011 р. № 178 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
10. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
11. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» від 18.01.2001 № 2240-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
12. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 № 1533-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
13. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які

- спричинили втрату працевздатності» від 23.09.1999 № 1105-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
14. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
15. Указ Президента України «Про Положення про Міністерство соціальної політики України» № 389/2011 від 6 квітня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
16. Базилевич, В. Д. Страхова справа: монографія / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 5-те вид. [стереотип]. – К.: Вид-во «Знання», 2006. – 651 с.
17. Внукова, Н. М. Соціальне страхування: навч. посібник / Н. М. Внукова, Н. В. Кузьминчук. – К.: Кондор, 2006. – 352 с.
18. Безугла, В. О. Соціальне страхування. навч. пос. / В.О. Безугла, Д. М. Загірняк, Л. П. Шаповал. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 208 с.
19. Завора, Т. М. Конспект лекцій з дисципліни «Соціальне страхування» для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання / Т. М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2012. – 191 с.
20. Завора, Т. М. Методичні рекомендації до виконання контрольної роботи з дисципліни «Соціальне страхування» для студентів галузі знань «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» заочної форми навчання / Т. М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – 36 с.
21. Завора, Т. М. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Соціальне страхування» для студентів галузі знань «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання / Т. М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2012. – 49 с.
22. Завора, Т. М. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів з дисципліни «Соціальне страхування» для студентів галузі знань «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання / Т. М. Завора. – Полтава: ПолтНТУ, 2012. – 56 с.
23. Інструкція про порядок заповнення листка непрацевздатності від 24.11.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
24. Бухгалтерський облік і аудит: наук.-практ. журн. – 2008 – 2013.
25. Фінанси України: наук.-практ. та інформ.-практ. журн. – 2008 – 2013.
26. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
27. Про розрахунок норми тривалості робочого часу на 2012 рік. Лист № 8515/0/14-11/13 від 23 серпня 2011 р. Міністерства праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kadrovik01.com.ua/i№dex.php?option=com_laws&view=laws&layout=article&Itemid=33&law_id=751

28. Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника по економіці України в цілому за 2003 – 2011 роки, грн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soci№.com/i№dex.php?optio№=com_co№te№t&view=article&id=132
29. Показники середньої заробітної плати за 2003 – 2011 роки для призначення пенсій / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soc-i№.com/i№dex.hp?optio№=com_co№te№t&view=article&id=186&Itemid=46
30. Строки та розміри виплат допомоги при народженні дитини у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soc-i№.com>
31. Мінімальний та максимальний розмір пенсії за віком у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soc-i№.com/i№dex.php?optio№=com_co№te№t&view=article&id=173&Itemid=41
32. Максимальний розмір заробітної плати, з якої сплачується єдиний соціальний внесок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soc-i№.com/i№dex.php?optio№=com_co№te№t&view=article&id=328&catid=27&Itemid=21
33. Платники, база для нарахування та розміри єдиного внеску на соціальне страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soc-i№.com/i№dex.php?optio№=com_co№te№t&view=article&id=315&Itemid=73
34. Показники середньомісячної заробітної плати для призначення пенсій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://№ibu.factor.ua/ukr/i№fo/re№es/zp-re№e-a/>
35. Розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soc-i№.com/rozmir-№eopodatкова№ogomi№imumu.html>
36. Максимальний розмір заробітної плати, з якої сплачується єдиний соціальний внесок в 2011 та 2012 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zkg.com.ua/dovidkova-i№formatsiya/maksimal№iy-rozmir-zarobit№oyi-plati-z-yakoyi-splachuyutsya-strahovi-v№eski-do-fo№div-sotsial№ogo-strahuva№№ya.html>
37. Завора, Т. М. Пенсійна система: стан та перспективи розвитку в Україні / Т. М. Завора, Н. П. Христенко // Матеріали 63-ї науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів, викладачів та студентів Полтавського національного технічного університету. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – С. 239 – 242.
38. Завора, Т. М. Стан і перспективи розвитку соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні / Т. М. Завора, Т. І. Тимченко // Науковий вісник / Одес. держ. екон. ун-т, Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – О., 2012. – №1(153). – С. 51 – 63.
39. Завора, Т. М. Удосконалення державного регулювання зайнятості в контексті змін на ринку праці України / Т. М. Завора, К. В. Сліпець // Збірник тез доповідей XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

«Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми». – Тернопіль, 31 жовтня 2011 р. – С. 65 – 71.

40. Завора, Т. М. Загрози національній безпеці в соціальній сфері / Т. М. Завора, О. В. Чепурний // Збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки», 8 – 9 грудня 2011 року. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – С. 98 – 99.

41. Розміри внесків соціального страхування, які застосовуються у різних країнах, підготовлено Проектом USAID «Розвиток ринків капіталу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fpsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2144%3A2010-04-14-08-56-14&catid

42. Соціальний захист у зарубіжних країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,110/id,2333/

43. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальний захист та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mlsp.gov.ua

44. Положення про комісію (уповноваженого) підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням № 25, затверджене постановою правління Фонду від 23.06.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0636-08>

45. Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян № 455, затверджена наказом МОЗ від 13.11.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04;>

46. Лист Мінпраці та соцполітики від 02.08.2010 № 242/18/153-10 «Щодо оплати лікарняних, якщо захворювання відбулося за межами держави» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ministry-of-labor-and-social-policy/971-242.html>.

47. Лист Мінпраці та соцполітики від 01.02.2010 № 1000/0/14-10/18 «Про застосування змін, внесених постановою Кабінету Міністрів України № 1332 від 08.12.2009» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zastosuvannja-zmin-vnesenih-postanovoyu-kabinetu-ministr-doc11525.html>

48. Лист виконавчої дирекції Фонду № 04-29-1334 від 08.07.2010 «Правила обчислення середньої зарплати для декретних» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vobu.com.ua/ukr/news/view/5087>

49. Лист Мінпраці та соцполітики «Щодо порядку фінансування Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення найманим працівникам» № 1742/0/14-11/18 від 18.02.2011 [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/shodo-porjadku-finansuvannja-fondom-socialnogo-strahuvannja--doc47181.html>

50. Про затвердження Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності: Постанова від 08.02.2012 № 237. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/237-2012-p>

51. Про затвердження Порядку віднесення страхувальників до класу професійного ризику виробництва з урахуванням виду їх економічної діяльності та проведення перевірок достовірності поданих страхувальниками відомостей про види економічної діяльності (у тому числі основний): Постанова від 30.11.2010 № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1337-10>

52. Про встановлення розміру допомоги на поховання: Постанова № 55 від 16.11.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1453-11>

53. Порядок формування та подання страхувальниками звітності по коштах загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, із змінами і доповненнями, внесеними постановами правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності № 56 від 16 листопада 2011 року, № 54 від 17 вересня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/forms-and-blanks/funds-of-social-security/493.html>

54. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах / Міністерство праці та соціальної політики України. – Київ, 2012. – 72 с.

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ

Норми тривалості робочого часу на 2010 рік

Показники	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Кількість календарних днів	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31
Кількість робочих днів	19	20	22	21	17	21	22	21	22	21	22	23

Норми тривалості робочого часу на 2011 рік

Показники	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Кількість календарних днів	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31
Кількість робочих днів	19	20	22	20	19	20	21	22	22	21	22	22

Норми тривалості робочого часу на 2012 рік

Показники	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Кількість календарних днів	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31
Кількість робочих днів	20	21	21	20	20	19	22	22	20	23	22	21

Норми тривалості робочого часу на 2013 рік

Показники	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість календарних днів	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31
Кількість робочих днів	21	20	20	22	19	18	23	21	21	23	21	22

<http://www.zkg.com.ua/aktualne-fahivtsyam/normi-trivalosti-robochogo-chasu-na-2013-rik.html>

при п'ятиденному робочому тижні з двома вихідними днями у суботу та неділю при однаковій тривалості часу роботи за день упродовж робочого тижня й відповідним зменшенням тривалості роботи напередодні святкових та неробочих днів.

Перелік святкових і неробочих днів, установлених Кодексом законів про працю України

1 січня	Новий рік	ст. 73 КЗпП України
7 січня	Різдво Христове	ст. 73 КЗпП України
8 березня	Міжнародний жіночий день	ст. 73 КЗпП України
4 квітня	Пасха (Великдень)	ст. 73 КЗпП України
1 і 2 травня	День міжнародної солідарності трудящих	ст. 73 КЗпП України
9 травня	День Перемоги	ст. 73 КЗпП України
23 травня	Трійця	ст. 73 КЗпП України
28 червня	День Конституції України	ст. 73 КЗпП України
24 серпня	День Незалежності України	ст. 73 КЗпП України

Розмір суми прожиткового мінімуму на 2011 р.

Соціальні й демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму			
	01.01 – 31.03.2011	01.04 – 30.09.2011	01.10 – 30.11.2011	01.12 – 31.12.2011
Діти віком до 6 років	816 грн.	832 грн.	853 грн.	870 грн.
Діти віком від 6 до 18 років	977 грн.	997 грн.	1022 грн.	1042 грн.
Працездатні особи	941 грн.	960 грн.	985 грн.	1004 грн.
Особи, які втратили працездатність	750 грн.	764 грн.	784 грн.	800 грн.
Загальний показник	894 грн.	911 грн.	934 грн.	953 грн.

Розмір суми прожиткового мінімуму на 2012 р.

Соціальні й демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму				
	01.01 – 31.03.2012	01.04 – 30.06.2012	01.07 – 30.09.2012	01.10 – 30.11.2012	01.12 – 31.12.2012
Діти віком до 6 років	893 грн.	911 грн.	917 грн.	930 грн.	961 грн.
Діти віком від 6 до 18 років	1112 грн.	1134 грн.	1144 грн.	1161 грн.	1197 грн.
Працездатні особи	1073 грн.	1094 грн.	1102 грн.	1118 грн.	1134 грн.
Особи, які втратили працездатність	822 грн.	838 грн.	844 грн.	856 грн.	864 грн.
Загальний показник	1017 грн.	1037 грн.	1044 грн.	1060 грн.	1095 грн.

Розмір суми прожиткового мінімуму на 2013 р.

Соціальні й демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму	
	01.01 – 30.11.2013	01.12 – 31.12.2013
Діти віком до 6 років	972 грн.	1032 грн.
Діти віком від 6 до 18 років	1210 грн.	1286 грн.
Працездатні особи	1147 грн.	1218 грн.
Особи, які втратили працездатність	894 грн.	949 грн.
Загальний показник	1108 грн.	1176 грн.

<http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=3&id=6421&menu=138>

Мінімальний та максимальний розмір пенсії за віком у 2012 – 2013 рр.

Дата	Мінімальний розмір пенсії (1 ПМ)	Максимальний розмір пенсії (10 ПМ)	Підстава
01.12.2013	949	9490	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» № 5515-VI від 06.12.2012
01.01.2013	894	8940	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» № 5515-VI від 06.12.2012
01.12.2012	884	8840	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» № 4282-VI від 22.12.2011
01.10.2012	856	8560	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» № 4282-VI від 22.12.2011
01.07.2012	844	8440	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» № 4282-VI від 22.12.2011
01.04.2012	838	8380	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» № 4282-VI від 22.12.2011
01.01.2012	822	8220	п.3 ст. 27 та ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-XIV від 09.07.2003; Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» № 4282-VI від 22.12.2011

*Відповідно до п. 2 розд. II Закону № 3668-VI від 08.07.2011 обмеження пенсії максимальним розміром не поширюється на пенсіонерів, яким пенсія призначена до набрання чинності зазначеним Законом.

**Максимальний розмір заробітної плати,
з якої сплачується єдиний соціальний внесок, у 2011 – 2013 роках**

Період	Розмір, грн.	Нормативний документ
2011 рік		
З 01.01 по 30.09.2011 максимальний розмір заробітної плати, з якої сплачується єдиний соцвнесок, складав 15 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.		
З 01.10.2011 збільшено максимальний розмір доходу, з якого справляється єдиний соцвнесок, з 15 до 17 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (згідно із Законом № 3668-VI від 08.07.2011).		
01.01 – 31.03.2011	14115	ст. 1 ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (№ 2464-VI від 08.07.2010)
01.04 – 30.09.2011	14400	
01.10 – 30.11.2011	16745	
01.12 – 31.12.2011	17068	ст. 21 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2011 рік» (№ 2857-VI від 23.12.2010)
2012 рік		
01.01 – 31.03.2012	18 241	ст. 1 ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (№ 2464-VI від 08.07.2010)
01.04 – 30.06.2012	18 598	
01.07 – 30.09.2012	18 734	
01.10 – 30.11.2012	19 006	ЗУ «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (№4282-VI від 22.12.2011)
01.12 – 31.12.2012	19 278	
2013 рік		
01.01 – 30.11.2013	19499	Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» № 5515-VI від 06.12.2012.
01.12 – 31.12.2013	20706	

www.zponline.com.ua

**Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника по економіці України в цілому
за 2004 – 2013 роки, грн.**

245

Місяці	Роки									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Січень	499,66	640,86	864,91	1111,90	1521,39	1664,59	1916,10	2296,89	2722,35	3000,03
Лютий	510,06	666,76	904,62	1142,01	1633,12	1722,59	1955,22	2338,40	2799,36	3043,70
Березень	545,07	722,01	986,65	1229,66	1702,35	1818,27	2108,95	2531,49	2922,99	3212,32
Квітень	547,90	733,73	984,29	1224,33	1735,43	1844,95	2107,44	2532,64	2941,98	3232,58
Травень	554,96	764,29	1002,88	1276,57	1774,32	1850,90	2200,90	2573,11	3015,47	
Червень	601,45	823,10	1063,59	1368,29	1882,99	1980,19	2373,10	2707,52	3109,48	
Липень	607,97	837,45	1078,86	1421,03	1929,97	2008,39	2367,26	2748,94	3151,04	
Серпень	604,19	831,06	1073,10	1397,82	1872,10	1919,45	2279,56	2693,63	3072,77	
Вересень	630,82	856,02	1086,58	1425,96	1916,42	1963,84	2348,84	2736,98	3063,52	
Жовтень	636,21	882,10	1088,07	1475,18	1917,32	1950,10	2322,17	2729,16	3109,08	
Листопад	644,27	896,58	1103,90	1484,73	1822,50	1954,83	2352,92	2727,49	3098,12	
Грудень	703,77	1019,71	1277,06	1674,65	2000,78	2232,58	2628,53	3053,53	3376,75	
Річна	590,53	806,19	1041,47	1351,14	1806,33	1905,87	2239,18	2633,06	3025,62	

http://www.social.org.ua/sl/zp05_08

**Заробітна плата (дохід) у середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні
у 1991 – 2013 роках з розбивкою за місяцями, грн.**

Місяць/Рік	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Січень	0,15236	1,4204	74,5523	32,08	103,28	126,68	136,82	148,16	180,97	253,39	320,76
Лютий	0,16811	1,7854	75,6322	41,53	108,95	126,36	137,85	152,03	190,62	263,66	328,7
Березень	0,23759	2,2945	85,449	50,23	117,55	135,15	149,76	166,61	210,67	281,03	354,81
Квітень	0,27841	2,5396	89,44	53,67	116,28	133,14	146,39	165,53	205,35	288,93	355,78
Травень	0,32777	3,0489	95,6833	60,74	119,44	139,53	148,61	168,87	213,21	302,96	358,88
Червень	0,49663	6,0423	109,3323	71,39	125,47	144,3	158,01	180,76	228,78	317,81	377,41
Липень	0,5065	7,6564	117,6261	75,84	130,46	151,44	159,21	183,27	238,49	327,31	398,1
Серпень	0,54221	8,8737	123,4596	81,39	129,99	147,67	153,21	180,94	247,44	329,33	390,07
Вересень	0,71891	20,8343	132,1503	88,73	132,7	150,34	156,4	186,44	249,04	326,34	391,14
Жовтень	0,81716	25,3272	195,056	95,18	134,87	149,65	156,07	186,85	254,11	335,75	397,49
Листопад	1,05503	32,7639	264,4956	101,22	132,27	147,07	155,54	190,39	257,58	334,44	395,7
Грудень	1,69878	83,6534	349,0047	124,48	151,51	165,81	176,09	218,88	296,26	378,45	442,91
<i>Сер. річна</i>	<i>0,65054</i>	<i>16,27902</i>	<i>142,7708</i>	<i>73,42</i>	<i>125,84</i>	<i>143,13</i>	<i>153,49</i>	<i>177,52</i>	<i>230,13</i>	<i>311,08</i>	<i>376,38</i>
Місяць/Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Січень	332,11	444,7	606,09	781,51	1003,6	1342,27	1449,89	1687,62	2137,84	2491,40	2758,11
Лютий	326,96	461,5	628,18	819,16	1033,58	1449,59	1514,77	1739,43	2137,19	2548,60	2805,37
Березень	346,18	489,17	682,38	883,99	1096,38	1494,71	1578,91	1874,27	2253,9	2690,03	2897,19
Квітень	347,13	494,66	678,07	877,46	1098,58	1515	1588,08	1859,7	2243,42	2662,55	
Травень	353,19	498,48	697,52	905,17	1141,25	1563,36	1617,95	1951,28	2317,48	2791,84	
Червень	390,54	550,81	777,67	998,69	1276,97	1728,31	1809,77	2198,46	2574,35	2994,78	
Липень	381,37	530,82	732,12	932,89	1222,25	1611,63	1675,5	1982,72	2370,28	2754,69	
Серпень	374,16	520,59	726,43	924,65	1199,04	1571,37	1597,17	1932,81	2328,21	2690,49	
Вересень	398,58	556,61	764,63	959,67	1238,18	1643,25	1677,69	2046,31	2416,19	2751,67	
Жовтень	400,65	561,87	791,03	965,75	1292,5	1667,13	1687,37	2113,62	2451,80	2791,19	
Листопад	392,69	569,35	816,38	988,7	1316,23	1592,7	1718,91	2073,9	2466,42	2818,68	
Грудень	424,63	607,11	911,42	1104,33	1443,16	1705,67	1899,21	2326,74	2727,94	3048,6	
<i>Сер. річна</i>	<i>372,72</i>	<i>524,14</i>	<i>735,57</i>	<i>928,81</i>	<i>1197,91</i>	<i>157</i>	<i>1650,43</i>	<i>1982,63</i>	<i>2370,53</i>	<i>2752,95</i>	

Розмір мінімальної заробітної плати з 01.01.2011

Термін дії	Розмір		Підстава
	місячний	погодинний	
01.01 – 31.03.2011	941 грн.	5,66 грн.	Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 23.12.2010 № 2857-VI
01.04 – 30.09.2011	960 грн.	5,77 грн.	
01.10 – 30.11.2011	985 грн.	5,92 грн.	
01.12 – 31.12.2011	1004 грн.	6,04 грн.	

Розмір мінімальної заробітної плати з 01.01.2012

Мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт) (Кодекс законів про працю України, Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР).

Термін дії	Розмір		Підстава
	місячний	погодинний	
01.01 – 31.03.2012	1073 грн.	6,43 грн.	Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» від 22.12.2011 № 4282-VI
01.04 – 30.06.2012	1094 грн.	6,56 грн.	
01.07 – 30.09.2012	1102 грн.	6,61 грн.	
01.10 – 31.11.2012	1118 грн.	6,7 грн.	
01.12 – 31.12.2012	1134 грн.	6,8 грн.	

Розмір мінімальної заробітної плати з 01.01.2013

Термін дії	Розмір		Підстава
	місячний	погодинний	
01.01 – 31.11.2013	1147	6,88	Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік»
01.12 – 31.12.2013	1218	7,3	

Розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць

Дата введення	Розмір на одну особу в розрахунку на місяць (грн.)	Нормативний акт, яким було встановлено
1	2	3
01.12.2012	1095 , а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (стаття 12)
	діти віком до 6 років 961	
	діти віком від 6 до 18 років 1197	
	працевдатні особи 1134	
	особи, що втратили працевдатність 884	
01.10.2012	1060 , а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (стаття 12)
	діти віком до 6 років 930	
	діти віком від 6 до 18 років 1161	
	працевдатні особи 1118	
	особи, що втратили працевдатність 856	
01.07.2012	1044 , а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (стаття 12)
	діти віком до 6 років 917	
	діти віком від 6 до 18 років 1144	
	працевдатні особи 1102	
	особи, що втратили працевдатність 844	
01.04.2012	1037 , а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (стаття 12)
	діти віком до 6 років 911	
	діти віком від 6 до 18 років 1134	
	працевдатні особи 1094	
	особи, що втратили працевдатність 838	
01.01.2012	1017 , а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (стаття 12)
	діти віком до 6 років 893	
	діти віком від 6 до 18 років 1112	
	працевдатні особи 1073	
	особи, що втратили працевдатність 822	

1	2	3
01.12.2011	953, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» (стаття 21)
	діти віком до 6 років 870	
	діти віком від 6 до 18 років 1042	
	працевдатні особи 1004	
	особи, що втратили працевдатність 800	
01.10.2011	934, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» (стаття 21)
	діти віком до 6 років 853	
	діти віком від 6 до 18 років 1022	
	працевдатні особи 985	
	особи, що втратили працевдатність 784	
01.04.2011	911, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» (стаття 21)
	діти віком до 6 років 832	
	діти віком від 6 до 18 років 997	
	працевдатні особи 960	
	особи, що втратили працевдатність 764	
01.01.2011	894, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» (стаття 21)
	діти віком до 6 років 816	
	діти віком від 6 до 18 років 977	
	працевдатні особи 941	
	особи, що втратили працевдатність 750	
01.12.2010	875, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» (стаття 52)
	діти віком до 6 років 799	
	діти віком від 6 до 18 років 957	
	працевдатні особи 922	
	особи, що втратили працевдатність 734	

1	2	3
01.10.2010	861, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» (стаття 52)
	діти віком до 6 років 787	
	діти віком від 6 до 18 років 941	
	працевдатні особи 907	
	особи, що втратили працевдатність 723	
01.07.2010	843, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» (стаття 52)
	діти віком до 6 років 771	
	діти віком від 6 до 18 років 921	
	працевдатні особи 888	
	особи, що втратили працевдатність 709	
01.04.2010	839, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» (стаття 52)
	діти віком до 6 років 767	
	діти віком від 6 до 18 років 917	
	працевдатні особи 884	
	особи, що втратили працевдатність 706	
01.01.2010	825, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» (стаття 52)
	діти віком до 6 років 755	
	діти віком від 6 до 18 років 901	
	працевдатні особи 869	
	особи, що втратили працевдатність 695	
01.11.2009	701, а також:	Закон України «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати» від 20.10.2009 № 1646-VI (стаття 1)
	діти віком до 6 років 632	
	діти віком від 6 до 18 років 776	
	працевдатні особи 744	
	особи, що втратили працевдатність 573	

1	2	3
01.10.2008	626, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26.12.2008 № 835-VI (стаття 54) Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2007 року № 107-VI (стаття 58)
	діти віком до 6 років 557	
	діти віком від 6 до 18 років 701	
	працевдатні особи 669	
	особи, що втратили працевдатність 498	
01.07.2008	607, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2007 року № 107-VI (стаття 58)
	діти віком до 6 років 540	
	діти віком від 6 до 18 років 680	
	працевдатні особи 649	
	особи, що втратили працевдатність 482	
01.04.2008	605, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2007 року № 107-VI (стаття 58)
	діти віком до 6 років 538	
	діти віком від 6 до 18 років 678	
	працевдатні особи 647	
	особи, що втратили працевдатність 481	
01.01.2008	592, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2007 року № 107-VI (стаття 58)
	діти віком до 6 років 526	
	діти віком від 6 до 18 років 663	
	працевдатні особи 633	
	особи, що втратили працевдатність 470	
01.10.2007	532, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» від 19 грудня 2006 року № 489-V (стаття 62)
	діти віком до 6 років 470	
	діти віком від 6 до 18 років 604	
	працевдатні особи 568	
	особи, що втратили працевдатність 411	

1	2	3
01.04.2007	525, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» від 19 грудня 2006 року № 489-V (стаття 62)
	діти віком до 6 років 463	
	діти віком від 6 до 18 років 595	
	працевдатні особи 561	
	особи, що втратили працевдатність 406	
01.01.2007	492, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» від 19 грудня 2006 року № 489-V (стаття 62)
	діти віком до 6 років 434	
	діти віком від 6 до 18 років 558	
	працевдатні особи 525	
	особи, що втратили працевдатність 380	
01.10.2006	472, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2006 рік» від 20 грудня 2005 року № 3235-IV (стаття 65)
	діти віком до 6 років 418	
	діти віком від 6 до 18 років 536	
	працевдатні особи 505	
	особи, що втратили працевдатність 366	
01.04.2006	465, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2006 рік» від 20 грудня 2005 року № 3235-IV (стаття 65)
	діти віком до 6 років 410	
	діти віком від 6 до 18 років 527	
	працевдатні особи 496	
	особи, що втратили працевдатність 359	
01.01.2006	453, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2006 рік» від 20 грудня 2005 року № 3235-IV (стаття 65)
	діти віком до 6 років 400	
	діти віком від 6 до 18 років 514	
	працевдатні особи 483	
	особи, що втратили працевдатність 350	

1	2	3
01.01.2005	423, а також:	Закон України «Про затвердження прожиткового мінімуму на 2005 рік» від 19 жовтня 2004 року № 2089-IV
	діти віком до 6 років 376	
	діти віком від 6 до 18 років 468	
	працевдатні особи 453	
	особи, що втратили працевдатність 332	
01.01.2005	382, а також:	Закон України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» від 23 грудня 2004 року № 2285-IV (стаття 61)
	діти віком до 6 років 335	
	діти віком від 6 до 18 років 422	
	працевдатні особи 409	
	особи, що втратили працевдатність 300	
27.05.2004	362,23, а також:	Закон України «Про затвердження прожиткового мінімуму на 2004 рік» від 11 травня 2004 року № 1704-IV
	діти віком до 6 років 324,49	
	діти віком від 6 до 18 років 404,79	
	працевдатні особи 386,73	
	особи, що втратили працевдатність 284,69	
01.01.2003	342, а також:	Закон України «Про затвердження прожиткового мінімуму на 2003 рік» від 28 листопада 2002 року № 247-IV
	діти віком до 6 років 307	
	діти віком від 6 до 18 років 384	
	працевдатні особи 365	
	особи, що втратили працевдатність 268	
01.01.2002	342, а також:	Закон України «Про затвердження прожиткового мінімуму на 2002 рік» від 15 листопада 2001 року № 2780-III
	діти віком до 6 років 307	
	діти віком від 6 до 18 років 384	
	працевдатні особи 365	
	особи, що втратили працевдатність 268	

1	2	3
14.04.2001	311,3 , а також:	Закон України «Про затвердження прожиткового мінімуму на 2001 рік» від 22 березня 2001 року № 2330-III
	діти віком до 6 років 276,48	
	діти віком від 6 до 18 років 345,66	
	працездатні особи 331,05	
	особи, що втратили працездатність 248,77	
01.11.2000	270,1 , а також:	Закон України «Про затвердження прожиткового мінімуму на 2000 рік» від 5 жовтня 2000 року № 2025-III
	діти віком до 6 років 240,71	
	діти віком від 6 до 18 років 297,29	
	працездатні особи 287,63	
	особи, що втратили працездатність 216,56	

Відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» прожитковий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

* До працездатних осіб належать особи, які не досягли встановленого законом пенсійного віку.

** До осіб, які втратили працездатність, належать особи, котрі досягли встановленого законом пенсійного віку, особи, які досягли пенсійного віку, що дає право на призначення пенсії на пільгових умовах, та непрацюючі особи, визнані інвалідами в установленому порядку.

Розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян

Розмір мінімуму	Термін дії	Підстава
185 крб.	01.07.91 – 30.04.92	Закон України від 05.07.91 № 1306-XII
900 крб.	01.05 – 31.10.92	Постанова КМУ від 26.05.92 № 277
2 300 крб.	01.11 – 31.12.92	Постанова ВРУ від 16.11.92 № 2779-XII
4 600 крб.	01.01 – 31.05.93	Декрет КМУ від 29.12.92 № 19-92
13 800 крб.	01.06 – 31.08.93	Постанова КМУ від 10.06.93 № 433
40 000 крб.	01.09 – 30.11.93	Постанова КМУ від 10.09.93 № 719
120 000 крб.	01.12.93 – 30.09.94	Постанова КМУ від 14.12.93 № 1032
780 000 крб.	01.10.94 – 31.01.95	Указ Президента України від 31.10.94 № 649/94
1 400 000 крб.	01.02 – 30.09.95	Указ Президента України від 03.02.95 № 100/95
1 700 000 крб.	01.10.95 – 01.09.96	Указ Президента України від 21.11.95 № 1082/95
17 грн.	02.09.96	Указ Президента України від 25.08.96 № 762/96

**Строки та розміри виплат допомоги при народженні дитини
у 2012 році**

Періоди	Розмір прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, грн.	Загальна сума допомоги, грн.		Перша одноразова виплата, грн.	Решта виплат (протягом наступних місяців):		
					1 – 24 місяці	25 – 48 місяців	49 – 72 місяці
01.01 – 31.03.2012		на 1-шу дитину	26790,00	8930,00	744,17	–	–
		на 2-гу дитину	53580,00		930,21	930,21	–
		на 3-тю і наступну дитину	107160,00		1364,31	1364,31	1364,31
01.04 – 30.06.2012	911,00	на 1-шу дитину	27330,00	9110,00	759,17	–	–
		на 2-гу дитину	54660,00		948,96	948,96	–
		на 3-тю і наступну дитину	09320,00		1391,81	1391,81	1391,81
01.07 – 30.09.2012	917,00	на 1-шу дитину	27510,00	9170,00	764,17	–	–
		на 2-гу дитину	55020,00		955,21	955,21	–
		на 3-тю і наступну дитину	110040,00		1400,97	1400,97	1400,97
01.10 – 31.11.2012	930,00	на 1-шу дитину	27900,00	9300,00	775,00	–	–
		на 2-гу дитину	55800,00		968,75	968,75	–
		на 3-тю і наступну дитину	111600,00		1420,83	1420,83	1420,83
01.12 – 31.12.2012	961,00	на 1-шу дитину	28830,00	9610,00	800,83	–	–
		на 2-гу дитину	57660,00		1001,04	1001,04	–
		на 3-тю і наступну дитину	115320,00		1468,19	1468,19	1468,19

ДОДАТКИ

Додаток А

Свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Зворотня сторона

Додаток Б

Страхові тарифи для роботодавців та найманих працівників на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у 2005 – 2012 роках

Платники страхових внесків	Соціальне страхування на випадок безробіття	Соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	Пенсійне страхування	Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві	Разом
Роботодавець					
2005 р.	1,6	2,9	32,3	1,73	38,53
2006 р.	1,3	2,9	31,8	1,5	37,5
2007 р.	1,3	1,5 (- 1,4)	33,2 (+ 1,4)	1,5	37,5
2008 р.	1,3	1,5	33,2	1,51	37,51
2009 р.	до 13.01.09 - 1,3 з 13.01.09 - 1,6	до 13.01.2009 – 1,5 з 13.01.2009 – 1,4	33,2	1,41	37,61
2010 р.	1,6	1,4	33,2	1,41	37,61
2011 – 2012 рр.	єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування				36,3 -49,7
Наймани працівники					
2005 р.		0,5 від з/п до прожит. мін. 1,0 від з/п вище прожит. мін.	1,0 від з/п до 150 грн. 2,0 від з/п вище 150 грн.	–	2,0 від з/п до 150 грн. 3,0 від з/п вище 150 грн. 3,5 від з/п. вище прожит. мін.
2006 р.	0,5	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2006 років	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2006 років	–	* розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2006 років
2007 р.	0,5	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2007 років	0,5 від з/п до прожит. мін. 2,0 від з/п вище прожит. мін.	–	1,5 від з/п до прожит. мін. 3,5 від з/п. вище прожит. мін.
2008 р.	0,5	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2008 років	2	–	3,0 від з/п до прожит. мін. 3,5 від з/п. вище прожит. мін.
2009 р.	0,5 до 13.01.2009 – 0,5 з 13.01.2009 – 0,6	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2009 років	2	–	3,1 від з/п до прожит. мін. 3,6 від з/п. вище прожит. мін.

2010 р.	0,6	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2010 років	2	–	* розмір страхових внесків однаковий протягом 2009 – 2010 років
2011 – 2012 рр.		єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування			3,6
Разом (роботодавці та наймані працівники)					
2005 р.	2,1	3,4 від з/п до прожит. мін. 3,9 від з/п вище прожит. мін.	33,3 від з/п до 150 грн. 34,3 від з/п вище 150 грн.	1,73	40,53 від з/п до 150 грн. 41,53 від з/п вище 150 грн. 42,03 від з/п вище прожит. мін.
2006 р.	1,8	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2005 – 2006 років	32,8 від з/п до 150 грн. 33,8 від з/п вище 150 грн.	1,5	39,5 від з/п до 150 грн. 40,5 від з/п вище 150 грн. 41,0 від з/п вище прожит. мін.
2007 р.	1,8	2,0 від з/п до прожит. мін. 2,5 від з/п вище прожит. мін.	33,7 від з/п до прожит. мін. 35,2 від з/п вище прожит. мін.	1,5	39,0 від з/п до прожит. мін. 41,0 від з/п вище прожит. мін.
2008 р.		*розмір страхових внесків однаковий протягом 2007 – 2008 років	35,2	1,51	40,51 від з/п до прожит. мін. 41,01 від з/п вище прожит. мін.
2009 р.	до 13.01.2009 – 1,8 з 13.01.2009 – 2,2	1,9 від з/п до прожит. мін. 2,4 від з/п вище прожит. мін.	35,2	1,41	40,71 від з/п до прожит. мін. 41,21 від з/п вище прожит. мін.
2010 р.	2,2	*розмір страхових внесків однаковий протягом 2009 року	35,2	1,41	* розмір страхових внесків однаковий протягом 2009 – 2010 років
2011 – 2012 рр.		узагальнений єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування			39,9 – 53,3

*страхові тарифи за цим видом страхування диференційовані за галузями економіки (видами робіт) залежно від класу професійного ризику виробництва (існує 67 класів професійного ризику виробництва, 1-му класу відповідає страховий тариф у розмірі 0,56%, 67-му класу – 13,5% – 2009, 2010 роки)

Додаток В

Листок непрацездатності

Заповнюється лікарем і зберігається в закладі охорони здоров'я	ЛИСТОК НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПЕРВИННИЙ, ПРОДОВЖЕННЯ ЛИСТКА N ..... Клименко Юлія Миколаївна (відповідно до прізвища) Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка 25 грудня 20... 10 р. (число, місяць)	Серія АБН N. 286658 (прізвище лікаря) N медичної карти ..... (Підпис одержувача)																				
Л І Н І Я В І Д Р І З У																						
ЗАКЛАД	ЛИСТОК НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПРОДОВЖЕННЯ ЛИСТКА N ..... (відповідно до прізвища) 1 МКЛ вул. Ангельса 126 (адреса закладу охорони здоров'я) 25 грудня 20... 10 р. (число, місяць)	Серія АБН N. 28665 (прізвище лікаря) Пол. Жін. (відповідно до прізвища) Вік 24 (показ років) Штатр МКХ 10. 142																				
ЛІКАРЕМ ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	Виданий ... 25 грудня 20... 10 р. Клименко Юлія Миколаївна Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка (адреса, установи, організації)	Печатка закладу охорони здоров'я Печатка лікаря Печатка МСЕК																				
ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ЛІКАРЕМ ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	Діагноз первинний: ГРВІ Діагноз заключний: трахеобронхіт																					
Причина непрацездатності: захворювання загальне – 1 професійне та його наслідки – 2, наслідок аварії на ЧАЕС – 3, нещасний випадок на виробництві та його наслідки – 4, невиробничі травми – 5, контакт з хворими на інфекційні захворювання та бактеріоносійство – 6, санаторно-курортне лікування – 7, вагітність – 8, ортопедичне протезування – 9, догляд (фінансування) – 10.																						
ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ЛІКАРЕМ ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	РЕЖИМ лікування: амбулаторне Печатка лікаря	Відмітки про порушення режиму: Підпис лікаря.....																				
ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ЛІКАРЕМ ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	Перебування в лікарні з ... по ... 20... р. Перевернути часоно на іншу роботу з ... 20... р. по ... 20... р. Підпис голови ЛКК..... М. П. Видачу листка непрацездатності дозволяю: Підпис головного лікаря..... М. П.	Направлений у МСЕК ..... 20... р. Підпис голови ЛКК..... Оглянутий у МСЕК ..... 20... р. Висновок МСЕК..... Підпис голови МСЕК..... М. П.																				
З В І Л Ь Н Е Н Н Я В І Д Р О Б О Т И																						
ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ЛІКАРЕМ ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>З якого числа</th> <th>До якого числа включно</th> <th>Посада і прізвище лікаря</th> <th>Підпис та посада лікаря</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3 (ч) 25.12.2010 (дз)</td> <td>(сл) Двадцять сьоме грудня</td> <td>Кучер Л.О.</td> <td>Печатка лікаря</td> </tr> <tr> <td>3 (ч) 28.12.2010 (дз)</td> <td>(сл) Тридцятьте грудня</td> <td>Кучер Л.О.</td> <td>Печатка лікаря</td> </tr> <tr> <td>3 (ч) 02.01.2011 (дз)</td> <td>(сл) Четверте січня</td> <td>Кучер Л.О.</td> <td>Печатка лікаря</td> </tr> <tr> <td>3 (ч) 05.01.2011 (дз)</td> <td>(сл) сьоме січня</td> <td>Кучер Л.О.</td> <td>Печатка лікаря</td> </tr> </tbody> </table>	З якого числа	До якого числа включно	Посада і прізвище лікаря	Підпис та посада лікаря	3 (ч) 25.12.2010 (дз)	(сл) Двадцять сьоме грудня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря	3 (ч) 28.12.2010 (дз)	(сл) Тридцятьте грудня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря	3 (ч) 02.01.2011 (дз)	(сл) Четверте січня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря	3 (ч) 05.01.2011 (дз)	(сл) сьоме січня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря	Печатка лікаря Печатка лікаря Печатка лікаря Печатка лікаря
З якого числа	До якого числа включно	Посада і прізвище лікаря	Підпис та посада лікаря																			
3 (ч) 25.12.2010 (дз)	(сл) Двадцять сьоме грудня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря																			
3 (ч) 28.12.2010 (дз)	(сл) Тридцятьте грудня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря																			
3 (ч) 02.01.2011 (дз)	(сл) Четверте січня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря																			
3 (ч) 05.01.2011 (дз)	(сл) сьоме січня	Кучер Л.О.	Печатка лікаря																			
СТАТИ ДО РОБОТИ																						
ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ЛІКАРЕМ ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	З ... восьмого січня ... ПРОДОВЖУЄ ХВОРІТТИ Видати новий листок непрацездатності (продовження) N...	Підпис лікаря Печатка лікаря																				

Додаток Г

Додаток до протоколу № 5 засідання комісії із соціального страхування

Додаток до протоколу № 5 засідання комісії із соціального страхування												
№ за п.	П.І.Б.	Листок непрацездатності		Код захворювання (діагноз)	Період непрацездатності		Стаж роботи	Розмір допомоги (%)	Кількість днів		Сума до виплати	
		серія	номер		з	по			Підприєм- ство	ФСС з ТВП	Підприєм- ство	ФСС з ТВП
1	Клименко Ю.М.	АБН	376750	захв. заг. – 1	25.12.2012	08.01.2013	до 5 р.	60%	5	3	159,72	95,83
2	Басараб Л.О.	АБН	378850	невир. травми – 5	02.02.2013	24.02.2013	від 5 до 8 р.	80%	5	12	230,76	553,82
3	Сушло М.В.	АБН	400997	догляд – 10, дитина 2007 р.н.	01.02.2013	03.03.2013	до 5 р.	100%	-	20	-	1082,00
4	Ладур М.С.	АБЮ	496203	вагітність та пологи – 8	25.10.2013	28.02.2013	до 5 р.	100%	-	126	-	4248,72
дата 05.03.2013								Підпис голови комісії із соціального страхування Стефанчишин В.В.				

Додаток Д

Додаток

до Порядку фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності

Директору
міської виконавчої дирекції відділення
Фонду соціального страхування
з тимчасової втрати працездатності
(назва робочого органу Фонду)
Старіковій О.Є.
(прізвище, ім'я, по батькові)

ЗАЯВА-РОЗРАХУНОК

Просимо здійснити фінансування для надання матеріального забезпечення застрахованим особам за рахунок коштів Фонду. Повідомляємо наші реквізити:

Найменування страхувальника

xx

Місцезнаходження юридичної особи (місце проживання фізичної особи-підприємця)

xx, Полтава, 36011, Україна

Реєстраційний номер страхувальника (для зареєстрованих до 01.01.2011) xxxxxxxxxxxxxx

Реєстраційний номер у Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування (для зареєстрованих після 01.01.2011) _____

Код за ЄДРПОУ – для юридичних осіб (реєстраційний номер облікової картки платника податків);

– для фізичних осіб або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку в паспорті) xxxxxxxxxxxx

Телефон xxxxxxxxxxxxxx

Окремий поточний рахунок у банку або окремих рахунок у відповідному органі Державного казначейства України xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

(номер рахунку, відкритого відповідно до частини другої статті 21 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням»)

МФО xxxxxxxxxxxxxx

№ з/п	Види матеріального забезпечення	Кількість днів	Сума (грн. з коп.)
1	З тимчасової непрацездатності (за винятком допомоги по догляду за хворою дитиною або хворим членом сім'ї)	15	649,65
2	З тимчасової непрацездатності по догляду за хворою дитиною або хворим членом сім'ї	20	1082,00
3	По вагітності та пологах	126	4248,72
4	На поховання (кількість виплат)		
Разом		X	5980,37

Зворотний бік заяви-розрахунку

№ з/п	П.І.Б.	№ страхового свідоцтва	№ листка непрацездатності	Причини непрацездатності: загальне захворювання – 1; наслідок аварії на ЧАЕС – 3; невиробничої травми – 5; контакт з хворими на інфекційні захворювання та бактеріоносійство – 6; санаторно-курортне лікування – 7; вагітність та пологи – 8; ортопедичне протезування – 9; догляд – 10	Період непрацездатності		Кількість днів, що підлягають оплаті		Сума до виплати	
							разом	у т.ч. за рахунок коштів Фонду	разом	у т.ч. за рахунок коштів Фонду
1	Клименко Ю.М.	3227013140	376750	1	25.12.2010	08.01.2011	8	3	255,55	95,83
2	Басараб Л.О.	2696110099	378850	5	02.02.2011	24.02.2011	17	12	784,58	553,82
3	Сусло М.В.	2733708159	400997	10	01.02.2011	03.03.2011	20	20	1082,00	1082,00
4	Ладур М.С.	2034105051	896643	8	25.10.2010	28.02.2011	126	126	4248,72	4248,72
	Всього						171	161	6370,85	5980,37

5 березня 2013 р. Керівник підприємства XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

М.П. Головний бухгалтер XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Додаток Е

Код форми за ЗКУД							
Код закладу за ЗКПО							

Міністерство охорони здоров'я України

МЕДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ
Ф. № 036/о
Затверджена наказом МОЗ України
29.12.2000 р. № 369

_____

найменування закладу

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ **Ж У Р Н А Л** реєстрації листків непрацездатності

Почато «_____» _____ 20__ р. Закінчено «_____» _____ 20__ р.

264

№ з/п	№ листка непрацездатності, виданого цим лікувальним закладом		№ листка непрацездатності, виданого іншим лікувальним закладом		Прізвище, ім'я, по батькові хворого	Рік наро- дження	Адреса хворого	Місце роботи, посада
	первин- ний	продовження	первин- ний	продовження				
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Діагноз заключний	Прізвище, ім'я, по батькові лікаря, який видав листок непрацездатності	Звільнення від роботи		Усього календарних днів звільнення від роботи	Відмітка про направлення хворого в інші лікувальні заклади
		з якого числа	по яке число		
10	11	12	13	14	15

Додаток Ж

Зміни з 01.02.2012 згідно з постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 16.11.2011 № 54 «Про внесення змін до Положення про комісію (уповноваженого) підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, зареєстрованої в Міністерстві юстиції 31.01.2012 за № 155/20468

ПРОТОКОЛ № _____ засідання комісії із соціального страхування /рішення уповноваженого/

(назва підприємства, установи, організації)
від «___» _____ 20__ року

Присутні на засіданні:

П.І.Б.

Голова комісії
Заступник голови
Члени комісії:

_____

_____

_____

_____

Розглянувши звернення та документи про призначення матеріального забезпечення та надання соціальних послуг застрахованим особам, комісія (уповноважений) із соціального страхування вирішила:

I. Призначити допомогу:

1. З тимчасової непрацездатності, по вагітності та пологах

№ з/п	П.І.Б.	Номер страхового свідоцтва	Серія та номер листка непрацездатності	Причина непрацездатності: захворювання загальне – 1; наслідок аварії на ЧАЕС – 3; невиробничі травми – 5; контакт з хворими та бактеріоносійство – 6; санаторно-курортне лікування – 7; вагітність та пологи – 8; ортопедичне протезування – 9; догляд – 10	Первинний – 1; Продовження – 2	Період непрацездатності		Кількість днів, що підлягають оплаті		Розмір допомоги (%)
						з	по	разом	у т.ч. за рахунок коштів Фонду	
Разом										

2. На поховання

№ з/п	П.І.Б.	Номер страхового свідоцтва	Надані документи	Розмір допомоги

II. Відмовити в призначенні (припинити виплату) допомоги:

Вид допомоги	П.І.Б.	Номер страхового свідоцтва	Серія, номер листка непрацездатності	Період непрацездатності з – по	Кількість днів, що не підлягають оплаті	Дата, з якої припиняється виплата допомоги	Причини відмови в призначенні допомоги (припинення виплати)
1. З тимчасової непрацездатності							
2. По вагітності та пологах							
3. На поховання			х	х	х	х	

III. Виділити путівки до санаторіїв-профілакторіїв застрахованим особам, членам їх сімей та студентам:

№ з/п	П.І.Б.	Табельний номер, посада	Подані документи (заява та дата її подання, форма № 070/о та дата її видачі)	Рекомендований профіль санаторію для лікування (для санаторію – профіль лікування)	Інформація про виділену путівку			Розмір часткової оплати за путівку		Примітка
					вартість	вид	номер та початок терміну дії	відсоток	сума	

П.І.Б.

Підпис

Голова комісії
Заступник голови

Члени комісії:

.....

.....

.....

.....

Додаток И

ІНСТРУКЦІЯ

про порядок заповнення листка непрацездатності
зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я
№ 774/438/207-ос/719 (z1324-06) від 24.11.2006

1. Листок непрацездатності (za454-04) (далі – ЛН) – це багатофункціональний документ, який є підставою для звільнення від роботи у зв'язку з непрацездатністю та з матеріальним забезпеченням застрахованої особи в разі тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів.

Лицьовий бік бланка ЛН (za454-04) заповнюється лікуючим лікарем або молодшим медичним працівником з медичною освітою.

Зворотний бік бланка ЛН заповнюється за місцем роботи застрахованої особи. Записи в ЛН виконуються розбірливим почерком, без помарок, синім, фіолетовим або чорним чорнилом.

2. Насамперед заповнюється корінець ЛН (za454-04).

2.1. Підкреслюється слово «первинний» або «продовження», у разі продовження ЛН (za454-04) зазначається номер попереднього. Указуються: прізвище, ім'я та по батькові (повністю) непрацездатного та місце його роботи (назва підприємства, установи, організації), дата видачі ЛН (цифрою вказується число, після чого літерами – назва місяця, цифрою зазначається рік), прізвище лікаря, який видав ЛН, номер медичної карти амбулаторного чи стаціонарного хворого, підпис одержувача у графі «Підпис одержувача».

2.2. Паспортна частина ЛН (za454-04) (прізвище непрацездатного, ім'я та по батькові, вік) заповнюється за даними документів, місце роботи – зі слів непрацездатного.

2.3. Після заповнення корінець залишається в закладі охорони здоров'я.

3. Далі заповнюється частина лицьового боку ЛН (za454-04), що видається непрацездатному.

3.1. Підкреслюється слово «первинний» або «продовження» із зазначенням номера та серії попереднього ЛН (za454-04) у разі його продовження. Чітко вказуються: назва і місцезнаходження закладу охорони здоров'я (повністю), що підтверджуються штампом та печаткою закладу охорони здоров'я «Для листків непрацездатності»; дата видачі ЛН (цифрою вказується число, після чого літерами – назва місяця, цифрою вказується рік), прізвище, ім'я, по батькові непрацездатного (повністю); число повних років (цифрами); стать підкреслюється; місце роботи: назва і місцезнаходження підприємства, установи, організації (повністю).

3.2. У графі «Діагноз первинний» лікар указує первинний діагноз у перший день видачі ЛН (za454-04). У графі «Діагноз заключний» лікар указує остаточний діагноз, а в графі «шифр МКХ-10» – шифр діагнозу відповідно до Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду, прийнятої 43-ю Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я 1 січня 1993 року (далі – МКХ-10). Діагноз первинний, діагноз заключний та шифр МКХ-10 зазначаються виключно за письмовою згодою хворого. В іншому випадку первинний і заключний діагнози та шифр МКХ-10 не вказуються.

Якщо за письмовим погодженням із завідувачем відділення з деонтологічних міркувань лікар у ЛН (za454-04) змінює формулювання діагнозу й шифру МКХ-10 фактичного захворювання, то він зобов'язаний зробити в медичній картці стаціонарного чи амбулаторного хворого запис, який обґрунтовує зміну діагнозу та шифру МКХ-10.

3.3. У графі «Причина непрацездатності:» слід обов'язково підкреслити відповідну

причину звільнення від роботи. Пункти 2, 4 виправленню не підлягають.

3.4. У графі «Режим:» обов'язково вказати режим, який призначається хворому: стаціонарний, амбулаторний, постільний, домашній, санаторний, вільний тощо.

3.5. У графі «Відмітки про порушення режиму:» зазначається дата порушення режиму, що засвідчується підписом лікаря. Види порушень режиму вказуються у графі «Примітка:» з обов'язковим записом у медичній карті амбулаторного чи стаціонарного хворого.

3.6. У графі «Перебував у стаціонарі» зазначаються дати госпіталізації та виписки зі стаціонарного відділення.

3.7. У графі «Перевести тимчасово на іншу роботу» вказуються дати тимчасового переведення хворого на іншу роботу, що засвідчується підписом голови лікарсько-консультативної комісії та круглою печаткою закладу охорони здоров'я.

3.8. Особам, у яких тимчасова непрацездатність настала поза постійним місцем проживання і роботи, ЛН (za454-04) видається за підписом головного лікаря, що засвідчується круглою печаткою закладу охорони здоров'я. Запис здійснюється у графі «Видачу листка непрацездатності дозволяю» з обов'язковим записом у медичних картах амбулаторного чи стаціонарного хворого.

3.9. У графі «Направлений до МСЕК» робиться запис дати направлення документів на МСЕК, що підтверджується підписом голови лікарсько-консультативної комісії.

3.10. У графі «Оглянутий у МСЕК» зазначають дату огляду хворого.

3.11. У графі «Висновок МСЕК» робиться відповідний запис, що засвідчується підписом голови МСЕК та печаткою МСЕК:

«визнаний інвалідом певної групи та категорії»;

«інвалідом не визнаний, потребує долікування»;

«інвалідом не визнаний, працездатний».

У разі визнання хворого інвалідом дата встановлення інвалідності повинна збігатися з днем надходження (реєстрації) документів у МСЕК.

У разі визнання хворого працездатним у графі «Стати до роботи» зазначається дата, наступна за датою огляду в МСЕК.

3.12. У графі «Звільнення від роботи» у першому стовпчику «З якого числа» дата видачі ЛН (za454-04) (число, місяць, рік) позначається арабськими цифрами; у другому стовпчику «До якого числа включно» дата продовження ЛН (число і місяць) позначається літерами; у четвертому стовпчику «Підпис та печатка лікаря» продовження або закриття ЛН підтверджується підписом та печаткою лікаря.

Якщо ЛН (za454-04) продовжується в амбулаторних умовах, запис терміну лікування здійснюється відповідно до п. 2.2 Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, затвердженої наказом МОЗ України від 13 листопада 2001 року № 455 (z1005-01), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 4 грудня 2001 року за № 1005/6196.

Продовження ЛН здійснюється з обов'язковим зазначенням посад та прізвищ лікаря, завідувача відділення або голови лікарсько-консультативної комісії, що засвідчується їх підписами. У стаціонарному відділенні запис усього терміну лікування може бути вказаний в одному рядку з обов'язковим зазначенням посад та прізвищ лікаря і завідувача відділення, що засвідчується їх підписами та печатками.

3.13. У графі «Стати до роботи» вказують словами число і місяць, коли приступити до роботи; посаду, прізвище лікаря, що засвідчується його підписом та печаткою закладу охорони здоров'я «Для листків непрацездатності». У разі продовження тимчасової непрацездатності підкреслюється «Продовжує хворіти» та зазначається номер нового ЛН (za454-04).

У разі смерті у графі «Стати до роботи» зазначаються «помер» і дата смерті.

4. У правому нижньому полі ЛН (за454-04) у графі «Примітка:» лікарем робляться такі записи:

4.1. При порушенні хворим призначеного режиму вказується вид порушення (наприклад, несвоєчасна явка на прийом до лікаря; алкогольне, наркотичне, токсичне сп'яніння під час лікування; вихід на роботу без дозволу лікаря; самовільне залишення закладу охорони здоров'я; виїзд на лікування в іншому закладі охорони здоров'я без відмітки про дозвіл виїзду; відмова від направлення або несвоєчасна явка на МСЕК та ін.).

4.2. У разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням або травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з ним, робиться позначка про таке сп'яніння.

4.3 У разі направлення на санаторно-курортне лікування зазначаються номер путівки, дати початку та закінчення путівки, назва санаторно-курортного закладу.

4.4. У разі направлення на долікування в реабілітаційне відділення санаторно-курортного закладу вказуються номер реабілітаційної путівки, дати початку та закінчення путівки, назва санаторно-курортного закладу.

4.5. У разі помилок у тексті здійснюється виправлення тексту, що підтверджується записом «Виправленому вірити», підписом лікуючого лікаря та печаткою закладу охорони здоров'я «Для листків непрацездатності».

На бланку ЛН (за454-04) дозволяється не більше двох виправлень.

4.6. У разі тимчасової непрацездатності («професійне та його наслідки – 2» або «нешасний випадок на виробництві та його наслідки – 4») слід вказати дату встановлення професійного захворювання або нещасного випадку на виробництві.

4.7. Інші примітки.

5. У разі направлення хворого з лікувально-профілактичного закладу до реабілітаційного відділення санаторно-курортного закладу на долікування у графі ЛН (за454-04) «Стати до роботи» здійснюється запис «долікування в санаторно-курортному закладі» і вказується дата початку путівки. У графі «Видано новий листок непрацездатності (продовження) №» зазначається номер нового ЛН, який заповнюється в стаціонарі або в денному стаціонарі закладу охорони здоров'я на період долікування. У графі «Причина непрацездатності:» нового ЛН підкреслюється «захворювання загальне – 1»; у графі «Режим» вказується «санаторний», у графі «Звільнення від роботи» у першому стовпчику «З якого числа» вказується дата початку путівки. У правому верхньому кутку ЛН ставиться печатка закладу охорони здоров'я «Для листків непрацездатності».

Подальше оформлення ЛН (за454-04) здійснюється в реабілітаційному відділенні санаторно-курортного закладу. У графі «Перебував у стаціонарі» зазначаються дати госпіталізації та виписки з реабілітаційного відділення; у графі «Звільнення від роботи» у другому стовпчику «До якого числа включно» вказується дата виписки; у графі «Стати до роботи» літерами пишуть число і місяць, коли стати до роботи, зазначаються посада, прізвище лікаря та завідувача реабілітаційного відділення, їх підписи, що засвідчуються круглою печаткою санаторно-курортного закладу. У разі продовження тимчасової непрацездатності підкреслюється «продовжує хворіти».

6. При лікуванні хворих у реабілітаційних центрах та реабілітаційних відділеннях закладів охорони здоров'я ЛН (за454-04) заповнюється відповідно до вимог цієї Інструкції за наявності ознак тимчасової непрацездатності.

7. У разі медичного нагляду за особами, які були в контакті з хворими на інфекційні захворювання, та бактеріоносіями в графі «Причина непрацездатності:» підкреслюється «контакт з хворими на інфекційні захворювання та бактеріоносійство – 6», у графі «Режим:» – «домашній».

8. У разі направлення хворого на протезування в умовах стаціонара протезно-

ортопедичного підприємства у графі «Причина непрацездатності:» вказується «ортопедичне протезування – 9», у графі «Перебував у стаціонарі», крім дати, робиться відмітка «протезно-ортопедичного підприємства», у графі «Звільнення від роботи» вказуються дати початку та закінчення протезування з урахуванням проїзду.

9. У графі «Діагноз первинний» позначається термін вагітності на час звернення, у графі «Діагноз заключний» – орієнтовний термін пологів, у графі «Причина непрацездатності:» – «вагітність та пологи»; у графі «Режим:» – «амбулаторний та стаціонарний»; у графі «Звільнення від роботи» одним рядком записується сумарна тривалість відпустки з відміткою дати відкриття ЛН (za454-04), у графі «Стати до роботи» – дата закінчення відпустки. ЛН затверджується підписом лікуючого лікаря, завідувача жіночої консультації, для іногородніх жінок – додатково керівником закладу охорони здоров'я. ЛН завіряється печаткою закладу охорони здоров'я. Додаткові дні післяпологової відпустки при патологічних пологах і багатоплідній вагітності оформлюються окремим (додатковим) бланком ЛН.

10. Якщо при черговому відвідуванні хворим лікаря має місце порушення режиму у вигляді несвоєчасного прибуття хворого до лікаря, то:

– у разі визнання хворого непрацездатним продовження ЛН (za454-04) здійснюється з дня його відвідування лікаря;

– у разі визнання хворого працездатним у графі «Стати до роботи» пишуться літерами число і місяць та робиться запис «з'явився працездатним». Закриття ЛН (za454-04) здійснюється датою, установленою лікарем, для прибуття хворого.

11. Номери бланків ЛН (za454-04), дата видачі, продовження, дати відвідування на повторні огляди, виписки на роботу обов'язково фіксують у медичній карті амбулаторного чи стаціонарного хворого.

12. У разі втрати ЛН (za454-04) оформлення дублікату ЛН здійснюється лікуючим лікарем за наявності довідки з місця роботи про те, що виплата за цим ЛН не здійснювалася. У верхньому правому кутку ЛН зазначається «дублікат», у графі «Звільнення від роботи» одним рядком записується весь період непрацездатності, що підтверджується підписом і печаткою лікуючого лікаря та голови лікарсько-консультативної комісії. У медичній карті амбулаторного чи стаціонарного хворого робиться відповідний запис із зазначенням номера дублікату ЛН.

В.о. директора Департаменту
організації медичної допомоги
населенню Міністерства охорони
здоров'я України

В. М. Таран

Директор Департаменту політики
державного соціального страхування
Міністерства праці та соціальної
політики України

О. П. Скрипник

Начальник Управління з питань
надання допомоги Виконавчій дирекції
Фонду соціального страхування
з тимчасової втрати працездатності

В. Г. Єнін

Начальник Управління
медико-соціальних послуг потерпілим
Виконавчій дирекції Фонду соціального
страхування від нещасних випадків
на виробництві та професійних
захворювань України

Л. В. Гайдук

Додаток К
Перелік угод та договорів, які регулюють питання пенсійного
забезпечення (територіальний принцип)

№ з/п	Країна	Міжнародні договори (угоди)
1	Білорусь	Угода про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в галузі пенсійного забезпечення від 13 березня 1992 року, вступила в силу з дня підписання
	Вірменія	
	Казахстан	
	Киргизстан	
	Російська Федерація	
	Таджикистан	
	Туркменистан	
	Узбекистан	
	Україна	
2	Угорщина	Угода між Союзом РСР і Угорською Народною Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписана 20.12.1962, ратифікована 31.05.1963, набула чинності з 12 квітня 1963 року
3	Молдова	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про гарантії прав громадян у галузі пенсійного забезпечення, підписана 29.08.1995, ратифікована ВРУ 29.10.1996, набула чинності з 19 грудня 1996 року
4	Грузія	Угода між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення, підписана 09.01.1995, ратифікована ВРУ 22.11.1995, набула чинності з 22 грудня 1995 року
5	Азербайджан	Угода між Урядом України і Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення, підписана 28.07.1995, ратифікована ВРУ 07.05.1996, набула чинності з 2 листопада 1996 року
6	Монголія	Угода між СРСР і Монгольською народною Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписана 06.04.1981, ратифікована 02.12.1981, набула чинності з 28 січня 1982 року
7	Румунія	Угода між Союзом РСР і Румунською Народною Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписана 24.12.1960, ратифікована 10.05.1961, набула чинності з 27 червня 1961 року
8	Білорусь	Угода між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення, підписана 14.12.1995 р., ратифікована 22.11.1996, набула чинності з 11 лютого 1997 року.

Додаток Л

Перелік угод та договорів, які регулюють питання пенсійного забезпечення (пропорційний принцип)

№ з/п	Країна	Міжнародні договори (угоди)
1	Латвія	Договір між Україною і Латвійською Республікою про співробітництво в галузі соціального забезпечення, підписаний 26.02.1998, ратифікований ВРУ 19.03.1999, набув чинності з 11 червня 1999 року
2	Королівство Іспанія	Угода між Україною і Королівством Іспанія про соціальне забезпечення громадян, підписана 07.10.1996, ратифікована ВРУ 17.12.1997, набула чинності з 27 березня 1998 року
3	Литва	Договір між Україною та Литовською Республікою про соціальне забезпечення, підписаний 23.04.2001, ратифікований ВРУ 10.01.2002, набув чинності з 8 лютого 2002 року
4	Естонія	Угода між Урядом України та Естонською Республікою у сфері соціального забезпечення, підписана 5 жовтня 2010 року, набула чинності з 1 лютого 2012 року
5	Словаччина	Договір між Україною та Словацькою Республікою про соціальне забезпечення, підписаний 05.12.2000 р., ратифікований ВРУ 20.09.2001, набув чинності з 1 січня 2002 року
6	Чехія	Договір між Україною та Чеською Республікою про соціальне забезпечення, підписаний 04.07.2001, ратифікований ВРУ 22.11.2002, набув чинності з 1 квітня 2003 року
7	Болгарія	Договір між Україною та Республікою Болгарією про соціальне забезпечення, підписаний 04.09.2001, ратифікований ВРУ 22.11.2002, набув чинності з 1 квітня 2003 року
8	Португалія	Угода між Україною та Португальською Республікою про соціальне забезпечення, підписана 07.07.2009, набула чинності з 1 березня 2012 року.
9	Польща	Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення, підписана 18 травня 2012 року (не набула чинності)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Завора Таїна Миколаївна

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Комп'ютерна верстка Т.М. Завора
Редактор Я.В. Новічкова

Друк RISO

Обл.-вид. арк. 13

**Поліграфічний центр
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка
36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24**

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції.
Серія ДК № 3130 від 06.03.2008

Віддруковано з оригінал-макета поліграфцентру ПолтНТУ